

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GENERALEN

Af samme Forfatter er tidligere udkommet

ELISE AHLEFELDT'S HISTORIE

1923

SKILDRINGER OG BILLEDER

1924

PRINS CARLS REJSE

1925

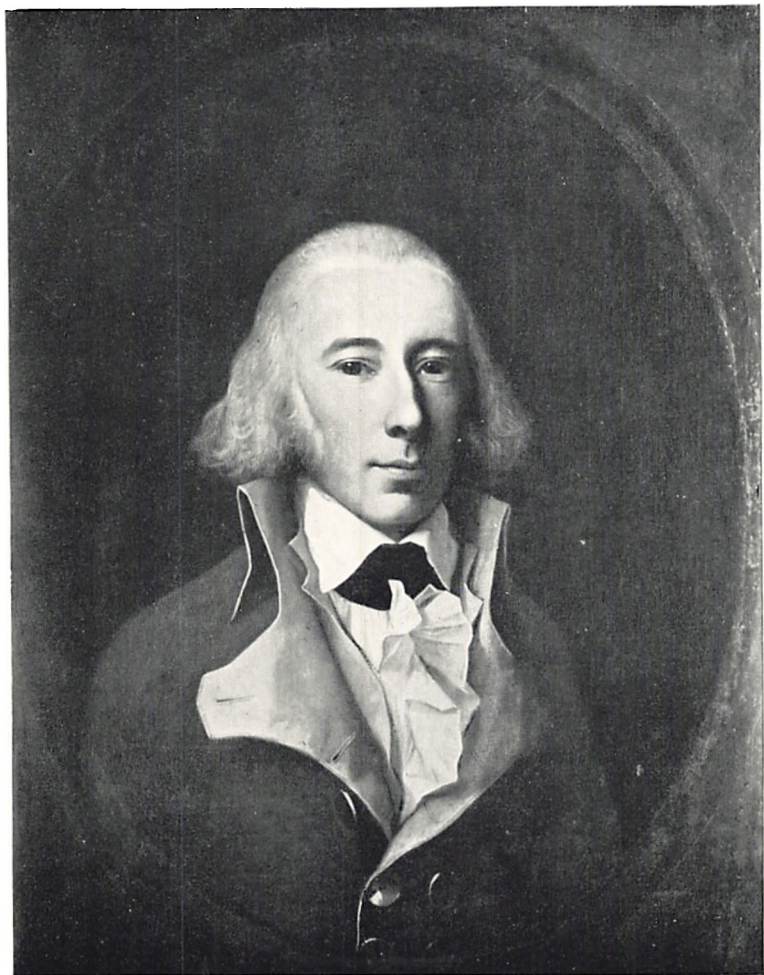
CHRISTIAN VI'S DATTER

1926

GENERALEN

I. BARNDOM OG UNGDOM

1927

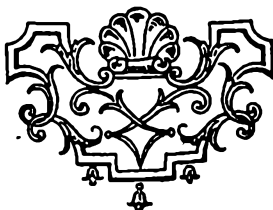

GENERALEN
EFFTER MALERI AF JESS JUEL

F. AHLEFELDT LAURVIG

GENERALEN

II. THEATERLEDEREN
FOREGANGSMANDEN, SOLDATEN

VILHELM TRYDES BOGHANDEL

KØBENHAVN - 1928

FORORD

I ARKIVET paa Tranekær findes et righoldigt Materiale til Slesvigertheatrets Historie, der er opbevaret en Del gamle Plakater og Repertoirelister, Kontrakter med Skuespillere, Skrivelser angaaende Engagementer; med særlig Omhu ere Akterne i den ejendommelige Sag vedrørende Ægteparret Bieben opbevarede. Der findes i Arkivet en Del Manuskript til Frederik Ahlefeldts egne dramatiske Værker, alt ledsaget af Kommentarer fra Forfatterens Haand, det samme gælder Oversættelsen af »Gulddaasen«. Om Opførelsen af Værker, der havde Direktørens særlige Interesse, saaledes Tragedier af Schiller og Operaer af Mozart, findes vidtløftige Optegnelser. Ved Siden af det her nævnte rummer Aktpakkerne forskellige Ting, som nærmest kommer ind under Begrebet Snurrepiberier og som Generalen opbevarede for at have et Minde om Aftener, der havde beredt ham en ganske særlig Glæde. Om General Ahlefeldts Ledelse af Theatret i Slesvig kan læses i Reichards Taschenbuch für die Schaubühne og i Mannheimer Theaterkalender.

Breve til og fra Godsfunktionærer paa Tranekær oplyser om Ahlefeldts Virksomhed ved Gennemførelsen af Land-

boreformerne og om hans Arbejde med Landbruget, her skal iøvrigt henvises til Begtrup: »Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Fyen og paa Langeland«.

Om Frederik Ahlefeldts Forhold til Begivenhederne i 1807 fortæller den bekendte Flensborgerpræst Graae i sine »Gamle Minder«, Thomas Graae i »Grundtvig paa Langeland« og Forstraad Kruhøffer i sin som Manuskript trykte Biographi. I Arkivet paa Tranekær findes mange Dokumenter fra 1807.

Da der i sidste Bind af nærværende Værk vil fremkomme en detailleret Henvisning til alle de i Værket benyttede trykte og utrykte Kilder foruden et Navneregister, anser jeg det for unødvendigt her at opregne de mange danske, franske og spanske Forfattere, der have beskæftiget sig med Frederik Ahlefeldts Virksomhed under den spanske Okkupation, men indskrænker mig til at nævne det betydeligste danske Værk om bemeldte Periode: Karl Schmidt »Meddelelser om de Begivenheder, som knyttede sig til de fremmede Troppers Ophold i Danmark i 1808«; desuden de af Generalstaben udgivne Meddelelser fra Krigsarkiverne. Af franske og spanske Værker skal jeg nævne de af Oberst Godchot og Major Quadra udgivne, der ofte citeres i nærværende Bog; adskillige i Rigsarkivet og i Arkivet paa Tranekær beroende Breve ere aftrykte i Bogen.

Det turde være overflødigt at bemærke, at Bobé og Lütken have beskæftiget sig indgaaende med Frederik Ahlefeldt i de tre Egenskaber, hvori han her er skildret.

INDHOLD

	Side
Forord.....	V
Theatret	1
Nye Tider	99
1807	146
»Da Spaniolerne var her«.....	182

THEATRET

SLESVIG var en gammel Theaterby, længe før Frederik Ahlefeldt kom dertil. Theatret havde i enkelte Perioder været en Art Hoftheater og sorteret direkte under Statholderen. Saaledes havde det haft en god Periode, dengang da Frederik den Femtes Onkel Markgreven af Brandenburg-Culmbach residerede paa Gottorp. Frederik Ahlefeldts umiddelbare Forgænger paa Slesvigertheatret Frederik Warnstedt, der boede i Slesvig i sin Egenskab af Leder af andet slesvigske Skovdistrikt, havde faaet Landgreven til at genoprette Hoftheaterinstitutionen og udnævntes selv til Chef. Han var en Broder til det kongelige Theaters mangeaarige Chef Hans Wilhelm Warnstedt, der i de Aar, der hengik mellem hans Afgang fra det kongelige Theater og hans Tiltrædelse af Gesandtskabsposten i Lissabon, boede hos sin Broder. Den berømte Skuespiller Frydendal søgte ogsaa Tilflugt hos sin tidligere Chefs Broder, efter at han for en kort Tid havde trukket sig tilbage fra det kongelige Theater paa Grund af sine Rivninger med Chefen Ferdinand Ahlefeldt. Han overtog Stillingen som en Art Privatsekretær hos Brødrene Warnstedt, og der var endog Tale om, at han skulde kaste Glans over Slesviger Theatret ved

at træde til som Skuespiller, efter at Frederik Ahlefeldt havde overtaget Theatret, Frydendal talte nemlig perfect tysk. Men saa fik det kongelige Theater i København en ny Chef i Hauch, og Frydendal vendte tilbage.

Den Anseelse, som Theatret i Slesvig vandt under Warnstedts Ledelse, steg i de Aar Frederik Ahlefeldt var Chef. Den lille By ved Slien erhvervede sig et Navn som Theaterby ikke blot i Hertugdømmerne og de øvrige Dele af det danske Monarki, men over hele Tyskland. Ikke mindst i København ydede man Frederik Ahlefeldt fuld Anerkendelse som Theaterleder, og selveste det kongelige Theater henvendte sig til ham om Raad og Bistand. Chefen Ferdinand Ahlefeldt var den Slesviger-Theaterleders Fætter og nærstaaende Ven, og Familie- og Venskabet har vel nok ogsaa gjort sig gældende ved disse Henvendelser. Den væsentligste Indsats, som Ferdinand Ahlefeldt gjorde som Theaterchef, var hans Forsøg paa at indføre Shakespeare paa den nationale Scene. Shakespeare var terra incognita paa det kongelige Theater i København. Ahlefeldt fik en Oversættelse af »Kong Lear« besørget og begyndte Indstuderingen, men Forsøget maatte opgives, da det hurtigt viste sig, at Skuespillerne ikke kunde magte deres Opgaver.

Ferdinand Ahlefeldt havde ogsaa andre Fortjenester som Leder af Theatret. Ved hans Ansættelse havde Kronprinsen givet ham en Instruks, hvori der stod: »at der med Skuespillenes forskjellige Arter saaledes veksles og varieres, at Publikum i Almindelighed og saavidt muligt enhver især kan finde sig fornøjet.« Denne Instruks fulgte Chefen til Punkt og Prikke, idet Repertoiret under hans Ledelse blev langt mere afvekslende end under Forgængeren Warnstedt, ligesom der under hans Styrelse fremkom mange flere nye

Stykker end tidligere. Instruksen paabød endvidere, »at intet uanstændigt forestilles ejheller en hel Stand eller en enkelt Person fornærmes.« Den sidste Del af denne Ordre blev dog, i det mindste efter Publikums Mening, misligholdt, idet Ahlefeldt lod opføre en Opera »Den røde Hue«, hvori man syntes at kunne spore Tilløb til Jødehad. Stykket gav Anledning til en regulær Pibekonzert. »Den røde Hue« blev opført samtidig paa Theatret i Slesvig uden i mindste Maade at vække Anstød, men Frederik Ahlefeldt havde rigtignok ogsaa med sin Tilbøjelighed til at forme det, han bragte frem paa Scenen, in usum delphini, været saa forudseende at stryge nogle Sange, der muligt kunde virke udfordrende, en iøvrigt ganske upaakrævet Forsigtighed, for i Slesvig yndede den aandelige Pøbel ganske som i København at vrænge ad Jøderne og synge Nidviser om dem. Men i København greb man blot et velkomment Paaskud til at angribe en upopulær Theaterchef, medens man i Slesvig vilde have tolereret en endnu mere jødefjensk Tendens i Dittersdorfs Operatekst, for den slesvigske Ahlefeldt var Byens Yndling. Blandt de nye, danske Stykker, som Ferdinand Ahlefeldt bragte frem paa det Kgl. Theater, var »Gulddaasen«, der ved sin Fremkomst gjorde saa stormende Lykke, at Tilskuerne forsøgte paa at fremkalde Forfatteren, noget der aldrig før var sket i Danmark. Det lykkedes ikke at faa den ganske ubekendte Oluf Olufsen frem, først længe efter fik man at vide, at han var Forfatteren. Frederik Ahlefeldt blev saa glad ved »Gulddaasen«, at det i lang Tid var hans Yndlingsstykke, og han satte sig straks til at oversætte det paa tysk, saaledes at det kunde komme frem baade paa hans Theater i Slesvig og hos Schroeder i Hamborg. Et andet originalt dansk Stykke, der blev bragt frem

af Ferdinand Ahlefeldt, var P. A. Heibergs »Indtoget«. Ahlefeldt viste en forbavsende Fordomsfrihed ved at antage Stykket, der bar det samme Navn som den Vise, hvori Heiberg havde satiriseret over Kronprins Frederiks og Marie Sophie Frederikkens Indtog i København efter deres Vielse. Der blev lagt stærkt Pres paa Chefen for at forhindre Stykkets Fremkomst, men Ahlefeldt tvang Opførelsen igennem, og Stykket viste sig at være yderst harmløst. Handlingen er saa omtrent den samme som i J. L. Heibergs »Kong Salomon og Jørgen Hattemager«. At Ahlefeldt kom i et venkabeligt Forhold til Heiberg ved at spille »Indtoget«, kan ikke undre, saalidt som det kan undre, at det gode Forhold blev sat overstyr, da Ahlefeldt med fuld Føje forkastede »Hof-sorgen«, hvori Heiberg gjorde Nar af den ved Hoffet brugelige Etikette. I Modsætning til sin Fætter holdt Ferdinand Ahlefeldt meget af Holberg, hvis Komedier blev spillede hyppigt under hans Styrelse; ligesaa yndede han Johannes Ewald. Han var heller ikke ganske af samme Mening som Fætteren hvad angaar nogle af Theatrets Kunstnere, der udvandrede. Frederik Ahlefeldt tog sig meget nær, at hans gode Ven Knudsen sammen med Lindgren trak sig tilbage fra det kongelige Theater for iøvrigt meget hurtigt at vende tilbage igen. Ferdinand Ahlefeldt manglede sin Fætters vindende Elskværdighed og Lethed i at omgaas forskelligartede Mennesker, han ragede da ogsaa hurtig uklar baade med Forfattere og Skuespillere, navnlig de sidste. En Undertagelse dannede Michael Rosing, der til det sidste vedblev at være Grevens højre Haand og den Skuespiller, han af alle satte mest Pris paa baade som Kunstner og som Menneske. Venskabet mellem Theaterlederen og Rosing vakte naturligvis Misundelse, og da Frydendal, der var Publi-

kums Yndling, tog sin Afsked efter en heftig rencontre med Grev Ahlefeldt, brød Harmen mod Chefen løs. Under Ledelse af Rahbek, Pram og P. A. Heiberg blev der ført en Kamp imod Chefen baade gennem Demonstrationer i Theatret og gennem Angreb i Pressen. Da Ahlefeldt ikke havde tilstrækkelig bred Ryg til at bære denne planmæssige Forfølgelse, tog han sluttelig sin Afsked. Medens den store Popularitet, som Ahlefeldt til at begynde med nød, gik saa grundig over, bevarede hans smukke og aandfulde Hustru, der havde megen Forbindelse med sin Mands Virksomhed, Københavnernes Gunst i al den Tid, Ferdinand Ahlefeldt var Theaterleder. Grevinde Ahlefeldt var en fremragende Komponist, mest kendt er hendes Opera »Væddemaalet« samt hendes Musik til Galeottis fire Akts Ballet »Telemakos paa Kalypsos Ø«. Musikken til denne Ballet gjorde saa megen Lykke, at Publikum ved Premièren hylkede Komponisten ved at vende sit Bifaldsklap op mod den Loge, hvori Grevinden sad.

Theatret i Slesvig var i mange Aar et aandeligt Midtpunkt for Byens intellektuelle Kredse, og Theatrets Kunstnere bleve populære Skikkelser i Byen, velsete i det selskabelige Liv. Dette hang noget sammen med, at Frederik Ahlefeldt af al Magt søgte at holde de gode Skuespillere og Skuespillerinder fast, saaledes at disse forbleve ved Theatret i mange Aar og voksede sammen med Byen. I de slesvigske Klubber spillede Ahlefeldts Acteurer en meget stor Rolle. Det var almindeligt, at baade Skuespillere og Skuespillerinder indfandt sig i Klublokalerne efter Theaterforestillingen for at spise sammen med deres bekendte i Byen. Naar der var blevet spist, og den dampende Punch var kommet frem

i store Boller paa de lange Borde, steg Stemningen, og Kunstnerne behøvede ikke mange Opfordringer til at deklamere og læse op, saa det kunde hænde, at hele Scener i det Stykke, der var blevet opført samme Aften, blev givet om igen. Der blev ogsaa sunget Duetter, Kvartetter og Arier af de Operaer, der for Tiden vare paa Repertoiret, for Tilhørerne vilde helst høre det, de kendte. Saaledes kunde en Del af Natten hengaa, man maa unægtelig forbavses over slig Udholdenhed. Saadanne private Seancer kunde være højst poetiske, som naar Scenen blev forlagt ud til Klubbens Have, og Kunstnerne i Maaneskin gav den berømte Kvartet af »Palmyra«, Byens Yndlingsopera, til bedste. Flere af Skuespillerne havde Frederik Ahlefeldt kendt, dengang han var Student i Kiel, en af dem var blevet hans Ven, nemlig Tilly, der senere skulde blive en førsterangs Kraft hos Schroeder i Hamborg. En anden Bekendt fra Kieler-aarene var Kiefer, Selskabets første Komiker og tillige en skattet Operasanger. Han var en god Selskabsbroder og undslog sig aldrig, naar der var Tale om et lystigt Lag, han var kendt over hele Byen for sit Vid og sine morsomme Historier og Anekdoter. Kiefer mente det meget alvorligt med sin Kunst, som han gik helt op i, han plejede at hævde, at det smukkeste Kald paa Jorden var Skuespillerens, da han levede for sine Følelser og Idealer. En anden Skuespiller Rüdinger havde ogsaa spillet i Kiel for Frederik Ahlefeldt. Han var af en noget anden Støbning end Kiefer, gravalvorlig og meget tilbageholdende.

Medens Warnstedt var Chef for Theatret, havde Landgreven været økonomisk Garant. Den nye Kavalleri-Oberst Frederik Ahlefeldt overtog samtidig med Ledelsen af Theatret ogsaa den økonomiske Garanti, en Omstændighed, der

skulde øge den enorme Gæld, han i Forvejen havde skaffet sig paa Halsen. Det synes dog, som Frederik Ahlefeldt er gaaet ud fra, at hans Stilling som Direktør i en særlig Grad var knyttet til Landgrevens Person og ikke til den til enhver Tid værende Statholder. Det fremgaar blandt andet af en Kontrakt, han havde indgaaet med et ved Theatret ansat Ægtepar, i Kontrakten forekommer følgende Passus: »Saafremt Greven ved Hans Durchlaughtighed Prins Carl af Hessens eller Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Louises mulige Bortkaldelse fra de Levendes Boliger, skulde ønske ikke længere at forestaa Theatrets Ledelse, sikres der medundertegnede Ægtepar Udbetaling for 3 Maaneder af den aarlige Gage paa siger og skriver 728 Rigsdaler Slesvig-Holstensk Courant, der er dem sikret ved det herværende Hof-Skuespillerselskab.« Medens Landgreven holdt igen overfor Udgifter ved Theatret, hvilket iøvrigt ikke var vanskeligt, da Warnstedt ikke var nogen Ødeland, sejlede Ahlefeldt afsted for fulde Sejl og skyede ingen Udgifter, ganske som i alle de andre Forhold i hans brogede Liv. En Masse Penge ofrede han paa Udstyret, navnlig naar det drejede sig om Opførelsen af hans Yndlingsdigter Schillers Stykker, saaledes gik der Ry af den overdaadige Pragt, hvormed Schillers »Don Carlos« var sat i Scene. I en enkelt Maaned modtog Direktøren en Regning paa 1000 Mark slesvig-holstensk Courant alene for nyanskaffede Rekvizitter, det var midt i en Sæson. Det var den almindelige Opfattelse dengang, at der til Operaopførelserne krævedes særlig flot Udstyr paa Scenen, medens Kravene vare mindre, hvor det drejede sig om Skuespil. Frederik Ahlefeldt holdt paa den samme Flothed overfor begge de to Kunstarter, og det var ikke alene, naar det drejede sig om Opførelsen af et Drama som

»Don Carlos«, at der ofredes meget paa ydre Iscenesættelse. I de Tider, hvor Guder og Gudinder, Hesperidernes Have, Alfes eller Najaders Bolig, onde Aanders Huler, Forgyl-ning paa mulige og umulige Steder, Kilder og rindende Vand, hvor Illusionen skabtes af roterende Staniol, bøl-gende Hav, Ild, skrækindjagende Uhyrer spillede saa stor en Rolle paa Theatret, maatte der meget ydre Flitter til. Desuden var Gagerne høje, og celebre Gæster, der gæstere-rede paa kortere eller længere Tid, tyngede haardt paa Thea-terkassen. En betydelig Udgift repræsenterede ogsaa de reg-elmæssige Lørdagskoncerter, som Frederik Ahlefeldt holdt, dels paa selve Theatret, dels i en af Byens Gæstgivergaar-de, og hvor Adgangen altid var gratis.

Den Gang Theatret blev drevet for Landgrevens Regning, holdt den fyrstelige Statholder, sin store Theaterinteresse tiltrods, sig i Baggrunden og synes ikke at have blandet sig ret meget i Theatrets Drift udover nogle mere alminde-lige Direktiver og udover det, at han næsten hver Aften sad i sin Loge i Theatret og iøvrigt paa mange Maader vi-ste Theatret sin Bevaagenhed, blandt andet ved at vise Gæstfrihed overfor Truppens Medlemmer og ved ved mange Lejligheder at lade de mere fremstaaende Medlemmer synge eller recitere paa Gottorp eller Louisenlund. Carl af Hes-sens Betydning for Theatret i Slesvig kan dog til en vis Grad maales, naar man gennemblader Theatrets Plakater og sammenligner de Perioder, hvor Landgreven residerede paa Gottorp med dem, hvor han befandt sig i København. Repertoiret er stærkt præget heraf, naar Prinsen er hjemme og indtager sin officielle Plads i Theatret, spilles der værdi-fulde Stykker og ikke saa mange daarlige Publikumsstyk-ker, som naar han er borte, hvor det er de lettere Varer,

der præsenteres, og Modedigteren Iffland atter kommer til Hæder og Ære. Ogsaa paa Musikkens Omraade spores Forskellen, Mozart forsvinder ganske af Repertoiret, naar Landgreven befinder sig paa Christiansborg; hans Smag har aabenbart været sikker nok. Under Landgrevens Fraværelser drager Truppen hyppigt paa Gæstespil i andre Byer i Hertugdømmerne, og der er færre Nyindstuderinger. Heller ikke Warnstedt selv gik meget i Detailler, men havde saa temmelig overladt Styret til sin højre Haand Seyler, som Læsren kender fra tidligere Kapitler i Bogen. Seylers officielle Titel lød oprindeligt kun paa »Regissør«, en Benævnelse der efterhaanden var gledet over til at lyde paa »Direktør«. Seyler havde saa smaat begyndt paa at omtale sig selv med denne Benævnelse og at se mildt til de Skuespillere, der ogsaa brugte Betegnelsen overfor ham, og at se surt til dem, der kaldte ham Regissør. Til sidst vandt Navnet Hævd, og Warnstedt var godmodig nok til at tolerere det, saa meget mere som Seyler ikke alene var Direktør af Navn men ogsaa af Gavn. Frederik Ahlefeldt vilde hverken vide af nogen Direktør eller Regissør, han vilde være begge Dele selv. Som gammel Bekendt af Seyler ønskede han ikke at optræde hensynsløst overfor ham, og han vilde derfor ikke straks ved sin Overtagelse af Theatrets Drift fjerne Seyler, saa meget mere som han vidste, at Seyler selv tænkte paa at trække sig tilbage, dels paa Grund af svækket Helbred, dels fordi han var en nedbrudt Mand efter sin Hustrus Død, der var indtraadt umiddelbart før Ahlefeldt overtog Ledelsen. Fru Seylers Død var ikke alene et Tab for hendes Mand, men ogsaa for Theatret i Slesvig, ja for den daværende Theaterverden i Almindelighed, hun havde været kendt over hele Tyskland,

og Bladene i de mange tyske Theaterbyer indeholdt Beklagelser over denne Skuespillerindes Bortgang. Et andet Tab havde Gottorper-Hoftheatret lidt omtrent samtidig, og det var ved den unge Fru Hankes Død. Hun havde spillet i det samme Rollefag som Seylers Hustru og skal have lignet hende meget baade i Ydre og Spillemaade, man havde ventet, at hun med Tiden skulde være blevet Madame Seylers Afløser, men hendes tidlige Død tilintetgjorde Forhaabningerne. Der var megen Beklagelse i Slesvig over den unge Kunstnerindes Død, hun havde været meget afholdt baade som Skuespillerinde og som Menneske. Efter fælles Overenskomst forblev Seyler ved Theatret et halvt Aars Tid, indtil Frederik Ahlefeldt var blevet fast i Saddelen, saa trak den veltjente Mand sig tilbage. Det var tre fremragende Kræfter, Theatret havde mistet, ligesom Frederik Ahlefeldt begyndte sin Gerning, men der var mange gode Kunstnere foruden dem baade paa Sværd- og Spindesiden. At noget af det første, Frederik Ahlefeldt gjorde efter at være blevet Direktør, var at faa sin gamle Ven fra Studenteraarene Tilly knyttet til Theatret, siger sig selv. Tilly, der med sin Hustru var ansat ved Theatret i Breslau, løste sig fra sin Kontrakt der, hvorpaa Parret drog imod Nord og blev modtaget med aabne Arme af den nye Direktør. Personalet kom til at bestaa af følgende Kræfter: Tilly, Dörr, Fischer, Jobel, Kiefer, Kramer, Rüdinger, Zimdar, Piening, Wieland, Pauly, Herz, Damerne: Tilly, Dörr, Groos, Jacobi, Pauly, Frodin, Zimdar, Braun, Kiefer, Kayser. Der var ikke mindre end fem Ægtepar indenfor Personalet, idet Halvdelen af Skuespillerne vare ansatte sammen med deres Hustruer. Rollefagene var officielt fordelt paa følgende Maade: Tilly Karakterrollerne og de flygtige Elskere, Dörr skulde spille Fædrene, baade de

ædle og komiske, desuden sang han i Operaen de komiske og kærlighedsfulde Baspartier og »Buffons«, Fischer havde at varetage Riddere, Fransk mænd og Slyngler, Jobel Helte, satte Elskere og unge Mænd, Kiefer sang anden Tenor, Kramer var forpligtet til at tage alle Jøderne, Soldaterne og de komiske Tjenere paa sin Kappe, i Operaen sang han Bas, Rüdinger bestred samtlige Bønder, Værter og Gamle, i Operaen havde han Tenorpartier, Zimdar var Pedanterne betroede, Piening maatte foreløbig nøjes med Begynderrollerne, Wieland var Theatrets første Sanger, Pauly gav Tjenerrollerne. Med Hensyn til Damerne var Fordelingen den følgende: Tilly muntre og naive Elskerinder, Dörr komiske og »sérieuse« Mødre, i Operaen tilfaldt mærkeligt nok Elskerindeparterne denne ældre Dame, Groos var den ældre Elskerinde saavel i Lystspillet som i Syngestykket, Jacoby maatte tage tiltakke med de ældre Damer i Birollerne, Pauly satte Elskerinder, unge Kvinder, Heltinder, Zimdar Soubretter, og i Operaen Elskerinder. Foruden disse voksne Kunstnere var der ikke mindre end fire fast ansatte Børn til at udføre Børnerollerne. Deres Forældre vare alle ansatte ved Theatret. Det var ikke noget for Slesvig enestaaende at have Børn knyttede som faste Medlemmer til Theatret. Ved mange andre Trupper var det ogsaa Tilfældet, man yndede svært i de Tider at se Børn paa Scenen, og Forfatterne lagde for at komme denne Tilbøjelighed imøde hyppigt Børneroller ind i deres Stykker. Ved enkelte Theatre saa man endog Forestillinger udførte af Børn alene, vel at mærke i Stykker, hvis Personer vare voksne Mennesker. I Paris var dette endnu mere almindeligt, i 1792 kom der til Berlin en fransk Børnetrup, der gav offentlige Forestillinger paa et af Byens Theatre. Børnene

spillede baade i Tragedier og Lystspil. Medens man ved de fleste store Operaer i hine Tider havde Kastrater til at synge Partier som ganske unge Mænd, eksisterede dette Uvæsen ikke i Slesvig. Samtlige Kunstnere paa et Par nær vare forpligtede til foruden i Skuespil ogsaa at optræde i Operaen. Operaens Primadonna Demoiselle Kayser var ikke forpligtet til at optræde i Skuespil. Bassangeren Hesz var kontraktmæssig kun knyttet til Operaen. Frederik Ahlefeldt fastsatte en Instruks for Skuespillerne, der truedes med Afskedigelse, ifald de viste Opsætsighed mod deres Forsatte, tilskyndede andre dertil, befattede sig med Intriger, saasom at fremkalde Misstemning hos Publikum mod et af Direktionen antaget Stykke eller mod en af Theatrets Kunstnere. Ligeledes var der Straf for ikke at gøre Anmeldelse, naar en Skuespiller vidste, at en Kollega gjorde sig skyldig i sligt. Den, der gav Anmeldelse om en Kabale, fik en Pengebelønning, og hans Navn blev fortiet. At Forholdet var godt mellem Frederik Ahlefeldt og hans Kunstnerstab, derom vidner den Omstændighed, at i de seks Aar, han ledede Theatret i Slesvig, forsvandt kun et Par underordnede Kræfter, ellers blev samtlige Medlemmer ved Theatret. Efter sin første Saisons Slutning tog Frederik Ahlefeldt paa en to Maaneders Rejse fra det ene Theater til det andet i Tyskland for at engagere nye Kunstnere, Ægteparret Toscani antoges til et Gæstespil, til noget Engagement kom det ikke.

Som Kapelmester ansattes Phanty, efter at den tidligere Indehaver af Stillingen Hanke, der havde været gift med den nys nævnte afdøde Skuespillerinde, var gaaet af. Det blev ikke nogen Sinecure at være Kapelmester under Fre-

derik Ahlefeldts Direktion, thi foruden at indstudere og dirigere Operaerne skulde han besørge Mellemaktsmusikken ved Skuespilopførelser og desuden forestaa Lørdagskoncerterne, ved hvilke Frederik Ahlefeldt forlangte et meget vekslende Repertoire baade af gammelt og nyt. Udenfor Saisonerne skulde han med sit Orkester følge Ahlefeldt til Langeland for at dirigere de daglige Koncerter paa Tranekær og for at medvirke, naar der blev spillet paa det derværende Theater. Da Frederik Ahlefeldt havde afgivet Theatrets Ledelse til Carl af Hessen og var flyttet til Tranekær, rejste Phanty med og fik foruden Stillingen som Kapelmester tillige Opsyn med Frederik Ahlefeldts store Bibliothek, i denne sidste Egenskab kom han i Forbindelse med Grundtvig. Den øverste Myndighed over Theatret forbeholdt Frederik Ahlefeldt sig selv, han nedsatte et staaende Udvalg, der skulde staa ham bi ved Antagelse af nye Stykker og ved Nyengagementer. Udvalget bestod af Herrerne Tilly, Dörr og Kramer. Indstuderingerne ledede han selv, ligesom han altid selv bestemte de Rollehavende. En Slags Inspektørstilling indtoges af Kramer, og Tilsynet med Kostumerne var paalagt Tilly. Desuden var der ansat en Kasserer, Schumacher, Köster var Maskinmester, Hoffmann Souffleur. Ved Siden af sin officielle Stilling ved Theatret havde Tilly som Frederik Ahlefeldts Ven megen Indflydelse mellem Kulisserne, en Indflydelse, der ikke synes at have skaffet ham Fjender. Mellem Frederik Ahlefeldts Papirer findes et Dokument nedlagt i en Convolut med Paaskrift: »Aften i Hamborg med Tilly efter Opførelsen af »Die Räuber««. I Convolutten findes et Papir, hvorpaa Tilly har skrevet:

1 Boutelje Rødvín	2 Daler
Blaa Karper	12 Skilling
1 stegt Høne med Franskbrød	12 Skilling
1 Boutelje Rhinskvin	2 Daler
Sød Ret	12 Skilling
1 Boutelje Rhinskvin	2 Daler
	Summa 7 Daler 36 Skilling

Dec. 1792.

TILLY.

Efter Die Räuber.

Da Theatret som »Hoftheater« indtog en Slags officiel Stilling, krævedes det, at der meddeltes Personalets Medlemmer Indfødsret, naar de ikke hørte hjemme i Kongeriget eller Hertugdømmerne. En anden Virkning af den officielle Stilling var den, at der ingen Censur krævedes. Frederik Ahlefeldt havde ganske frie Hænder med Hensyn til, hvilke Stykker han vilde opføre. Hans nære Forhold til og idelige Samvær med Prins Carl var en Borgen for, at der ikke vilde fremkomme noget, der kunde støde Hoffet og Regeringen i København for Brystet. Det maa derfor i allerhøjeste Grad forbavse, at Ahlefeldt vovede at binde an med et saa revolutionerende Stykke som Schillers »Kabale og Kærlighed«, i Sammenligning med hvilket al tidligere paa Scenen fremført Kritik af bestaaende sociale og politiske Tilstande maatte forekomme yderst uskyldig. Hvad var dets Forbillede, Lessings »Emilia Galotti«, der saa forsigtigt var henlagt til det fjerne Italien, i Sammenligning med denne skaanselløse Kritik af Forholdene i enkelte tyske Smaastater, dette harmdirrende Angreb paa Misbrug af den højeste Magt, denne Hudfletten af Standsfordomme? Det fik endda være, men endnu mere mærkeligt var det, at man opførte Stykket,

naar det var kendt af alle og enhver, at Schiller havde haft Hessen for Øje, da han skrev »Kabale og Kærlighed«, og at Modellen til Fyrsten i Stykket var Prins Carls Broder Landgreve Vilhelm den Niende af Hessen-Kassel, en af Verdenshistoriens uhyggeligste Skikkelser. Prins Carl maa enten have været i en sjælden Grad fordomsfri, eller ogsaa stillede han sig paa samme Standpunkt som Schillers Bøddel Hertug Carl Eugen af Würtemberg, der dengang, da Schiller mange Aar efter sin Flugt fra Würtemberg ængstelig lod spørge, om han maatte aflægge sit Fædreland et Besøg, svarede: »Ich werde ihn ignorieren«. Det kongelige Theater i København, som ellers ikke var bange for at opføre dristige Stykker, tog først i 1809 Mod til sig og bragte »Kabale og Kærlighed« op, de dristigste Steder blev oven i Købet strøgne, saaledes den i en vis Forstand virkningsfuldeste Scene, den mellem Lady Milford og Hertugens Kammertjener. Ogsaa enkelte Replikker vare strøgne, blandt andre den, som endog Katharina den Anden havde ladet udgaa ved Opførelsen i Sct. Petersborg, om at der ved Dommedag ikke vilde blive taget Hensyn til Standsforskellene. Frederik Ahlefeldt lod Dramaet give nøjagtigt som det forelaa fra Schillers Haand. Stykket gjorde ingen Lykke, man fandt det overdrevent, ganske som man fandt det ved den senere Opførelse i København, hvor Kritikken fremhævede de mange Fortrin i Ifflands Skuespil i Modsætning til den knugende Uhygge i det schillerske Drama. Meget betegnende er det, at man baade i København og Slesvig fandt Skildringerne overdrevne, ja man levede under Kronprins Frederiks milde Scepter, og den senere Frederik den Sjette havde saa sandt ikke et eneste Berøringspunkt med Carl Eugen og Vilhelm den Niende, han, der

var Godheden selv, der aldrig forsømte en eneste nok saa ubetydelig Regentpligt, der var en svoren Fjende af Luxus og Velleverd. Han var unægtelig en diametral Modsætning til de to berygtede tyske Fyrster. Forholdene i det danske Monarki vare overhovedet saa forskellige fra dem, der skildres i »Kabale og Kærlighed«, at Publikum i København og Slesvig maatte staa ganske uforstaaende overfor hvad der foregik i Stykket.

Det vakte stor Tilfredshed i Slesvig By, at Frederik Ahlefeldt var blevet Direktør, han var meget afholdt i alle Kredse, og man vidste, hvor kyndig og theaterinteresseret han var. De gratis Lørdagskoncerter, han holdt i flere Aar, før han blev Theaterdirektør, Gæstfriheden i hans smukke og luxuøse Hjem, hans Hjælpsomhed overfor dem, der bad ham om Støtte og Hjælp, havde gjort ham til en af de mest afholdte Skikkelser i den lille By. Men ogsaa rundt omkring i Hertugdømmernes Byer blev hans Udnævnelse modtaget med Sympati, Aviserne stillede hans Horoskop som Theaterleder med megen Optimisme, de mange Kunst- og Theaterblade rundt omkring i det tyske Rige bød ham paa det venligste velkommen, helt nede fra Weimar hilstes han med Velkomstord. Det gottorpske Hoftheater var en gammelkendt og højt anset Institution, og dets Stilling blev yderligere højnet i de seks Aar fra 1792 til 1798, hvor det lededes af Rytterobersten.

Landgreve Carl vedblev at vise den samme Interesse for det slesvigske Theater som dengang, det havde staaet umiddelbart under ham, han kom saavidt muligt hver Aften i sin Loge, og Skuespillere og Publikum ventede taalmodigt, naar han, hvad der sjældent skete, kom for sent, for før Landgreven viste sig i sin Loge, turde Forestillingen ikke

begynde. Naar han traadte ind, rejste Publikum sig og bukkede og nejede, og Phanty slog de tre Slag med sin Taktstok.

Repertoiret den første Saison var ikke blændende: Modestykker, der gik paa alle de tyske Scener dengang: »Trau, Schau Wem oder Der Gasthof« af Brandes, et Stykke, Ahlefeldt selv havde spillet i som Student, »Der Edelknabe« af Engel, »Der offene Briefwechsel« og »Der Strich durch die Rechnung« af Jünger, »Der Taubstumme« og »Die beiden Hüte« af Hunnius, »Ernst Graf von Gleichen« af Soden, »Der Stammbaum« af Anton Wall, »Die drei Töchter« og »Klara von Hoheneichen« af Spiesz, »Eduard Montrose« af Dirike, »Die eheliche Probe« af Dalberg, »Leichtsinn und gutes Herz« af Hagemann, »Der Adjutant« af Brömel, »Offene Fehde«, fransk Lystspil, bearbejdet og lokaliseret af Huber efter Dumanians »Guerre ouverte«, »Die Pflege-tochter« af Arnstein, »Das Loch in der Thüre« af Stéphanie, Grossmanns Bearbejdelse af Beaumarchais »Barberen i Sevilla«. Som Schroeders Beundrer og Lærling var det naturligt, at den nye Direktør lagde Vægt paa at faa saa meget som muligt fra Mesteren i Hamborg, i de tre Maaneder af den første Saison fra medio April til medio Juli opførtes ikke mindre end sex Stykker af Schroeder: »Stille Wasser sind tief«, »Ehrgeiz und Liebe«, »Die vier Vormünder«, en Bearbejdelse efter Susanne Centhiores »A bold stroze for a wife«, »Der Vetter von Lissabon«, »Der Ring«.

Adskillige af disse Stykker opførtes ogsaa paa det kongelige Theater i København, nogle af dem kom først frem i Slesvig, andre gik nogenlunde samtidig paa de tvende Theatre, man sporer her Samarbejdet mellem Direktørerne. »Der

Strich durch die Rechnung«, der blev opført 22 Gange paa det kongelige Theater under Titlen »Stregen i Regningen«, kom frem samtidig paa begge Theatrene; »Offene Fehde«, der indtil 1830 under Titlen »Aabenbar Krig« eller »Høg over Høg« opførtes 37 Gange paa det kongelige Theater, havde Premiére i København Aaret før det kom frem i Slesvig. Af Schroeders fem Stykker opførte det kongelige Theater »Fætteren i Lissabon« 25 Gange fra 1790 til 1813, medens det i Slesvig forsvandt 4 Aar efter Førsteopførelsen. »De 4 Formyndere« var paa det kongelige Theaters Repertoire fra 1795 til 1837 og gik 31 Gange, »Der Ring« kom frem samtidig i København og i Slesvig; paa det kongelige Theater, hvor det opførtes under Titlen »Ringens« eller »Det af Delicatesse ulykkelige Ægteskab«, gik det indtil 1833 32 Gange. Jüngers »Der offene Briefwechsel« kom 4 Maaneder tidligere frem i Slesvig end paa det kongelige Theater, hvor det indtil 1827 gik 30 Gange under Titlen »Den aabne Brevvexel«.

Frederik Ahlefeldts Beundring for Schroeder var ingenlunde noget enestaaende, tværtimod, hele det literære Danmark delte den, skulde en Skuespiller paa en Studierejse, var Hamborg det første Maal, hvad der ikke var saa underligt, da Hamborg dengang var de danskes Port ud til den vide Verden, men for alle theaterinteresserede blev det mere end en tilfældig Milepæl paa Vejen; her slog man sig ned for i fulde Drag at suge Næring af den berømte Theaterby. Flere danske Skuespillere havde lært Schroeder at kende og modtog personlige Impulser fra ham, saaledes Michael Rosing og Preisler. Preisler har i en Rejse-dagbog gjort indgaaende Rede for sin Beundring overfor Schroeder baade som Skuespiller, Theaterleder, Instruktør

og dramatisk Forfatter, han er ganske enig med alle andre i Datiden i at beundre den alsidige Mand. Ogsaa de danske Forfattere dyrkede ham, blandt dem skal nævnes Rahbek. Rahbek havde i mange Retninger samme Anskuelse som Schroeder, han delte dennes Krav om Naturlighed hos de sceniske Kunstnere, og ligesom Schroeder hævdede han, at en Skuespiller ikke kan drive det til noget uden tillige at være et værdifuldt Menneske. Derimod delte Rahbek ikke den tyske Sceneleders Sans for et korrekt og rigt scenisk Udstyr, det betragtede han som underordnet, ja skadeligt. Dette faldt godt nok i Traad med Knud Lyhne Rahbeks Theori om, at Theatret er til for at befordre Dyd og menneskelig Lyksalighed, ligesom han docerede, at der ikke burde tjenes Penge ved Theatervirksomhed, Thalias Tjenere skulde ikke have andet Formaal end at opbygge og glæde andre. Saa betaget var Rahbek af Schroeders Virksomhed, at han under et Ophold i Hamborg endog tænkte paa for bestandig at slaa sig ned i Hansestaden eller en anden tysk By som Dramaturg. Gennem sit Venskab med Rahbek kom Samsøe, »Dyvekes« Digter, ogsaa i Forbindelse med Schroeder i den korte Tid, han var Professor i Kiel. Tode var ogsaa en varm Beundrer af Schroeder og paavirket af ham. Tode var født og opvokset i Hamborg og havde saaledes paa nært Hold kunnet følge det berømte Theater, hvor et Par af hans Stykker blev opførte, ligesom de fandt den korte Vej til Slesvig, han havde selv besørget den tyske Oversættelse. Til Trods for sit Tyskerhad var P. A. Heiberg under Paavirkning af Schroeder, da han skrev flere af sine dramatiske Værker. Der var overhovedet næppe nogen Dramatiker eller

Skuespiller i Danmark, der ikke mere eller mindre stod i Gæld til Schroeder.

De Stykker af Schroeder, der opførtes i Ahlefeldts første Saison og som ogsaa hørte til det kongelige Theaters Repertoire, bleve Kassestykker med en lang Række Opførelser bag sig. Rollerne vare som Fod i Hose for det kongelige Theaters Skuespillere saavel som for de slesvigske, Schroeder havde i høj Grad Haandelag og forstod at skabe Roller, som Skuespillerne kunde faa noget ud af. Det bedste af de i Slesvig opførte Stykker var »Der Ring«, der endnu den Dag i Dag med Mellemlum tages frem paa de tyske Scener. Det er som saa mange af Schroeders Stykker halvt originalt, halvt bearbejdet og lokaliseret efter det engelske. Modellen er et Skuespil af Georges Farquahr (Sir Harry Vildair). Det blev af sittlich germanische Tilskuere fundet umoralsk, skønt Schroeder med Flid havde mildnet hvor han mente, der kunde vækkes Anstød — vi have set et andet Sted i Bogen, at Schroeder var vant til at bruge Saksen. Stykkets Intrige, som hensatte Datidens Tilskuere i den højeste Grad af Spænding, synes for en Nutidsbetragtning meget naiv og usandsynlig: En ung, rig Dame bliver gift med sit Hjertes udkaarne, Manden forsvinder Dagen efter Brylluppet, og den forladte Hustru, der tror, at hun er blevet et Offer for en Libertiner, der kun ønskede at opnaa hendes Gunst for en Nat, sværger Hævn og drager ud i Verden for at finde den bortrømte. Efter adskillige Oplevelser af ret frivol Art, beslutter Baronessen at gifte sig med en Tilbeder, hun har truffet paa sin Omflakken, hun frier selv, Tilbederen staar raadvild; Damen opdager paa hans Finger en Ring, som kun kan have tilhørt hendes første Mand, og det viser sig, at Tilbederen virkelig er hendes før-

ste Mand, der Dagen efter sit Bryllup blev ført bort og spærret inde paa en Fæstning som Straf for et Drab, han har udøvet i en Duel. Da han er sluppet ud af Fæstningen, drager ogsaa han ud i Verden med det Maal at finde sin Hustru, saaledes ender alt som altid i Schroeders Stykker i Fryd og Gammen. For at forklare hvorfor de to Ægtefolk efter den lange Adskillelse ikke straks kender hinanden igen, indretter Schroeder det saaledes, at de kun havde set hinanden een Gang, før de blev gift.

Mellem de opførte Stykker i Ahlefeldts første Saison var »Das Loch in der Thüre« særlig yndet. Stykkets Forfatter Gottlieb Stéphanie var under stærk Paavirkning af Lessings »Minna von Barnhelm« og levede højt paa Publikums Smag for Soldaterstykker. Ligesom Schroeder var han ikke bange for at laane Emner fra andre Stykker, særlig engelske, som han saa beskar og beklippede, øgede, bearbejdede og lokaliserede. Stéphanie var yderst produktiv og skrev foruden sine Skuespil ogsaa Operatekster. Af de andre i den omtalte Saison repræsenterede Forfattere gjorde Grossmann megen Lykke ved i sine Stykker at smigre tykt for de jævne Befolkningslag. Grossmann var foruden at være Forfatter tillige Leder af et omrejsende Skuespillerselskab. Da han engang opholdt sig med sin Trup i Frankfurt am Main, henvendte den tilstedeværende Schiller, der var i stærk Pengetrang, sig til ham og tilbød ham den nylig fuldførte »Don Carlos« til Opførelse. Da Grossmann havde læst Indholdet, erklærede han, at han fandt det godt nok, men forlangte samtidig, at Versene skulde afløses af Prosa. Saa vanskelig stillet var Schiller, at han virkelig maatte skride til denne Vandalisme. Da Schroeder senere fik Val-

get mellem den lemlæstede og den oprindelige Udgave af »Don Carlos«, valgte han dog »Don Carlos« med Jamberne.

Man maa af det her nævnte ikke dømme Grossmann for strengt. »Don Carlos« eksisterede dengang i adskillige Udgaver fra Schillers egen Haand. Den oprindelige, der var trykt i Tidsskriftet »Thalia«, undergik mange Forkortelser og Omformninger, inden Dramaet naaede ind under Rampens Lys. Ogsaa efter den Tid blev Digteren ved at omforme Værket. Frederik Ahlefeldt benyttede efter Samraad med Schroeder den oprindelige Udgave med dens Jamber og foretog saa faa Overspringninger som muligt. Der var et Sted, som af gode Grunde ikke kom med i den af Frederik Ahlefeldt benyttede Bearbejdelse, det blev nemlig først indsat af Schiller kort før hans Død, saalænge blev han ved at sysle med »Don Carlos«. Posa grunder paa hvorledes han skal faa Kongens Mistanke bortledet fra Carlos og beslutter saa at lede Mistanken over paa sig selv for derigennem at redde Kongesønnen, medens han rolig vil gaa i Døden for denne. Han udvikler sin Plan i en Monolog i den Scene i fjerde Akt, der følger efter Don Carlos Fængsling og den lidenskabelige Samtale mellem Posa og Fyrstinde Eboli. Disse Linier, som ikke findes i de trykte Udgaver af »Don Carlos«, benyttes af enkelte tyske Scener, da de hjælpe godt til Forstaaelsen af de indviklede Begivenheder. Havde Schroeder kendt denne Monolog, havde han sikkert benyttet den. Det er givet, at Frederik Ahlefeldt vilde have fulgt hans Eksempel.

Wieneren Jünger morede med sine noget overfladiske og skabelonmæssige Stykker, der ikke beredte Publikum meget Hovedbrud. Man kendte Intrigerne og Forviklingerne, den haarde Fader, der ikke vil give sit Minde til de

elskendes Forening, den overfor sit Herskab frittalende Tjener o.s.v. Usandsynligheder, der ikke gav dem i Schroeders »Ring« noget efter, generede ikke. Ligesom Molière og Holberg selv havde Sympati for deres Scapin'er og Henrik'er trods alle deres Skarnsstreger, saa Jünger ogsaa venligt paa sine lystige Slubberter, der tit var morsomme. Jünger havde megen Slagfærdighed, og Replikkerne i hans Stykker gik som Kæp i Hjul.

Brandes have vi alt berørt under Omtalen af Frederik Ahlefeldts Studenterdage i Kiel. Hans noget langtrukne Intrigestykker gled let ned i Folk. Engels Stykker hørte ogsaa til det danske kongelige Theaters Repertoire og gjorde lige saa megen Lykke dér som i Slesvig.

Efter den meget korte første Saison tog Frederik Ahlefeldt straks fat paa Restaureringen af Theatret, der var blevet noget forfaldent baade udvendig og indvendig. Det blev en meget vidtløftig Historie, saa det trak længe ud, inden Theatret atter kunde aabnes. Der blev ved den Lejlighed anskaffet en Lysekrone til over 30 Lys, tidligere havde man nøjedes med Lys anbragt i Stager rundt omkring paa Tilskuerpladsens Vægge. Det havde den Ulæmpe, at Tilskuerne morede sig med at slukke Lysene. Den nye Lysekrone var indrettet paa at hejses op under Loftet, naar Forestillingen begyndte, i Mellemakten hejsedes den ned. Ophejsningen af Lysekronen havde den heldige Virkning, at der blev lidt mørkere paa Tilskuerpladsen, medens der ageredes paa Scenen. En anden Forandring, der blev foretaget, var den at man indlemmede Orkestret i Tilskuerpladsen, naar der ikke hørte Musik til i Stykket. Mellemaktsmusikken blev saa spillet paa Scenen bag Fortæppet. Det var en gavnlig Foranstaltning, da Theatret ofte var overfyldt, og Publi-

kum, for at faa Plads, maatte gaa i Theatret et Par Timer før Forestillingen begyndte, man kendte nemlig ikke dengang noget til nummererede Pladser. Frederik Ahlefeldt anskaffede samtidig en Mængde nye, kostbare Dekorationer, særlig til Opførelsen af Schillers »Don Carlos«, der skulde blive den følgende Saisons Hovedbegivenhed. Frederik Ahlefeldt, der var en lidenskabelig Beundrer af Schiller, gjorde sig de største Anstrængelser for, at Digterens Ungdomsværk skulde kunne træde frem i en værdig Skikkelse. Til Kostumer blev der ødslet endnu mere end til Kulisser og Bagtæpper. Baade Bygningens Restaurering og alle Nyanskaffelserne betalte Ahlefeldt af sin egen Lomme, uden at det kostede Kassen oppe paa Gottorp en Skilling. Hans i Forvejen meget derangerede Pengeforhold blev ikke just bedre derved, han strøede Penge ud med en overlegen Foragt for Mammon, der kom hans Arving dyrt til at staa, men da Begrebet Theater var hans Livs største Passion, var det med ligefrem Fryd, at han øste ud hertil af begge Lommer. Der var en rig Lejlighed til at ofre Penge paa Thalias Alter i de Tider, hvor de fleste større Theatre lagde megen Vægt paa et pragtfuldt Udstyr, paa Dekorationer og paa det, man dengang kaldte »Maskiner«, ved Hjælp af hvilke Guder og Genier forsvandt i Luften, Nereider boltrede sig i det oprørte Hav, Luftaander jog hen imellem Sufitterne, Dæmoner sank i Dybet omgivet af Flamme. Personalet laa imidlertid ikke paa den lade Side, man indstuderede nye Stykker, hvor der under al Forstyrrelsen kunde skaffes en rolig Plads. I de halvfjerde Maaned, der blev pauseret, indstuderedes ikke mindre end otte nye Stykker, deraf to Operaer, der alle blev opførte i Saisonsens første Maaned; de gik kun een Gang hver, da Thea-

treets og Publikums Interesse samlede sig om »Don Carlos«, der stadig maatte gives om igen. Først i Løbet af November aabnede Theatret atter sine Porte. Efter nogle ligegyldige nye Stykker og Repriser kom omkring Midten af Vinteren »Don Carlos«, naturligvis med Frederik Ahlefeldts Yndling Tilly som den spanske Prins. Det var seks Aar efter, at »Don Carlos« for første Gang var blevet opført; Schroeder havde Æren af at være den første, der bragte Værket frem, Gang paa Gang var Frederik Ahlefeldt rejst til Hamborg alene for at nyde Schillers Tragedie. Man kan forstaa, med hvilken Fryd han kastede sig over den Opgave at bringe det frem paa hans eget Theater.

Schiller havde selv ventet sig meget af »Don Carlos«, han siger om Værket, at det var for ham, hvad en Kvinde kan være for en Mand, og endnu i mange Aar kaldte han det »min Aands Yndlingsbarn«. Under Udarbejdelsen skrev han til Vennen Reinwald: »Nu begynder snart den herlige Tid, hvor Svalerne vender tilbage under vor Himmel og Følelserne til vort Bryst«. »Don Carlos« opstod nemlig ved Foraarstide, medens Digteren strejfede rundt paa romantiske Vandringer i Egnen ved Werra-Floden med dens skovklædte Bjerge og smilende frugtbare Dale. Reinwald, der delte Schillers »Tyranhad«, en meget yndet Glose dengang, svarede med et langt Digt, hvori følgende to meget kraftige Vers, der er betegnende for det himmelstormende i den unge Digers Produktion, findes:

Erschüttre, wie Cherusker — Tannen,
Wie Cedern auf dem Libanon
Der Odem Gottes die Tyrannen
Und ihre Starken um den Tron,

Der Menschheit Schlangen, Drachen, Molche,
Den Geisterpöbel, der uns drängt: —
Dem Deine Worte sind wie Dolche,
Wie Feuer, das den Marmor sprengt!

Hensynet til Landgreven har næppe givet Frederik Ahlefeldt Betæneligheder ved Schillers »in tyrannos«, da Carl af Hessen var lige saa fordomsfri og uhildet som Theaterdirektøren, desuden laa Tyrannerne i »Don Carlos« saa langt borte i Tid og Sted, at al Tanke om Aktualitet var udelukket. Schiller havde dengang, da han udarbejdede »Don Carlos«, lovet Theaterlederen i Mannheim, den navnkundige Dalberg, Broderen til den senere Kurfyrste af Mainz og Napoleons gode Ven, at Dramaet ikke maatte have noget at gøre med Politik og vække Uro, saaledes som hans tre første Værker havde gjort. Dette Løfte var almindelig bekendt og maatte virke beroligende, saa Brodden blev taget af de Steder i »Don Carlos«, der kunde forekomme noget revolutionære. Schiller havde ogsaa i private Breve og Optegnelser skrevet, at han kun havde haft det rent menneskelige for Øje, da han digtede »Don Carlos«, Samfundsdramaer med en politisk Tendens betragtede han som noget, han havde lagt bag sig. Hvorom alting er, fra nu af blev det rent kunstneriske Hovedsagen for Schiller i hans digteriske Produktion, og de styrende følte sig ikke længer generede af hans Tragedier, der da ogsaa fik et mere og mere konservativt Præg; »Marie Stuart« og »Demetrius« kunde med en vis Berettigelse anses for Indlæg til Fordel for Legitimismen. Den i »Don Carlos« indeholdte Fremstilling af Inkquisitionen, der i et katolsk Land maaske nok havde kunnet skabe nogen Be-

tænkelighed, vilde ikke vække Anstød ved Landgrevens strengt lutheranske Hof: Carl af Hessen var som Barn blevet betroet til Frederik den Femtes Varetægt, da Moderen var bange for, at hans Fader, der var gaaet over til Katolicismen, skulde faa ham omvendt; det er ganske kuriøst at betænke, at Schiller, der selv var Katolik, skrev en begejstret Ode til den gamle Landgreve i Anledning af hans Overgang til Romerkirken. Beroligende maatte det ogsaa virke, at den første trykte Udgave af »Don Carlos« var tilegnet Hertug Carl August af Weimar, som Digteren i Tilegnelsen kalder ikke alene den ædleste af alle Fyrster men ogsaa det ædleste af alle Mennesker. Inden Schiller blev fast knyttet til Carl August og hans Hertugdømme, havde han søgt Føling med Schroeder for at faa Ansættelse ved Hamborger-Theatret, han skulde saa ved sin Tiltrædelse møde op med »Don Carlos« fuldfærdig, men som rimeligt er, fulgte Schiller Carl August's Kaldelse for Resten af sit Liv sammen med Goethe at leve ved Musehoffet ved den grønne Ilm.

Det generede ikke i Slesvig saalidt som andetsteds, at »Don Carlos« var ganske uhistorisk, til Trods for, at Digteren var Historiker af Fag, men Schiller vilde lige saa lidt bindes af det historiske, som han vilde bindes af nogen Tendens. Teksten var da heller ikke taget ud af historisk Kilde, men fra en fantasifuld fransk Novelle, Stoffet havde allerede lokket andre Digtere, Englænderen Otway og Italiens berømteste Forfatter af Tragedier Alfieri. Fortolkere af Schiller have med Djævelens Vold og Magt villet lægge en Tendens ind i »Don Carlos«, den spanske Prins skulde repræsentere den liberale Fyrste, hans levende Model skulde være ovenomtalte Baron Dalberg, man ventede nemlig

at denne, naar han var blevet Kurfyrste af Mainz, skulde vise sig meget liberal. Her forregnede man sig grundigt, baade som Kurfyrste og senere som Storhertug gik Dalberg trolig i Napoleons Kølvand. Andre velvillige Fortolkere have hævdet, at Schillers Formaal med »Don Carlos« har været den at ramme den katolske Kirkes Herskesyge og Undertrykkelseslyst. Ubegribeligt at Folk ikke kunne nyde dette Værk, et af de skønneste, der nogensinde er skrevet i Verden, rent umiddelbart, uden at fylde det med deres egne Tanker og Meninger. I Slesvig som alle andre Steder, hvor Dramaet kom frem, gjorde »Don Carlos« stor Lykke. De pragtfulde svulmende Vers, Erotikken, den mægtige Pathos, greb Tilskuerne, der Aften efter Aften strømmede til Theatret, naar »Don Carlos« opførtes. Paa Publikums Forlangende blev Tragedien spillet straks den følgende Aften efter Førsteopførelsen, og Tilstrømningen var om muligt større end den foregaaende Aften. Frederik Ahlefeldt havde oprindelig tænkt at engagere en Gæst til Philip den Andens efter hans Opfattelse særlig vanskelige Rolle, en kendt sydtysk Skuespiller skulde have spillet den skumle Tyran, men Frederik Ahlefeldt opgav Tanken for ikke at forstyrre Enheden i Opførelsen, og Theatrets egne Kunstnere bestred alene den store Opgave. Opfattelsen af det betydningsfulde i Don Philips Rolle deltes af Schroeder, der selv spillede den i Hamborg, og det med en saadan Sandhed og Kraft, at Hamborgerbladene hævdede, at ingen anden fremtidig vilde kunne gøre sig gældende i Rollen efter Direktørens enestaaende Præstation. I Slesvig spilledes Kongen af Dörr, der havde gjort indgaaende Studier over Rollen i Hamborg og i et og alt fulgte Schroeders Opfattelse. Tilly skal have

været pragtfuld at skue som Don Carlos, og hans Deklamation henrev alle. I Rollen som den treaarige Infantinde blev der Brug for et af de ved Truppen fast engagerede Børn. Skønt der ved Opførelsen i Slesvig var strøget mindre end paa de fleste andre Theatre, lød der Beklagelser over, at »Don Carlos« ikke var længere, noget der tyder paa en høj Grad af Kunstbegejstring hos det slesvigske Publikum, thi trods den store Lykke, Tragedien havde gjort overalt, hvor den blev opført, havde der paa sine Steder rejst sig nogen Kritik over Stykkets Længde. Wieland udtrykte det med de for Schiller meget anerkendende Ord, at Digteren var for rig, for fuld af Tanker og Billeder, han sagde for meget og kunde ikke i tilstrækkelig Grad beherske sin Indbildningskraft. Schiller selv saa en Del mere kritisk paa »Don Carlos« end Slesvigs Publikum, hvad der fremgaar af de Breve, han omkring den Tid offentliggjorde i Tidsskriftet »Merkur«, der redigeredes af Wieland.

I samme Maaned, hvor »Don Carlos« kom frem, opførtes ogsaa Voltaires »Zaïre«, Ægteparret Toscani optraadte i Hovedrollerne. Operaen blev ikke forsømt, blandt andet opførtes »Eremiten paa Formentera« med Musik af Ritter, desuden tre Operaer af Grétry, »Zémire og Azor«, »Midas' Dom« og »Det foregivne Hekseri«. Grétry var den første franske Komponist, der for Alvor gav sig af med at komponere lettere Operaer eller Operetter. Baade de af hans Operaer, der kom ind under Kategorien »Grand Opera« og de, der hørte til Genren »Opera comique« vare fulde af iørefaldende og yndefulde Melodier, der med Lethed gled ned i Tilhørerne og afgav taknemmelige Partier for de optrædende. Mangelen ved Grétrys Operamusik laa i Instrumentationen,

i denne Henseende blev han endnu i levende Live overfløjet af Chérubini og Méhul, men i Retning af det rent cantabile var ingen anden fransk Komponist tidligere naaet saa højt som han. Han havde opnaaet en meget stor Popularitet i Paris og overalt i Udlandet. Denne Popularitet var aabenbart gaaet ham noget til Hovedet, for da man begyndte at fremhæve Chérubini paa hans Bekostning og at pege paa den opgaaende Stjernes Evner i Retning af Harmonier og Instrumentation, ophørte han at komponere og trak sig krænket tilbage til sit Landsted i Montmorency, hvor han lige til sin Død arbejdede med musiktheoretiske Værker og blandt andet søgte at klarlægge de Theorier, han var gaaet frem efter som Komponist. Adskillige af hans Operaer hører endnu til det faste Repertoire; Arien »O Richard o mon roi« af hans bedste Opera »Richard Løvehjerte« kendes endnu den Dag idag af hvert Barn i Frankrig. Operaen »Richard Løvehjerte« kom til at spille en Rolle i Datidens Politik, idet den blev taget til Indtægt af Kongedømmets Tilhængere: medens Revolutionen rasede i Frankrig, benyttede Royalister og Antiroyalister rundt om i Tyskland Operaens Opførelse til Demonstrationer for og imod Ludvig den Sekstende. Særlig ivrige Demonstrationer gav Operaen Anledning til, da Rygtet om Ludvig den Sekstendes Flugt med Tilføjelse, at Flugten var lykkedes, naaede frem. I Mainz vilde man fejre Begivenheden ved at opføre »Richard Løvehjerte«, der hele Aftenen igennem blev ledsaget af Bifald og Hyssen og Fløjten, Demonstrationerne kulminerede under Afsyngelsen af »Richard o mon roi«. Der var mange Jacobinere i Mainz, og Moddemonstrationerne vare derfor særlig kraftige der. Da Folk forlod Theatret, blev det bekendt, at Kongen var blevet stand-

set i sin Flugt ved Varenes og ført tilbage til Paris, og nu fortsattes Demonstrationerne ude paa Mainz' Gader.

I alle de Aar, Frederik Ahlefeldt var Leder af Theatret i Slesvig, opførtes »Zémire og Azor«, som Folk ikke kunde blive trætte af at høre. De tyske Komponister vare repræsenterede af Ritter og Dittersdorf. Det var lettere Musik til lystig Tekst. Dittersdorf var i høj Grad Modekomponist; København tog ham dog ikke ganske alvorligt. Mest Tilløb i Slesvig havde hans Opera »Lægen og Apothekeren« med Stéphanies for sin Slethed berygtede Tekst. I Salonerne, paa Værtshusene, i Gaderne sang, fløjtede og trallede man Arierne fra denne Opera, som alle nogenlunde musikalske Mennesker kunde nynne efter, naar de havde hørt dem et Par Gange, i den Grad var de letflydende. Den værste af Arierne skal have været den, der begyndte med Ordene »Nytter det ikke, det skader ej«, og som Folkevittigheden havde døbt Klatpapiret. Et let og vuggende Tonefald havde særlig to af Arierne, om hvis Tekst man allerede af Begyndelseslinierne gør sig en Forestilling: »Hvo, der Piger vil forfølge« og »Forliebte taale ingen Vidner«. Operaen »Eremitten paa Formentera«, der indeholdt en letflydende, iørefaldende Musik, blev opført gentagne Gange i Saisonens Løb og naaede af alle Stykker det største Antal Opførelser næst efter »Don Carlos«. Lessings »Emilia Galotti« synes at have virket lidt mat ovenpaa »Don Carlos«, i hvis Køl-vand det fulgte. For at stive Forestillingen noget af lod Frederik Ahlefeldt nogle ansete Gæster optræde i Dramaet, det var Ægteparret Friebach samt Pettang henholdsvis som Appiani, Orsina og Odoardo. Det maa forbausé saa sent Lessings berømte Værk kom frem i Slesvig, 18 Aar efter Førsteopførelsen paa det kongelige Theater i Køben-

havn. Beaumarchais »Barberen i Sevilla« blev genoptaget i Saisonens Løb, og hans »Figaros Bryllup« opførtes henimod Slutningen af Saisonen. Trods det Ry, der var gaaet af disse Stykker, trak de dog ikke, hvilket for saa vidt var mærkeligt, som Folk i Vinteren 1792—93 levede og aandede i den franske Revolution, der havde gjort langt stærkere Indtryk i Slesvig end i København, maaske fordi man i Slesvig var ligesom lidt nærmere ved Brændpunktet, og Beaumarchais to Stykker stod for den almindelige Bevidsthed som meget nøje knyttede til den franske Revolution. Disse to Stykker, der nu forekommer saa lidet udfordrende som vel muligt, havde ikke destomindre virket revolutionerende i Paris, hvor særlig Hoffet og Aristokratiet i de sidste Aar før Revolutionens Udbrud var mødt op til de fleste Opførelser. Revolutionen var fra først af rettet mod de privilegerede Stænder, og medens det trak op til det store Uvejr, betragtede man de to Stykker som et Angreb paa disse Stænder. Man hæftede Opmærksomheden ved Grev Almavivas Hævdelse af sin »jus primae noctis« og vilde i ham se et Spejlbillede af den franske Adel. Adskillige af Replikkerne i Beaumarchais tvende Stykker blev til en Slags bevingede Ord, der fløj fra Land til Land og genlød ogsaa i Slesvig, saaledes Don Bazilios: »Naar man bare er middelmaadig og krybende, kan man opnaa alt«, og »bagtal bare, der bliver altid noget hængende«. Man kaldte de to Stykker Forløbere for Revolutionen, men Verdensbegivenhederne, der havde udviklet sig i de fire Aar efter 1789, vare saa rystende, at man i Slesvig havde vanskeligt ved at forstaa Sammenhængen mellem Stykkerne og den store Virkelighed. »Figaros Bryllup« kom frem i Slesvig 7 Aar efter den første Opførelse paa det kongelige Teater, hvor

Stykket under Titlen »Figaros Giftermaal« eller »Den gale Dag« gik 62 Gange indtil 1846. Frederik Ahlefeldt lod Fortsættelsen af »Figaros Bryllup« »Den strafværdige Moder« komme frem i Slesvig. Beaumarchais havde ladet sig lokke af den Lykke, hans »Figaro« havde gjort, til at skrive en Fortsættelse, efter at Revolutionen var brudt ud. Det nye Stykkes Tendens var ligesom »Figaros« at revse de fornemme, og Beaumarchais gik i »La mère coupable« adskilligt skarper tilværks end i de to foregaaende Stykker, nu behøvede han ikke længere at lægge Baand paa sig. Personerne i det nye Stykke vare de samme, Almaviva, Rosina, Susanne, Figaro. Grev og Grevinde Almaviva er nu bleven ældre Folk. I Ægteskabet er to voksne Sønner, den ene har Grevinden avlet med Chérubino, den forføreriske Page. Almaviva har faaet en Datter med Susanne, han udgiver hende for sin Myndling og opdrager hende i sit Hjem. Denne Datter er Almavivas Øjsten, og det er hans Hensigt at lade hende arve alt, hvad han ejer, da han er overbevist om sin Hustrus Utroskab og ikke tror, at han er Fader til nogen af Sønnerne. Som man ser, er vi langt borte fra »Figaros Bryllup«. Som dette Stykke er Fortsættelsen fuld af Intriger, i hvilke Figaro, der nu er gammel, er Midtpunktet. Stykket ender i Fryd og Gammen, og Ægteparret forsones som i »Figaros Bryllup« og tilgiver hinanden deres gensidige Utroskaber.

Mere Interesse vakte Opførelsen af Sheridans »Bagtalelsens Skole«. Frederik Ahlefeldt havde hos Schroeder i Hamborg gjort indgaaende Studier af Stykkets Fremførelse der, det var et Stykke Truppen i Slesvig fuldtud magtede, der blev taget med den tilbørlige Lethed paa Replikkerne, og den aandfulde Conversation gled som en Række Perler.

Stærkt repræsenteret i Saisonen 1792—93 vare Kotzebue og Iffland. Om Iffland skulde man tro, at han kun kunde berede den ganske udannede Del af Publikum nogen Glæde, i hans Stykker skulde der være saa meget Spektakel som muligt og fælles saa mange Rørelsens Taarer som muligt. Men det var ikke Tilfældet, det dannede Publikum græd omkap med de optrædende og sendte larmende Bifald op mod Larmen paa Scenen. Kotzebue var en Fjende af det akademiske, det af Regler indsnævrede i de franske Dramaer, og af Frygt for at strande paa det ene Skær kom han til at strande paa et andet, saa hans Stykker fik et Præg af Tøjlesløshed. Ifald det ikke var Helligbrøde at nævne Kotzebue i samme Aandedræt som Schiller, kunde man for at forklare dette Forhold fristes til at pege hen paa »Die Räuber«, der til Trods for det Væld af Skønhed og Poesi, der strømmer ud af dette Schillers første Drama, har noget af den Uorden og Vildskab, der prægede Kotzebue og hans Efterlignere. Schiller, der sammen med Goethe havde sat sig som Opgave at befri Theatret for den Udvækst, som Kotzebue og hans Fæller repræsenterede, havde selv ret ostentativt taget Afstand fra sine tre første Værker »Die Räuber«, »Fiesco«, »Kabale und Liebe«, ved hvilke han indrømmede, at der klæbede noget af Kotzebues Façon. Men det var ikke saadan at faa Bugt med Publikums Smag, og Frederik Ahlefeldt skulde erfare, at Publikum godt den ene Aften kunde glæde sig over »Don Carlos« for næste Aften at juble over Kotzebues Platituder, skønt Schiller med »Don Carlos« havde haabet at ramme en Pæl gennem den kotzebueske Genre. Schiller blev mere og mere streng i Kravene til sig selv, og den Række Dramaer, han skrev efter »Don Carlos«, vare prægede af hans Bestræbelser for at naa bort

fra Udvæksterne i »Die Räuber« til en ren, ædel og enkel Stil. Kotzebue og hans Disciple lod sig imidlertid ikke paa virke, men vedblev at dyrke den saakaldte naturlige Handling og Replik, en Naturlighed, der ofte udartede til Raahed og ofte var ganske kunstlet. Bortset herfra var der meget frivolt og anstødeligt i Kotzebues Stykker. Kotzebue følte et instinktmæssigt Had til baade Schiller og Goethe, det var den lille Mands Misundelse overfor de to Aandens store, senere blev Hadet mere bevidst, da Kotzebue ængstedes for, at de to vilde virke til at fortrænge ham fra Publikums Gunst og fra Scenen, det blev en Art Brødnid, der gav sig Luft i den laveste Forfølgelse og Undermineren.

I København var Glæden over Kotzebue akkurat ligesaa stor som i Tyskland, Frankrig, England, Rusland, ja Glæden holdt sig endog længere end i Tyskland: i Løbet af ca. 30 Aar fra Halvfemserne i det attende Aarhundrede at regne spillede det kongelige Theater af Kotzebues 73 Skuespil 21, man kan sige, at Kotzebue var Yndlingsforfatter baade i København og Slesvig; i sidstnævnte By var det »Menschenhass und Reue«, der havde den stærkeste Tiltrækningskraft, paa det kgl. Theater gik det fra 1790 til 1821 35 Gange, Stykket var af en taarepersende Sentimentalitet. En Undtagelse fra Regelen dannede Kotzebues »Der Papagei«, der kun gik et Par Gange, heller ikke det kgl. Theater, der opførte Stykket under Titelen »Poppegøjen«, havde Held med det, det gik kun 5 Gange inden det blev skrinlagt i 1794. Kotzebues Masseproduktion har nu i Hundrede Aar hvilet i Theatre-nes Arkiver og vil næppe nogensinde blive genoptaget, et Forsøg herpaa vilde utvivlsomt drukne i Latter. »Den be-

rygtede« er et ret almindeligt epitheton ornans, der er knyttet til Kotzebues Navn, saaledes kan Lykken veksle.

Af Iffland blev der i Saisonens Løb opført en Del Stykker i Slesvig, blandt andre »Elise von Valberg«, »Der Frauenstand« og »Die Herbsttage«, sidstnævnte Stykke trak godt, det kom frem et Aar senere paa det kongelige Theater, hvor det indtil 1809 gik 20 Gange. Iffland var en af de kendteste Theaterdirektører i Tyskland, han opnaaede tilsidst Stillingen som Instruktør ved det kongelige Skuespil og Operahus i Berlin. Han skrev en Mængde Skuespil, hvoraf en Del vare beregnede paa at faa Publikum til at græde Rørelsens Taarer, hans Stykker kom ind under Kategorien »bürgerliche Familienschauspiele« og vare særlig populære indenfor de Kredse, han havde valgt at skildre. Set fra et kunstnerisk Synspunkt stod han betydeligt over Kotzebue, med hvem man ynder at slaa ham i Hartkorn, men de to Forfattere ere i lige høj Grad overgivne til Glem-selen. Ifflands Skuespil har det forud for Kotzebues, at de afgiver et paalideligt Tidsbillede. Skønt Iffland som sagt stod over Kotzebue, opnaaede han dog aldrig en saa høj Grad af Popularitet som denne, men hans Skuespil vare vel nok alligevel de, der fik det største Antal Opførelser næst efter Kotzebues. Som Forfatter og Theaterleder havde Iffland den samme Evne som Schroeder til at tilrettelægge let spillelige Roller, hans Stykker vare stedse i lige høj Grad skattede af Scenens Børn og af Tilskuerne. Iffland dyrkede i sine Stykker ihærdigt den gamle og evigt unge Fremgangsmaade, at stille fornem Nederdrægtighed op mod smaaborgerlig Bravhed, hvorved han sikrede sig det brede Publikums Gunst.

En scenisk Begivenhed af Rang havde Saisonens to sidste Uger at opvise, nemlig Fremførelsen af Shakespeares »Kong Lear«, Frederik Ahlefeldt fulgte, som man ser, troligt i Schroeders Fodspor. Slesvigertheatret havde her et betydeligt Forspring for København, idet det kongelige Theater først opførte »Kong Lear« den 2. September 1816. Hele Januar Maaned 1793 spillede Frederik Ahlefeldts Trup i Kiel. I første Halvdel af Maj ophørte Saisonen. En i Slesvig udkommen Avis skriver under 10. Maj: »Saisonen sluttede med Opførelsen af Zehmark og Ruprechts Opera »Hvorledes bevares Ægtemændenes Troskab«. Samtlige Medlemmer af Selskabet have af Hans Højvelbaarenhed Greven faaet Tilladelse til med Bevarelse af deres Gage i Mellemtiden inden næste Saisons Begyndelse at spille paa nogle tyske Theatre«. Den første September begynder Saisonen 1793—94, »Kong Lear« blev gentaget adskillige Gange, »Don Carlos« blev ved i denne og de følgende Saisoner at samle fuldt Hus, det samme gjaldt »Bagtalelsens Skole«. Af nye Stykker opførtes »En S sammensværgelse mod Peter den Store« af Kratter, der gjorde Lykke paa Grund af sin spændende Handling, indenfor hvilken Forfatteren havde taget sig saa mange Friheder, at Stykket omtrent lige saa godt kunde have foregaaet i ethvert andet Land og til enhver anden Tid.

Den 3. Marts gik »Gulddaasen« i Frederik Ahlefeldts Oversættelse for første Gang over Scenen. Som man ser af det originale Program, havde Oversætteren taget sig nogle Friheder indenfor Personlisten. Her fulgte Frederik Ahlefeldt Olufsens Eksempel, Olufsen bemærker i »Forerindringen« til den første trykte Udgave af »Gulddaasen« af 1793, at »et Par af Personerne ere omdøbte,

Die
Goldne Dose.
Ein Lustspiel in vier Aufzügen.
Nach dem Dänischen Originale bearbeitet.

Personen.

Herr Wisberg, Guthsbesitzer	Herr Dörr.
Wilhelmine, seine Tochter	Madame Kiefer.
Mamsell Richter, Wirthschafterin . . .	Madame Dörr.
Richter, Verwalter	Herr Fischer.
Herr Albrecht	Herr Jobel.
Herr Conradi	Herr Tilly.
Herr Putzer, Winkelschreiber	Herr Kiefer.
Fips, Wirth	Herr Kramer.
Marie, Hausmädchen	Madame Zimdar.
Gretchen, Köchin	Mamsell Braun.
Friedrich, Bedienter	Herr Wieland.
Jochen, Kutscher	Herr Pauly.
Peter, Rademacher	Herr Rüdinger.
Christian, Jäger	Pauly.
3 Soldaten.	

Mad. Franck.

fordi deres Navne mishagede«. Det var en Observation blandt adskillige andre, som den anonyme Forfatter gjorde ved Førsteopførelsen af Stykket. I Fortalen hedder det videre: »Sedlen i sidste Scene er udeladt, fordi mange, hvoriblandt Forfatteren selv, fandt den upassende; og andre, hvoriblandt ogsaa Forfatteren, fandt den slet. Skjønt disse og nogle andre Forandringer kun angaae Smaating, kunne de dog maaskee fortiene at mærkes, om Stykket oftere bliver forestillet«.

Frederik Ahlefeldt nøjedes ikke med Forandringer i Personlisten, men foretog mange Rettelser rundt omkring i Teksten. Man tør med Sikkerhed gaa ud fra, at de mere betydningsfulde Rettelser ere udførte i Samklang med Olufsen, der hørte til Frederik Ahlefeldts nærmeste Omgang, og med hvem han var i stadig Forbindelse. Om Frederik Ahlefeldts Forbindelse med Olufsen ville vi paa et andet Sted i Bogen faa mere at vide. Der var foruden Frederik Ahlefeldt kun nogle ganske enkelte, for hvem Stykkets Anonymitet blev røbet, og der skulde hengaa lang Tid, før det blev almindelig bekendt, hvem der var »Gulddaasens« Forfatter.

I sin ovenomtalte »Forerindring« skriver Olufsen følgende:

»En Konge udsatte engang en anseelig Belønning for den, der kunde skaffe ham en Tand af den hellige Ægidius. Hele Landet glædede sig over denne Fromhed paa Thronen, og kom i almindelig Bevægelse. Man giennemsøgte Kirkegaarde og Beenhuse, brækkede Tænderne ud af Munden paa Tyve i Galgen, skaanede ikke engang sine egne, og inden kort Tid besad Hans Majestets hellige Raritetcabinet en topmaalt Skieppe fuld af den ærværdige Helgens

Tænder, hvoraf enhver var forsynet med troværdige, tildels eedelige Vidnesbyrd om dens Ægthed.

Man har gjort nærværende Stykke den Ære at ville kiende dets Fader, og man har søgt saa alvorligen, at man i Stedet for een, opdagede strax hele Dosin Fædre, blandt hvilke den virkelige lige saa lidet befandt sig, som den hellige Ægidii Tand befandt sig i hiin Skieppe. Endskiønt Gay har forøget den faderlige Moral med den vigtige Sætning:

The Child, whom many fathers share,

Hath seldom known a fathers care,

troede dog Forfatteren ved en saa stor Overflødighed af Fædre, (hvoriblandt endog een (skiøndt Forfatteren in parenthesi parentheseos tør sværge for sin Muses Troskab) skal have været saa ærlig reent ud at tilstaae Gierningen) at hans Foster aldrig kunde mangle Beskyttere og Forsørgere, og han overlod det derfor ganske til den offentlige Medlidenhed saa meget mere, som han aldrig ret har elsket denne Førstefødte, og hans just ikke meget omfattende Egenkierlighed nød, ved paa den lange Faderliste at finde Navne, der smigrede ham overmaade meget, en lang større Triumph, end om han ved der at have fundet sit eget Navn, var bleven overbevist om, at la Baguette divinatoire bestemt havde peget hen til hans ringe poetiske Aare.

Men hvorfor skiuler Forfatteren sig? Er han en Præst, der istedet for at omvende sin Menighed vender selv om til versligt Maskepie og til Comedier som den skarpsindige Pontoppidan saa philosophisk erklærer for Synd? Er han en Procurator, der frygter for at chicaneres af sine Ordensbrødre, fordi han efter ringe Evne har tugtet nogle Gevau-danske Dyr, der landeplage Almuen fra Nordcap til Elben,

fra Saltholm til Helgoland? — Ingen af Delene. Han hører hverken til Omvendestanden eller til Stevnestanden; og det er ligesaa lidet hans Kald at flaae sine Medmennesker her, som at gjøre dem salige hisset. Den eneste Aarsag til hans dramatiske Incognito var det Ønske, at høre en ganske upartisk Dom om sit første Arbeide i dette Fag; og nu da Publikums Overbærenhed med dette synes at opfordre ham til flere Skridt paa denne Bane, er hans Incognito ham dobbelt vigtigt, fordi han bag dets Ægide vil beskytte sig mod alle Domme, der grunde sig paa andre rationes decidendi end de, hans Arbeider selv kunne give Anledning til; han ønsker altsaa en Abstraction, som Erfarenhed har lært ham at falde mange endog meget velsindede temmelig tung; og som han har villet gjøre dem let.

Som man ser, var Olufsen i hvert Fald ikke forfængelig. Man har villet udlægge hans bestemte Hævden af Anonymiteten som Frygt for mulige Ubehageligheder, der kunde opstaa, naar Forfatterskabet blev røbet; Stykket vilde nemlig nok virke irriterende paa en og anden, manges Læser eller Tilskuer kunde føle sig ramt af den i Stykket indeholdte Satire. Meget sandsynligt er det, at Olufsen ikke ønskede, at P. A. Heiberg skulde faa Nys om, hvem der var »Gulddaasens« Forfatter, for Heiberg hadede Olufsen, der, denne Gang ikke anonymt, i sin »Jochum og Maren« paa det kraftigste havde persifleret et af Heibergs Stykker.

Frederik Ahlefeldt har i høj Grad forkortet Stykket, ikke alene Replikker men hele lange Scener er udeladt, han er gaaet saa grundigt til Værks i saa Henseende, at Stykket har kunnet sammendrages til fire Akter; i sine Kommentarer kommer han hyppigt tilbage til, at Stykket er for

langtrukket. Men Oversætteren har ogsaa andre Motiver til sine Udeladelser, han springer saaledes tyvende Scene i anden Akt over og tilføjer, at han finder Scenen usandsynlig, en ung blufærdig Pige vil ikke kysse en fremmed Mandsperson, tilmed naar denne er hendes Forlovedes Ven. For at være konsekvent maa Frederik Ahlefeldt ogsaa udelade det Kys, som Vilhelmine i Slutningen af Stykket giver Vandby til Tak, fordi han har hjulpet med til at bringe Forbindelsen mellem hende og Landsvig istand.

Paa sine Steder finder Ahlefeldt Ordene affecterte og søger at raade Bod derpaa ved Overspringninger og Forandringer, det er saaledes Tilfældet i 1. Akt, 5. Scene, hvor Landsvig beder Visberg om at maatte faa hans Datter til Ægte: Landsvigs Replik »Hun er det eneste Baand, der binder min Sjæl til hele Skabningen« er strøget. Oversættelsen af enkelte Replikker er ikke altid lige heldig, paa sine Steder endog meningsforstyrrende, paa andre Steder har Oversætteren fjernet Pointen eller det karakteristiske, her skal nævnes et Par Eksempler: i 3. Akt, 9. Scene er Falsmaals morsomme Replik: »Betalingen er Hovedsagen for mig, men jeg ønskede dog helst retfærdige Sager« erstattet med »natürlich, umsonst ist der bittre Tod«. Falsmaals Replik i samme Scene: »Enhver Prokurator gjør altid to Udtog af een og samme Sag. Det ene kort og tydeligt til eget Brug, det andet vidtløftigt og forvirret for at forplumre Modparten og Dommeren« er ændret paa følgende Vis: »Ich mache immer einen Auszug aus jeder Sache, so verwickelt wie möglich, es genügt wenn ich den Auszug verstehe, die andern brauchen es nicht«, en og anden vil maaske anse denne Oversættelse for en Forbedring af Teksten. I 1. Akt, 7. Scene siger Jomfru Æbeltoft: » sidde

Tøsene med Lars og den nye Kudsk inde i Stuen i fuld Slaberas med Kaffe og Tvebakker«, her har Frederik Ahlefeldt nøjedes med at skrive: »sitzen am Kaffeetisch«, ude i Margenen har han tilføjet: (Kaffee — Kränzchen — Klatsch). Længere henne i Scenen siger Jomfru Æbeltoft til Visberg: »Aa, De veed nok selv, hvad man sagde«, det er Svar paa Visbergs Replik: »Hvilken Aarsag skulde man vel tilskrive din Omhyggelighed for mig anden end din Troskab og Ordentlighed«; Oversætteren laver om paa Jomfru Æbeltofts Replik og skriver: »Ach, Sie wissen wohl selbst was die Leute sagen«. Af Noterne fremgaar det, at Frederik Ahlefeldt med velberaad Hu har skrevet »sagen« i Stedet for »sagten«, hvilket synes mærkeligt, da Snakken vel gik ud paa, at »Jomfruen« havde haft to Elskere, jævnfør Visbergs følgende Replik: »Ja, det var i gamle Dage. Men nu er det vel forbi«. I samme Scene siger Jomfru Æbeltoft: »Hvad maa jeg give min kiere Ven til Aftensmad? Vandgrød med brav Corender i?«. Replikken lyder saaledes i Oversættelsen: »Was darf ich meinem werten Freunde zum Nachtessen geben, Wassergrütze?«. Som man ser, er »med brav Corender i« udeladt, skønt det vel er Jomfru Æbeltofts Mening at byde Herr Visberg noget ekstra, hvad almindelig Vandgrød ikke var dengang. I 3. Akt, 10. Scene har Ahlefeldt foretaget en mindre heldig Forandring i Falsmaals Replik, der altid vækker Latter, naar »Gulddaasen« opføres paa det kongelige Theater: »Har I ikke læst det nye Rescript som siger, at enhver, der sigter nogen for Tyv, har Lov til at gjennemsoge alle hans Gjemmer, det har jeg nu i Sinde; flye mig jeres Nøgler!«. Det (af Falsmaal opfundne) »nye Rescript« er gengivet ved: »nach den Gesetzen«, hvorved en Del af Replikkens vis comica forsvinder.

I 1. Akt, 9. Scene har Frederik Ahlefeldt udeladt Jomfru Æbeltofts Replik til Broderen: »Skeen i en anden Haand; hvad der klæder vel paa graat, klæder ikke altid paa blaåt«, og som Motiv til Udeladelsen tilføjet i Margenen »uoversættelig«. Frederik Ahlefeldt har formodentlig heller ikke kunnet finde paa, hvorledes han skulde oversætte Ordene »skikkelige Folk«, for i samme Scene som den nævnte omskriver han Forvalterens Replik: »Dersom Lovkyndigheden ikke var, vilde det ikke være værdt for skikkelige Folk at være til« udelader han »skikkelige Folk«, der formentlig er Replikkens Pointe. Forvalterens stadig gentagne »for en Fejls Skyld« har Frederik Ahlefeldt gengivet med Ordene »so zu sagen«, der gaar adskilligt hyppigere igen end den originale Replik og virker mindre irriterende, idet den falder mere mundret, morsomt virker Ordene der hvor Æbeltoft overfor den berusede Soldat lader som om han var en knibsk ung Pige og siger: »O lieber Soldat, ich bin ein unschuldiges Mädchen, so zu sagen, lassen Sie mich so zu sagen«. Hele denne Scene er iøvrigt noget mere udtværet end i Originalen. Til Gengæld er den Scene, hvor Vandby stiller sig an, som om han er indtaget i Jomfru Æbeltoft, i en betydelig Grad mildnet, Vandby taler til at begynde med saaledes, at der ingen Spot kan skimtes bag hans Ord, og det antydes let, at den halvgamle Jomfru ikke er helt utilbøjelig til at tro, at det kunde være Alvor; Olufsen lader Jomfru Æbeltoft svare paa Vandbys Kærligheds-erklæring: »Afskyelige Uhyre, bliver du endnu ved«. Frederik Ahlefeldt omskriver Replikken til: »Phantast, Sie spotten meiner«. Da Vandby griber Jomfru Æbeltofts Haand, faar han Lov til at beholde den i nogle Øjeblikke. Værten Tapper, der i den danske Udgave stadig gentager

sit sledske »Kære Herr Prokurator«, siger i Oversættelsen efter hver Sætning: »halten zu Gnaden«, det understreger Kæltringens Sledskhed endnu stærkere. Vilhelmines Kælenavn Mine er af Oversætteren gjort til Minchen, der virker morsomt i den Scene, hvor Jomfru Æbeltoft agerer den kærlige Stedmoder overfor hende og varierer Tiltalen »mein bestes Minchen«, »süsses Minchen«, »gutes Minchen«. Mindre heldigt virker den tyske Deminutivsendelse, naar Visberg i rørte Toner omtaler sin afdøde Kone og kalder hende »Lovischen«. Visbergs Kælenavne til Jomfru Æbeltoft varierer ikke saa meget som i Originalen, hun kaldes skiftevis »meine beste«, »mein bester Engel«, en enkelt Gang benævnes hun »Engelsmamsellchen«, en Variant der ikke vilde gøre sig paa dansk »lille Englehusholderske«. Ordet Mamsell brugtes den Gang saa godt som nu for at betegne Husholdersken paa en større Landejendom. De sproglige Unøjagtigheder i Olufsens Original oversættes ordret af Frederik Ahlefeldt; hvor saaledes Landsvig i sidste Akts 1. Scene siger til Vilhelmine: »Det er sørgeligt, at ædle Hjerter saa ofte maa lide, fordi de ikke kunne være mistænkelige . . .«, oversætter han Ordet mistænkelige, der skulde have heddet mistænksomme, med »verdächtich« i Stedet for med »mistrauisch«. Skønt Tyskerne dengang var endnu mere tilbøjelige end de danske til at bruge Fremmedord, har Frederik Ahlefeldt i sin Oversættelse germaniseret flere af de i Originalen indeholdte Fremmedord, han benytter saaledes ikke det af Olufsen anførte »monoton« men skriver »eintönig«.

En virkelig Forbedring synes mig Frederik Ahlefeldts Afslutning af Stykket: Smeden optræder slet ikke, og den ubehændige Intrige med Nøglen bortfalder derved; »Chri-

stian der Jäger« og »Peter der Rademacher« bringes af Vandby op paa Gaarden og forklarer, at de var købt til at vidne falsk, Æbeltoft og hans Søster mærker, at de er røbede og vil snige sig bort, men standses af Vandby, herved faar Bortjagelsen af Sødskendeparret senere større Virkning. Falsmaal udleverer »Gulddaasen«, men gaar derefter og bliver ikke Forvalter hos Visberg, herved undgaas en sentimental og lidet sandsynlig Scene. Samme Gulddaases Værdi har Frederik Ahlefeldt af en eller anden mystisk Grund sat ned fra dens oprindelige Værdi paa 5000 Daler til den beskednere Sum af 1000. I 2. Akt, 2. Scene er der foretaget en ubetydelig Forandring, der skal nævnes her, da den takket være Frederik Ahlefeldts Noter giver et Indblik i noget, der er foregaaet mellem Kulisserne: I Æbeltofts lange Replik omtales »en Person her fra Egnen« i Originalen som mørk, i Oversættelsen som blond; med en »Person her fra Egnen« mener Æbeltoft Landsvig, om hvem han vil insinuere, at det er ham, der har stjaalet Gulddaasen. Ihændehaveren af Landsvigs Rolle (Jobel) har aabenbart været blond, for ude i Margenen noterer Frederik Ahlefeldt: »Tilly wünscht nicht, dass Jobel eine schwarze Perücke trägt«; Tilly, der spillede Vandbys Rolle i »Gulddaasen«, havde, som vi ovenfor har set, det Hverv at tage sig af Personalets Costumer.

Frederik Ahlefeldt indskrænkede sig ikke til at udelade Replikker, han føjede ogsaa Replikker til enkelte Steder: I 3. Akt i Scenen mellem de fire Soldater paa Værtshuset har Frederik Ahlefeldt til Pers Replik: »ja, min søde Broer, lad os det! en brav Deserteur er velkommen overalt i Verden« tilføjet følgende: »Beim Abmarsch sagen wir zu gutem Letzt Adieu mein lieber König, 3 Schilling sind zu wenig,

ha, ha, ha!« Denne Replik vilde sikkert have forekommet for dristig paa det kongelige Theater, medens det nok kunde passere i Slesvig.

Skønt Frederik Ahlefeldt utvivlsomt har behersket det tyske Sprog med samme Sikkerhed som det danske, er hans Oversættelse dog ikke ganske uden Pletter, enkelte Ord er forkert oversatte, saaledes gengiver han i 1. Akt, 4. Scene Ordet »Solsikke« med »Sonnenzeiger«, der paa dansk betyder et Soluhr eller en Solskive, medens der burde staa »Sonnenblume«. Replikken lyder saaledes: »hans Mening drejer sig omkring hendes som en Solsikke efter Solen«. I en af Vilhelmines Replikker oversættes »det er ret morsomt« ved »recht lächerlich« i Stedet for til Eksempel ved »recht drollig«. Ordet »ret« er rigtigt oversat, idet Ordet efter den Tids danske Sprogbrug virkede som en Forstærkelse af et efterfølgende Adjectiv og ikke som i vore Dage en Svækkelse, det tyske »recht« har bevaret sin oprindelige Betydning. Et Sted angiver Frederik Ahlefeldt »indgroet Skarn« urigtigt ved »Taugenichts«; i 3. Akts 8. Scene oversætter han fejlagtig Ordene »halvanden Skielm« ved »ein halber Schelm« i Stedet for »anderthalb Schelm«. Replikken lyder saaledes: »Thi Italienerne siger, at man for at kiende en Skielm maa selv være halvanden Skielm«. I øvrigt giver Replikken en bedre Mening i Oversættelsen end i Originalen, saa Fejlen kan have været en Rettelse. I 1. Akt, 9. Scene springes Æbeltofts Replik »det kalder jeg at sye, min gode Skrædder« over, skønt den i sin Sætningsbygning saa udpræget tyske (»das nenne ich . . .« efterfulgt af en Infinitiv) Talemaade blev meget brugt paa tysk.

De følgende Saisoner stod for Operaens Vedkommende i Mozarts Tegn. »Tryllefløjten« betragtedes dengang som Mo-

zarts betydeligste Værk, i Slesvig var det den Opera, der opførtes det største Antal Gange under Frederik Ahlefeldts Direktorat. »Tryllefløjten« regnedes dengang ikke blot for den bedste af alle Mozarts Operaer, men baade musikkyndige og Lægfolk ansaa den baade for at være Tysklands og Europas bedste Opera. Men ikke alene paa Theatret gik »Tryllefløjten« Gang paa Gang for udsolgt Hus, ogsaa naar der ved Koncerter spillede Musik af denne Opera strømmede Folk til, ved alle Frederik Ahlefeldts Lørdagskoncerter spillede der Brudstykker af »Tryllefløjten«. Mere mærkeligt var det, at Gadedrengene i Slesvig By fortrinsvis fløjtede Arier af »Tryllefløjten«, mest Papagenos' Arier, paa Værtshusene sang man i Kor kombinerede Numre af de mozartske Operaer, ved Markederne spillede Lirekassemandene »I hine hellige Haller«; naar der blev fremvist dresserede Hunde og Aber, foretog Dyrene deres Kunster og Krumspring under Ledsagelse af en Violin, der spillede Melodier af »Tryllefløjten«, disse Melodier trængte om Sommeren ud paa Gaden gennem de aabne Vinduer fra Klaverer, ved hvilke de unge sad og øvede sig. Overalt hvor der var Musik, og der var megen Musik i Slesvig By, var det først og fremmest »Tryllefløjten«'s Toner, der krævedes: i de offentlige Lysthaver og paa Torvet om Søndagen, naar Regimentsmusikken spillede. Den i Slesvig og i alle andre Byer saa yndede Fornøjelse: Fremvisning af Laterna Magica, Filmens Forløber, ledsagedes af Melodier af »Tryllefløjten«. I vore Dage er Schikaneders Tekst til »Tryllefløjten« udskreget for sin Slethed, i hine Tider var man af en anden Mening, den betragtedes som et interessant og dybsindigt Digterværk, ja der var dem, som ikke veg tilbage fra at sætte Teksten over Musikken, man var fra Kotzebue og hans Epigoner

vant til et broget Virvar af Begivenheder i et Drama, og noget mere broget end »Tryllefløjten«s Libretto kan vel vanskeligt tænkes. I Slesvig, hvor man var i Kontakt med Hof-fet paa Gottorp og derigennem interesseret i Mystik og Aandevæsen, maatte Teksten faa yderligere Tiltrækning, og det var med Andagt at de gode Borgere i Slesvig hørte Ypperstepræsten synge, henvendt til Tamino: »Naar renset gennem Prøvers Tal, du ind i Templet skride skal«. Schikaneder kunde paa Forhaand være sikker paa en velvillig Modtagelse af sin Tekst i Slesvig, særlig da ved det landgrevelige Hof, eftersom han hørte til Mystikernes Kreds, baade Illuminater og Rosenkreutzer kunde spredt i Teksten til »Tryllefløjten« finde Tilknytningspunkter til deres Lære, og de følte sig som ved en intim Séance, naar de i Theatret overværede Opførelsen af denne Opera. Der er vel til Dato, 136 Aar efter »Tryllefløjten«s Fremkomst, næppe nogen, der er trængt tilbunds i Schikaneders Tekst; i vore Dage vilde det betragtes som Tidsspilde, dengang fordybede man sig med Andagt i de schikanederske Allegorier: Papagenos' Fløjte er Naturens Sprog, der taler i let fattelige Toner til Menneskeheden, Klokkespillet repræsenterer Daarskaben, der kæmper mod Naturen og besejrer undertiden endog den ædle (Pamina), medens den altid er sikker paa at overvinde den uædle (Monostatos). Tryllefløjten tilhørte oprindeligt Taminos' Fader og repræsenterede dengang Religionen, i Papagenos' Haand tjener den til at forene dem, der hører sammen, hvadenten de er Statsmænd, der i Forening kunne udrette noget stort for Menneskeheden eller et elskende Par som Tamino og Pamina. Tryllefløjten tjener ogsaa Oplysningens Sag, og Oplysningen hjælper de kloge og dygtige til at opnaa deres

værdige Formaal, ved Hjælp af den kan Tamino og Pamina uden Fare gaa gennem Ild og Vand, de dumme og uduelige hjælper Tryllefløjten kun til Tilfredsstillelse af deres lavere Begær (Vin og Kvinder). Naar kloge Mennesker har kastet sig i Armene paa Oplysningen, da har Fornuften sejret, og Luften giver Genlyd af de dydiges og vises Frydesang. Den kloge og oplyste foragter ikke den dumme og uduelige, men hjælper ham til at opnaa det, der baader ham bedst og er afpasset efter hans aandelige Horisont, og Schikaneder viser os, hvorledes den taabelige Papageno ved Fløjten tilkalder den ham jævnbyrdige Papagena, de bliver Mand og Kone, idet de indser, at for dem er det at blive gift og faa Børn det højeste og eneste Kald. Med saadanne og lignende Dybsindigheder beskæftigede en Kollega af Kant ved Universitetet i Königsberg sig, og hans lange Udviklinger læstes med Begærlighed ved Carl af Hessens Hof, hvor man ved Siden af Nydelsen af det læste havde den behagelige Følelse, at man vidste ganske anderledes Besked med det, som laa bag Schikaneders Tekst, for som Ordensbrødre og indviede formaaede man mellem Linierne at læse mangt og meget, som var skjult for den uindviede. Andre Mennesker, som filosoferede over Handlingen i »Tryllefløjten«, hævdede, at Schikaneder med genialt Seerblik havde haft den store franske Revolution for Øje, Tamino skulde saaledes være Folket, Pamina Friheden, Papageno Ligheden, Monostatos Emigranterne, Natens Dronning det gamle franske Kongedømme etc. At man i København lige saa vel som i Slesvig fandt, at Musik og Tekst til »Tryllefløjten« stod paa Højde med hinanden, kan ikke undre, naar man betænker, at der var dem, som

en Sned Aar senere satte Ludlams Hule qua Digterværk over Weyses Musik.

Frederik Ahlefeldt gik til Opgaven at indstudere »Tryllefløjten«, med den største Alvor og Iver. Betegnende er det, at han, der aabenbart har taget Teksten ganske au sérieux, lod Tilhørerne sammen med Programmerne faa en trykt Redegørelse for Dramaets indviklede Gang tilligemed en Forklaring af det, han mente maatte forekomme Tilhørerne for gaadefuldt. En anden Gang lod han et ganske lille Kobberstik følge med i Købet af Billetterne, Billedet dannede en sindrig Allegori til Operaens Indhold og skulde tjene til at spænde Tilhørernes Forventning til det yderste. At Ahlefeldt, der interesserede sig stærkt for at give alle sine Forestillinger en saa rig Udstyrelse som muligt, i høj Grad flottede sig, hvor det drejede sig om at sætte »Tryllefløjten« op, siger sig selv, det var et taknemmeligt Object i saa Henseende. Dem, der endnu mindes de første »Ambrosius«-Opførelser paa det kongelige Theater i Slutningen af Halvfjerserne, vil det ikke forbavse, at man hos Bagerne i Slesvig By forhandlede Tryllefløjte-Kager, og at Herrer og Damer søgte at accomodere deres Klædedragter efter de Kostumer, de optrædende i »Tryllefløjten« havde vist sig med paa Scenen. Ved et Aftenselskab hos Frederik Ahlefeldt optraadte saaledes en Herre kostumeret som Papageno med brogede Fuglefjer fra øverst til nederst. Theatret i Slesvig var langt forud for København med Hensyn til Opførelsen af »Tryllefløjten, der først kom frem paa det kongelige Theater 1826.

I samme Saison som »Tryllefløjten« opførtes Mozarts »Belmonte und Constance« oder »Die Entführung aus dem Serail«.

Den i den følgende Saison stedfindende Opførelse af »Don

Juan« vakte ikke nær saa stor Interesse, navnlig fandt man ikke »Don Juan« som Drama saa interessant som »Tryllefløjten«, en Musikkorrespondent til et Hamborgerblad skrev om »Don Juan«: »Kompositionen er smuk, men paa sine Steder dog lovlige kunstlet, Sangene vanskelige at opfatte, hvilket gælder hele Musikken i dette Syngestykke, Orkestret er noget overlæst. Indholdet er gammelkendt, Publikum morer sig bedst ved Leporellos Scener og ved Sten-gæstens Optræden«. Mere Lykke end »Don Juan« gjorde den ovenfor omtalte Opera af Dittersdorf »Den røde Hue«. Af samme Komponist, der var Yndlingen i Slesvig By, opførtes Saison efter Saison, undertiden et Par Gange om Ugen, »Overtro og Bedrageri«, der ikke var stort mere bevendt end »Den røde Hue«. Megen Lykke gjorde i de følgende Saisoner den spanske Komponist Martin y Solar, i hvis meget letbenede Operaer »Don Juan« fik haarde Konkurrenter ikke alene i Slesvig, men ogsaa de fleste andre Steder i Europa, selvstø Mozart maatte bøje sig for Publikums Krav og lægge en Melodi af Spanierens Opera »La cosa rara« ind i Taffelmusikken i »Don Juan«, det er det eneste af al den Musik, Martin oversvømmede Musikverdenen med, der kendes i vore Dage. Adskillig mere Værdi havde nogle Operaer af den franske Komponist d'Alayrac, der opførtes i disse Aar, og af hvilke »De smaa Savoyarder« fremkaldte mange Taarer hos Publikum, idet baade Tekst og Musik vare lige rørende. Italieneren Alessandris Operaer vare i særlig høj Gunst hos Publikum paa Grund af det Udstyr, de krævede, her optraadte Gudeverdenen omgivet af Forgyltning i alle Ender og Kanter, her saa man Haver med Træer fulde af manganfarvede Frugter, høje Træer skød op af Gulvet for atter at forsvinde, sligt nød

Publikum med Begærlighed; hyppigst opført af Alessandris Operaer var »Darius«.

Paa Skuespillets Omraade var der i de kommende Aar adskillige Mærkedage, saaledes da »Hamlet« opførtes første Gang. Schroeder kom til Slesvig for at bistaa ved Indstuderingen, der havde været Tale om, at han selv skulde være optraadt, men Tanken blev dog opgivet, Tilly, der ubestridt var Truppens første Kraft, rostes meget for sin Udførelse af Titelrollen. Paa Foranledning af Garrick, hvis Iscenesættelse af »Hamlet« i London havde vundet europæisk Ry, var der gjort nogle Ændringer ved Iscenesættelsen efter engelsk Mønster. Tidligere havde Hamlet under de Sammenligninger, han anstillede mellem sin afdøde Fader og den nuværende Konge, taget et Par smaa Billeder af dem begge op af sin Lomme og set paa dem. Denne Scene havde virket noget lavet. Ved Opførelsen i Slesvighang et stort Maleri af den afdøde Konge inde i Dronningens Værelse over Kaminen, Dronningen selv bar sin nuværende Ægtefælles Miniatur om Halsen. Naar nu Hamlet overfor sin Moder talte om Forskellen mellem hendes to Mænd, hvis Billeder han ved et Tilfælde havde for Øje samtidig, virkede det hele mindre kunstlet. Man havde tidligere ment, at Shakespeares Hensigt var den at lade Hamlet med Vilje medbringe de to Billeder, for at benytte dem under sin Samtale med Moderen. Frederik Ahlefeldt benyttede Schroeders forsonende Afslutning, hvor alle de der fortjener det faar deres Straf, Hamlet kaster den sindsyges Maske og aabenbarer Sandheden for de tilstedeværende. Af Kirkegaardsscenerne blev der skabt et helt Intermedium med lystige Replikker vekslede mellem Graverkarlene og med kaade Sange. Medens Genfærdet i vore Dage træder ind paa Scenen fra Kulisserne, hejsedes han

i Slesvig op igennem Lemmen i Gulvet, hver Gang han skulde komme tilsyne og forsvandt atter ad samme Vej. Der var rundt omkring paa Theatrene megen Frihed med Hensyn til den Komædie, Hamlet lader opføre, i Slesvig spilledes et Stykke, der bar det mystiske Navn »Musefælden« eller »Den, der mærker, at det klør, maa klø sig«. Frederik Ahlefeldt var adskillig tidligere paa det med »Hamlet« end det kongelige Theater, der først bragte Tragedien frem i 1813.

Schillers »Røverne« kom frem i en noget beskaaret Skikkelse, dog er det værd at lægge Mærke til, at 4. Akts 2. Scene, en af de dejligste i hele Dramaet, der hvor Karl Moor standser foran Billedet af sin Fader og siger til Amalie: »Men Billedet tilhøjre — du græder Amalie«, var bibeholdt. Denne Scene stryges af en eller anden ubegribelig Grund ved Opførelserne paa de tyske Theatre i vore Dage, dengang var det et af de Steder i Dramaet, der gjorde mest Indtryk. Derimod blev der, som ovenfor nævnt, intet strøget ved Opførelsen af »Kabale og Kærlighed«, det samme gælder »Fiesco«, der først kom frem i Foraaret 1798. Senere paa Saisonen opførtes Lessings »Nathan der Weisse« og Goethes »Clavigo«. Af danske Stykker blev der i Frederik Ahlefeldts Tid foruden »Gulddaasen« kun opført Prams »Ægteskabsskolen« og Becks »Schachmaskinen«, af Holberg blev der intet spillet, man har vist Lov til at gaa ud fra, at det ikke alene var manglende Interesse for Holberg, der holdt hans Stykker borte fra Theatret i Slesvig, men hovedsagelig den Omstændighed, at man i Almindelighed var af den Opfattelse, at Holberg tabte meget ved at oversættes, de mange danske, der havde overværet Holbergopførelser hos Schroeder i Hamborg, gjorde i Reglen gæl-

dende, at det var bedrøveligt at se Holberg overført til tysk, tilmed da den tyske Bearbejdelse ikke var heldig. At Frederik Ahlefeldt betragtede sit Publikum som ganske uden Forbindelse med Holberg kan ses af en enkelt Omstændighed: Da han oversatte »Gulddaasen« til tysk, udelod han i tredje Akt hele den holbergske Climax i Scenen mellem Faldsmaal og Tapper. I sine Commentarer til Oversættelsen skriver Ahlefeldt, at man for at kunne vurdere denne Scene ret, maa have nøje Kendskab til Holberg. »Ægteskabsskolen« kom frem allerede et Aar efter den første Opførelse paa det kongelige Theater i København, hvor det ikke havde gjort Lykke, nu regnes det for at være Prams dygtigste sceniske Arbejde. Stykket gik kun nogle faa Gange i Slesvig; Folk var vant til langt krassere Virkninger fra Yndlingsforfatteren Kotzebue, Prams Stykke var saa forskelligt som vel muligt fra dennes Værker, der var ingen Spektakelscener, ingen komiske Overdrivelser, ingen forloren Sentimentalitet, Stykket var først og fremmest diskret og naturligt. Da Frederik Ahlefeldts egne Stykker ikke foreligger paa dansk, maa de henregnes til tysk Litteratur og medtages ikke paa dette Sted.

Bortset fra de her nævnte dramatiske Værker levede Slesvigs Theater højt paa Iffland og Kotzebue, der holdt sig paa Theatret endnu mange Aar efter, at Frederik Ahlefeldt var flyttet til Langeland. Af alle de Værker, det være sig Skuespil eller Operaer, der kom frem i Frederik Ahlefeldts Tid, naaede intet et saa stort Antal Opførelser som Ifflands »Pebersvendene«. Her som i alle sine andre Stykker stiller Iffland to Kathogrier Mennesker overfor hinanden, og her er ogsaa Lys og Skygge meget uligeligt fordelt: i »Pebersvendene« fremhæves Landboernes enkle,

nøjsomme og lykkelige Liv i Modsætning til Byboernes tomme, overfladiske Tilværelse. Hovedpersonen er en ung Godsejer, der lever i den store By og paa Udenlandsrejser, han ledes efterhaanden ved dette Liv, slaar sig ned paa et af sine Godser og ægter en fattig Bondepige, med hvem han vil leve i Naturens Skød fjernt fra Civilisationen. Vi ville endnu nævne de af Ifflands Stykker, der gjorde mest Lykke: »Advokaterne«, der gik et Utal af Gange i Slesvig, medens det paa det kongelige Theater kun oplevede 10 Opførelser i de 17 Aar, det var paa Repertoiret, Stykket kom frem i samme Saison paa begge Theatre; 5 Akts Lystspillet »Rejsen til Byen«, der kom frem samtidig paa begge Theatrene, holdt sig kun til 1811 paa det kongelige Theater medens det i Slesvig efter den Tid endnu havde et langt Liv for sig; »Formynderen« gik første Gang i Slesvig i 1797, først 10 Aar senere kom det frem paa det kongelige Theater, hvor det opførtes 8 Gange indtil 1816. Af Kotzebue skal jeg nævne »Manden paa 40 Aar«, der kom op samtidig i Slesvig og København; medens det sidstnævnte Sted fristede en krank Skæbne og blev hengemt efter 2 Opførelser, gjorde det stormende Lykke i Slesvig. Kotzebues Synge-stykke »Armuth und Edelsinn, der kom frem paa samme Tid i Slesvig og i København, gik 23 Gange indtil 1832 paa det kongelige Theater under Titlen »Armod og Højmodighed«, hans 5 Akts Tragedie »Die Spanier in Peru oder Rollas Tod« kom mærkeligt nok først frem paa det kongelige Theater i 1818, 21 Aar efter Premièren i Slesvig, skønt det havde vakt Sympathi overalt paa de tyske Scener, Stykket blev i København kaldt »Pizarro eller Rollas Død« og gik kun 7 Gange indtil det blev gemt hen i 1820. »Indianer in England« blev indstuderet og opført i samme Saison

begge Steder og gjorde den samme Lykke ved Bredderne af Slien som ved Øresund, det kongelige Theater beholdt »Indianerne i England« paa sit Repertoire lige til 1828 og lod det gaa 26 Gange. Ellers spillede Slesvigertheatret Stykker af dalevende Forfattere, der nu til Dags knap nok er kendt af Navn, men hvis Stykker opførtes overalt, Babos »Borgerheld« og hans i Rusland spillende Stykke »Strelitzerne«, Bretznors »Felix og lille Hanne«, Jesters »Landsbypræsten«. »Borgerheld« kom frem næsten paa samme Aften i Slesvig og i København, men en meget forskellig Lykke blev Stykket beskaaret, i Slesvig gik det i Aarevis, medens det i København blev henlagt i 1795 efter 5 Opførelser; paa samme Maade gik det »Landsbypræsten«, i Slesvig fik det mange Opførelser, medens det paa det kongelige Theater kun holdt sig i en Saison 1815—16 og gik 3 Gange. Datidens franske Skuespilforfattere vare repræsenterede af Fagan, hvis »Myndlingen« længe holdt sig paa Repertoiret i Slesvig og endnu opføres i Paris. Stykket giver en Skildring af en moden Mands Kærlighed til en ganske ung Pige, der er hans Myndling og i Modsætning til Traditionen paa Scenen foretrækker sin Formynder for en ungdommelig Bejler. Af Regnard spillede adskillige af Molièrestærkt prægede Komedier. Regnard var en udpræget Globetrotter, der paa sin farten rundt ogsaa havde været i Slesvig, som han omtaler i sine Rejsebeskrivelser. Regnards Stykker var kun beregnede paa at more og give Tilskuerne en lettere Underholdning, de har dog næppe været ufarlige for Ungdommen, idet Regnard ynder at omgive Letfærdigheden med et vist tillokkende Skær, han var her en Modsætning til Iffland, der i sine Stykker netop foresætter sig at revse Letsindigheden. Forskellen kommer morsomt frem, naar man sammen-

holder de tvende Forfatteres Skuespil »Le joueur« og »Der Spieler«, der gaar ud fra ganske forskellige Forudsætninger og handler om nøjagtigt det samme. Iffland var i høj Grad sittlich germanisch, medens Regnard var det Tyskerne ynder at kalde ein leichtfertiger Franzose. »Testamentet« var det af Regnards Stykker, der blev hyppigst opført i Slesvig.

Frederik Ahlefeldt vilde ikke have været Schroeders Elev, ifald han havde begrænset sig til Shakespeare og ikke indført moderne engelske dramatiske Forfattere: Den engelske Skuespiller Garrick, som vi have omtalt i Forbindelse med Shakespeareopførelserne i Hamborg, havde sammen med George Colman skrevet en Del Komedier, af hvilke flere spilledes i Slesvig, hyppigst »Den skinsyge Kone«. Colman var baade Forfatter og Dramaturg og Ejer og Leder af det berømte Haymarket-Theater i London, han var meget frugtbar baade som Forfatter og som Oversætter af Digte fra den klassiske Oldtid.

Jünger blev vedblivende dyrket med Iver: »Das Kleid von Lyon« holdtes paa Repertoiret i al den Tid, Frederik Ahlefeldt var Direktør, det kom frem samtidig i København, hvor det gik tyve Gange indtil 1824 under Navn af »Kjolen fra Lyon«; Overskou kalder Stykket »et af Jüngers almindelige Fabrik-Lystspil med nogle piquante Situationer«. En Masse Opførelser fik Jüngers »Die Entführung«, det var hans muntreste Lystspil, der efter Samtidens Beskrivelse skal have været »jaget muntert hen over Scenen«. Det gik fra 1792 til 1835 seksogtyve Gange paa det kongelige Theater under Titelen »Bortførelsen«. Jüngers »Das Ehepaar aus der Provinz«, der paa det kongelige Theater benævnedes »Ægtefolkene fra Landet«, var et Stykke af

nøjagtig samme Kvalitet som ›Kjolen fra Lyon«. Et andet Stykke, der ogsaa fik en lang Række Opførelser, maa tilskrives Jünger, idet han havde foretaget den meget fri Bearbejdelse. Stykket hed ›Er mengt sich in alles« og var bearbejdet efter Susanne Centhiores: ›The busy body«. Paa det kongelige Theater, hvor det kom frem paa samme Tid som i Slesvig, nemlig i Oktober 1794, og gik 49 Gange indtil 1835, hed det ›Han blander sig i alt« eller ›Han har sin Næse alle Vegne«. Et Kassestykke gennem adskillige Saisoner blev Brömels Enakter ›Die buchstäbliche Auslegung des Gesetzes«, der gik 72 Gange paa det kongelige Theater lige til 1842, det kaldtes paa dansk ›Den bogstavelige Udtydning« eller ›Hvorledes bærer de dem (!) ad i Comedien«. Med Hensyn til dette Stykke havde man været hurtigere i Vendingen i København end i Slesvig, idet det kongelige Theater bragte det frem første Gang allerede i 1787. Stykket var meget morsomt og havde en ejendommelig Intrige: Hovedpersonen, en Advokat, har en Klient, den unge Edwin, der vil bortføre sin Kæreste, da han ikke kan faa hende til ægte paa anden Maade. Advokaten forklarer den unge Mand, at det altid gælder om at udtyde Lovene bogstaveligt — deraf Stykkets Navn — har man gjort det, maa man søge at omgaa disse Love; i Overensstemmelse med dette Raad tilskynder Advokaten den unge Pige til at bortføre sin Kæreste, da Loven ikke forbyder en Mand at lade sig bortføre af en Kvinde, Brylluppet skal fejres ombord paa et Skib, da en hemmelig Vielse kun er forbudt paa Landjorden, ikke paa Havet. Inden disse dramatiske Begivenheder skal til at gaa for sig, kommer det for en Dag, at den unge Pige er Advokatens Datter, og alt

ender i Fryd og Gammen. Tilly skal have lagt det rette romantiske Skær over den unge Edwin.

Efter Brömels Enakter fulgte en ny Succes, Kratters 5-Akts Drama »Das Mädchen von Marienburg«, der paa det kongelige Theater, hvor det under Titlen »Pigen fra Marienburg« eller »Peter den Stores Kærlighedshistorie« kom frem først i Saisonen 1793—94, gik 53 Gange indtil 1832. Stykket blev paa Programmet i Slesviger-Theatret nærmere betegnet som »Ein fürstliches Familienstück«. Aftenen før Nytaarsaften 1795 opførte Theatret i Slesvig et anonymt Drama, kaldet »Erich und Abel«. Ligesom Oehlenschlägers Tragedie »Erik og Abel«, der først blev skrevet i 1820, foregik Stykket i Slesvig By og dens Omegn og har formentlig tiltalt Borgernes Lokalpatriotisme. Henimod Slutningen af Frederik Ahlefeldts Direktionstid opførtes en for Scenen tilrettelagt Bearbejdelse af Wielands »Oberon«, hvem der var Mester for dette Opus fremgaar ikke af Theatrets Plakater og Repertoire-Lister, ligesaa lidt som det kan ses, hvem der havde besørget Tekst og Musik til Operaen »Oberon König der Elfen«, den sidste nye Forestilling, inden Frederik Ahlefeldt forlod Slesvig — Webers berømte »Oberon« blev først skrevet 1824. Noget af det, Frederik Ahlefeldt bragte sidst frem, var Molières »Don Juan oder der steinerne Gast«, der blev spillet henimod Nytaar 1798, paa det kongelige Theater var det allerede indlemmet i Repertoiret i April 1749 og blev dengang kaldt »Den ugudelige« eller »Don Juan«, senere blev Stykket døbt om og benævnt »Don Juan eller Stengæsten«. Det har formodentlig været paa Grund af den Forargelse, »Don Juan« vakte, at Stykket blev taget fra Repertoiret efter kun et Par Opførelser, medens det paa det kongelige Theater gik henved 100

Gange. Der skete det for Slesvig Theater meget usædvanlige, at flere Replikker blev strøgne efter Førsteopførelsen, dette gælder saaledes en Replik, der, i Henhold til de udskrevne Roller, lød saaledes: Don Juan: »Jeg mærker, at Kvinder ingen Tilløkkelse har for mig mere, jeg begynder vist at blive gammel, det er derfor bedst, jeg tænker paa at omvende mig; Leporello! lad os lægge os paa Knæ og bede Himlen tilgive mig mine mange og svære Synder«. Man har maaske Lov til at supponere, at det er Landgreven, der har fundet denne Replik anstødelig og ønsket den fjernet. Efter »Don Juan« fulgte H. Becks ovenfor omtalte 4-Akts Lystspil »Die Schachmaschine«, der gjorde lige saa ringe Lykke som paa det kongelige Theater. Opførelsen havde dog en vis Interesse, idet Stykkets Forfatter var dansk og Skuespiller ved det kongelige Theater.

Endnu skal det nævnes, at det først var i sin Direktions-tids elvte Time, at Frederik Ahlefeldt bragte den af ham saa højt skattede Schroeders »Der Fähnrich« frem, medens det i København allerede var kommet frem for Rampens Lys i 1787 under Benævnelsen »Fændrikken eller den falske Mistanke«. De slesvigske Skuespillere fik i dette Stykke Lejlighed til at vise deres Færdighed i at optræde som Verdensmænd, og man fandt megen Behag i deres lette og naturlige Maade at konversere paa. Tre Syngestykker gjorde megen Lykke i Frederik Ahlefeldts sidste Saison. Dette gjaldt navnlig »Cilla oder Schönheit und Tugend« efter det spanske »La cosa rara« med Musik af Martin, det kongelige Theater kaldte Operaen »Lilla« eller »Sjælden er Skønhed og Dyd«. Nede i Slesvig fandt man Operaens Tekst slem, skønt man ellers ikke var forvænt i saa

Henseende, men Melodiernes liflige Klang kunde ingen modstaa. »Die Tochter der Natur«, Syngestykke i en Akt af Rambach, gik Gang paa Gang, Musikken var plukket sammen fra forskellige Komponister; i København kom det frem ved en Privatforestilling paa Hoftheatret i 1815, men naaede aldrig til det kongelige Theater. Grétrys »Die Wilden« gjorde saa megen Lykke, at det blev Saisonens Kassestykke. Paa Frederik Ahlefeldts sidste Aften som Direktør spillede en Idyl af Florian »De to Sedler«, der havde gaaet 31 Gange indtil den Aften.

Forholdene indenfor Frederik Ahlefeldts Kunstnerstab var meget gode og fredelige, Direktøren satte en Ære i at bevare de samme Kræfter, og Truppens Medlemmer blev gerne ved Slesvig Theater, hvor det personlige Samkvem mellem Frederik Ahlefeldt og Skuespillerne i høj Grad bidrog til at gøre Arbejdet behageligt. Theatrets Kunstnere vare ikke alene velsete Gæster hos Direktøren og den indtagende og kunstinteresserede Grevinde, men ogsaa paa Gottorp og Louisenlund. En enkelt Gang ønskede Frederik Ahlefeldt dog at tilføre sin Trup Fornylse: Da Ægteparret Toscanis Gæstespil ikke havde ført til det planlagte Engagement, saa Direktøren sig om andetsteds for at finde nye, friske Kræfter. Men her var han ikke heldig. Der blev indledet Underhandlinger med Ægteparret Biben, der var ansat ved Dietrichs Theaterselskab, Selskabet spillede paa den Tid i Münster. Ægteparret Biben var meget anset i Theaterkredse, navnlig var Hustruen, Nanette, i høj Grad skattet som Operasangerinde. Tilly, der her som ved saa mange andre Lejligheder optraadte som Frederik Ahlefeldts Befuldmægtigede, begav sig til Münster for ved Selvsyn at overbevise sig om Karl og Nanette Bibens Kvalifikationer,

og da han havde carte blanche, tilbød han Ægteparret Engagement, efter at han nogle Gange havde set det spille. Bibens vare meget ivrige efter at faa Ansættelse ved det højtansete Hoftheater, og da Tilly forelagde dem en Kontrakt, skrev de ufortøvet under, skønt de Aaret forud havde bundet sig kontraktmæssigt for flere Saisoner til Dietrichs. Hvad der antagelig kan have bidraget til at lokke Bibens til dette Kontraktbrud, var den Omstændighed, at Tilly gav dem et Forskud paa deres Gage samt Rejsepenge til et samlet Beløb af 20 Louisdorer. I den Tro, at han havde bragt Sagen i Orden, akslede Tilly sit Skind og rejste tilbage til Slesvig, Bibens havde lovet at begive sig paa Vej til Slesvig i Løbet af seks Uger. Efter at Tilly havde forladt Münster, henvendte Karl Biben sig til Direktør Dietrichs og udtalte. at han og hans Kone agtede sig til Slesvig for at tiltræde et Engagement ved det derværende Hoftheater. Dietrichs erklærede straks Ægtefællernes Forehavende for et Kontraktbrud, hvorpaa Biben fremlagde en skriftlig Erklæring fra en af Truppens Skuespillere Arends og Theatrets Musikdirektør Ritter, der i Henhold til en dem af Direktøren meddelt Fuldmagt løste Karl og Nanette Biben fra deres Kontrakt. Direktøren hævdede overfor Ægtefællerne Biben, at han aldrig havde givet Arends og Ritter en saadan Fuldmagt, og en skriftlig Fuldmagt kunde virkelig heller ikke fremskaffes af de to Herrer, der paastod, at de havde faaet mundtlig Besked af deres Direktør. Biben anmodede nu paa egne og Hustrus Vegne Dietrichs om at blive løst fra Kontrakten, men Direktøren nægtede paa det bestemteste at opfylde dette Ønske og udtalte endog, at han med alle lovlige Midler vilde søge at forhindre Ægtefællernes Afrejse. Ægteparret bestemte sig derefter til at flygte

og tog for en Sikkerheds Skyld med Ekstrapost istedet for at benytte Dagvognen. Allerede det første Sted, hvor Ægtefællerne standsede for at skifte Heste, blev de arresterede, idet Direktøren havde faaet afsagt et personligt Arrestdekret mod Flygtningene. Delinkventerne bleve af Rettens Haandhævere bragte tilbage til Münster, ved hvis Port en stor Skare Mennesker havde samlet sig for at se de flygtende blive ført tilbage, det blev et helt Optog hen til Raadhuset, hvor Karl og Nanette maatte tilbringe Natten i Cachotten. Næste Dag blev Sagen behandlet for Retten. Dietrichs erklærede, at han intet som helst Kendskab havde haft til det Dokument, i hvilket Skuespiller Arends og Musikdirektør Ritter paa hans Vegne løste Ægtefællerne Biben fra deres Kontrakt med ham, sluttelig bekræftede han sin Paastand ved en højtidelig Edsaflæggelse. Der blev herefter opnaaet Forlig mellem Parterne, med megen dramatisk Effekt sønderrev Biben for Rettens Aasyn det mistænkelige Dokument og tilstod, at han havde indgaaet Kontrakt baade med Dietrichs og Ahlefeldt, han bad nu om at maatte faa sin gamle Kontrakt fornyet, hvilket skete i Rettens Nærværelse. Ægteparret blev nu løsladt, og samme Aften optraadte Mand og Kone i Theatret under stor Tilstrømning fra det nyfigne Publikum, der med Begærlighed havde fulgt Begivenhedernes Udvikling.

Om alt dette anede Frederik Ahlefeldt intet, men sad rolig i Slesvig og troede, at den hellige Grav var vel forvaret. Da han en skønne Dag modtog 20 Louisdorer fra Münster uden nærmere Commentarer, er han vel nok blevet mistænksom, men han besluttede at se Tiden an, indtil det Øjeblik var kommet, hvor Biben og hans Kone skulde indtræffe i Slesvig i Henhold til deres Kontrakt med ham. Da

der var gaaet tre Maaneder udover denne Termin, satte Ahlefeldt sig i Bevægelse og anmodede sin Sagfører Advokat Cavermann i Hamborg om at rejse ned til Münster, for at undersøge Sagen. Hamborgeradvokaten begav sig sporenstregs afsted. Ankommet til Münster henvendte han sig hverken til Direktøren eller Skuespillerparret, men gik straks op til en Kollega, en i Münster boende Advokat. Fingrene kløede aabenbart paa Herr Cavermann efter at komme igang med en Proces. Efter at være blevet sat grundigt ind i Sagens Detailler af sin Kollega, anlagde Frederik Ahlefeldts Advokat øjeblikkelig Sag mod Ægtefællerne Biben.

I sin Arrestrekvisition skriver Cavermann: »Endskønt Greven har givet dem¹ 20 Louisdorer i Rejsepenge og Forskud paa Gage, har Hans Excellence dog ventet forgæves paa dem i omtrent 3 Maaneder. Ydermere har Hans Excellence maattet bringe i Erfaring, at Imploraterne² paa strafbar Vis have ladet sig paany engagere hos Herr Dietrichs for at narre Herr Imploranten³«.

Det lykkedes Frederik Ahlefeldts Advokat at opnaa personligt Arrestdekret mod Karl og Nanette Biben, idet han gjorde gældende, at Greven vilde have sine Omkostninger i Sagen dækkede af Ægteparret. Rettens Kendelse gik ud paa, at Dietrichs Kontrakt med Ægtefællerne opretholdtes som ældre end den mellem Grev Ahlefeldt og dem oprettede, men Grev Ahlefeldts Ret med dem reserveredes. Retten kunde dog ikke give Frederik Ahlefeldts Advokat Medhold i hans Paastand om, at »Imploraterne« paa strafbar Vis havde villet narre »Imploranten« ved at lade sig paany engagere hos Herr Dietrichs. Medens den personlige Arrest

¹ Ægteparret. ² Implorat = Rekvistitus. ³ Implorant = Rekvirent.

bortfaldt, vedblev den tinglige Arrest. Arrestdekretet blev efter Advokatens Begæring forkyndt for Ægteparrets Vært, Skrædder Enschede og Direktør Dietrichs, hvem det forbødes at udlevere »Imploraterne« de dem tilhørende Genstande, respektive udbetale dem muligt Tilgodehavende. Biben og hans Hustru gjorde overfor Cavermann gældende, at de havde gjort, hvad de kunde for at opfylde deres Forpligtelser overfor Theatret i Slesvig, de havde udsat sig for allehaande Ubehageligheder ved at forsøge paa at flygte til Slesvig, de kunde med Postbevis godtgøre, at de havde refunderet Forskuddet paa 20 Louisdorer. De lovede, at de skulde se at erstatte Greven Sagens Omkostninger, ganske vist havde de ingen rede Penge, men kun de nødvendige Klæder, der beroede hos deres Vært Skrædder Enschede, men baade Skrædderen og Direktøren havde Pant i disse Klæder, som de daarlig kunde undvære, og de haabede, at Greven vilde være saa ædelmodig at lade dem beholde Klæderne. Endelig lovede de at komme til Slesvig, naar deres Engagement med Dietrichs var udløbet. Da Dietrichs havde erklæret sig villig til at cavere for indtil 20 Rigsdaler, hvis Greven forlangte det, blev Arresten relaxeret. Under hele Sagen skrev Cavermann jævnlige Breve til Frederik Ahlefeldt, han meddeler blandt andet, at det har været umuligt at rokke ved Dietrichs Kontrakt, og han raader til at lade Bibens blive, hvor de er, indtil deres Engagement er udløbet, da Direktøren navnlig ikke kan undvære Fru Biben, der er »eine famose Künstlerinn«. Grunden til, at Direktøren saa nødig vil af med Madame Biben, er den, at han nylig har mistet to af sine Sangerinder. Saasnart Kontrakten med Dietrichs er udløbet, kommer Ægtefællerne heller end gerne til Greven; naar de først er ansatte ved Theatret

i Slesvig, har man Sikkerhed for Arrestomkostningerne i deres Skuespillergager, de Arresteredes »Theaterlumpen« er kun ca. 15 Rigsdaler værd, Ægtefællerne har handlet i god Tro, men at paastaa, at Dietrichs har givet Arends og Ritter Fuldmagt, nytter ikke overfor Direktørens Ed.

Da der endelig var Udsigt til, at Karl og Nanette Biben kunde komme til Slesvig, havde Frederik Ahlefeldt vendt Byen ved Slien Ryggen og var draget til Langeland.

Jeg har ventet til Slutningen af dette Kapitel med at omtale et Stykke, som blev meget hyppigt opført og som var skrevet af Frederik Ahlefeldt. Det er Hellfried, et i Datidens Stil forfattet Ridderdrama i 5 Akter.

Dramaet foreligger ikke trykt, men et Manuskript, skrevet med Forfatterens sirlige Haandskrift, ligger mellem Generalens mange Dokumenter fra Direktørtiden i Slesvig. Man kan følge Dramaets Tilblivelseshistorie, takket være dette Exemplar med dets mange Rettelser og Randbemærkninger. Forud for Dramaet har Frederik Ahlefeldt skrevet nogle Dispositioner, hvoraf det fremgaar, at Forfatteren oprindeligt havde tænkt paa at skrive et »borgerligt Skuespil«, hvilken Plan hurtig synes at være opgivet. Af spredte Replikker kan man se, at Aanden i det paabegyndte Drama var antiklerikal ligesom i det fuldførte, Hellfried, hvad der i Betragtning af Frederik Ahlefeldts Livssyn er mindre mærkeligt, ogsaa i det borgerlige Drama er det den katholske Klerus, over hvilken Ahlefeldt svinger sin Tugtens Svøbe, paa den var der frit Slag, saa der hørte ikkesærlig meget moralsk Mod til. At det planlagte Stykke ogsaa tenderede lidt i Retning af Schillers »Kabale und Liebe« kan ses af en Replik, som en verdensfjærn og fronderende Godsejer fremfører, vedkommende slutter en meget hastemt Monolog med de Ord:

»Af Præsters (Pfaffen) og Hofmænds Nederdrægtighed kan man vente sig alt«; efter denne Mundfuld angives det, at Tæppet falder, det gjaldt som noget meget væsentligt i de Tider at berede Skuespilleren en god Sortie, der kunde give Publikum Lejlighed til at klappe. Generalen betænkte sig imidlertid og lod den gejstlige Nederdrægtighed blive forlagt en Del Aarhundreder tilbage i Tiden, hvor den vilde virke ulige mere harmløst; om nogen Hofmandsondskab contra borgerlig Ædelhed blev der overhovedet ikke Tale i det fuldførte Drama. Det var vist klogt, baade af fiskale Hensyn og af Hensyn til Louisenlund, hverken hos Byens Borgere eller hos Hesserne var Genren »Kabale und Liebe« gouteret.

I Forarbejderne til det første Drama er der en anden Replik, der peger hen mod Louise Millerins ophøjede Forbilled: »Jeg byder dig min borgerlige Uskyldighed, den kan vel veje op mod en Grevindes Laster«, Forfatteren har ikke alene nøjedes med at strege denne Replik ud, men ude i Marginen har han tilføjet »Unsinn«. Nogle meget naturlige Ting nævnes paa en meget naturlig Maade, man mindes uvilkaarlig Carl Moors mindre høviske Ord til Spiegelberg i første Akt af »Die Raüber«, i det hele taget synes Frederik Ahlefeldt at have laant en Del Træk af Carl Moor ved Udformningen af Godsejerens Person.

Selve Ridderdramaet gennemgik en Del Omformninger inden det naaede sin endelige Skikkelse, man kan følge dem i Generalens Manuskript. Værket er skrevet ganske i Tidens Aand og efter det daværende Publikums Smag, de væsentligste Kendemærker er en levende Fantasi og en Evne til at fremkalde Spænding, i den Retning viger Forfatteren ikke for selveste Alexandre Dumas, der er ikke et

Øjeblikks Stilstand, Begivenhederne følger hinanden Slag i Slag og ere sammenkædede med stor Behændighed, der er ikke én Scene, hvor Spændingen slappes, Publikum holdes uafbrudt i Aande.

Hovedpersonerne i Stykket er følgende: Hellfried af Rindlingen, der umiddelbart før Handlingens Begyndelse har giftet sig med sin Nabo Urban af Nordfelds Datter Agnes, Hellfrieds Broder Otto, der bor paa Fædreneborgen sammen med sin Broder, og endelig Pater Anselm, der er Abbed i et Munkekloster tæt ved Hellfrieds Borg.

Handlingen foregaar i Schwaben, dels paa Hellfrieds Borg og i dens Omgivelser, dels paa Anselms Munkekloster, sidste Akt foregaar i Rigsretten.

1. AKT.

1. Scene. Hellfried fører sin Brud Agnes til sin Borg, ledsaget af Urban (Agnes' Fader), Otto (Hellfrieds Broder), Ridder Hugo og andre Riddere, Abbed Anselm og to af Agnes' Terner. De sætter sig om et Bord med Vin og Bægere. Ved Bægeret holder Urban en Tale til Brudeparret: »Held Eder, mine Børn, gid Lykken maa følge Eders Pagt, lad Tilfredsheden stedse være Eders Ledsager, Kærlighed til hinanden fylde Eders Sjæle indtil den sidste Time, stol paa Gud, lad Godgørenhed og Hjælpsomhed være Eders behageligste Pligt, værer stærke i Modgang, lev og dø som retskafne Mennesker. Dette, mine Børn, være min Velsignelse, frugtesløs kan den ikke vorde, for det er Eders Faders Velsignelse. Og nu I ædle Mænd, ville vi ret af Hjertet fornøje os, være glade og muntre, ved et Bryllupsgilde maa det gaa lystigt til, fyld Eders Bægre med den ædle

Vin, ret saa, drik, drik. Jeg er saa glad som jeg ikke længe har været, jeg trænger til at høre en Sang, i min Ungdom sang man altid naar man var glad, og idag føler jeg mig saa ung — hør I Herrer, kan ingen af Jer synge noget for os, jeg synger med«. Efter at Selskabet har hørt paa denne Tale giver det sig til at synge den berømte Arie af Grètrys Opera »Richard Løvehjærte«. — Frederik Ahlefeldt synes at have næret nogle Betænkeligheder ved at lade Ridderne synge denne Arie, for ude i Marginen har han sat nogle Spørgsmaalstegn. — Under alt dette har Pater Anselm sid-det og stirret med forelskede Blikke paa den unge Brud, han rejser sig op og holder følgende Tale: »O ædle Brudepar, jeg ser alt i Aanden de haabefulde Børn, der vil udgaa af Eders Ægteskab. Himlens Naade vil hvile over disse kære Børn ifald I, deres Forældre, altid vil holde Eder til vor hellige Kirke og være dens Tjenere lydige. Jeg lover Eder, at Himlens Velsignelse altid skal være over Eder, Hellfried, naar I, i Krig og Fred, vil holde Eders Haand over Kirkens Mænd og beskytte dem. I mit hellige Embede skal jeg altid arbejde paa Eders Vel«. (Sagte for sig selv og med et ublu Blik paa Agnes) »Det skal nok lykkes mig at forføre denne Kvinde«. Til Belønning for denne Tale med de deri indeholdte Løfter skænker Hellfried det Kloster, hvis Abbed Anselm er, Godset Wiesenback med dets talrige Vinbjerger. Urban beder Hellfried om en Samtale i Enrum. Ridderne og Pateren gaar ud i det frie, Agnes ind med sine Turner.

2. Scene. Urban, som har iagttaget Anselm i forrige Scene, advarer Hellfried mod ham. Hellfried tror paa Anselms Redelighed, men Urban erklærer at Præsterne næsten udelukkende er Hyklere. »De snige sig rundt som glu-

bende Ulve, fulde af Rovbegærighed, den reneste og uskyldigste Kvinde er ikke sikker mod de lastefulde Præsters lave kødelige Begær«. Urban har lagt Mærke til, hvorledes Anselm har set paa Agnes, og han fortæller om Anselms Adfærd overfor Guffo, Urbans Ven og en gæv Ridder, Guffo levede lykkelig med sin Hustru, hvem Anselm med List bortførte. Guffo havde ingen bestemte Beviser mod Anselm, men beskyldte ham offentlig og truede med at lægge hans Kloster øde og dræbe alle Munkene, hvorfor han blev indstævnet for Rigsretten, og da han ikke mødte, erklæret i Rigets Akt, og hans Slot blev belejret af Rigshæren. Da Modstand var umulig, flygtede Guffo til Urbans Borg, hvorfra han saa sin egen Borg gaa op i Flamme. Han drog bort, og man har intet hørt fra ham i fem Aar. Hellfried mener, at Guffo burde være blevet og med sine Venners Hjælp lagt Klostret i Grus og tvunget Anselm til at tilstaa. »Hvorfor var Guffo saa fejsk?« Urban: »Dit Blod ruller for rask! Den samme Skæbne vilde have ramt Dig. Vær forsigtig, Forsigtighed er Klogskabs Datter. Dog nu nok herom, jeg ser vore Riddere komme.«

3. Scene. Otto og de andre Riddere kommer og foreslaar at gaa paa Jagt. De gaar alle undtagen Urban, der bliver tilbage hos Agnes.

4. Scene (i Klostret). Pater Kossma er Anselms Kreatur og Værktøj i hans Kærlighedsaffærer. Anselm fortæller Kossma, at han elsker Agnes og beder ham om Raad. Kossma foreslaar en Bortførelse, som Anselm finder umulig. Kossma henviser til, hvorledes Guffo blev banlyst og fredløs, og hans Hustru maatte smægte mange Maaneder i Klostrets Fangekælder, fordi hun ikke vilde bøje sig. Anselm ytrer, at han næsten havde Medlidenhed med hende,

men han gav hende dog ikke fri, fordi hans Forbrydelse da let vilde være bleven opdaget. Kossma spotter dette »Anfald af Dyd«, han mener, at Agnes maaske er mere føjelig og raader til at gaa løs paa Sagen, ellers — Fangekælderer! Og da Hellfried er saa meget paa Jagt, kan Anselm let blive ene med hende. Anselm roser Kossma for hans Idé.

5. Scene. Anselm (Monolog) vil anvende alle Midler, Gift, Dolk, Banlysning o. s. v. »Om hun saa var Moder til vort Klosters Skytshelgen, vil jeg dog forføre hende! Jeg priser den Stand, jeg hører til, det er den bedste af alle, i Ly af den kan jeg gøre hvad jeg vil, min Kutte yder mig et sikkert Værn«.

6. Scene (Scene som i 1. Scene). Agnes broderer sammen med sine Terner; hun arbejder paa et Bælte til Hellfried, der er draget til Turnering i Wittelsbach. Hun læn­ges efter Hellfried og er bedrøvet over ikke altid at kunne være ved hans Side. »Mand og Kone burde altid følges«. Hertil bemærker en af Ternerne, at det vilde de fleste Ægte­mænd vist betakke sig for, Agnes: »Hellfried ikke«, Ternens svarer, at Agnes er ung og uerfaren og tror Mændene for godt, hun vil trods alt: Skønhed, Rigdom, næppe altid komme til at danse paa Roser, dog »en ren Sjæl har aldrig noget at frygte«.

7. Scene. Agnes (Monolog) udbreder sig over sin Lykke. Anselm kommer ind. Han taler gaadefulde Ord om, at han har Medlidenhed med Agnes, og efter at han har søgt at bagtale Hellfried, »som forsømmer sin Hustru og tager til Turneringer og Jagt« — erklærer han hende sin Kærlighed. Men Agnes, der finder, at Hellfried kun handler som en ægte Riddersmand, afviser Pateren med Afsky og Foragt.

Anselm kaster sig for Agnes' Fødder og griber hendes Haand. Hun beder ham lade hende med Fred.

8. Scene. I det samme kommer Otto ind og styrter med draget Sværd mod Anselm, idet han raaber: »Ha! Uhyre, nedrige Skurk! Er det Din Fromhed? Er det Din Dyd?« Anselm afværger Ottos Angreb med Ordene: »Held Eder, Otto, Held ogsaa Hellfried, Agnes er en trofast Hustru«, og da Otto udraaber: »Og saa skulde Du fordærve hendes dydige Sjæl« svarer Anselm: »Min Kutte borger for min Ærlighed. Jeg kom for at prøve Agnes og fandt hende trofast«. Han gaar, men mumler »at Otto skal faa det betalt med Kirkens Mønt«.

9. Scene. Otto (Monolog) har gennemskuet Anselm, men vil foreløbig intet sige til Hellfried. Han er dog glad over, at han ikke tog med til Turneringen. Han sværger at ville afsløre Anselm, om det saa skal koste Livet.

10. Scene (Klostret). Anselm klager overfor Kossma over, at Otto er kommen ham i Vejen og fortæller, hvorledes han reddede sig ud af det, skønt Otto vistnok ikke troede ham. Han er bange for, at Hellfried skal høre noget om Sagen. Kossma beder ham være ved godt Mod. Han kan allerlettest afværge Hellfrieds Vrede ved at bilde ham ind, at Otto — som blev hjemme fra Turneringen — er Agnes' Elsker. Men han maa se at faa Hellfried i Tale strax, naar denne kommer hjem. »Forlanger han Beviser, kan de vel skaffes«. Anselm roser henrykt Kossma for hans Snildhed.

11. Scene. Kossma (Monolog): »Ha ha ha! Ja gaa Du kun, ærværdige Abbed! Vi kender hinanden, vi har udført mange Skurkestreger sammen, jeg har Dig ganske i min Lomme, Du Helvedes Yngel! Jeg kan fremlægge nogle

smukke skriftlige Beviser! Derfor er jeg ogsaa saa vel tilmode, synde kan jeg efter Behag, Abbeden tør ikke sige noget, og følgelig har jeg frie Hænder, Aflad kan jeg faa saa meget jeg vil have«.

2. A K T.

1. Scene. Hellfried kommer hjem fra Turneringen.

2. Scene. Agnes kommer og kaster sig i sin Mands Arme. De taler om hvorledes de har længtes efter hinanden, Hellfried fortæller, at det Bælte, Agnes har broderet til ham, har bragt ham Held, han har vundet 1ste Pris i Turneringen. Paa Hellfrieds Spørgsmaal, hvorledes hun har haft det under Adskillelsen, svarer hun, at Otto har søgt at gøre hende Tiden kort. De udtaler sig begge beundrende om Otto, kun bebrejder Hellfried Otto hans Fordom mod Gejstligheden.

3. Scene. Otto og Hugo kommer og lykønsker Hellfried, som beskedent kalder sine Trofæer »Smaating«. Otto protesterer herimod og siger, at han var taget med til Turneringen, hvis han ikke havde haft tvingende Grunde til at blive, og Hellfried siger, at han er glad over, at Otto blev hjemme, saa at Agnes ikke var uden Beskyttelse. De gaar bort for at se til Urban, der er syg.

4. Scene. Anselm (Monolog) vil komme Agnes og Otto i Forkøbet og gøre Hellfried skinsyg paa Otto.

5. Scene. Hellfried kommer tilbage og vil gaa igennem Værelset, men standses af Anselm, som byder ham Velkommen, »stakkels ædle Ridder!« Hellfried spørger, hvorfor Anselm kalder ham stakkels: »Har jeg ikke en tro Hustru og tro Venner?« Anselm svarer, at det var godt, om han havde en trofast Hustru og Broder, men han (Anselm)

har overrasket dem: »De elsker hinanden«, og ikke som Hellfried mener — som Broder og Søster. Hellfried afviser ham med Foragt. Men Anselm peger ud af Vinduet mod Skoven: »Dér har de gaaet hver Aften, dér er Din Ære skændet. Og derfor tog Otto ikke med til Turneringen«. Hellfried bliver fortvivlet, men lover Anselm Døden, hvis hans Udsagn er falsk. Anselm sætter ham Stævne til Kl. 7 i Skoven. Dér vil han faa Syn for Sagn.

6. Scene. Hellfried (Monolog): »Der er ingen Tvivl om deres Brøde! De Skændige! Ha! hvor lovpriste hun ham ikke nys, med hvilke fyrige Øjne, ha Slange! o. s. v.

7. Scene. Otto og Agnes kommer og spørger, hvorfor Hellfried er bleven saa længe borte. Da Hellfried tier, mener de, at han er syg, og Otto vil sende Bud til Klostret efter en Læge. Men Hellfried styrter ud med Ordene: »Jeg gaar selv efter det Middel, som skal helbrede mig«.

8. Scene. Otto og Agnes mener, at Anselm har opspundet et eller andet.

9. Scene. Urban kommer. Otto og Agnes fortæller ham om Hellfrieds underlige Opførsel. Urban søger at berolige dem. En Svend kommer og melder fra Hellfried, at han ønsker, at Otto og Agnes skal komme over i Skoven Kl. 7, da han har noget vigtigt at meddele dem. Skulde Hellfried ikke være der, er han bleven forhindret, og saa skal de rolig vende tilbage til Borgen. De lover at komme.

10. og 11. Scene (i Skoven). Anselm (Monolog) meddeler Tilskuerne, at det er ham, der har stævnet Otto og Agnes hid, Svenden, der bragte dem Beskeden, var sendt af ham, ikke af Hellfried, der paa denne Maade skal blive overbevist om sin Ægtefælles Utroskab. Hellfried kommer, Abbeden fortæller ham, at her paa dette Sted pleje Otto og

Agnes at have deres Stævnemøder ved denne Tid paa Aftenen; Hellfried raser, Anselm maner ham til Selvbeherskelse. Otto og Agnes kommer ind fra Scenens Baggrund, Hellfried og Anselm skjuler sig for ikke at blive set af de to, de ere imidlertid synlige for Publikum. Otto tager stiltiende Agnes Haand og fører hende ind i et tæt Krat, hvor han i Henhold til den Besked han har modtaget tror, at Hellfried venter dem. Hellfried er nu overbevist om sin Ægtefælles Brøde, drager sin Dolk og vil styrte ind i Krattet, Abbeden holder ham tilbage.

12. Scene. Anselm spørger Hellfried, om han endnu anser ham for en Løgner. Hellfried svarer: »Hvad Du end er, god er Du ved den levende Gud ikke. Ha! hvor Skadefryd lyser Dig ud af Dit Øje. Du har gjort mig til den ulykkeligste Mand, glæd Dig Du Umenneske!« Anselm hævder, at det er hans Pligt som Præst at afsløre saadan Misgerning. Hertil svarer Hellfried: Snak I, saa meget i vil. Men siden I har studeret for at lære at pine Menneskene, saa sig mig, hvilken Straf de skal have for at min Ære kan blive rensed«. Anselm svarer, at Hellfried bør tage Sagen rolig og omgaas Otto og Agnes, som om intet var passeret. Herimod protesterer Hellfried, han har altid sagt Sandhed! »Til Nar kan I maaske gøre mig, men ikke til en Skurk!«

3. AKT.

1. Scene (Skov). Otto spørger Hellfried, hvorfor han er bedrøvet. Hellfried svarer: »Spørg ikke, mit Svar vilde forfærde Dig.« Da Otto svarer, at han aldrig, selv overfor Døden, har været bange, fortæller Hellfried ham, at der engang var en gæv Ridder, som havde en smuk Hustru, en

Uværdig elskede hende og hun ham igen — Ægteskabsbrud blev Følgen. Hvad Straf havde han forskyldt. Otto svarer: »At blive hugget ned!« Hellfried: »Du har afsagt Dommen over Dig selv«. Otto griber om sit Sværdhæfte, og raaber: »Jeg øjner den usle Abbeds Finger.« Hellfried vil støde Otto ned med sin Dolk, men kaster den fra sig og udfordrer Otto til Tvekamp. Otto vil ikke kæmpe med ham, men blotter sit Bryst og byder Hellfried støde til, hvis han tror ham skyldig. Hellfried fortæller, at han har set Otto og Agnes i fortrolig Samtale, — »og Anselm — — —«. »Ja«, svarer Otto, »netop han vilde krænke Din Ære. Nu handler han af Hævn, fordi jeg overraskede ham«. Hellfried vakler endnu. Han har set dem gaa fortrolig sammen i Skoven. Han indser dog endelig, at Otto er uskyldig, da denne fortæller ham, at det er Anselm, der ved en Svend har tilsagt ham og Agnes til Mødet i Skoven. Hellfried: »Se jeg blotter min Barm, stød til med Din Dolk, jeg har fortjent det«. Brødrene falder i hinandens Arme og gaar til Borgen.

2. Scene. Agnes med sine Terner. Hun græder. Ternerne trøster hende, men hun siger, at Hellfried ikke længere elsker hende. Hvad Grunden er, véd hun ikke. Han svarer kun med foragtede Blikke paa hendes Spørgsmaal. Ternerne gaar.

3. Scene. Hellfried kommer med Otto. Hellfried beder Agnes om hendes Tilgivelse, og Otto forklarer Agnes, at det er Anselms Ondskab, der ligger bagved alt. Han og Hellfried sværger Hævn over Anselm.

4. Scene. Urban kommer og erfarer, at alt er godt igen. Hellfried beder om at maatte være fri for en Tilstaaelse overfor Urban, men Agnes afbryder ham og lover at for-

tælle Urban alt. Hun begynder: »Pater Anselm —« men Urban afbryder hende og siger: »Ikke mere, Agnes. Husk, Hellfried, hvad jeg sagde Dig paa Din Bryllupsdag!« Da han hører, at Brødrene vil hævne sig, raader han til Forsigtighed overfor de »snedige Præster«. De bliver enige om at holde en fornyet Bryllupsfest, og selv den gamle Urban vil trods sin Podagra deltage i Lystigheden.

5. Scene (Klostret). Anselm raadslaar med Kossma, som tilskynder ham til at benægte alt, saa vil de andre udslynge Beskyldninger og Trusler imod ham, og det vil gaa dem, som det gik Guffo. Men Anselm synes, at det vil vare for længe paa den Maade, og giver derfor Kossma en Flaske med Gift, som han skal give Otto. Kossma vægrer sig: »Ottos Død vil ikke gavne Anselm«, men denne svarer, at hans Hensigt er at beskylde Hellfried for af Skinsyge at have myrdet Otto, og det skal han nok faa Rigsretten til at tro paa. Kossma lover da at gøre, som Anselm ønsker, idet han gaar siger han med en højtidelig Mine: »Vorherre holde sin Haand over os begge, Amen«.

6. Scene (Værelse i Hellfrieds Borg). Agnes, Hellfried, Otto og Urban sidder om et Bord, hvorpaa staar Vin og Bægere. Urban taler om, at det er en Hustrus Pligt at holde sin Mands Humør oppe. De drikker alle med Otto paa, at han maa faa en god Hustru, ligesaa god som Agnes.

7. Scene. Kossma kommer og bliver budt med tilbords. Urban spørger, hvad der egentlig fører ham hid, og han svarer: »Hellfrieds og Agnes' Ry, der lyder over hele Landet«. Hellfried svarer, at han ikke ynder Smiger, han tror ikke derpaa, hvortil Kossma svarer, at en Kirkens Tjener ikke kender Falskhed. Otto hvisker til Agnes, at Hellfried vist atter lader sig narre af en forklædt Djævel. Agnes hvi-

sker til Hellfried, at Erindringen om Anselm bevirker, at hun ikke kan lide at se Pateren og beder om at maatte trække sig tilbage til sit Værelse.

8. Scene. Ridderne drikker med Kossma. Kun Otto drikker ikke. Kossma spørger ham om Grunden, og Otto svarer, at han ikke har Lyst til at drikke mere idag. Urban mener ogsaa, at de har drukket nok, han vil tage hjem til sit eget og komme igen om et Par Dage. Der høres Larm udenfor. Alle springer op, kun Pateren bliver tilbage og finder Lejlighed til at tømme Giftflaskens Indhold i Ottos Bæger. Urban beder dem være rolige, det er vel kun Svendene, der gør Kommers, og det maa de have Lov til. Han vil gaa, og Kossma løfter Bægeret og ønsker ham en lykkelig Rejse. De drikker alle, ogsaa Otto, som ytrer, at Vinen staar ham imod. De gaar og følger Urban ud.

9. Scene. Kossma (Monolog) glæder sig over sin Daad og vil tømme et Bæger. Griber Ottos, der er halvfylt, men kaster det fra sig og tager et andet. — Han gaar.

10. Scene (Skov). Otto kommer langsomt gaaende. Derefter Hugo. Otto føler sig ængstelig, har heftige Smerter indvendig. Han forlanger at blive bragt til Borgen, da han føler, at han skal dø. Hugo faar ham til at hvile sig, de andre kommer.

11. Scene, Hellfried spørger til Otto, som svarer, at han er forgyvet og lider frygteligt. »Jeg kan ikke bestemt nævne Gerningsmanden, men tror, at det er Anselm«. De sværger Hævn over Anselm, og fører Otto, der bliver svagere og svagere, til Borgen.

4. AKT.

1. Scene (Klostret). Anselm takker Kossma, som nu fortryder at han har dræbt Otto, hvorover Anselm spotter ham

og raader ham til en Pilegrimsrejse til det hellige Land. Kossma spaar ham, at der vil komme Ulykke ud af alt dette, og beder Anselm, hvis der fremtidig skal gøres noget lignende, da at udføre det selv; — »thi jeg vil ikke!« »Hvad er der forandret ved Dig, Kossma?« spørger Anselm. »Jeg begynder atter at blive et Menneske«, svarer Kossma. Anselm spotter ham atter og gaar.

2. Scene. Kossma (alene) giver Udtryk for sin Anger og gaar til sin Celle.

3. Scene (Hellfrieds Kammer). Hellfried og Agnes taler om, hvor god Otto var mod sine Undergivne, Hellfried vilde ønske han var saa god som Otto, og nu følger en Udvikling af Frederik Ahlefeldts egne Theorier gennem Hellfrieds Mund: Ridderen maa ikke lægge for tunge Byrder paa sine Undergivnes Skuldre, han skal hjælpe Bonden i hans Bedrift, baade med Penge og med Raad, fremfor alt maa Ridderen ved Flid og Vindskibelighed foregaa Bonden med et godt Exempel, han skal ogsaa skaffe sine Undergivne Fornøjelser. Ridderen maa ikke holde sig indenfor sin egen snævre Kres, men skal sprede menneskelig Lyksalighed viden om.

4. Scene. Urban kommer og spørger, om Hellfried har Beviser for, hvem der har myrdet Otto, hvortil Hellfried svarer: »Nej, kun Formodninger«. »Men det kan jo ikke være andre end Anselm«. Agnes advarer Hellfried, det er dog muligt, at Anselm er uskyldig, og Hellfried lover at tæmme sin Vrede, indtil han har fuldt Bevis. I Vendinger, der minder meget om Carl Moors Replikker i sidste Akt af »Røverne«, giver Hellfried Udtryk for sin Længsel efter Hævn over Ottos Morder, han svælger paa Forhaand i de umenneskelige Pinsler, den Elendige skal gennemgaa, »først

naar Otto er blodig hævnnet, kan min Sjæl vinde Fred«. Urban lover at tage Sagens Undersøgelse i sin Haand og haaber at kunne overliste den snu Anselm. Han spørger, hvad der blev af Pateren, der sneg sig ind i deres sidste Gæstebud. Thi han har nok været Anselms Værktøj. De taler om Præsters Rænker.

5. Scene. Urban vil gaa, men standses af Hugo, som meddeler, at Anselm er myrdet! Hellfried tror, at det er Hugo, der har gjort det, men Hugo siger, at Anselm blev fundet dræbt i sin Seng ved et Dolkestød — Gerningsmanden ubekendt. Agnes mener, at det har været Ottos Mor-der. Urban forstaar ikke, hvorfor hun tror det.

6. Scene. Pater Bonifatz kommer. Hellfried spørger, hvad han vil, og truer med at kaste ham i Taarnet. Bonifatz beder Hellfried være rolig, han bringer nemlig meget vigtige Nyheder: »Flygt, Hellfried! Det er opdaget, at I har dræbt Anselm! Eders Dolk med Eders Navn er fundet hos den myrdede! Hellfried benægter at have dræbt Anselm. »Jeg har jo stadig været her! Har Du gjort det, Hugo?« Hugo svarer: »Jeg kunde og vilde gerne have gjort det, men har ikke gjort det«. Bonifatz opfordrer Hellfried til at flygte, da der allerede er indgivet Klage til Rigsretten mod ham, men Hellfried vil ikke.

7. Scene. Urban finder Stillingen betænkelig. »Hvorledes er Din Dolk funden i Klosteret«. Hellfried: »Jeg kastede den fra mig, da jeg vilde kæmpe med Otto. En maa have fundet den«. Hugo: »Jeg vil gaa ud at søge Oplysninger« (gaar).

8. Scene. Agnes — gaar.

9. Scene. Urban og Hellfried taler om, hvorledes Retten ofte haandhæves uretfærdigt.

10.—11. Scene. En Herold fra Rigsretten indstævner Hellfried mod Lejde.

12. Scene. Urban lover at ledsage Hellfried til Rigsretten.

13. Scene. Agnes vil ledsage Hellfried, og denne tillader hende det.

5. AKT.

1. Scene (Rigsretten). Præsidenten træder frem fulgt af Rettens Bisiddere og siger: »I vor naadige Kejsers Navn og i hele den schwabiske Kreses Navn er vi alle her forsamlede — at hævne Uskyldigheden og dømme Misdæderen«. Derpaa oplæser Præsidenten Anklageakten og udtaler, at Otto elskede Agnes. Hellfried siger, at det er Bagtalelse af Anselm, der har dræbt Otto og er Aarsag i Guffos Ulykke, hvilket han dog kun kan godtgøre ved sin ridderlige Ed. Eden kan selvfølgelig ikke modtages. Hellfried tilstaar, at han har svoret Hævn over Anselm, men han har ikke myrdet ham. Om Dolken forklarer han, at han har tabt den i Skoven. Præsidenten bebuder ham Banlysning og Fredløshed (Hellfried føres ud).

2. Scene. Agnes kommer hurtig ind og forkynder med høj Røst, at Hellfried er uskyldig. »Det er nemlig mig, som dræbte Anselm, fordi han vilde krænke min Ære«. Efter denne Tilstaaelse erklæres Hellfried for fri. Han føres atter ind, forbavses over at se Agnes, men endnu mere over hendes Tilstaaelse og han udtaler højt: »Hendes Tilstaaelse er urigtig, da hun hele Tiden har været paa Slottet«. Men Agnes indvender, at det ikke tager saa lang Tid at berøve et Menneske Livet, Hellfried har derfor ikke lagt Mærke til hendes korte Fraværelse. Hellfried anmoder om at Urban og Hugo maa blive afhørte.

4. Scene. Urban hører Agnes' Tilstaaelse, men bevidner hendes Alibi. Et bevæget Optrin mellem Hellfried og Agnes følger, og Hellfried ender med at opfordre Retten til at hensætte ham i det usleste Fængsel, indtil Gerningsmanden er fundet. Agnes sværger, at hun er den skyldige, »saasandt disse gamle Rustninger hænger paa Væggen (i det samme falder en af disse ned og Agnes udraaber:) »O Gud, jeg er fortabt!« Alle Dommerne rejser sig forfærdede og Hellfried udbryder: »Retfærdige Gud, hvor algod er Du ikke! Et Under maa bekræfte Agnes' Uskyldighed«. Derpaa erklæres Agnes fri og Hellfried skyldig. Agnes tilstaar nu selv, at hun er uskyldig, hun vilde kun redde sin Mand. Hun anraaber Dommerne om at unde Hellfried nogen Tid til at godtgøre sin Uskyldighed. Præsidenten er bevæget, vakler, men paaberaaber sig sin Embedspligt og »skærpede Ordre«. Hellfried taler til Agnes om den frygtelige Skæbne, der venter ham, men Agnes siger, at den gode Gud og den trofaste Hustru ikke vil forlade ham. — Urban tilbyder at lide Straffen i Hellfrieds Sted. Dommeren kan selvfølgelig ikke modtage dette Tilbud.

5. Scene. Hugo anmeldes, kommer ind.

6. Scene. Han har truffet en Pilegrim, som spurgte efter Hellfried og Agnes, og Hugo fortalte om denne Sag. Pilegrimen erklærede at ville gaa til Retten. »Maaske kan jeg gøre noget for Hellfried«.

7. Scene. Pilegrimen kommer, indestaar for Hellfrieds Uskyldighed. Dommeren kan ikke modtage hans Kaution og mener iøvrig, at Pilegrimen intet kan vide om Sagen. Men denne hævder, at Hellfried ikke myrdede Anselm. »Det gjorde en Mand, der havde svoret Anselm en skrækelig Hævn, fordi han havde skændet hans Hustru og gjort

ham selv fredløs«. Paa Spørgsmaalet om, hvem denne Mand var, kaster Pilegrimmen Skæg og Kutte og viser sig i Ridderdragt. »Her staar jeg (til Dommerne): »Hvorfor ser I saa forbauset paa mig. I kender dog vel Guffo, som I dømte for 5 Aar siden«. Præsidenten spørger ham, hvorledes han vover at vanhellige Retten ved sin Nærværelse. Pilegrimmen opfordrer Retten til at høre ham. Retten har været vildledt, da den dømte ham. Præsidenten afbryder ham: »I har altsaa myrdet Anselm?« »Ja«, svarer Guffo, »døende bekendte han at have myrdet min Hustru og Otto af Rindlingen — derpaa fór hans sorte Sjæl til Helvede!« Præsidenten spørger, hvorfra han har faaet Hellfrieds Dolk. Guffo fortæller, at da han flakkede om i Nærheden af sin ødelagte Borg, saa han Ligtoget, der ledsagede Otto til Jorden, og man fortalte ham, at Otto var forgiven, og Anselm blev hviskende nævnt som Morderen. Rasende ilede han mod Klosteret, i Skoven fandt han tilfældig Hellfrieds Dolk, og i sin Pilegrimsdragt fik han let Adgang til Klostret og dræbte Anselm. Da han saa traf Hugo, som meddelte ham, at Hellfried var anklaget for Mordet, ilede han hid for at bevidne den Anklagedes Uskyldighed. Alle takker Guffo, og Urban indstiller Guffo til Rettens Medlidenhed, men Dommeren udtaler, at den afsagte Dom mod Guffo kan man ikke komme uden om, og Guffo erklærer sig rede til at lide Straffen.

8. Scene. Pater Bonifatiz kommer og bevidner, at Kossma, Anselms nære Ven og Redskab, er død og før Døden har skriftet for Bonifatiz, at han havde forgiven Otto, bortført Guffos Hustru, været Aarsag til, at Guffo blev banlyst og fredløs, og han vilde have bekendt endnu mere, som pinte ham, men Kræfterne svigtede ham. Formentlig har han selv taget Gift. Præsidenten frikender Hellfried og

Agnes, erkender, at der er gjort Guffo Uret, og han lover at indstille ham til Kejsereens Naade.

Efter nogle Slutningsreplikker, i hvilke Hovedpersonerne udtaler deres Glæde og Taknemmelighed over den lykkelige Udgang, falder Tæppet.

Titelrollen i Dramaet blev spillet af Jobel, hans Hustrus Rolle bestredes af Madame Pauly, Tilly var Otto, Fischer spillede Skurken, Rüdinger Hellfrieds Svigerfader.

Et andet dramatisk Arbejde af Frederik Ahlefeldt blev bragt til Opførelse paa Theatret i Slesvig, det hed »Den krigerske Pige, et Soldaterstykke«. Stykket foreligger hverken trykt eller i et samlet Manuskript. Løse Blade mellem Generalens Akter vedrørende Theatersager giver dog nogle Fingerpeg om Værket, der ses at være foregaaet under Syvaarskrigen og at have handlet om en ung Pige, der af patriotisk Begejstring klæder sig ud som Mand og lader sig hverve som Soldat i den preussiske Hær. I to Aar er hun med i alle Slag og falder tilsidst i Kampen. Man maa nu ikke a priori indvende, at allerede Stykkets Intrige er usandsynlig, for det skete i 1813, at en ung Pige i Mandsdragt blev optaget i Lützows Frikorps, og den unge Pige kæmpede lige til 1814 ved det Korps, for hvilket Frederik Ahlefeldts Svigersøn var Fører. Først da den kvindelige Soldat faldt i Slaget, blev hendes Køn opdaget.

I »Den krigerske Pige« er der en ung Løjtnant, der tydeligt nok er Talerør for Stykkets Forfatter, han har Replikker som disse, at Officeren bør søge at opdrage Soldaten, Hæren skal være en Skole for Samfundet som den rigtige Skole, Officeren bør af al Magt sørge for sine Undergivnes Velfærd. Løjtnanten er tilstede i den unge Piges Dødsstund,

og ikke alene Forklædningen opklares, men de to unge tilstaar, at de have elsket hinanden fra det første Øjeblik, hvor de saas. Han har ikke kunnet forstaa, hvad der drog ham saa stærkt til Soldaten, med hvem han synes at have sluttet Venskab; en enkelt løsrevet Replik i en tidligere Scene tyder paa, at det ikke udelukkende var Patriotisme, der fik den unge Pige til at lade sig indrullere i 'der alte Fritz' « hæderkronede Armé, men at hun allerede den Gang havde kigget for dybt ind i Løjtnantens blaa Øjne.

Endnu et Barn af Frederik Ahlefeldts Muse ville vi fremføre her, nemlig Teksten til en Romance, som blev sunget ved en musikalsk Intermezzo paa Theatret i Slesvig.

Albrecht. Romance.

Vor etwa zween Jahren
Sass ich an jenem Bach
Und hieng fern von Gefahren
Nur meinen Grillen nach.
Ich dacht in meiner Lage
Was ich versuchen sollt'
Und dacht an künft'ge Tage
Wie ich's beginnen wollt'.

So sass ich als im Strauche
Ein Büchenschuss geschah
Bestürzt und blind vom Rauche
Sah ich nichts weiter da ;
Kaum war der Dampf vorüber
So sah ich — denk Dir was
Ein Reh maus todt mein Lieber!
Da lag's das war ein Spass.

Ein Jäger hohlte weidlich
Sein Wildpret bey mir ab
Gott grüss Dich sprach er freundlich
Nimm Deinen Wanderstab
Und folge mein Begehren
Zu Feld und Wald mir nach,
Da will ich Dich bald lehren
Was Weidmannskunst vermag.

Top sagt ich Freund ich kehre
Mich rechts und links dir nach
Dafür bitt ich belehre
Mich in des Weidmanns Fach
Damit ich ohne Schande
Ein Jäger werd' genannt
Und bald in fernem Lande
Dafür werd anerkannt.

Zwölf Monde kamen — giengen
Bey diesem wackren Mann
Wir spurten¹, stellten, fiengen
Im Strauch, Berg ab, Berg an.
Ich dank es seiner Sorge
Das Bischen was ich kann
Gott's Lohn für seine Sorge
Gott's Lohn dem braven Mann.

Inden Frederik Ahlefeldt er naaet til den endelige Affatelse af sit Digt, har han arbejdet længe med det og foretaget mange Rettelser, hvad man kan se af hans Manuskript. I første Vers fjerde Linje stod der oprindelig blos,

¹ Skal antagelig staa spurten.

det er rettet til nur, de sidste fire Linjer i samme Vers lød oprindeligt saaledes :

Ich dacht' an künft'ge Zeiten
Was ich beginnen sollt!
Und hatt' manch's zu bestreiten
Was ich beginnen wollt!

I andet Vers tredje Linje har Frederik Ahlefeldt først skrevet

Und ich halb blind vom Rauche,

næste Linje lød først saaledes :

Nichts mind'ste weiter sah.

Digteren er i Tide blevet opmærksom paa, at »mind'ste« er dansk og ikke tysk. Udfør tredjesidste Linje staar ude i Marginen :

oder erblickt ich.

Versets tvende sidste Linjer lød oprindeligt saaledes :

Ein Rehbock stürzt, mein lieber
Maus' todt, das war ein Spass.

I tredje Vers tredjesidste Linje burde der formentlig have staaet in Feld und Wald i Stedet for zu Feld —. De to første Linjer i fjerde Vers saa først saaledes ud :

Top sagt ich Freund ich fähre
Wohin Du willst Dir nach.

Sidste Vers blev helt omskrevet, det lød i sin første Skikkelse saaledes :

Ich blieb zwölf ganze Monat
Bey diesem braven Mann
Und lernt durch seine Hülff und Rath
Das was ich jetzo kann.
Ein jedem Jüngling rath ich
Folg meynem Beyspiel nach
Denn besser als unthätig
Lern er das Jäger Fach.

Theatret i Slesvig slugte en Masse Penge, tilsidst voksede Udgifterne Frederik Ahlefeldt i den Grad over Hovedet, at han saa sig nødsaget til at give op. En anden lige saa gyldig Grund til at trække sig tilbage fra Theatret havde han i den Omstændighed, at det blev vanskeligere og vanskeligere for ham at forestaa den meget omfattende Administration af de langelandske Godser, naar han havde Bolig i Slesvig og var stærkt optaget af sin Theatervirksomhed. I Theatersager som i alle Livets andre Forhold havde Frederik Ahlefeldt strøet om sig med Penge, navnlig til den ydre Iscenesættelse, hele Driften af Theatret i Slesvig havde været unødigt dyr. Landgreven overtog nu Theatrets Drift, og en stræng Økonomi blev indført.

Ifald vi ville sammenligne Theatret i Slesvig, saaledes som det var medens Frederik Ahlefeldt ledede det, med andre større tyske Theatre paa samme Tid, saa maa det straks siges, at Theatret fik et meget stærkt Opsving straks efter Frederik Ahlefeldts Tiltrædelse. Før hans Tid havde det været meget lidt kendt og omtalt udenfor Hertugdømmerne og Kongeriget. I de seks Aar, det lededes af Frederik Ahlefeldt, var det stadig Genstand for Omtale i tyske

Dagblade og Tidsskrifter, særlig naturligvis i de talrige Tidsskrifter, der udelukkende beskæftigede sig med kunstneriske Emner. Kaster vi et Blik i disse, ville vi se, at Theatret i Slesvig stadig nævnes jævnsides med de store Theatre i Berlin, Hamborg, Wien, Weimar, Mannheim, ser man paa Repertoiret paa de store tyske Scener, finder man de samme Navne paa Forfattere, hvis Stykker opføres, overalt er Kotzebue, Iffland og Schroeder de hyppigst optrædende Navne, og deres Stykker de hyppigst opførte ganske som i Slesvig. I Weimar, hvis Theater stod under selveste Goethes Ledelse, opførtes lige saa mange Stykker af Iffland og Kotzebue som i Slesvig. Der opførtes i Slesvig forholdsvis flere Operaer end paa tilsvarende Theatre. Det laa ikke alene i Frederik Ahlefeldts større Interesse for det musikalske Element, men ogsaa i Publikums barnlige Lyst til at nyde pragtfulde Dekorationer og Kostumer, der, som vi have omtalt, særlig vare knyttede til Operaerne. Det hævdedes af Samtiden, at Frederik Ahlefeldt gjorde sig særlig Umage med Fremførelsen af Lessings, Schillers og Goethes Stykker, ligesom i det hele taget hans Tilbøjelighed gik ud paa at fremføre gode Stykker, medens han paa den anden Side ogsaa maatte tage Hensyn til Smagen og Moden. Det var i nogle for Theatret særlig gunstige Aar, at Frederik Ahlefeldt ledede den slesvigske Scene. Theatrene trindt omkring i Europa vare i Opsving, det ene Theater efter det andet oprettedes, den ene omrejsende Trup efter den anden begyndte at flakke rundt. Samtidig florerede Dilettantkomedierne, ikke alene privat mellem Venner og Bekendte men ogsaa offentligt, idet der dannedes Dilettantselskaber, der forlystede et betalende Publikum. Ved Hofferne blev Dilettantkomedien en yndet Fornøjelse, og Konger og Dron-

ninger optraadte selv paa Brædderne. Samtidig rasede den franske Revolution, og Krigens Furie fór hen over Europa. Paris' 23 Theatre vare stadig fuldt besatte af Tilskuere de første Revolutionsaar. Haand i Haand med Interessen for Skuespil gik den store Produktion af dramatiske Værker, en Produktion som man næppe før eller senere har kendt Magen til. Meget af det, der kom frem, tilhørte Døgnet og var kun skrevet for at imødekomme Publikums Smag for Theatret. Vi have set, at Stykker med megen Effect og megen Larm, rørende Stykker fra det smaaborgerlige Liv vare i høj Kurs i Halvfemserne. Kotzebue og Iffland levede næsten udelukkende paa denne Smag. Selve Skuespilkunsten blev selvfølgelig præget en Del af denne Retning, idet Skuespillerne lagde Vægt paa at presse saa mange Taarer som muligt ud af Publikums Øjne eller paa at skabe saa megen larmende Effect som muligt i Overensstemmelse med Stykkets Aand. Der opstod noget nyt, som man kaldte en sortie, det gjaldt om at gøre Virkning i det Øjeblik, man gik ud af Scenen og sikre sig Haandklap. Efterhaanden skulde Schillers nyere Digtning hjælpe til at rense Smagen og kappe de for kraftige Udvækster af Halvfemsernes Modedramaer. Noget maa det vel skrives paa Revolutionens Kappe, at Stykker med fremhæven af fyrstelig eller adelig Nederdrægtighed i Modsætning til borgerlig Ædelhed kom paa Moden. Denne Retning ærgrede i høj Grad Goethe, og det var en af Grundene til, at han ikke kunde forsone sig med Schillers Ungdomsdramaer. Da Censuren de fleste Steder havde faaet betydelige Lempelser, opstod der Stykker med Forherligelse af Forbrydere, der handle ud fra ædle og menneskekærlige Motiver, det berømteste Stykke indenfor denne Genre var Schillers

»Røverne«. Frivolitet i en yndefuld Form, Sanselighed iklædt en ung, uskyldig Piges Skikkelse blev ogsaa moderne paa Theatret, et af de værste Eksemplarer af Arten, Kotzebues »Soljomfruen«, blev i adskillige Byer forbudt paa Grund af uhøviske Replikker. Publikum selv var i mange Tilfælde mere vagtsomt overfor anstødelige Stykker end Autoriteterne. En Opera ved Navn »Dianas Træ«, der var gaaet glat igennem Censuren, vakte paa flere sydtyske Scener Forargelse, der blev sendt Adresser rundt til Underskrift, for at protestere mod Tekstens formentlig usædelige Tendens, og Adresserne blev overrakt de respektive Byraad. Ogsaa Gejstligheden blandede sig i Sagen. Da flere Theaterledere vilde gennemtvinge Opførelsen af »Dianas Træ«, blev der hysset og pebet lige fra Operaens Begyndelse til dens Slutning. Autoriteterne vilde imidlertid ikke gøre noget ved Sagen, og det hele døde hen. Ganske mærkeligt er det, at da Preusserne i Sommeren 1793 havde jaget de franske Tropper ud af Frankfurt am Main, befalede Frederik Vilhelm den Anden, at Byens Theater ved Festforestillingen i Anledning af Franskmændenes Flugt skulde opføre »Dianas Træ«, skønt Theatrets Ledelse paa Grund af Publikums Forargelse havde fjernet Stykket fra Repertoiret. — Operaen i Slesvig fik et stort Opsving i de Aar, Frederik Ahlefeldt var Theaterdirektør. I den Periode blev den lettere Opera eller den komiske Opera, som man kaldte den, meget almindelig, den passede godt til Tiden, hvor det var Skik, at de dramatiske Kunstnere bestred baade Skuespillets og Operaens Partier. Da der blev talt meget i Operaerne, som desuden havde mange af Musik ledsagede Recitativer, var det nødvendigt at de optrædende Kunstnere til en vis Grad beherskede Replikken, dette gjaldt sær-

lig den komiske Opera, hvor der taltes mere end i »den store«. Vore Dages Opera, hvor Talen er udelukket, kendtes ikke dengang. Skuespillernes Optræden i Operaen kunde være en god Forskole for de paagældende, men var en uheldig Forbundsfælle, idet enkelte kunde vænne sig til at tage lovlig let paa deres Replikker og til at henfalde til Improvisationer, hvilket regnedes for tilladeligt i de komiske Operaer. En uheldig Virkning af Manien for Operaer var ogsaa den dermed følgende forhøjede Interesse for det ydre Udstyr, blandt andet i Kostumer: Det attende Aarhundrede lagde langt større Vægt paa Luxus i Klædedragten end vor Tid, og paa Scenen blev der i den Retning drevet en ganske urimelig Luxus. Theatrets Kunstnere kunde tillade sig det, da de var bedre økonomisk stillede end Forfatterne og Komponisterne, der alle vare udsatte for Eftertryk af deres Værker og andet Rov; gennemgaaende blev Skuespillerne godt gagerede, allerede i Halvfemserne var det ved Hofscenerne blevet almindeligt at ansætte dem som en Slags Embedsmænd og sikre dem Pension. Det tjener i høj Grad til Ære for Schroeder, at han paa sit ganske private Theater i Hamborg indførte et Pensioneringssystem for sit Personale. Det fremgaar af Datidens Aviser, at Skuespillerne efter denne Forandring af deres Kaar kom til at føle sig noget sikrere i Saddelen, og at én af Virkningerne deraf var hyppigere Sygemeldinger, der klagedes ogsaa i Slesvig over dette Forhold. Et af Samtidens Blade skriver, at dengang, da Skuespillerne vare almindelige Statsborgere og ikke som nu fine Damer og Herrer, der hørte til Embedsstanden, faldt det dem ikke ind at sende Sygemelding til Theatret, fordi de havde Snue, Tandværk eller Hovedpine, de lod sig hellere bære syge ind paa Scenen, end de

væltede en Forestilling, nu melder de sig syge og gaar samme Dag til et Bal, en Picknick eller en Smaus.

Samtidig med, at Skuespillerne fik en fastere Stilling, fulgte en anden Forandring, der ogsaa noget bundede i den stigende Uvilje mod det revolutionære Frankrig. Istedetfor som hidtil at kalde Skuespillerinderne Madame og Mamselle benævnedes man dem paa Plakaterne, ogsaa i Slesvig, fra nu af Frau og Jungfrau, medens man i København vedblev med at kalde de gifte Skuespillerinder Madame lige til omkring 1870.

Slesvigs Theater var under Frederik Ahlefeldts Styrelse i en bestemt Henseende noget videre fremme end Datidens andre Scener, idet man havde nedsat Udvalg indenfor Personalet, der skulde øve Indflydelse paa Theatrets Drift. Frederik Ahlefeldts Tanke blev først efterlignet ved Hofteatret i München, hvor en lignende Institution indførtes. En anden Ejendommelighed ved Frederik Ahlefeldts Theater var den, at der ikke blev givet Beneficeforestillinger for enkelte Skuespillere, som paa alle andre af Datidens Scener. Hans Raisonnement var det, at da Theatrets Skuespillere vare af højst forskellig Værd, var det urigtigt at skære dem alle over en Kam med Hensyn til Beneficeforestillinger. Paa enkelte Scener havde man prøvet at lade de bedste Skuespillere faa hele Aftenens Indtægt ved deres Beneficer, de næstbedste tre Fjerdedele og de ringeste en Tyvendedel, men det havde vist sig upraktisk. Frederik Ahlefeldt havde derfor ordnet det saaledes, at der blev givet flere Forestillinger om Aaret til Benefice for samtlige Skuespillere. Udbyttet blev saa fordelt mellem Personalet i Forhold til de enkeltes Betydning for Repertoiret, saa undgik man ogsaa den Misundelse, som herskede ved andre Theatre fra de Skuespilleres Side, der ikke fik Bene-

fic. Ved disse almindelige Beneficeforestillinger benyttede man gerne Stykker, som man kunde beregne vilde give godt Hus. Førsteopførelsen af et Stykke fandt ofte Sted ved en Beneficeforestilling.

Den mellem Skuespillerne i de Tider meget almindelige Tilbøjelighed til at komme med Inpromptuer tog Fart under Revolutionsaarene og bredte sig ogsaa ved Frederik Ahlefeldts Theater, de store Verdensbegivenheder gav rig Anledning dertil. I Slesvig var der paa Theatret Venner og Fjender af Revolutionen, de ønskede under Forestillingen at vise deres Sympatier enten ved at pointere en Replik, der kunde opfattes som Hentydning til Begivenhederne, ved at tilføje Replikker for egen Regning eller ved at lave om paa de oprindelige. Da man vanskeligt kunde bremse denne Tilbøjelighed, mente Ledelsen, at det var bedre at tage Sagen i sin Haand og bestemme Banerne for Skuespillernes Fantasi. Frederik Ahlefeldt greb da til den Udvej selv at indlægge Replikker, Vers eller Sange, der tilfredsstillede Publikum's Sans for det aktuelle. Disse Tilføjelser til Stykkerne kunde give Anledning til Demonstrationer for eller imod Tendensen i de indlagte Replikker. Da en Aften en Del af Tilskuerne gav sig til at pibe, hysse og trampe i Gulvet over nogle indlagte Vers, der udtalte Afsky for Jacobinernes blodige Gerninger, maatte der gribes ind fra Ledelsens Side. Sagen var nemlig den, at Landgreven havde været tilstede i Theatret den Aften, Demonstrationerne fandt Sted, og det havde hidtil været en uskreven Lov, at ingen Mishagsytringer fandt Sted i Hofsets Nærværelse i Theatret, man havde endog hidtil været saa hensynsfuld at vente med Bifaldstilkendegivelser, indtil Landgreven havde givet Tegnet dertil. Fra nu af holdt

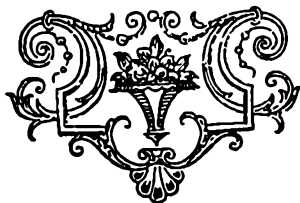
Direktøren op med de aktuelle Tilføjelser, og naar Skuespillerne improviserede Replikker, der indeholdt Kritik af Regeringshandling eller kunde opfattes som krænkende for en fremmed Stat, blev vedkommende straffet med en Mulkt. Den samme Straf idømtes, naar der fra Scenen improviseredes Replikker, der stødte an mod Religionen eller Velanstændigheden. I Slesvig var lige som i Hamborg hos Schroeder Fremsigelse af Prologer og Epiloger meget almindeligt, her var der rig Lejlighed til at komme frem med stærkt personlige Meninger, som bleve talt direkte ud til Publikum. Det benyttede baade Forfattere og Theaterledere sig af, Frederik Ahlefeldt lod saaledes i den meget strænge Vinter 1794—95 fremsige en Prolog, der manede Publikum til at tænke paa den megen Nød, Kulden havde fremkaldt og til at hjælpe de fattige. Der var i det hele taget langt mere intim Kontakt mellem Scenen og Publikum i hine Tider end nu om Dage, om det var af det gode eller af det onde, er en Sag for sig.

Frederik Ahlefeldt vægrede sig med Bestemthed ved at give efter for visse Krav, der bleve stillede til ham: Man vilde have, at han skulde engagere Personalerne fra det franske og engelske Theater i Hamborg til at give Gæsteforestillinger i Slesvig. At han ikke vilde gaa ind herpaa, er saare naturligt, disse to store Theatre vare Konkurrenter for hans Ven Schroeder, desuden maatte Frederik Ahlefeldt sige sig selv, at eftersom der kun var ganske faa Mennesker i Slesvig, der forstod saa meget fransk og engelsk, at de kunde faa blot et ganske svagt Indtryk af de fremmede Skuespillere, vilde Theatret under et saadant eventuelt Gæstespil kun komme til at tjene Folks naragtige Forgabelse i det fremmede. Det har vist ikke været let for

Frederik Ahlefeldt at staa imod Presset til Fordel for de fremmede, for hvilke Hamborg strømmede over af Begejstring. I Slesvig havde den hamburgske Gallomani kun nogle enkelte ret ubetydelige Virkninger, man optog for en kortere Tid den franske Skik at lade Sange, der vare Genstand for meget Bifald, synges da capo. Denne Skik bredte sig ogsaa til Skuespillet, og det endte med, at hele lange Scener blev gentagne. Efter Tæppets Fald for sidste Akt lod man paa fransk Manér en Skuespiller træde frem foran Rampen og meddele Publikum, hvad der skulde spilles næste Aften.

Meget populære var de italienske Pantomimer, hvor der ikke dansedes, og hvor Teksten var det underordnede, medens den ledsagende, meget lette Musik, der kun havde til Formaal at kildre Øret, var Hovedsagen. Her maatte Frederik Ahlefeldt ofre paa Modens Alter, og et Par saadanne italienske Pantomimer bleve opførte uden dog at gøre stærkt Indtryk. Et meget vigtigt Punkt ved disse Pantomimer var ogsaa Iscenesættelsen, en enkelt saadan Pantomime krævede mellem tyve og tredive Dekorationsforandringer, hvoraf de fleste foregik for aaben Scene. At de paa Theatret i Slesvig var vidt fremme i Retning af ydre Iscenesættelse, kan man se deraf, at i en Pantomime, der handlede om Harlekins og Columbines Kærlighed, et stort Skib kom sejlene ind fra Siden hen forbi Rampen, dér vendte det og sejlede mod Baggrunden, saaledes at det stadig blev mindre og mindre og tilsidst tabte sig i det fjerne, da det kom tilbage var det selvfølgelig omvendt, det viste sig fra først af som en lille Prik i Horisonten, for saa at vokse, efterhaanden som det kom nærmere. I samme Pantomime saa man et stort Vandfald og en stor Eg, der for Tilskuer-

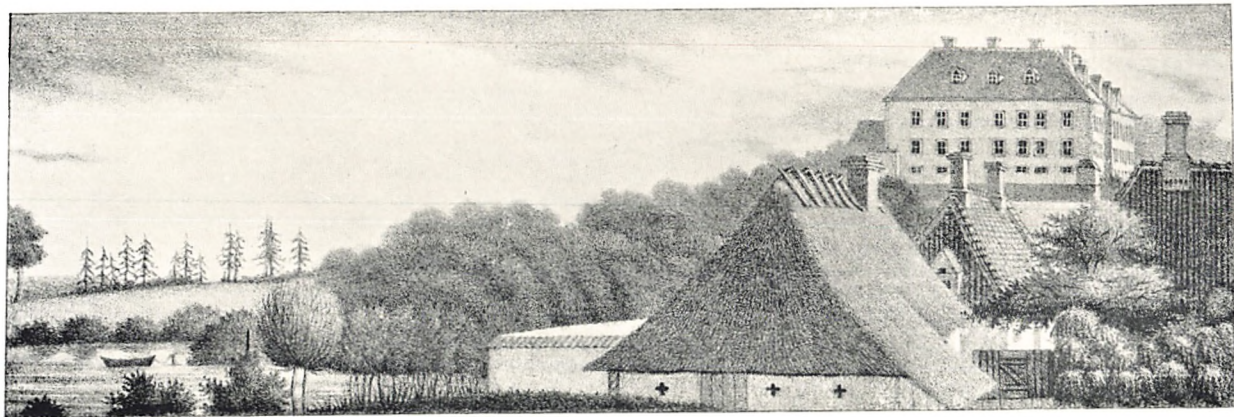
nes Blikke sprang ud og skød Blade for tilsidst at staa nøgen i sin Vinterdragt. Harlekins Kamp med en ildsprudende Drage skal have været af megen Virkning. Den mest yndede Komponist af Pantomimer var Nicolini.

NYE TIDER

Vi have i et tidligere Kapitel set, hvorledes Landboreformernes Gennemførelse saa smaat var begyndt paa Langeland i Christian Ahlefeldts Tid. Da hans Søn var kommet til Styret, tog det nye Fart, Frederik var en lige saa stor Ynder af det nye, som Christian havde været af det gamle og overleverede. Udskiftningen af Jorderne var saa smaat begyndt i den gamle Greves Tid, nu blev Tempoet sat betydligt op, og medens den Afdøde for at holde sig Reformerne saa meget som muligt fra Livet havde ladet udskifte paa den sydlige Del af Øen, var Sønnen tværtimod ivrig for, at det skulde ske nær ved Tranekær, Udskiftningen i Tranekær var da ogsaa tilendebragt allerede i 1799, medens man først blev færdig i Magleby, Øens sydligst beliggende Sogn, flere Aar efter. Den meget konservative langelandske Befolkning syntes ikke om den nye Greves Reformiver, man havde befundet sig vel ved den gamles Styre og ønskede helst, at alt blev ved det gamle. Der var navnlig een Ting, som var Langelænderne højst ubehagelig, og det var Gaardenes Udflytning. Man syntes ikke om at forlade de gamle Hjem, man vilde helst blive boende i de sammenbyggede Landsbyer, hvor man var saa rart nær ved sin

Nabo og havde det selskabeligt. Udflytningen stødte da ogsaa paa mere Modstand end Udskiftningen. Man vilde hellere som i et af de langelandske Sogne have en halv Mil til de yderste Marker end flytte ud af den gamle, hyggelige Bolig. Ifald Bønderne havde faaet Lov at raade selv, var der hverken sket Udflytning eller Udskiftning. Paa de to til Grevskabet hørende Øer Strynø og Birkholm, hvor der var superficiært Fæste, og Grevskabet altsaa ikke raadede over Bygningerne, fandt der ingen Udflytning Sted, men paa selve Langeland fremmede Ahlefeldt Arbejdet af al Magt. Før i Tyverne af forrige Aarhundrede var Arbejdet dog ikke tilendebragt, og enkelte Steder havde man givet op overfor Bøndernes stærke Vedholden ved det overlevere-rede. Ahlefeldts store Humanitet som Godsejer lettede Reformernes Gennemførelse, han bestred selv alle Udgifterne skønt han efter Forordningen af 1792 havde Ret til at lade Bønderne betale deres Del. Det, at han straks ved sin Til-trædelse af Besiddelsen ophævede Hoveriet, bidrog ogsaa til at gøre Bønderne mere villige, de gode Tider for Land-bruget gjorde naturligvis ogsaa deres. Medens Faderen med Mistillid saa paa Kronprins Frederiks Reformvirksomhed og var meget irriteret paa hans Hjælpere, beundrede Frederik Ahlefeldt Kronprinsen og stod i et nært Samkvem med Landboreformernes Hovedmænd Reventlow og Colbjørnsen. Frederik Ahlefeldt havde med Glæde set, hvorledes de styrende var gaaet i Spidsen for Arbejdet for Bøndernes Frigørelse gennem de mange Forbedringer paa de store kongelige Godser i Nordsjælland, længe før Landbo-kommissionen var blevet nedsat. Ahlefeldt saa med Sympathi paa, at de kongelige Godsers Bøndergaarde blev overladte til Brugerne, dels som Arvefæste og dels som Ejen-

TRANEKÆR SLOT VED AAR 1800

dom, han anmodede selv Regeringen om Tilladelse til at lade en Del af Fæstegaardene paa Langeland gaa over til Selvejendom, Forholdene gjorde, at Tanken kun realiseredes i ringe Udstrækning, iøvrigt stillede Regeringen sig imødekommende til Sagen. Med den største Sympathi omfattede Frederik Ahlefeldt Landbokommissionens Arbejde og sluttede sig helt og holdent til Reformvennerne, hvorved han skabte sig adskillige Fjender i det andet store Parti, som dannede sig samtidig, Reformfjenderne. Ahlefeldt misbilligede i høj Grad det taabelige Skridt, som de 103 Godsejere paa Kammerherre Lüttichaus Initiativ foretog ved at sende Kronprinsen en skriftlig Klage over Landboreformerne, og han blev Vidne til Kronprinsens Vrede over det uheldige Skridt. Kronprinsen befandt sig nemlig som nygift hos sin Svigerfader paa Louisenlund, og for at indsukre Pillen havde Godsejerne givet deres Klage Form af en Lykønskningsadresse, hvori Kritikken var indflettet. Klagerne fik kraftigt Svar paa Tiltale, Kronprinsen var ikke den Mand, der taalte Indgreb i sin Myndighed. Det skal i særlig Grad have irriteret den senere Kong Frederik, at Underskriverne samtidig sendte hans Svigerfader en Adresse, for at bede ham modarbejde Kronprinsen i hans Reformiver. Det var ikke den rette, Godsejerne var kommet til, idet Landgreven var lige saa reformivrig som hans Sviger søn; der kom ikke andet ud af Protestbevægelsen, end at Lüttichau mistede Kammerherrenøglen og idømtes en Bøde paa 1000 Rigsdaler. Hermed ophørte Modstanden mod Landboreformerne, som ikke alene blev til stor Gavn for Bønderne, men ogsaa for Herremændene. Landbokommissionen optraadte paa en meget moderat Maade, og den fulgte trolig den Grundsætning, som Regeringen ved dens

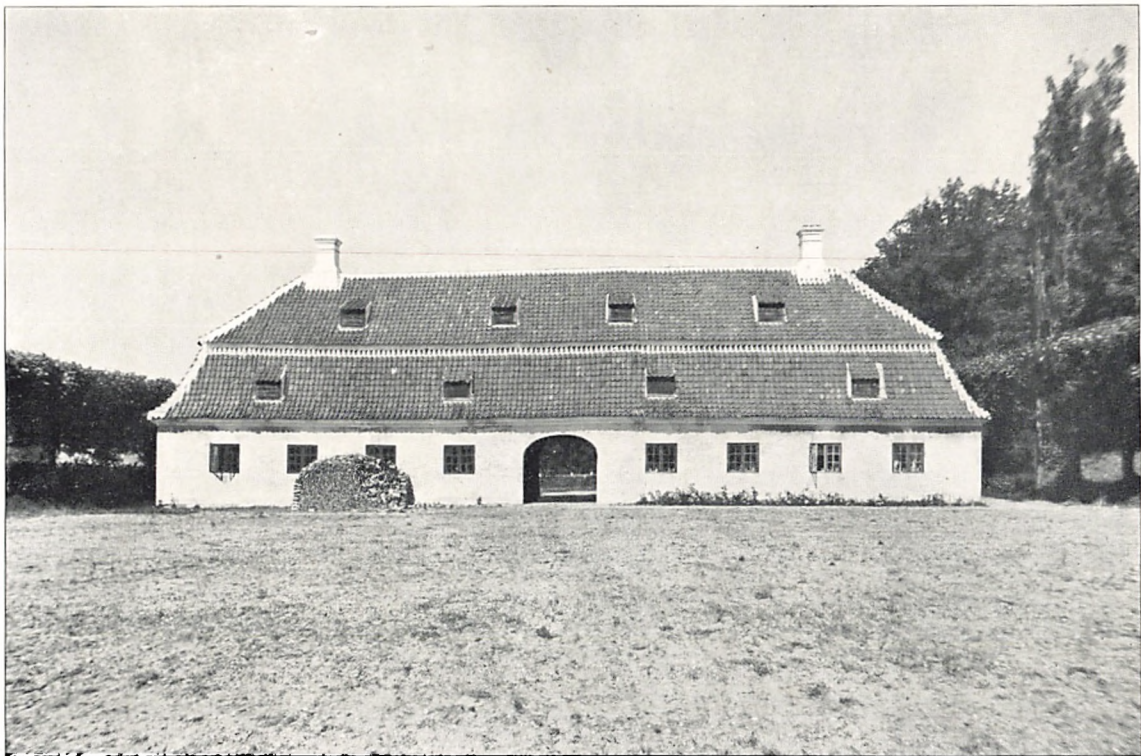
Nedsættelse havde givet den med paa Vejen ud i Livet: paa enhver Maade at arbejde henimod en Forbedring af Bondestandens Kaar uden at gøre Indgreb i Godsejernes Ejendomsret. Stavnsbaandets Ophævelse var saaledes ikke noget Indgreb i Ejendomsretten, idet Godsejerne ikke ejede Godsets Bønder, Stavnsbaandet eksisterede af Hensyn til Soldaterudskrivningerne. Paa flere Punkter havde man paa Langeland foregrebet Landbokommissionens Afgørelse: I lange Tider havde det saaledes været Skik paa Grevskabet Langeland, naar et Gaardmands- eller Husmandsbrug fæstedes ud, at der fandt en Synsforretning Sted over Bygninger, Besætning og Inventar; ligeledes havde der paa Grevskabet faktisk altid eksisteret Livsfæste, og der kan næppe paapeges noget Tilfælde, hvor en Gaardmand vilkaarligt var blevet sat fra sit Fæste. Hoveriets Afskaffelse var noget, Frederik Ahlefeldt havde interesseret sig for, længe før han blev Besidder, det var derfor det allerførste, han tog fat paa ved Faderens Død. Begyndelsen skete med, at Hoveriet fra ubestemt blev bestemt. Den kongelige Forordning af 1791 søgte at faa en Ordning af Hoveriet gennem frivillig Overenskomst mellem Godsejere og Bønder. I 1799 blev Sagen endelig ordnet fra Statsmagtens Side, idet alt ubestemt Hoveri skulde afløses af bestemt Hoveri eller helt bortfalde mod en Pengeafgift. Inden Landboreformerne, da Godsejerne kunne kræve et ubegrænset Hoveriarbejde, regnede man, at Bønderne paa Tranekær Ladegaard gennemgaaende gjorde Hoveriarbejde henved halvandet Hundrede Dage om Aaret. Dette Antal Hoveridage blev straks efter Frederik Ahlefeldts Tiltrædelse fastslaaet som Norm. Bønderne maa aabenbart ikke have følt det som meget trykkende, for de tilbød af sig selv at gøre Ekstraar-

bejde, naar saadant var fornødent. Allerede fire Aar efter, at Frederik Ahlefeldt var blevet Besidder, blev Hoveriet afløst paa hele Grevskabet. Den ejendommelige langelandske Konservatisme gjorde sig atter her gældende: skønt Ahlefeldt fastsatte Afløsningssummen til den meget billige Takst af seks Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, var der dog adskillige Bønder, der foretrak at blive ved det gamle fremfor at bøde dette Beløb. Noget hang dette sammen med, at Langelænderne fandt den nye Greve lidt for moderne, ifald Reformerne skulde have været gennemført af hans Fader, var det sikkert gaaet lettere, man var ikke saa tilbøjelig til at se en »Fader« i den nye Besidder som i den gamle. Hoveripengene kom til at indbringe et aarligt kontant Beløb af 6373 Rigsdaler; i Forhold til den aarlige Landgilde, der paa hele Grevskabet og Stamhuset kun beløb sig til 4000 Daler, var det en høj Sum. Man forstaar lettere Landgildens Lidenhed, naar man hører, at der var budgetteret 6000 Daler om Aaret for Indfæstninger. Baade Besidder og Bønder foretrak en Sum een Gang for alle i Stedet for en højere aarlig Afgift. At Bønderne sad meget billigt i det, ser man, naar man sammenligner Afgiftens Størrelse med Hartkornet: Bøndergodset paa Grevskabet og Stamhuset Ahlefeldt udgjorde tilsammen 2500 Tdr. Hartkorn eller 20500 Tdr. Land fordelt paa 422 Gaarde og 588 Husmandsbrug. Frederik Ahlefeldts ubegrænsede Godmodighed og svigtende Evne til at sige Nej i Forbindelse med hans Iver for at faa Reformerne gennemført, bevirkede, at han nedsatte Afløsningssummen med to Rigsdaler pr. Td. Hartkorn. Det meget omstændelige Arbejde med Hoveriafløsningen var helt tilendebragt 1843. Det var gaaet langt hurtigere med Reformerne paa Grevskabet Langeland end de fleste Steder i

Landet, heller ikke de andre langelandske Godser havde fulgt Trit.

Stavnsbaandets Løsning blev hilst velkommen af Grevskabets Bønder, det var ikke just fordi det praktisk set føltes som et Tryk, det var mere det, at man syntes, at Stavnsbaandet gav Bondestanden et vist Trællepræg. Stærkt hængende virkede det ikke paa Langeland, som noget snærende føltes det mest, naar en Tjenestekarl vilde søge Tjeneste paa et andet Gods og maatte have udleveret et Pas ved Flytningen.

Man var paa Langeland, som saa mange andre Steder, tilbøjelig til at forveksle Stavnsbaandet med det tidligere Vornedskab, skønt de to Ting absolut ikke havde noget med hinanden at gøre. Stavnsbaandet var udelukkende baseret paa Værnepligten. Langelænderne nærrede den dybeste Uvilje mod det dengang herskende Militærvæsen, og de fleste saa med Skræk hen til de 6—8 lange Aar, de skulde henligge i »Malicen«. Skrækken var langt fra ubeføjet, idet der herskede en meget raa Tone indenfor Militsen, hvor Prygl hørte til Dagens Orden. Naar man ret betænker den Glæde, der fyldte alle Sind i Danmark, ogsaa paa Langeland, ved Stavnsbaandets Løsning, maa man forstaa det saaledes, at Glæden havde en mere ideel og mindre praktisk Baggrund, for hvad Militærtjenesten angaar, da opnaaedes der intet udover det, at endnu langt flere end før vilde blive udskrevet til Militærtjenesten, idet Værnepligten nu kom til at hvile paa hele Bondestanden efter dens Tal. Hovedmanden for Landboreformerne Kronprins Frederik saa klart, at man ved denne Ordning satte lige som et Slags anden Klasses Stempel paa Bondestanden, naar den alene var underkastet Værnepligten, medens alle de

DET AF GENERALEN OPFØRTE TRANEKÆR THEATER

andre Stænder i Landet vare fritagne. Han var Tilhænger af den almindelige Værnepligt baade som den ivrige Militær og som den oplyste Menneskeven og Reformator. Frederik Ahlefeldt, der paa alle Punkter var enig med sin højtelskede Kronprins, var af samme Anskuelse. Kronprinsen formaaede imidlertid ikke at faa sin Vilje sat igennem.

Den af alle Landboreformerne, der kom sidst, nemlig Bestemmelsen om, at Tienden skulde udredes i Penge istedet for in natura, knob det svært med at faa gennemført paa Langeland. Dér som alle Vegne paa Landet holdt man mere af at komme af med Varer end med Penge.

Det kom til at falde i Frederik Ahlefeldts Lod som Ejer af Ludvigsborg, at være med til at reformere Bøndernes Stilling i Slesvig og Holsten, hvor et Baand, der var af langt værre Art end Stavnsbaandet hvilede paa Bondestanden, nemlig Livegenskabet. Her var i Modsætning til i Kongeriget alle Godsejerne enige, alle ønskede Livegenskabet afskaffet. Da der krævedes mange og indviklede Forarbejder, lykkedes det først 1804 at faa Livegenskabet ophævet for Slesvigs og Holstens Vedkommende.

Den rivende Opkomst, som kendetegnede Landbruget i Danmark efter Reformernes Gennemførelse, prægede naturligvis ogsaa Langeland, maaske mindre end andre Steder, fordi Landbruget havde været fremmeligere paa Langeland end i de fleste Egne af Danmark, de uheldige Forhold, hvorpaa Landboreformerne raadede Bod, havde ikke været saa stærkt fremtrædende paa Langeland. De Fremskridt, som tidligere var blevet indført paa Langeland, maa for en meget stor Del føres tilbage til Frederik Ahlefeldt. Af hans Breve til Funktionærer ses det, med hvilken Iver og Begejstring han

tog fat paa Arbejdet, det hele kunde ikke gaa hurtigt nok, og han kommer Gang paa Gang med skarpe Udfald mod den Vrangvilje og Langsomhed, der mødte hans Bestræbelser. Frederik Ahlefeldt synes efter hans Breve at dømme at have vidst Besked med alt, han vilde helst gøre selv, Forvaltere og Bønder skal blot udføre hans Ordre. Naar han ikke bliver forstaaet straks, tager han paa Vej og giver ondt af sig. Det Galoptempo, han netop vilde have frem, var sikkert ikke gavnligt for Sagen, navnlig da han ikke altid overvaagede Ordrenes Udførelse. Frederik Ahlefeldt havde for mange forskellige Ting igang til at kunne gøre noget rigtig grundigt. Uheldigt var det selvfølgelig ogsaa, at han de første 7 Aar, han var Besidder, samtidig med Liv og Sjæl gik op i Theatervirksomheden i Slesvig, medens det yderst vigtige Reformarbejde stod paa, og det meste maatte ordnes skriftligt. Grevens altformaaende Yndling, Forvalter Seehusen paa Tranekær Ladegaard, maatte ustandselig rejse frem og tilbage mellem Tranekær og Slesvig for at holde sin Principal au fait med det vigtige Arbejde paa Langeland. Til alt Held var Seehusen Frederik Ahlefeldt hengiven med Liv og Sjæl og forstod at gaa ind paa dennes Tanker og Planer og udføre dem. Af Brevene til Funktionærerne faar man et Indtryk af Frederik Ahlefeldts gode Vilje og Iver og af en underlig barnagtig Utaalmodighed efter at se Resultater, han gaar selv i de mindste Detailler og vil vide Besked om alt, men hans Breve vidner ogsaa om noget overfladisk. Frederik Ahlefeldts overlegne Foragt for Penge gør sig stadig gældende, det er ganske ligegyldigt, hvad noget koster, naar blot den eller den Reform bliver gennemført. Regeringen havde gennem de kongelige

Forordninger, der blev udstedte i Anledning af Landboreformerne, sørget for, at Udgifterne ved Reformernes Gennemførelse nogenlunde ligelig blev fordelt paa Godsejerne og Bønderne, særlig Colbjørnsen var bange for, at nogen af Parterne skulde blive forfordelt. Til den Ende havde Regeringen oprettet en Kreditkasse, der skulde støtte alle Bestræbelserne for at forbedre Landbruget og fremme Virkningen af Landboreformerne. At det ikke var Smaating, det drejede sig om, kan man se deraf, at Kreditkassen i Løbet af tyve Aar udlaante en Million Rigsdaler til Grundforbedringer af Jorden. Frederik Ahlefeldt, der tog sin Faders Paalæg til ham, om at være en Fader for Bønderne paa Langeland, meget bogstaveligt, holdt ikke rigtigt af at tage sin Tilflugt til bemeldte Kreditkasse, han vilde helst punge ud selv, dels vilde han som den ivrige Samfundsven han var ikke tære paa Statens Midler, dels vilde han, at Bønderne skulde skylde ham personlig de Forbedringer, som skabtes paa de langelandske Jorder. Helt kunde han dog ikke gennemføre sit Princip om at betale for alting selv, han maatte ty til Kreditkassen for at laane et større Beløb, som han vilde bruge til Udtørring af det paa Langelands Sydspids beliggende Magleby Nor; som saa mange af hans andre Foretagender strandede dog ogsaa dette, og Noret blev først udtørret mange Aar efter hans Død i Slutningen af Halvtredserne.

Frederik Ahlefeldt havde, inden han blev Besidder, aldrig haft Lejlighed til at give sig af med Landvæsen, men saasnart han var flyttet til Tranekær, kastede han sig med den ham vanlige Iver over Driften af sine mange Gaarde og vilde naturligvis ogsaa paa dette Omraade være Foregangsmand og indførte meget nyt. En saa moderne Foretælse

som Landbrugselever blev straks indført paa Tranekær Ladegaard, hvor Frederik Ahlefeldts Theorier blev indpodet i de unge Mennesker, inden Theorierne endnu vare udførte i Praksis. Greven veg heller ikke tilbage fra at udvikle sine Landbrugstheorier i det udbredte Tidsskrift »Dagen«. Det, der stod som Idealet for Frederik Ahlefeldt, var at indføre det engelske Landbrug paa Langeland. Sit Kendskab til det engelske Landbrug havde han erhvervet gennem sit nøje Kendskab til Professor ved Universitetet i København Begtrup. Denne havde berejst England for at studere det derværende Landbrug, der dengang var det førende i Europa. Blandt de mange Skrifter, Professoren udgav om det Emne, var »Bemærkninger om det engelske Landbrug«. Gennem personlige Samtaler med Begtrup, der gentagne Gange gæstede Tranekær, og ved Studier af hans Skrifter, satte Ahlefeldt sig saa godt som muligt ind i Hovedtankerne i moderne engelsk Landbrug og søgte at gennemføre dem paa sine Gaarde. Begtrup stod ham bi med Raad og Daad og fik Langelandsgreven til at foretage betydningsfulde Forsøg paa sine Gaarde. Forsøgene overvaagedes dels af Begtrup personlig og dels af Hjælpere, som han sendte over til Langeland. Begtrup holdt nogle Foredrag paa Universitetet »Beskrivelse over Agerdyrknings Tilstand paa Fyen og Langeland« etc. I et Foredrag, der senere blev offentliggjort, siger Begtrup om Grevskabet Langeland: »... denne betydelige Ejendom, som er en af de vigtigste og maaske den første private Ejendom i Danmark«. Det var gennem Begtrup at Frederik Ahlefeldt kom i Forbindelse med Tidsskriftet »Dagen«.

Det var Ahlefeldt magtpaaliggende at faa dyrket Roer i saa vid Udstrækning som muligt, da han vilde udvide Kvæg-

holdet. Han havde en Theori, der først i de allersidste Aar er blevet realiseret i Danmark, at undgaa Brak; naar Jorden skulde have den fornødne Hvile eller rettere Rensning, lagde han den ud med Roer. Det var unægtelig en Overgang fra tidligere, hvor i Reglen Halvdelen af en Gaards Jord laa hen som Brak hvert Aar. Den forholdsvis nye Plante Kartoffelen lagde Grev Ahlefeldt sig ogsaa efter, og store Arealer blev udlagt til Dyrkning heraf. Interessen for Kartoffeldyrkningen stod noget i Forbindelse med Frederik Ahlefeldts Planer om at producere Brændevin, et Brændevinsbrænderi blev oprettet, og der blev anvendt Kartoffler til Brændingen. Samtidig med Brænderiet oprettede Frederik Ahlefeldt en Fabrik, hvor der skulde fremstilles Vin af dansk Frugt, Fabrikken producerede særlig Most af Slaaen med en Tilsætning af Saften af den paa Langeland saa udbredte Kejserindepære; ogsaa Stikkelsbærvin blev der fabrikeret. Frugtleverancen til Fabrikken kom mest fra Hou, Øens nordligste Egn, hvor der dengang ganske som i vore Dage dreves megen Frugtavl. Denne Fabrik producerede ogsaa Eddike. Ogsaa Dyrkning af Hør fik Frederik Ahlefeldt fat paa, han nøjedes ikke med Dyrkningen alene, nej han anlagde en Fabrik, hvor Hørren blev skjættet og heglet og beredet til Lærred.

Endnu skal nævnes et Eksperiment, der mere havde Kuriositetens Interesse, at lave Tobak af Runkelroerblade og at anvende Bladene som Menneskeføde, at Ahlefeldt havde forsøgt med Roerblade som Føde for Kvæget, siger næsten sig selv.

Til alt det nye var det nødvendigt at anskaffe Maskiner, og da Frederik Ahlefeldt ikke vilde have, at Pengene skulde gaa ud af Landet, besluttede han selv at fabrikere disse

og organiserede en Fabrik. En Skotte Watson blev indkaldt og sat i Spidsen for Ledelsen af Fabrikken, der blandt andet producerede noget i Danmark hidtil ganske ukendt, Tærskemaskiner; hidtil havde man tærsket med Haandkraft og benyttet de gammeldags Redskaber Plejler. En anden Forbedring af Landbruget fulgte i den indkaldte Englænders Kølvand, nemlig Indførelsen af den moderne med to Heste forspændte Svingplov. Watson var en dygtig Mand, der ledede Fabrikken godt, han blev gift med en langelandsk Gaardmandsdatter, og da han blev ældre, og Fabrikken var blevet nedlagt, gav Frederik Ahlefeldt ham en stor Gaard i Landsbyen Strandby i Fæste, og der trak han sig tilbage; Ledelsen af Gaarden mente Naboerne dog nærmest beroede hos Konen. Bemeldte Gaard gik i Arv i Familien Watson, og den Dag i Dag sidder en Efterkommer af den indvandrede Skotte som Forpagter paa den ved Stranden smukt beliggende Gaard.

Som gammel Kavalleriofficer var Frederik Ahlefeldt interesseret i Hippologi, og derfra til at oprette et Stutteri i Tranekær var Skridtet ikke langt. Det var et meget stort Stutteri, det største i hele Danmark; seks Hingste og sytten Hopper udgjorde den faste Stok, med Plage og Føl var Bestanden gerne paa henvend halvfemsindstyve Stykker. Frederik Ahlefeldt havde med den ham egne Flothed ordnet det saaledes, at enhver langelandsk Jordbruger, der ønskede det, kunde faa Hopper bedækkede af Stutteriets Hingste. Ved Stutteriets Oprettelse, som ved alt det andet, blev der ikke spurgt om, hvad det kostede, og det slugte en saadan Masse Penge, at det maatte nedlægges kort Tid før Krigsbegivenhederne indtraadte.

Grev Ahlefeldts Gaarde blev snart berømte over hele

Landet. Driften var mønsterværdig, overalt var der den skønneste Orden, og det ene Forsøg efter det andet blev foretaget: nye Kvægracer blev anskaffede og deres Rentabilitet prøvet. Paa alle de til Grevskabet hørende Gaarde var der store »Hollænderier«, som man kaldte det dengang, de største var Ladegaardens og Korsebølles. Kvægdriften og Mejeribruget stod i det hele taget højest paa den nordlige Del af Øen. Man regnede, at de langlandske Køer hørte til Landets bedste, og de gav gode Indtægter. Indtægten pr. Ko paa Ladegaarden blev beregnet til 15 Rigsdaler eller 30 Kroner i vore Dages Mønt, Indtægten var saaledes fordelt: en Fjerding Smør 12 Daler, et Lispund skummet Mælks Ost $3\frac{1}{2}$ Mark, et Lispund grønsaltet Flæsk 10 Mark. Det Smør, der produceredes paa Ladegaarden, ansaas for lige saa godt som Monarkiets fineste, det holstenske, og blev betalt med samme Pris.

Tranekærs vidtstrakte Skove indbød til Opdræt af mange Svin, der i Oldenaar kunde faa deres hele Næring af den nedfaldne Olden, i de mellemliggende Aar nøjedes de med Skovbundens Græs. Da Frederik Ahlefeldt havde bragt i Erfaring, at Kalkunerne var lige saa store Yndere af Bøgeolden som Svinene vare det, lagde han sig ogsaa efter Kalkuner, der i store Skarer bleve drevne ud i Skovene af en Vogterdreng; det blev snart konstateret, at Kalkunerne ogsaa gerne aad Agern. Skønt Frederik Ahlefeldt var en ivrig og interesseret Forstmand, satte han sig udover, at Svinene under deres Færden i Skovene gjorde mange Ødelæggelser, hvad Kalkunerne ikke gjorde. Der blev om Sommeren produceret Masser af Fedesvin paa Tranekær Ladegaard, det væsentligste Fodringsobject var Valle, hvoraf der var Masser fra Mejeriet; Grev Ahlefeldt havde indrettet et sind-

rigt Apparat, ved Hjælp af hvilket Vallen lededes fra Mejeriet gennem Render ned i Svinenes Truge. Da der dyrkedes mange Ærter paa de ahlefeldtske Gaarde, benyttedes Ærter meget som Svinefoder i Forbindelse med Byggrut.

Naar man ser hen til Frederik Ahlefeldt som Landbruger forbavses man over, hvor langt han var forud for sin Tid. Paa hans mange Gaarde var Markerne inddelt i ti Skifter, fire med Korn, fire med Græs og to med Rodfrugter, ingen Brak, idet man regnede Roemarkerne som værende under Brak. Der blev ikke dyrket megen Hvede, de vigtigste Kornsorter var Rug og Byg. Rødkløveren og Græsset blev helst udlagt med Rugen, da Frederik Ahlefeldt havde den Opfattelse, at den bedste Græsmark fulgte efter Rug. De Marker, der skulde tilsaas med Rug, blev altid gødede. I Modsætning til de fleste andre Gaarde i Danmark, hvor man kørte hele Staldgødningen ud paa een Gang, indrettede Frederik Ahlefeldt det saaledes, at Gødningen blev kørt ud i Marken i smaa Partier og straks nedpløjet. Naar det var nødvendigt at udkøre Gødningen i store Mængder, saaledes at man ikke straks kunde nedpløje den, indrettedes det saaledes, at Gødningen blev samlet i store Bunker ude i Markerne og omhyggelig tildækket med Tang, saa den ikke kom i Forbindelse med Luften. Man skulde næsten tro, at Frederik Ahlefeldt havde anet det, som alle ved i 1928, at Gødningen mister en Del af sin Kraft ved at komme i Forbindelse med Luften. Et andet fremskredent Standpunkt indtog Frederik Ahlefeldt, idet han anvendte Tørvesmuld fra sine mange Moser til Spredning i Kostalden, hvor Dyrenes Urin opsugedes af Tørvemassen. Tørvesmulden blev efter nogen Tid udkastet paa Møddingen, der iøvrigt ogsaa kort før Udkørselen blandedes med ren Tørve-

112

DEN AF GENERALEN OPFORTE SUKKERFABRIK I TRANEKÆR

masse med opgravet Mudder fra Søen i Tranekær Have og med Tang. Hvad Foldudbyttet angaar, var man paa Frederik Ahlefeldts Gaarde tilfreds med otte til ni Fold af Rug; Byg kunde give lidt mere. Gaardene i Øens adskilligt frugtbare sydlige Del kunde i særligt gode Aar give noget større Udbytte. Maalt med vore Dages Alen var det et ret ringe Udbytte, især naar man betænker, at den langelandske Jord dengang regnedes for at være den bedste i hele Danmark. Jordpriserne paa Langeland vare det dobbelte af, hvad de vare paa Fyen. Dyrkning af nye Rodfrugter var igang, indenfor Kornsorterne blev der prøvet med nye fra Udlandet indforskrevne Varieteter.

Et særligt Ry fik Tranekær Ladegaard gennem de mange Landbrugselever, som Frederik Ahlefeldt personlig tog sig af og interesserede sig for. Eleverne blev inviterede til Selskaberne paa Slottet, og traf det sig saa heldigt, at der var musikalske Elementer imellem dem, var de sikre paa Grev Ahlefeldts Protektion; Sans for Musik var den bedste Adkomst hos Frederik Ahlefeldt. Det var meget eftertragtet at blive ansat som Elev paa Tranekær Ladegaard, endog Københavns Universitet interesserede sig for den Virksomhed, som øvedes der. Der eksisterede ikke dengang som nu en Landbohøjskole, derimod var der ved Universitetet et Professorat i Landøkonomi, der nød godt af Regeringens ganske særlige Bevaagenhed. Blandt de mere bekendte Professorer var Forfatteren af »Gulddaasen« Olufsen, der blev sendt rundt i Landet for at holde Foredrag og søge at bibringe Landboudommen theoretiske Kundskaber i Landvæsenet. Olufsen, der oprindeligt havde været Lærer ved Næsgaard Landbrugsskole paa Falster under det Classenske Fideicommis, udfoldede en rig Skri-

bentvirksomhed baade paa Land- og Skovbrugets Omraade. Til sin af Landhusholdningsselskabet prisbelønnede Pièce om Dyrkning af Hø havde han gjort Studier paa Langeland. Langt mere Betydning for Frederik Ahlefeldts Virksomhed fik Begtrup. Ved Siden af Forsøgene havde Begtrup en anden Forbindelse med Frederik Ahlefeldt, han sendte Gang paa Gang unge Mennesker over til Trane-kær, for at de dér kunde lære Landvæsen og se det derværende meget fremskredne Landbrug. Naar Begtrup sendte disse unge Mennesker over til Frederik Ahlefeldts Mønsterbedrift, var det ud fra en Grundsætning, som han søgte at slaa fast, og som han plejede at udtrykke med følgende Ord: »Agerdyrkingen skylder den videnskabelige Landmand sin forbedrede Dyrkningsmaade, fra ham skal den vente sin videre Kultur og ej fra den, som har tilbragt sit hele Liv bag Ploven. Den sidste ledes blot ved Eksempler og Erfaringer, den første ved Grundsætninger«.

Frederik Ahlefeldt interesserede sig i høj Grad for, at Præsterne paa Langeland uddannedes som Landbrugere, han forsynede saaledes Øens Præster med gode Avlsdyr, særlig Tyre, det var ham derfor kært, da Regeringen bestemte, at Begtrup skulde give de unge theologiske Studenter Undervisning i Landøkonomi, og der blev ved Ansættelsen af Præster rundt om i Landet efter Regeringens Ordre taget Hensyn til, om vedkommende havde en god anbefaling fra Begtrup.

Nedenstaaende Brev fra Colbjørnsen har sikkert smigret Frederik Ahlefeldt meget.

Tak, min værdigste Ven! for det fortreffelige Hør-Frøe, De har havt den Godhed, at sende mig. Ved at faa det at

voxe, skal jeg ofte erindres om en af de kiæreste blandt mine Venner.

Det unge Menneske, som leverer Dem disse Linier, har bedet mig om en Anbefalelse til den ædle Grev *Ahlefeldt Laurvig*, som han og flere troe, holder noget af mig.

Han vil, i Deres Egn og med Deres Exempel, lægge sig efter *Agronomie*, som vel er den hæderligste og klogeste Bane, et fornuftig Menneske kan vælge; især naar man har stor Formue.

Begavet af Naturen med et got Hjerte og et prægtigt Hoved, hvilke begge ere blevne dyrkede med en god Opdragelse, vil han sikkert vinde Deres Bifald, og værdiges Deres Yndest. At han er lidt omskaaren, det kan vel ikke skade ham synderlig, da han ellers har samme Religion, som den Mand, der er *Langelands* Prydelse.

Blandt flere Talenter har han ogsaa: at være temmelig god *Musicus*.

Ved at unde ham Deres Vejledning og Bevaagenhed, forbinde De uendeligen

Kh. d. 10de Maji 1811.

Deres
ærbødigste hengivne
(sign.): COLBIØRNSEN.

Udskrift: Höj- og Velbaarne Hr. General Major,
Greve af *Ahlefeldt* til *Laurvig*, Storkors af
Dannebrogen.

Inden Frederik Ahlefeldt kom til at staa Christian Colbjørnsen nær havde han nøje sluttet sig til sidstnævntes Broder Jakob, der i nogle Aar manudcerede ham i Jura. Da Jakob Colbjørnsen var blevet Medlem af Direktionen for Næsgaard Landbrugsskole, skabtes der yderligere Lej-

lighed til Samkvem mellem ham og Frederik Ahlefeldt; i Landbokkommissionen fik Colbjørnsen ogsaa Sæde, og det var ham, der bragte Ahlefeldt sammen med Broderen Christian, efter at denne i Forbindelse med Reventlow var blevet den ledende Mand i den berømmelige Kommission. Frederik Ahlefeldt delte paa saa godt som alle Punkter Anskuelser med Christian Colbjørnsen, navnlig i det vigtige Spørgsmaal om Ordningen af Fæstevæsenet, og ingen var ivrigere til at anerkende, at den berømte Forordning af 8. Juni 1787 skyldtes Colbjørnsen alene. Vi have set, at Frederik Ahlefeldt og hans Forgængere som Besiddere altid havde hyldet Princippet om Livsfæste, det var derfor Ahlefeldt meget kærkomment, da Colbjørnsen sørgede for, at Bestemmelsen om Livsfæste blev fastslaaet ved kongelig Forordning i Henhold til den Fortolkning, som Colbjørnsen havde givet Christian den femtes danske Lov i dennes Paragraffer om Fæstebreve. Colbjørnsen interesserede sig for Frederik Ahlefeldts Planer om en Del af de langlandske Fæstegaardes Overgang til Selvejendom, men de vanskelige Tider, Pengekrisen og Statsbankerotten bevirkede, at Sagen døde hen.

Colbjørnsen og Ahlefeldt havde paa mange Omraader de samme Tanker, de vare begge Fremskridtsmænd, men ønskede i lige høj Grad, at Reformerne skulde finde Sted i Ly af den enevældige Kongemagt, begge holdt inderligt af Frederik den Sjette og saa i ham Idealet af en Regent. Colbjørnsen var ligesom Ahlefeldt indifferent i religiøs Henseende, hans ironiske Bemærkninger i ovenstaaende Brev, angaaende den unge fremtidige Landbrugselevs Religion, peger i den Retning.

Et yderligere Tilknytningspunkt mellem de to Mænd dannedes derigennem, at Elise Ahlefeldt sluttede Venskab med Colbjørnsens Datter, den senere Hofdame hos Frederik den sjettes Datter, Arveprinsesse Caroline, Frøken Colbjørnsen gæstede gentagne Gange Tranekær.

Den unge Mand, som Colbjørnsen anbefalede til Frederik Ahlefeldt, og som blev Landbrugselev paa Tranekær Ladegaard, var Søn af Grosserer Joseph Nathan-David og Broder til den senere bekendte Politiker C. G. N. David, Finansministeren i Bluhmes Ministerium 1864. Frederik Ahlefeldt kom til at holde meget af Aron David og traadte igennem ham i Forbindelse med den omtalte Broder; ogsaa Søsteren Adelaide lærte Frederik Ahlefeldt at kende, hendes første Mand, Komponisten Gerson, var allerede tidligere som pur Yngling paa Musikens Omraade traadt Frederik Ahlefeldt nær. Fru Gerson, der efter at være blevet Enke, ægtede den neapolitanske Gesandt i København, Prins Pignatelli, blev igennem fire Generationer Veninde med Familien paa Tranekær.

At selveste Frederik den Sjette interesserede sig for Anbringelsen af Landvæsenselever paa Tranekær, vil ses af nedenstaaende Brev fra Generaladjutant Bülow.

Hs. Majst. Kongen har allernaadigst yttret at ville tale med Deres Excellence angaaende Skuespiller og Dannebrogsmænd Knudsens Søn, Carl Adam Knudsen, der atraaer paa Langeland at lære Landhuusholdningen, til hvilken Ende han er befalet afskediget fra Guidecorpset, hvorved han hidtil har staaet.

Hvorom jeg saaledes ikke undlader at meddele Deres Excellence fornøden Underretning.

(sign.): BÜLOW.

Hovedquarteret Kiöbenhavn den 26. Martz 1813.

Til Hans Excellence

Hr. Generallieutenant Greve Ahlefeldt Laurvig
Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

Frederik Ahlefeldt har næppe behøvet nogen særlig Anbefaling for den unge Knudsen, hvis Fader var godt kendt af ham; Hans Christian Knudsen havde flere Gange gæstet Tranekær og spillet Komædie paa Slottet. Kongens Interesse for Knudsen skrev sig i en særlig Grad fra dennes opofrende patriotiske Virksomhed, Knudsen havde rundt omkring i Danmark og Norge holdt en lang Række Aftenunderholdninger til Fordel for de Saarede fra Slaget paa Rheden og for de Faldnes Efterladte, disse Forestillinger havde indbragt enorme Summer.

Foruden Generaladjutantens Brev hidsætter jeg nogle Skrivelser fra Begtrup og Kommandørkaptejn Frederik Bülow.

Höivelbaarne

*Hr. Greve F. Ahlefeldt Laurvig
General, Storkors m. v.*

I Deres sidste forbindtlige Skrivelse tillod Hr. Generalen mig at anbefale Dem et ungt Menneske i Madsen's Sted for at lære Landvæsenet paa Slottet. Een af mine Tilhørere, et vel opdraget ungt Menneske paa 16 Aar, en Søn af Grosse-
rer Nathan David, har bedt mig om at blive anbefalet til

Hr. Generalen for til Foraaret at maatte profitere af det gode Tilbud for at lære Landvæsenet for den Betaling, Hr. Generalen behager at bestemme. Deres gunstige Consents at vilde modtage ham til Mai vilde være ham et særdeles kjærkomment Svar, hvorefter han meget længes.

Saavel af Grevens Brev som og af Deres egen Mund har jeg med megen Glæde erfaret, at det har lykkedes Dem at producere god Sirup af Gulerødder, Runkelroer og især af Brombær, ligesom og fortrinlig Eddike af Stikkelsbær. Dersom det ikke var ubeskedent at forlange, vilde en Prøve af Deres Sirupper og Eddike tillige med en Anvisning at lave det, være mig særdeles kjær til Forevisning og Underretning for mine Tilhørere og andre Personer.

Den unge Madsen leverede mig en Prøve af den paa Slottet avlede Hør, som overgik i Godhed meget min Forventning.

Med dyb Höjagtelse har jeg den Ære at anbefale mig.

Ærbødigst

(sign.): *BEGTRUP.*

Kiöbenhavn d. 2. Februar 1811.

Kiæreste beste Ven!

Overbringeren heraf hedder ARON er Sön af herværende meget rige Grosserer Nathan DAVID udi hvis Huus vore Venner KAAS og HAXTHAUSEN saavel som mit ringe ieg, saa tit og oftte nyt megen Giestfrihed og Höflighed; — denne unge Aron er et meget smukt og sædeligt ungt Menneske med et meget aabent Hoved, han önsker at studere Landvæsenet paa TRANEKIÆR, og bedet mig saa mindelig at anbefale sig til Din Bevaagenhed og Godhed, hvilket giör med Fornöyelse da han virkelig er et for-

triffeligt ungt Menneske; — hav nu den Godhed ædle Ven,
for min Skyld, at tage Dig lidt af ham, saa vil ieg belønne
Dig i Himelen derfor, thi her paa Jorden behøver Du
mig ej. —

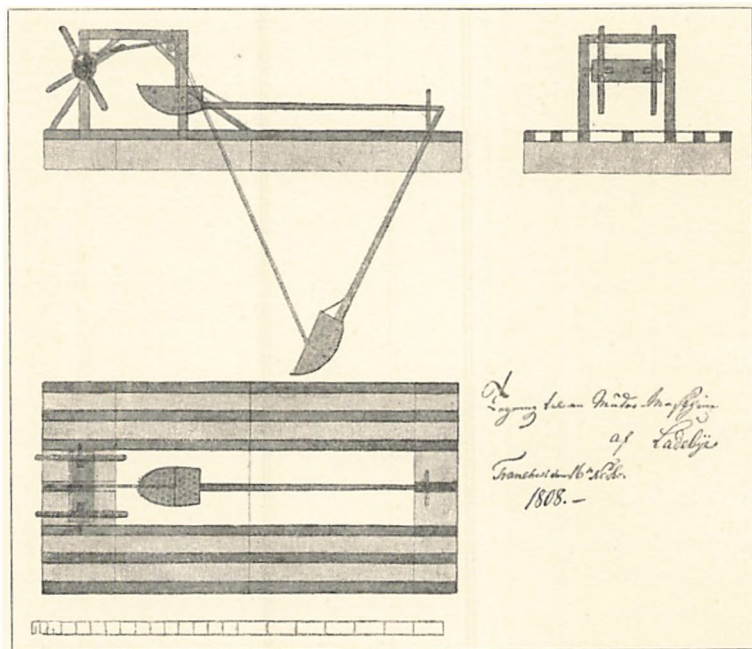
Indtil mit sidste Aandedræt er ieg

Din

evigtroe og mest hengivne Ven

Hovedquart. Khavn d. 10. May 1811. (sign.): BÜLOW.

Som man ser, havde den unge David gode Fortalere.

Muddermaskine, tegnet af en Underforvalter paa Tranekær Ladegaard.
Tegningen er opbevaret af Generalen.

Frederik Ahlefeldts betydningsfuldeste Virksomhed paa
Landbrugets Omraade er dog Arbejdet med at skaffe inden-

landsk Sukker. Da det ved Kronprins Frederiks kloge Politik var lykkedes at holde Danmark uden for Revolutions- og Napoleonskrigene, blomstrede den danske Udenrigshandel, da vor Skibsfart ikke blev hæmmet af de krigsførende Magter. Der strømmede da ogsaa mange Penge ind i Landet, og den almindelige Velstand bredte sig. Til at fremme den udenrigske Handel bidrog i høj Grad, at Regeringen ved Toldloven af 1797 var slaaet ind paa Frihandel. Værdien af de dansk-vestindiske Øer var under disse Forhold vokset betydeligt, det var store Mængder Sukker, vi modtog fra disse vore Kolonier. En Følge af den almindelige Velstand i Danmark var ogsaa et øget Forbrug af Sukker.

De gode Tider for Landbruget hørte med eet op, da Napoleon for at ramme sin farligste og mest haardnakkede Modstander England i 1806 foranstaltede Fastlandsspærringen. Følgen af dette Dekret var den danske Skibsfarts fuldstændige Ødelæggelse, idet Englænderne kaprede alle de danske Skibe, de kunde faa fat paa. Naar man hører, at Englænderne i den Tid, der ligger mellem Fastlandsspærringens Begyndelse og Freden i Kiel, lagde Beslag paa 1381 danske Handelsskibe, medens den danske Stats Beholdning af Skibe udgjorde 2500, forstaar man Ulykkens Omfang. Danmark maatte af Hensyn til Forbundet med Frankrig bidrage sit til, at Fastlandsspærringen blev effektiv; en af Virkningerne heraf var, at alle danske Havne blev lukkede for neutrale Magters Skibe, som bragte Kolonialvarer til Danmark. Dette i Forbindelse med Lammelsen af vor egen Skibsfart afskar os fra Tilførslen af Sukker. Noget blev der bødet derpaa gennem det Kaperi, som i vid Udstrækning dreves af danske Købmænd, og som de mange Søfolk, der var blevet ledige ved Fastlandsspærringen, med

Begærlighed gik med til. Den Fattigdom, der som Følge af Skibsfartens og den udenlandske Handels Lammelse ret hurtigt afløste Landets, hidtilværende, glimrende Velstand, medførtesom en nødvendig Konsekvens, at Folk indskrænkede sig og sparede paa de fleste Punkter. Selv om Sukkeret ikke i de Tider kunde henregnes til de allernødvendigste Forbrugsvarer, var det dog paa den anden Side heller ingen ren og skær Luksusartikkel, og Savnet af denne Vare var stort. Det, det under disse Forhold mest af alt kom an paa, var at fremskaffe hjemlige Surrogater for de udenlandske Varer, man daarligst kunde undvære, medens man ganske gav Afkald paa de fremmede Fabrikata, som Frederik den Sjette med et malende Udtryk benævnedes »udenlandsk Overdaadighed eller fremmed Prunk«. I Stedet for den »usle Lyst« til det fremmede anbefalede Kongen sine Undersaatter at lægge sig efter »egen Flid og Vindskibelighed, der er Statsborgerens største Hæder og Statsborgerindens skønneste Prydelse«.

Frederik Ahlefeldt var stærkt interesseret i at følge Kongens Anvisning paa at skaffe nye indenlandske Produkter. Han havde store Indtægter af sine Godser i de Aar. Landbrugerne mærkede mindre til de daarlige Tider end de andre Samfundsklasser, da Kornet blev i Landet og blev brugt der, og Englænderne kunde ikke hindre Kvæghandelen, der gik til Udlandet ad Landevejene. Virkningerne af det forvirrede Pengevæsen skulde først senere ramme Landbruget. Krigene ude omkring i Europa havde fremkaldt mægtige Priser paa Landbrugsprodukterne, og Pengenes lave Værdi bevirkede, at Landboerne kunde befri sig for deres Prioriteter; paa Langeland var der mange Penge

mellem Hænderne paa Landbrugerne, man vænnede sig til at bruge mange Penge, og Frederik Ahlefeldt førte an.

Eksperimentet med at producere Roesukker blev vel nok det dyreste af de mange Eksperimenter, Frederik Ahlefeldt indlod sig paa. Inden Begyndelsen skete i Danmark, havde man i Tyskland i henved 30 Aar givet sig af med Fabrikation af Roesukker, Methoden, der fulgtes, var den af Direktøren for Videnskabernes Akademi i Berlin, Achard, opfundne.

I 1811 modtog Frederik den Sjette personlig en Beretning fra Achard angaaende hans Forsøg med Produktion af Roesukker. Kongen fik Interesse for Sagen og lod Beretningen gaa videre til Commercecollegiet, for at det kunde tage Sagen i sin Haand. I Collegiet vidste man, at Frederik Ahlefeldt i en Aarrække havde drevet Sukkerroeavl, og det var derfor ganske naturligt, at man først og fremmest satte sig i Forbindelse med ham. Som Svar paa Henvendelsen indsendte Grev Ahlefeldt følgende Beretning til Collegiet:

Runkelroeavl: »I syv Aar har jeg dyrket denne Avl, aldrig slog den fejl, naar Vejrliget var nogenlunde frugtbart. En meget tør eller fugtig Sommer skader saavel her som i alle Lande denne ædle Frugt, for saavidt, at den ikke afkaster de Fordele, den i frugtbare Aaringer skjænker; vores Klima er passende til dens Dyrkning, naar Paapassenhed i Sæde- og Indhøstningstiden finder Sted.

Hvede-Jord, der taaler dyb og stærk Pløjning, er unægtelig den fortrinligste. Leret Jord forhindrer formedelst dens Bindning i tørre Somre Runkelroernes gode Væxt. Sandet Jord har, om endog stærkt gjødsket, ej Kræfter nok. Mose

og Tørve-Jord har for megen Kulde. — Forsøg har overtydet mig derom.

Jeg har ej behandlet den Jord, som var bestemt til Runkelroer, anderledes end min sædvanlige Brakmark, denne bliver nemlig 3 Gange pløjet, hvoraf den ene Gang paa tværs, derpaa harvet med Brakharven, og saa igen paa langs pløjet. Hver Tønde Land, som første Gang kommer under denne Drift, gjødskes med 40—50 gode Læs frisk Gjødske, nemlig $\frac{3}{4}$ Ko- og $\frac{1}{4}$ Heste-Gjødskning; denne lader jeg i Almindelighed efter Tværpløjningen køre paa Jorden, thi Erfaringen har lært mig, at den arbejdes for dybt ned, naar man gjødsker før Tværpløjningen.

Indtil Aaret 1810 saaede jeg Runkelroe-Frøet og forplantede dem siden i Brakmarken paa samme Maade som Kaal, undtagen at jeg ikke lod dem huppe saa stærkt som Kaalen samt vogtede meget, at ingen Jord kom paa Hjertebladene, anvendte i det hele kun ogsaa denne fortrinlige Frugt til Qvæg Fodring, der gav mig næst Gulerødder, den behageligste Mælk, dog lod jeg med Held enkelte Gange koge Syrup, til Husholdningen, af dem. Men afvigte Aar anvendte jeg mere Flid derpaa, tillige gjorde jeg det Forsøg at saa Frøet straks, hvor Runkelroerne skulde dyrkes og forplantede dem ikke, lugede og behakkede dem kuns, og vandt derved betydeligt, ikke alene ved mindre Arbejde, men ogsaa ved bedre Qualitet af Roerne, der blive større, fri for Siderødder og i det hele kødrigere end de forhen omplantede. Ved større Drift for Fremtiden, agter jeg at drille¹ dem, hvilket jeg med stor Fordel længe har brugt ved Byg og Kløver, og hvorved Arbejdet meget kunde lettes.

Den bedste Sædetid efter vort Klima er Maj Maaned, paa

¹ radsaa.

en Tønd Land regnet til 14000 □ Alen saaes 3 Pund Frø. Naar Runkelroerne eengang har været let hyppede renser man dem med Renseploven, een eller to Gange, ligesom Vejrliget er til og Ukrudtet tiltager, iøvrigt behøver de hverken Tilsyn eller Arbejde.

Indhøstningen er meget let. Rødderne graves ud, Toppen afskæres indtil Kødets, og naar de er vel aftørrede, henbringes de til det Sted, hvor de skal forvares. — N.B. forinden jeg havde Kjælder til Brakfrugten, conserverede jeg Runkelroerne hele Vinteren ved at lægge dem paa reent Straa og dække dem stærkt til med Tang i fri Luft.

Paa eet Skæppe Land har jeg avlet ved Forplantning 11 Tdr. Roer, og ved at saa dem afvigte Aar uden videre Udplantning paa et lige saa stort Areal 14 Tdr. En Skæppe forplantede Runkelroer vog 26 Pund, derimod een Skæppe af de blot saaede over 2 Lispund. Af hver 30 Pund Roer har jeg udbragt 3½ Pund god Syrup, det oversblevne anvendtes til Quæg-Foder; Bladene af Roerne vil som Herr Achard i det af ham udgivne Skrivt in quarto ›Die Europäische Zucker-Fabrikation aus Runkelrüben p. p.‹ Leipzig 1809 Cap. 73 Pag. 162 siger være et temmelig godt Tobaks-Surrogat. Jeg har gjort Forsøg med nogle faa Blade og tror, at den af disse fabrikerede Tobak vil ligne den hollandske, naar den bliver behørig behandlet. Flere Gange har jeg paa mit Bord spist Runkelroeblade tillavede som Spinat, og naar jeg undtager en liden bitter Eftersmag, blev denne Ret almindelig yndet.

Den befalede Beregning har jeg hermed den Ære at vedføje.

Beregning over 1 Td. Land med Runkelroer.

		Rdl.	β
<i>Indtægt:</i>			
Indavlet 112 Td. Roer à 240 ø			
Vægt cirka af Tønden kogt 28 ø			
god Syrup udgiør 3136 ø à 2 ø		1045	32
Resten anvendt til Foder		112	
<i>Udgift:</i>			
	Sum ...	1157	32
Udsaaet 3 ø Frø à 2 Rdl. 6 Rdl.			
Dyrkning og Høst			
1 Plov i 2½ Dag à 4 10 »			
2 Personer at luge og behakke			
i 6 Dage à 3 ø 6 »			
2 » at opgrave og afkiøre			
det grønne à 3 ø 4 »			
Vognleje til Hjemkiørsel... .. 10 »			
Jordleje 12 »		48	
Altsaa Gevinst ...		1109	32

Beregning over 1 Td. Land besaaet med Hvede.

		Rdl.	β
<i>Indtægt:</i>			
Indavlet i Almindelighed			
11 Tdr. à 12 Rdl.		132	
Langhalm 11 Traver à 1 Rdl.		11	
<i>Udgift:</i>			
	Sum ...	143	
1 Td. Sæd til Udsæd 13 Rdl.			
Pløjning, Harvning 4 »			
Høstarbejde, Hjemkiørsel... .. 6 »			
Jordleje 12 »		35	
Altsaa Gevinst ...		108	

Den grunder sig paa nærværende Penge-Cours. Vel skulde Ildebrændselen til Syrup-Kogningen været anført paa Beregningen, men da jeg lod bruge Tørv, Spaaner eller Ryddebrænde, saa er jeg ikke i Stand til at giøre en rigtig Beregning over det Medgaaede.

Ved foranførte har jeg saa kort som muligt søgt at besvare de Spørgsmaal, som det høje Collegium har behaget at opkaste mig. Jeg føler Ufuldstændigheden af Foranførte, men Aarsagen ligger dels i den Hast jeg har udarbejdet det og dels fordi hverken jeg eller Nogen her i Landet tør giøre sig de Fordele af Brakfrugten som man kunde, og hvorved efter min Formening og ringe Indsigt den forædlede Avlsdrift tilbagesættes, desaaarsags har jeg heller ikke kundet gjøre en rigtig Beregning over Runkelroernes sande Værd, som ellers klarligen vilde være at fremlægge. Jeg beder derfor det høje Collegium, at antage Forestaaende, som Bevis paa min gode Vilje og paa den Højagtelse jeg skylder et saa agtværdigt Collegium.

I Haab om det høje Collegiums Bifald tager jeg mig den Frihed med Dags Posten at fremsende noget selvfabrikeret Runkelroesyrop til en Prøve og maaske nyttig Afbetjening til videre Undersøgelse, da det var det sidste paa Træet, beklager jeg, at den har en Eftersmag, den forhen ej havde, dog er den endnu rig paa Sødme. Tillige følger en ægte Runkelroe, ellers bestemt til Frø, den vejer 3½ Pund, som kun er en ringe Vægt, da jeg haver faaet mange paa 7 Pund og derover.

Sluttelig vover jeg endnu at anføre, at min Ven Generalmajor Juel paa Thorseng og jeg, allerede forrige Aar havde til Hensigt at anlægge et Sukkerraffinaderi af Runkelroer m. m.; Ansøgningen til Hs. Majestæt Kongen var skreven,

og tillige havde jeg, efter Hs. Majestæts allernaadigste Yttringer ved en mundtlig, foreløbig Samtale, Haab om Ansøgningens Bønhørelse. At Sagen siden har henhvilet beror paa en mig egen Delicatesse, som maaske her kan være upassende, men som jeg dog ikke er i Stand til at undertrykke, da mine Hensigter til Kongens og Landets Bedste stedste ere de redeligste.

Ærbødigst

Grev AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot d. 22. April 1811.

Denne Beretning blev grundig studeret i Commerce-Collegiet, der hæftede sig ved, at det for Tiden dyre Brændsel ikke var taget med i Grev Ahlefeldts Beregning, ligeledes savnede Collegiet Oplysninger om, hvor lang Tid Fabrikationen varede og hvor megen Arbejdskraft, der skulde til, men man besluttede sig dog til at benytte det langlandske Forslag ved eventuelle Forsøg. Aaret efter begynder Staten Forsøgene, som skulde ledes af den kongelige Fabriksdirektør, Frederik Ahlefeldt fremsender tre Centner Roer, der ledsages af følgende Skrivelse:

Ærbødigst Pro Memoria!

Hermed har jeg den Ære at oversende de befalede 3 Centner Runkelroer, jeg tør haabe det høje Collegium vil ved de anstillede Forsøg finde dem af den ægteste Art og meget safrige. Meget vilde det høje Collegium forbinde mig, dersom mig maatte meddeles Efterretning om Forsøgets Udfald, der naturligvis dobbelt maa interessere mig.

Om nogle Dage begynder den her etablerede Runkel-Roe

DEN AF GENERALEN OPFØRTE HESTESTALD I TRANEKÆR

Zucker Fabrik at arbejde, hvilket jeg holder for Pligt at tilmelde det høje Collegium.

Ærbødigst
AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot d. 29. November 1812.

Bevillingen til at anlægge Sukkerfabrikken lød som følger:

Vi Frederik den Siette, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn og Ditmarsken samt og til Oldenburg

Giøre vitterligt: At Vi paa Vort General Landoeconomie og Commerce Collegii derom giorte allerunderdanigste Forestilling allernaadigst have bevilget og tilladt, ligesom Vi herved bevilge og tillade, at Os Elskelige Vor Generalmajor Frederich Greve af Ahlefeldt Laurvig, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd, samt Os Elskelig Vor Generalmajor Frederich Juel, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd, paa deres eiende Godser maa anlægge en Fabrik for fuldstændig Sukkertilvirkning af den hvide Bede eller Runkelroen og udsælge det tilvirkede Sukker i større eller mindre Qvantiteter, samt uden Afgift det overalt i Vore Riger og Lande forsende og ville Vi i den Hensende allernaadigst have fastsat efterfølgende Benaadninger og Vilkaar.

1°. Det maa være Impetranterne tilladt at anvende Sukkerbeden til alt, hvad som helst der maatte synes dem fordelagtigst, være sig at udtrække og raffinere Sukker, kaage Sirupper, destillere Brændevin, tillave Ædike etc. deraf og af andre Brakfrugter, eller og anvende Sukkerbedens Blade

til Tobaksurrogat med videre, hvortil denne Roe, dens Blade eller Brakfrugter i Almindelighed kunne erfares at være tienlige.

2°. Impetranterne skulle for deres Levetid være fritagne for at svare nogen anden Afgift af deres Fabrik end 8 Procent af den rene Provenue, som de under deres Eed aarligen skulle være pligtige til for Vort General Land Oeconomie og Commerce Collegium at opgive; efter Impetranternes Død ville Vi derimod nærmere allernaadigst bestemme, hvilken Afgift Fabrikens tilkommende Eiere skulle svare i Forhold til Impetranternes rene Gevinst.

3°. De Bygninger og Maskiner, som opbygges og anvendes til Fabriken, maae, om de end skulde staa paa en af de dem som Fideicommiss eller Lehn tilhørende Eiendomme, forblive deres private Eiendomme, hvorover de kunne disponere efter Loven til deres Arvinger.

Derimod skulle

4°. Impetranterne være forpligtede til aarligen at anvende i det mindste 6000 Centner i Landet avlede Runkelroer til Sikkertilberedning, og aarligen til Vort General Land Oeconomie og Commerce Collegium indsende Forklaring over saavel hvad Quantum af Roer, de har anvendt, som hvor meget Sukker de deraf har tilvirket og hvorledes det er afsat samt hvad videre hidhørende Oplysninger, der gjennem merbemeldte Vort General Land Oeconomie og Commerce Collegium af dem maatte fordres.

Skulde imidlertid nogen Klage skee til Vort General Land Oeconomie og Commerce Collegium over Misholdelse af dette Privilegium, skal Impetranterne ikke være berettigede til at paaberaabe sig den ordinaire Rettergang, men i den Anledning, og forsaavidt det kommer an paa Forkla-

ringen af Privilegiets Ord, være pligtige at underkaste sig Vort General Land Oeconomie og Commerce Collegii Kiendelse og dermed at være tilfreds.

Hvorefter alle og enhver, som saadant angaar, sig allerunderdanigst have at rette.

Givet i Vor Kongelige Residensstad Kiøbenhavn den 12. Martii 1812.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

(sign.): *FREDERIK R.*

L. S. R.

(sign.): *C. SEHESTED.* (sign.): *C. EWALD.* (sign.): *LJUNGBERG.*

Privilegium

for Os Elskelige Vor Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig og Os Elskelige Generalmajor Juel til paa deres Godser at foretage fuldstændig Sukkertilvirkning af den hvide Bede eller Runkelroen.

Grev Ahlefeldts Sukkerfabrik befandt sig i den store, røde Bygning, der nu anvendes som Bolig for Grevskabets Godsinspektør og Godsforvalter. Følgende Brev fra Begtrup, der vel nok maa anses for at have været en særlig kompetent Dommer, vidner om, at det var gode Varer, Fabrikken leverede.

Jeg giver mig herved den Frihed at takke Hr. Greven for Deres forbindtlige Skrivelse og den tilsendte Kasse med Sirup og Edike, hvilken ieg igaar modtog med Posten.

Enhver, som har smagt Siruppen og Ediken, har fundet den ypperlig, meget over Forventning. Uendelig meget glæder det mig, at en Mand med saa mange heterogene For-

retninger, hvormed Hr. Greven er bebyrdet, kan skjænke Landoeconomien saa megen gavnlig Opmærksomhed.

Grosserer David har med megen Glæde erfaret Hr. Grevens gode Tilbud at modtage hans Søn paa de anførte Vilkaar; jeg viiste ham Deres Brev og han har sagt mig, at hans Søn har allerede skriftlig aflagt Hr. Greven sin skyldige Taksigelse og modtaget Tilbudet.

Med udmærket Højagtelse har ieg den Ære at anbefale mig.

Ærbødigst

(sign.): G. BEGTRUP.

Kiøbenhavn d. 4. Marts 1811.

P. S. Ladebye har sagt mig, at Hs. Majestæt finder hans Opfindelse at presse Valmuer paa saa god, at han har Haab om, at Kongen vil bestille nogle hos ham. Deres Forpagter Ivarsens ældste Søn er kommet paa Kammerherre og Amtmand Stemann's Contoir i Sorøe.

I sine »Ungdoms-Vandringer« skriver Chr. Molbech følgende om Sukkerfabrikken i Tranekær:

»Landevejen gaar tæt forbi Slottet (Tranekiær paa Langeland), og til venstre følger en Rad nye, ret vakkre Huse, der for det meste beboes af Grevens Musici. Her er ogsaa en meget stor, ny Kornlade, som man ikke venter sig i en Bygning, der har to Skorstene og teglhængt Tag. Bag denne opføres og indrettes Huse til en *Sukkerfabrik* af Roer, disse og andre Bygninger række næsten lige til Tranekiær By, og saaledes har det hele Udseende af en lille Kjøbstad.

Her er store, ja næsten fyrstelige Anlæg, som dog for det

meste synes at være i deres første Begyndelse, og meget at se for den, der er hjemme i Land-Oeconomie og Fabrik-anlæg. Jeg saa det alt i Selskab med en interessant, ung Mand, hvis Bekiendtskab jeg her gjorde, men naturligtvis med saa uindviet Øje, at jeg blot kan nævne hvad jeg saa. I den store, nye, grundmurede Bygning, der endnu ikke er færdig (6. Juli 1813), findes Indretninger til Sukkerkogningen, bestaaende af tre firkantede, indmurede Kobberpander og et Værelse, der hedes ved en muret Ovn, hvor Siruppen i Lurfade hensættes paa Hylde for at chrySTALLISERE sig, hvilket dog endnu ei har villet lykkes. I en Persemaskine knuses Roerne, og Saften koges og lutres i Panderne. Desuden er her store og fuldkommen fabrikmæssige Indretninger til at brygge Øl og brænde Brændevin, hvortil Kartofler nyttes, tre Brændevinspander, hvoraf den største rummer ikke mindre end 10 Tønder, og overordentlig store Bryggekar. Man var i Færd med at lægge Gulv af store, brændte Fliser i et rummeligt Værelse, bestemt til her at lægge Kornet i Støb, ligeledes var man ved at opføre en svær Skorsten, der skulde føres op igjennem Loftet, hvor Maltkøllen skal anbringes. Desuden saa jeg i denne og i andre Bygninger en Maskine til at knuse de kogte Kartofler, en anden hvorved Roerne knuses og perses; en Hak-kelsemaskine der drives tilligemed Kierneværket, og sagdes i en Time at skære 80 Tønder Hakkelse ved to Hestes Kraft. ◀

Sukkerfabrikken i Tranekær blev senere nedlagt, da den kostede for meget, Lokalerne blev derpaa benyttede til et Brændevinsbrænderi.

Vi Frederik den Siette, af Guds Naade Konge til Danmark etc.

Giøre vitterligt: At Vi efter allerunderdanigst Ansøgning ved Vores Resolution af Dags Dato allernaadigst have bevilget og tilladt, ligesom Vi og herved bevilge og tillade, at Os Elskelig Frederik Greve af Ahlefeldt Laurvig til Grevskabet Langeland, Storkors af Danebrog og Danebrogsmand, Vor Generallieutenant og Chef for Vort fyenske Regiment lette Dragoner, maae afbenytte de i Overensstemmelse med Vort allerhøjeste Privilegium af 12. Marts 1812 til Sukker-Tilvirkning m. v. af Runkelroer paa Langeland opførte Bygninger og Værker til at drive et Brændeviinsbrænderie af Brakfrugter med følgende Vilkaar:

a, at af Brænderiet svares en aarlig Afgift, der giennem Vort General Toldkammer og Commerce-Collegium nærmere bliver i Overensstemmelse med hvad der af Brændeviinsbrænderier i Kjøbstæderne erlægges, at bestemme i Forhold til Kjedelers og Maskekarrenes Indhold samt det Antal Brændinger, som ved Værket kan foretages, hvilken Afgift bliver at betale i Rudkiøbing Consumptionskasse, og tillige at svare for den Tid, i hvilken Greven med Vort Rentekammers Tilladelse allerede har benyttet Værket; *b*, at Brænderiet underkastes Rudkiøbing Consumptions Inspektors Opsyn, saaledes at Inspecteuren eller hans underordnede Betjente til enhver Tid har Adgang til Brænderiet for at paase, at ikkun Brakfrugter med fornøden Tilsætning af Malt eller Øl dertil anvendes, og at ingen Forstørrelse af Redskaber finder Sted, ligesom Værket ogsaa af Consumptions Væsenet tages under Forsegling, naar det ikke bruges; *c*, at Greven udbetaler fornævnte Consumptions Inspektors Betjente en saadan Godtgjørelse for deres

Tilsyn, som af Vort General Toldkammer- og Commerce-Collegium bestemmes; *d*, at i Tilfælde af Overtrædelse, de samme Straffe blive at anvende som i Toldforordningen af 1. Febr. 1797 § 333 og Fog. af 25. Mai 1804 § 9 ere fastsatte for Brænderieeiere i Kiøbstæderne og *e*, at Eieren, dersom nogen udvidet Tilladelse til Brændeviinsbrænderiers Anlæg paa Landet skulde i Almindelighed blive bevilget, underkaster sig de Vilkaar og Bestemmelser, som i saa Fald derfor maatte vorde foreskrevne.

Hvorefter de Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette. Forbydende alle og enhver herimod, eftersom foreskrevet staaer, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre, under vor Hyldest og Naade. Givet i Vor Kongelige Residentsstad Kjøbenhavn d. 16. Oktober 1821.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

(sign.): *FREDERIK R. (L. S. R.)*

(sign.): *MÓSTING.* (sign.): *WORMSKJOLD.* (sign.): *M. v. ESSEN.*

(sign.): *SCHIFFER.*

Bevilling

til Generallieutenant Hr. Frederik Greve af Ahlefeldt Laurvig til Grevskabet Langeland, Storkors af Danebrogen og Danebrogsmænd, paa at afbenytte nogle til Sukker-Tilvirkning m. v. af Runkelroer paa Langeland opførte Bygninger og Værker til at drive et Brændeviinsbrænderie af Brakfrugter.

In fidem copiae

(sign.): *L. BRETTON.*

I Forbindelse med Sukkerfabrikationen skal her nævnes Oprettelsen af et Par andre Institutioner, der havde fabrikmæssig Karakter, nemlig et Teglværk og et Pottemageri eller Støberi, som det dengang kaldtes. Teglværket, der var

af betydelig Størrelse, var anbragt nær ved Stranden bag Aasø Skov. Dette Teglværk fik Betydning for Grevskabets Skove, idet man her som Brændsel fik Anvendelse for Skovenes Brænde. Pottemageriet var ogsaa af store Dimensioner. I vore Dage er der endnu en Mindelse om denne Virksomhed: en Bygning i Frellesvig, der nu anvendes til Arbejderbolig, bærer vedblivende Navnet Støbergaarden, for her var det, at Lervarerne tilvirkedes. I selve Tranekær var der et Væveri med ikke mindre end fire Væverstole.

Frederik Ahlefeldt nærede levende Interesse for Forstvæsenet, selv om han ikke i Indsigt kunde maale sig med Landboreformernes store Mand Reventlow, der paa det som paa saa mange andre Omraader besad et ligefrem genialt Blik. Frederik Ahlefeldt var klar over Manglerne ved Skovdriften paa Langeland, den var hverken værre eller bedre end paa de øvrige Herregaarde, hvor Besidderne plejede at lade deres Skove administrere af en Yndlings-tjener, af en tidligere Kusk eller af en Skytte. Disse Skovbetjente udmærkede sig ved en høj Grad af Alsidighed, ejendommeligst var vel nok en indvandret Hanoveraner, der foruden at kunne arbejde i Skovene og skyde tillige besad Evner i Retning af det medicinske. For at sidstnævnte Evner kunde blive tilbørlig udnyttede, sendte Frederik Ahlefeldt Manden til Strynø, hvor han foruden at være Jagtopsynsmand skulde fungere som Jordemoder. Et ret almindeligt Middel til at faa en Ansættelse som Skovfoged eller Skovløber var at erklære sig villig til at tage en af Frederik Ahlefeldts afdankede Kærester til Ægte.

Selv om der kom ganske godt med Penge ind af de 2300 Td. Ld. Skov, som Ahlefeldt besad — Gennemsnitsprisen pr. Favn Bøgebrænde var 5 Rigsdaler — var Besidderen

DEN AF GENERALEN OPFORTE LÆRERBOLIG I TRANEKÆR

dog klar over, at Skovene burde indbringe en god Del mere, end de gjorde. Han bestemte sig til at søge en kyndig Mand, der kunde overtage Bestyrelsen af det samlede Skovareal og bringe Princip og Orden i det hele. Intet var rimeligere, end at Grev Ahlefeldt rettede sine Øjne mod Tyskland, hvor Forstvidenskaben theoretisk og praktisk stod højere end noget andet Sted i Europa dengang. Ahlefeldts Øjne faldt paa Fyrstendømmet Waldeck, hvis Skove han kendte af Selvsyn fra Besøg i Pymont, hvortil han engang havde ledsaget sin Hustru. Waldeck hørte til en af de mest udprægede Skovegne i hele Tyskland, og her fandt Frederik Ahlefeldt en ung Mand, Vilhelm Kruhoffer, der hørte til en kendt waldecksk Forstmandsfamilie. Det er betegnende for Tiden, at den indvandrede Forstmand fik det officielle Navn »Distriktsjæger«, Jagten var en meget væsentlig Bestanddel af Skovdriften, og det var en vigtig Betingelse for en Forstmand, at han tillige var en dygtig Jæger. Kruhoffer, der fandt en stadig og aldrig svigtende Støtte i sin Foresatte, indlagde sig stor Fortjeneste af de langelandske Skove, det hjalp naturligvis godt paa Forholdet, at Fredskovsforordningen af 1805 faldt sammen med hans Ansættelse. Ved denne Lejlighed som altid, naar der var Tale om at være Foregangsmand tog Frederik Ahlefeldt hurtigt fat, og Forordningen var næppe udstedt, før alle Grevskabets Skove blev indmeldt til Regeringen som fredede. Betegnende for Frederik Ahlefeldt er det, at hans første Tanke var ved Hjælp af Fredningen at sikre de landskabelige Skønheders Bevarelse; Begyndelsen blev derfor gjort med de mange skovklædte Banker omkring Trane-kær, der blev fredede, inden der foretoges noget med Hensyn til de egentlige Skovarealer. Banker, der skyde op af

Jordsmonnet uden at være Dele af et Højdedrag, ere ejendommelige for Langeland og bidrage i høj Grad til at give Øen dens Særpræg; de ere formentlig aflejrede af Isperiodens bortdrivende Isbjerge. Af disse Banker var der to, som Frederik Ahlefeldt holdt særlig meget af, det var den saakaldte Ekkobanke lige ved Bredden af Tranekær Sø, hvis Ekko han yndede at fremkalde, naar han om Aftenen i en Baad roede rundt paa Søen. Bellevuebanken holdt han ogsaa meget af. Disse to Høje blev da ogsaa det første, der kom til at staa paa Fredningslisten.

Kruhöffler blev efterfulgt i Stillingen som Skovrider af sin Søn, der fortsatte Faderens Traditioner.

Vi have set, at Frederik Ahlefeldt med særlig Interesse havde kastet sig over Medicinen, medens han var Student i Kiel. De dengang indhentede Kundskaber fik han nu rigelig Brug for. Frederik Ahlefeldt var ikke alene Læge, han var ogsaa Specialist, og hans Specialitet var Øjensygdomme, endnu den Dag i Dag er der paa Langeland noget, der hedder »Generalens Øjenvand«. Dengang var det ikke alene Øens Befolkning, der søgte Frederik Ahlefeldts Hjælp, ogsaa Folk udenfor Langeland kom til Tranekær for at lade deres Øjne behandle. Under en hæftig Influenza-Epidemi, der i Begyndelsen af forrige Aarhundrede grasserede over hele Langeland, rejste Frederik Ahlefeldt rundt paa Øen for at behandle Patienter, han havde selv fundet en Kur mod Influenzaen. Det behøver næppe at bemærkes, at Frederik Ahlefeldt med Iver greb Tanken om almindelig Vaccination, Kopperne var dengang en Landeplage. Han ansøgte om Bemyndigelse til personligt at maatte vaccinere, og i Henhold til Bemyndigelsen gik han straks til Arbejdet

og vaccinerede i Løbet af nogle faa Aar over Tusinde langelske Børn. Behandlingen var naturligvis gratis.

I Længden blev det dog for meget for Frederik Ahlefeldt alene at bestride Lægegerningen paa hele Langeland, der var nemlig ikke en eneste Læge paa Øen uden for Rudkøbing, hvor der kun fandtes een. Frederik Ahlefeldt besluttede derfor at ansætte en Læge i Tranekær, hans Øjne faldt paa Kong Christian den Syvendes Kammertjener Wengel, der baade kunde barbære og behandle Saar. Frederik Ahlefeldt ansaa Wengel for at være perfectibel og var overbevist om, at han nok selv skulde bibringe den nye Mand de Kundskaber, han manglede. Inden Wengel begyndte sin Praksis, maatte han derfor oppe paa Slottet gennemgaa et Kursus hos Greven, af hvis righoldige medicinske Bogsamling han ogsaa indhøstede megen Viden. Wengel, der kaldte sig »Doktor«, var kendt for sine meget kraftige Kure, og hans almindeligste Middel mod de fleste Sygdomstilfælde var en Aareladning og et Brækmiddel. Patienterne var undertiden lidt bange for den voldsomme Kur, men de var endnu mere bange for Doktoren selv, der altid begyndte Konsultationen med at skælde Patienten ud, og ingen vovede at undslaa sig for Kuren. Faderen til denne Bogs Forfatter blev som Dreng under et Ophold paa Tranekær syg af Difteritis, og Wengel blev tilkaldt. Øjeblikkelig forordnede han en Aareladning og et Brækpulver. Paa nogle svage Indvendinger fra Patientens Faders Side svarede Wengel: »Kan han ikke taale det, maa han hellere dø«.

Samtidig med Menneskelægen ansatte Frederik Ahlefeldt en Dyrslæge i Tranekær.

Efter at have skaffet Tranekær Læge og Dyrslæge vilde Frederik Ahlefeldt ogsaa forsyne Stedet med Haandvær-

kere, i hvilken Henseende det var meget smaat bevendt. For at bøde paa Savnet indforskrev han en hel Skare tyske Haandværkere, hvis Efterkommere befolke Tranekær og det øvrige Langeland. Som Sadelmagere indkaldte han to Mænd Goltermann og Hasenkamp, den førstes Efterkommere vedblev gennem Generationer fra Søn til Søn at drive Sadelmagerhaandværket i Tranekær, og Traditionen er endnu ubrudt, Hasenkamps Efterkommere gik derimod over til Glarmesterfaget, da der ikke senere blev Brug for tvende Sadelmagere. En Bager, Wittenkamp, blev indkaldt, og han dannede et Dynasti af Bagere, som Snedkere og Tømrere kom nede fra Holsten Zehngraf og Rick. Ligeledes fra Holsten kom en Mand ved Navn Fröhlich, der af Profession var Stenhugger, han havde en Egenskab, der gik i Arv til hans Familie, »Snildhed«, som det benævnes paa Langeland, han var fingernem og kunde lidt af alt, blandt andet reparere Uhre. Denne Mand skylder Tranekær de mange smukke Stengærder, der blandt andet blev anbragte omkring nogle af de ovenfor omtalte skovklædte Banker. Foruden Stenhuggervirksomheden gav Fröhlich sig ogsaa af med Grøftegravning. Hans Dygtighed paa dette Omraade drog Frederik Ahlefeldt megen Nytte af, idet han lod ham grave Grøfter ikke alene omkring de af Greven selv drevne Hovedgaardes Marker, men det samme Arbejde lod han foretage rundt omkring paa Bøndergaardene, hvor der blev foretaget Afledning af det stillestaaende Vand. Før den Tid havde baade Hovedgaardenes og Bøndergaardenes Marker været sumpede paa mange Steder, hvor der som Følge af Surhed intet kunde avles. Holsteneren Weesch kom til Tranekær for at varetage Drejerhaandværket. Fra det fjerne Italien hentede Frederik Ahlefeldt Pico, der var

Murer, Professionen er bibeholdt i Familien, der nu er spredt over hele Langeland.

Ved Indkaldelsen af disse og mange andre Haandværkere, til hvem der blev opført idylliske Boliger, forandrede Tranekær ikke saa lidt sin Karakter og fik et mere købstadslignende Udseende. Fra at være en slet og ret Landsby blev den til det man dengang med en tysk Benævnelse kaldte en Flække. Denne Flække stod paa et ganske andet og højere Niveau end de fleste tilsvarende i Landet. Foruden de Musikere og Kunstnere, der vare knyttede til Slotet, og som vi i et senere Kapitel skulle komme tilbage til, boede der i Tranekær Præsten og Degnen, Grevskabets Funktionærer med Familier, Godsinspektør, Godsforvalter, Skovrider, Avlsforvalter, gifte Tjenere og Staldfolk, Skytter og en Gæstgiver. Hertil kom foruden de alt nævnte fremmede Haandværkere talrige indfødte, saaledes ikke mindre end to Skræddere og to Malere.

En af Frederik Ahlefeldts Passioner var at bygge, og hans Byggeri præger endnu den Dag i Dag store Dele af Langeland. Alle Langelands Kirker blev i hans Tid ombyggede eller restaurerede. De smukt beliggende paa høje Banker anbragte Kirker fremstod i den gamle, danske Kirkestil, en Undtagelse danne Magleby og Fuglsbølle med deres slanke, spidse Taarne. Noget for sig blev ogsaa Kirken i Tranekær. Det var den Kirke, hvortil Ejeren var nærmest knyttet, og derfor skulde den ogsaa ligne det, han holdt mest af af alt, et Theater. Det gamle Taarn blev nedrevet, og istedet kronedes Bygningen af en bred Kuppel, der lignede Kuplen paa det nuværende kongelige Theater i København, omkring Kuplen løb Balkoner med Jerngitter. Selve Bygningen var fra øverst til nederst overmalet med en skinnende

kanarigul Farve, som det første franske Kejserdømme havde bragt paa Moden. Rundt omkring paa Langeland byggede Grev Ahlefeldt nye Skoler. Skolen i Tranekær, der nu benyttes som Lærerbolig, blev bekendt viden om i Danmark for sin arkitektoniske Skønhed, Martin Nyrop erklærede mange Aar senere, at dette Hus i sin Slags var en af de smukkeste Bygninger, han nogensinde havde set.

Ret betegnende for Frederik Ahlefeldts Passion for Heste og Theater er det, at han byggede et Tempel for Thalia lige over for den af ham selv opførte Hestestald med en Ridebane imellem de tvende Bygninger. Hestestalden kom i en adskillig højere Grad til at ligne et Skuespilhus end selve Theatret, der var en ret almindelig, lang, lav Bygning med et højt Mansardtag. Ogsaa det indre af Hestestalden skulde saavidt muligt ligne et Theater, Dekoreringen besørgedes af en tysk Kunstner Quitschreiber, der udførte tvende Buster af Frederik Ahlefeldts Yndlingsforfattere Voltaire og Lessing, disse Buster blev anbragt paa Piller mellem de Baase, i hvilke Grevens Yndlingsrideheste stod. Den samme Quitschreiber dekorerede baade Vægge og Loft i Billardstuen, der befandt sig i Hestestalden, Tidens Tand har bortnavet disse Malerier, kun eet eksisterer endnu, forestillende to Hingste, der slaas.

Det var dog ikke alene Opførelsen af Kirke- og Skolebygninger, der interesserede Frederik Ahlefeldt, han fulgte ivrigt Præsternes Virksomhed rundt omkring i de forskellige Sogne, og lige som sine Forfædre interesserede han sig i høj Grad for Pædagogik. Skoleforordningen af 1814 bragte en Del Forandring i Lensgrevernes Stilling overfor Skolen, der blev saaledes oprettet en Skolekommission, der paa mange Punkter fik den Myndighed over Skolevæsenet, som Grevskabet hidtil

havde haft. En meget vigtig Ting, det pekuniære, vedblev dog at sortere under Grevskabet, saaledes at Skolernes Regnskab blev ført paa Godskontoret i Tranekær. Det betød det samme, som at Frederik Ahlefeldt vedblev som hidtil at have store Udgifter af Skolevæsenet, for her som paa de fleste andre Omraader gjorde Besidderens Flothed og elskværdige Ligegyldighed overfor Penge sig gældende. Lidt efter lidt gled dog Ledelsen af Langelands Skoler helt og holdent over til Skolekommissionen. Blandt det meget nye, som Frederik Ahlefeldt i sin utæmmelige Reformiver indførte i de langelandske Skoler, var Undervisning i Fysik, Botanik og Astronomi. Lærerne fik Tilhold om at modarbejde Overtro hos Eleverne og at oplyse Børnene om Fornuftens Grundsætninger. Paa et enkelt Omraade foregreb Ahlefeldt i den Grad Begivenhedernes Gang, at han lod Lærerne docere Sundhedslære, noget man som bekendt først de allersidste Aar er naaet til i Latinskolerne. Frederik Ahlefeldt var i den Grad begejstret over Skoleforordningen af 1814 og den nye Institution Seminarierne, at han bestemte sig til at oprette et Lærerseminarium i Tranekær By, og som Forstander havde han tænkt sig sin Yndling, Læreren i Tranekær, Frederichsen. Planerne døde dog hen.

Som den ivrige Ven af Oplysning og Fremskridt var det Frederik Ahlefeldt om at gøre at ansætte Præster, der kunde staa ham bi i hans Arbejde til Fremme af det nye i Tiden paa Trods af Langelændernes Vedhængen ved det gamle. Frederik Ahlefeldt foretrak saavidt muligt at udnævne unge Præster, der vare udprægede Rationalister, og som i deres Prædikener kunde indflette praktiske Raad angaaende Fremskridt paa Landbrugets Omraade og i det hele støtte Frederik Ahlefeldt i hans Reformarbejde. Da

der dengang saa lidt som i vore Dage var noget udpræget kirkeligt Liv paa Langeland, og da det var smaat med Kirkegangen, kom Præsterne ikke til at spille nogen synderlig stor Rolle, Pietismen var gaaet ret sporløst hen over Langelændernes Hoveder, og da det ikke engang i den Periode, hvor Regeringen satte Straf for Udeblivelse fra Guds-tjenesten, var muligt at drive Langelænderne i Kirke, er det ikke saa underligt, at Øens Beboere ogsaa udebleve, da de friere Tider indtraadte.

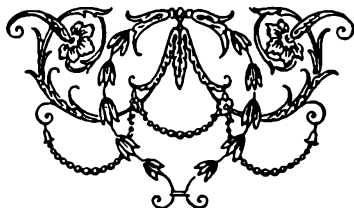
Frederik Ahlefeldts Tillid til, at Tyskerne og specielt Holstenerne vare dygtigere end de danske, gjorde sig ikke blot gældende med Hensyn til Skuespillere, bildende Kunstnere, Haandværkere o. s. v., ogsaa paa det kirkelige Omraade favoriserede han det tyske Element, han veg saaledes ikke tilbage fra at ansætte en holstensk Præst, der først efter sin Ankomst til Langeland maatte tilegne sig Færdighed i at tale dansk. Vi have i denne Bogs første Del omtalt Frederik Ahlefeldts nære Venskab med Rektor ved Latinskolen i Slesvig, Esmarch, der var et af de Mennesker, Frederik Ahlefeldt var nøjest knyttet til, medens han laa i Garnison i Staden ved Slien. For at glæde sin gamle Ven kaldte Frederik Ahlefeldt dennes Søn til Præst i Humble og bragte ved denne Udnævnelse en god Pørtion Uro ind i det hidtil fredelige Liv i Sognet. Den unge Esmarch tog nemlig Patronens Ønske om, at han skulde søge at fremme Oplysningen i Humble, ganske bogstaveligt. Særlig blev der klaget over Pastor Esmarchs Indgriben i Skolesagerne, og for at mægle Fred maatte Frederik Ahlefeldt ligesom i sin Tid Bedstefaderen, selv møde op i Skolen og personlig se efter, hvorledes det hele gik.

Frederik Ahlefeldt var meget ivrig efter at faa indført

CHR. COLBJØRNSEN

den nye Salmebog og fik den gennemført paa Trods af Modstand fra den langelandske Befolkning, der helst vilde bevare den gamle, men Præsterne, der vare afhængige af Patronen, holdt med denne, og de nye Salmer blev indførte med kraftig Støtte baade af Provst og Biskop. For at lette Gennemførelsen af denne Reform, var Frederik Ahlefeldt straks villig til at købe en Masse nye Salmebøger, der blev gratis omdelt i Sognene. Det hjalp.

VI HAVE hidtil ikke beskæftiget os meget med Frederik Ahlefeldt i hans Egenskab af Militær udover de rent statistiske Data. Det er af den gode Grund, at han hidtil ikke havde spillet nogen som helst Rolle som Militær, men den Tid skulde komme, da hans Navn fandt Genklang Landet over netop som Kriger, det var dog først mange Aar efter, at han havde fæstet Bo paa den gamle Borg ovre paa Langeland.

Da Ahlefeldt forlod Slesvig By, var han Oberstløjtnant og stilledes nu, efter at han havde taget Bolig paa Trane-kær, à la suite ved sit Regiment. I 1801 fik han sin Afsked fra Regimentet, og samtidig udnævntes han til Chef for det langelandske Landeværn, der udgjorde en Bataillon, bestaaende af 5 Compagnier, hver 200 Mand stærkt. Denne Infanteribataillon kom til at spille en betydelig Rolle i de Krigsaar, der forestod og særlig da i 1807 og 1808, da Langeland blev en vigtig Krigsskueplads. Foruden Landeværnet laa der i de Aar paa Langeland 2. jydsk Infanteriregiments Jægerkompagni, fyenske ridende Artilleridivision og en Eskadron fyenske Dragoner, desuden havde Frederik Ahlefeldt selv oprettet et Korps, der blev kaldt »de langelandske Graajægere«. Frederik Ahlefeldt bestred selv alle Omkostningerne ved Graajægerne; som Befalingsmænd

WILLEMOES

ansatte han langelandske Proprietærer, egne Forvaltere og Skovfogeder og andre Funktionærer. Det morede Frederik Ahlefeldt, der havde Anlæg paa saa mange Omraader, selv at tegne Uniformer til Graajægerne og til Landeværnets Officerer og Mandskab.

Paa Fyen var man ikke synderlig opbygget over, at Frederik Ahlefeldt tillod sig at forstærke Tropperne paa Langeland med fyensk Mandskab. Kommandanten i Nyborgførte Klage til Kronprinsregenten over Ahlefeldts Fremfærd, men Langelandsgreven havde her som sædvanlig Regentens Øre, og der blev intet Hensyn taget til Klageren. Om hele Organisationens af de ham underlagte Tropper førte Ahlefeldt en udførlig privat Korrespondance med Kronprins Frederik, med hvem han ogsaa mundtlig forhandlede i Kiel, hvor han var rejst ned for at tale om Sagerne. Kronprinsen bestemte, at Ahlefeldt skulde staa direkte under ham uden nogen anden militær Foresat. Ahlefeldt fik en meget udstrakt Magtfuldkommenhed, idet Kronprinsen befalede, at alle civile Øvrigheder ubetinget skulde adlyde Grevens Befalinger.

Graajægerens Uniformer blev, det ligger i Navnet, graa, graa Vaabenfrakke med grønne Opslag og graa Benklæder, dertil en rund Hue. Kronprinsen greb ind i Uniformsspørgsmaalet, idet han befalede, at der skulde være Fjer i Huen, hvad Ahlefeldt ikke havde villet have. Graajægerne bestod af frivillige, Landeværnet af hjempermitterede Soldater, der havde tjent deres reglementerede 6 Aar i Hæren, og som vare under 45 Aar, dertil kom Rudkøbings Borgervæbning og mange frivillige, som Generalen havde faaet Lov til at indrullere. I Landeværnet skulde de hjemsendte Soldater staa i 18 Aar. I 1807 blev Frederik

Ahlefeldt udnævnt til Øverstbefalende over alle de paa Langeland, Taasinge og Ærø værende Tropper. I 1802 var han blevet udnævnt til General. Til Feltpræst for de langelandske Tropper udnævnte General Ahlefeldt den unge Grundtvig, der dengang var Huslærer hos Tranekærfamiliens nærmeste Naboer, Familien Leth paa Egeløkke. Grundtvig havde dengang endnu ikke faaet Ordination som Præst, hvad han først fik flere Aar senere, saa man kan sige, at Frederik Ahlefeldt foregreb Begivenhedernes Gang. De langelandske Troppers Hovedopgave var at sørge for, at de danske Tropper, der skulde føres til Sjælland over Langeland og Lolland, kunde slippe over Langelandsbæltet til Trods for de engelske Krigsskibe, der patrullierede i Farvandene omkring Langeland. Nogle Skanser, som Frederik Ahlefeldt rejste i Stengade Skov, for derfra eventuelt at beskyde Engelskmændene, staar endnu som Minde om hin Tid og kan ses paa hosstaaende Billede.

Ved Freden i Amiens 1802 var der efter mange Aars uafbrudt Krig endelig bleven Fred i Europa. De forudgaaende Krigsbegivenheder havde tilfulde vist, at Danmarks Stridskræfter vare meget mangelfulde, og det laa nu Kronprins Frederik meget paa Sinde at raade Bod paa Danmarks Hær og Flaade, saaledes at Landet kunde staa kampdygtigt overfor kommende krigerske Begivenheder. Ligesom Kronprinsen havde været den bærende Kraft ved Gennemførelsen af Landboreformerne, saaledes blev det atter ham, der havde Fortjenesten af Reorganisationen af Landets Forsvar. Som vi ovenfor have set, var Kronprinsen, der paa saa mange Maader var forud for sin Tid, en Tilhænger af Indførelsen af almindelig Værnepligt, men hans Bestræbel-

148

SKANSERNE I STENGADE SKOV

ser strandede paa en Modstand, han ikke formaaede at overvinde. Skønt alle andre Samfundsklasser undtagen Bønderne vare fritagne for Værnepligt, lykkedes det dog Kronprinsen at skabe en Hær, der, naar Landeværnet medregnedes, bestod af omtrent 100,000 Mand. Norge kunde stille et Kontingent paa godt 20,000.

Den i Amiens afsluttede Fred, der havde vakt saa store Forventninger og faaet Europa til at aande lettet op, var ikke af lang Varighed, allerede et Aar efter blussede Krigen op paany og skulde nu uden Afbrydelse vare i samfulde elleve Aar. Freden i Amiens havde fastslaaet tvende Grundsatninger, at frit Skib giver fri Ladning, og at Blokade skulde være effektiv for at kræves respekteret, dette fik en stor Betydning for Danmark, og Landet opnaaede en Række gode Aar i Lighed med dem i Halvfemserne, Handelen blomstrede atter op, medens det øvrige Europa krigede. I fire Aar lykkedes det at holde Danmark udenfor de alvorlige Begivenheder, og disse Aar blev kraftigt udnyttede af Landets vindskibelige Befolkning. I nogen Maade blev Danmark dog berørt af Krigen, idet det blev nødvendigt at samle et Korps paa Landets Sydgrænse, for at beskytte Holsten mod Franskmændene, der havde besat det under Kongen af Englands Scepter staaende Kurfyrstendømme Hannover. Som Følge af Danmarks kloge og forsigtige Politik blev Landet ikke draget med ind i den tredie Koalitionskrig mod Frankrig, men Stillingen blev farligere og farligere, og man ansaa det for nødvendigt at forstærke Tropperne i Holsten. I disse Aar blev Kronprinsen boende i Kiel for at være Begivenhederne saa nær som muligt, og General Ahlefeldt gjorde gentagne lange Ophold dernede for at konferere med Regenten, der havde megen Tillid

til hans Raad. Kronprinsen gjorde ogsaa et længere Ophold paa Tranekær, et Ophold der ikke alene var at opfatte som et venskabeligt Besøg, men som ogsaa benyttedes til Forhandling mellem Kronprinsen og Generalen angaaende den farefulde Situation og Midlerne til at afværge Færerne.

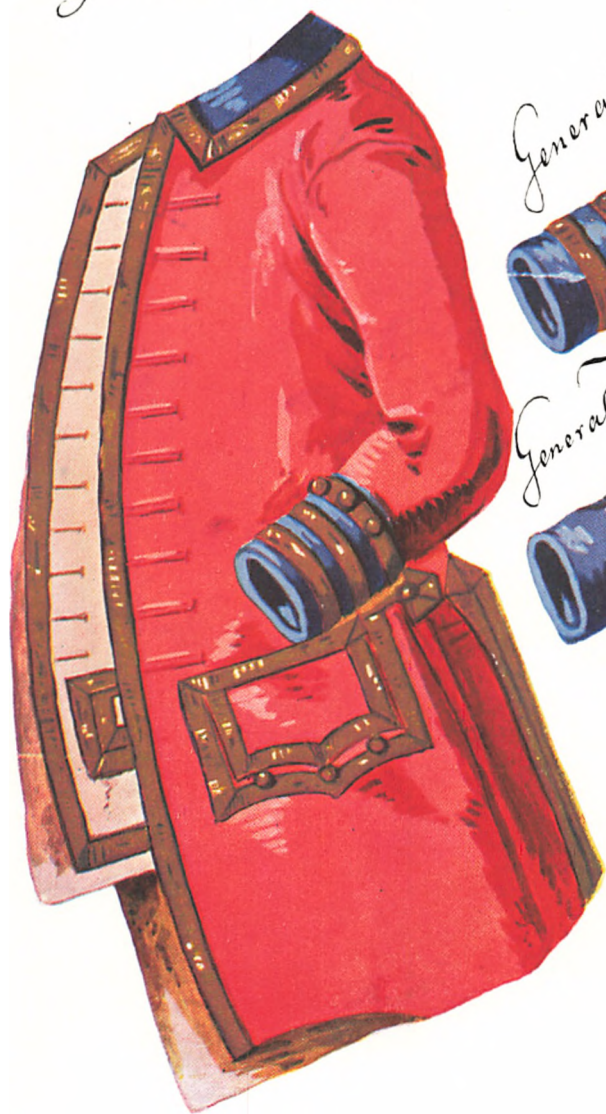
Da Napoleon havde opløst det tyske Forbund i 1806, kom Holsten paa en Maade til at svæve i Luften, og Kronprinsen benyttede Lejligheden til at knytte den tyske Landsdel nærmere til det øvrige Monarki, uden at det dog lykkedes Regenten at gennemføre sine Tanker om en fuldstændig Incorporation; Napoleon, der var den danske Kronprins meget velsindet, tilskyndede ham dertil, men den senere Frederik den Sjette var en forsigtig Mand. Freden var et Øjeblik nær blevet forstyrret for Danmark, der hidtil med Bestemthed havde afslaaet sine Naboers indtrængende Opfordringer til at deltage i Krigen mod Frankrig: Efter Slaget ved Jena i 1806 kastede den slagne preussiske Hær under Blücher sig ind i Lybæk, og Krigens Fakkelluede lige ved det danske Monarkis Tærskel. Det viste sig nu, hvor rigtigt det var, at Kronprins Frederik havde samlet Tropper i Holsten, for derved lykkedes det at forhindre, at Holsten blev forvandlet til en Krigsskueplads, hvor Preussere og Franskmænd skulde komme til at udkæmpe den afgørende Kamp. Under Flugten kom en Deling Preussere uforvarende ind over det danske Monarkis Grænse, men blev hurtigt udjaget af de danske Tropper, der veksledes ved den Lejlighed nogle Skud. Begivenhederne i 1806 fremkaldte den i forrige Kapitel omtalte Fastlandsspærring, hvorved Napoleon haabede at tvinge sin farligste og mest haardnakkede Modstander, England i Knæ ved at

udelukke Øriget fra Tilførsel af Levnedsmidler. Det skulde faa skæbnesvangre Virkninger for Danmark.

Efter at Preussen og med det hele Tyskland var slaaet til Jorden, var der ikke længere nogen Brug for Tropper i Holsten, hvorfor Kronprinsen da ogsaa trak disse tilbage, han forekom herved Napoleons Ønske. Danmark aandede nu atter i den dybeste Fred. For yderligere at føje Napoleon afskar man England fra at dirigere den udenlandske Post til Tønning, det var højest ubehageligt for Englænderne, for hvem Forbindelsen med det europæiske Fastland over Tønning var af megen Vigtighed. Stillingen var meget vanskelig for Danmark, der for alt i Verden ønskede at bevare sin Neutralitet, det gjaldt om hverken at støde Englændere eller Franskmand og med den største Forsigtighed at lade Statens Skude krydse mellem de to farlige Skær. Saalænge det var muligt, strittede Danmark imod overfor Frankrigs Krav om at deltage i Fastlandsspærringen, men England gjorde det selv vanskeligt, ja umuligt for Danmark at fastholde sin Vægning, idet den engelske Regering fraveg de i Amiens tagne Bestemmelser angaaende den neutrale Skibsfart. Stillingen blev efterhaanden haabløs, lukkede man sine Havne for England, havde man straks Krig med det mægtige Ørige, vedblev man at vægre sig mod Lukningen, betød det Krig med den franske Imperator. Krisens Højdepunkt for Danmark kom, da de to Kejsere, Alexander og Napoleon, pludselig, efter nylig at have været Fjender, sluttede Forbund og personligt Venskab med hinanden og enedes om i Forening at kaste England til Jorden. Ved en hemmelig Paragraf i den mellem Rusland og Frankrig afsluttede Traktat i Tilsit bestemtes det, at Danmark skulde tvinges til at lukke sine Havne for England. Hermed sluk-

tes alt Haab for Danmark om at kunne fortsætte sin hidtil førte Neutralitetspolitik. Den franske Marskal Bernadotte stod med et Korps ved den danske Grænse nede ved Elben parat til paa et givet Vink at rykke ind i det danske Monarki, ifald Danmark ikke parerede Ordre. I det Øjeblik var den danske Regering nærmest tilbøjelig til at kaste sig i Armene paa England, for ikke ved Fastlandsspærringen ganske at faa sin Handel og Fragtfart tilintetgjort. Men uden noget som helst Varsel sendte den engelske Regering en stor Flaade ned i Øresund, medens en mindre Flaade dirigeredes til Storebælt; samtidig mødte en engelsk Afsending op i København, for der at forhandle med Regeringen, medens en anden Afsending opsøgte Kronprinsen i Kiel, for med et Par Dages Varsel at afkræve Danmarks Svar, om det vilde Forbund eller Krig med England, en Mellemvej kunde ikke tilstedes. Med en Brutalitet og Kynisme, der søger sin Lige i Verdenshistorien, forlangte den engelske Regering gennem sin Udsending, at ifald Danmark gik ind paa Kravet om Alliance og forpligtede sig til at deltage i Krigen mod Frankrig paa Englands Side, skulde Danmark stille Garantier for sine reelle Hensigter og midlertidig overlade England hele sin Flaade, der under engelsk Kommando skulde deltage i Kampen mod Frankrig og Rusland. Kravet om Flaadens Udlevering kunde man selvfølgelig ikke imødekomme, og dermed var Krigen der. I England, hvor der i Modsætning til Danmark var en offentlig Mening, blev Regeringens Fremfærd mod Danmark stærkt fordømt i vide Kredse. Om Englændernes Handlemaade ved denne Lejlighed kan man med fuld Berettigelse anvende Talleyrands Ord: »Det er værre end en Forbrydelse, det er en Dumhed«, for England mistede ved sin Fremfærd

Generals Uniformes

General Lieutts

General Majorss

FARVELAGT TEGNING OPBEVARET MELLEM GENERALENS MILITÆRE AKTER

HANS KONGEL. MAY. HAR ALLERNAADIGST AGGREERET, AT GENERALSUNIFORMER FOR FREMTIDEN MAA
BLIYES SAALEDES*

en Forbundsfælle, der hellere end gerne vilde have rettet sig efter rimelige Fordringer, nu gjorde England Danmark for mange Aar til sin svorne Fjende.

Til vort Uheld laa den allerstørste Del af den danske Hær i Jylland og Hertugdømmerne, saa det var kun en ganske underlegen Troppstyrke, der kunde sættes imod den engelske Hær, som landsattes paa Sjælland. Den engelske Flaade bestod af 25 Linieskibe, 40 Fregatter og halvfjerde Hundrede Troppetransportskibe. Naar de danske Tropper ikke paa et tidligere Tidspunkt var blevet trukken fra Halvøen over til Sjælland, var det af Hensyn til England, for at dette Land ikke skulde tro, at Danmark pønsede paa Krig. Nu viste denne Hensyntagen sig at være Danmarks største Ulykke, og som Følge af dette ulykkelige Forhold kom Langeland og dermed vor Bogs Helt til at spille en fremtrædende Rolle i de Begivenheder, der nu skulde udvikle sig. København var meget mangelfuldt befæstet, men Regeringen besluttede sig dog til at vove Tønnen. Da der fra dansk Side ingen Modstand blev gjort mod de engelske Troppers Landgang paa Sjælland, det havde vel ogsaa været haabløst med de for Haanden værende svage Styrker, blev København hurtigt omringet. Medens København blev belejret, var Kronprinsen ved Hæren paa Halvøen for at drage Omsorg for, at der saavidt muligt blev sendt Tropper til Undsætning for København, en meget vanskelig Opgave, da Englænderne overalt spærrede de danske Farvande og da navnlig Storebælt. Det gjaldt da om at faa Tropperne til Sjælland over Langeland og Lolland midt imellem »den Skibs-Kjæde, der som en Midgaardsorm omsnoede vore Øer«, saaledes som Grundtvig udtrykte det.

Paa Langeland vakte Krigsbegivenhederne megen Ængstelse, og Indkaldelserne til Landeværnet og Troppeoverførsler fra det øvrige Land manede om Tidens Alvor. Over hele Øen bredte der sig Skræk for, at Englænderne fra de omkring Øen krydsende Skibe skulde gøre Landgang. Den ledende Mand paa Øen under alt dette var selvfølgelig General Ahlefeldt, og Tranekær blev Begivenhedernes Centrum. Paa Tranekær befandt sig dengang Søhelten Peter Willemoes. Den unge Søofficers Navn var paa alles Læber. I Attenaarsalderen havde han som Batterichef indlagt sig stor Fortjeneste under Slaget paa Københavns Rhed, hvor han udviste en ligefrem æventyrlig Tapperhed. Senere var han gaaet i russisk Krigstjeneste, men da Budskabet om Danmarks Ulykke naaede hans Øren, besluttede han at vende tilbage og melde sig til Tjeneste. Saasnart han var kommet hjem, rejste han til Kronprinsen i Kiel for at modtage nærmere Ordre. Kronprinsen maa have næret høje Tanker om den unge Søofficers Kvalifikationer, siden han straks uden Betænkning betroede ham det meget vigtige og farefulde Hverv, vi nu skulle omtale.

Det var Willemoes, der skulde besørge den vanskelige og farefulde Overførelse af Mandskab til Lolland. Her ved denne Lejlighed gjorde de ovenomtalte Skanser Nytte, idet de mange Fiskerjoller, der med Overførslen for Øje var bragt sammen i Stengade Skov, skjultes bag Skanserne. Overførslerne foregik ved Nattetide i hele Efteraaret, og ubegribeligt er det, at de kunde finde Sted bogstavelig talt midt imellem de engelske Krigsskibe. Willemoes indlagde sig megen Fortjeneste under disse Forhold og udviste et koldblodigt Mod, en Raadsnarhed og en Energi, som overalt vakte Beundring, ikke mindst hos hans midlertidige Fore-

satte General Ahlefeldt, der kom til at holde meget af ham. Ogsaa Grevens Familie omfattede ham med Venskab, ligesom han overalt paa Langeland var alles Yndling. At den tapre, unge Søofficer gjorde megen Lykke hos de langelandske Piger, siger sig selv, det er en gammel Tradition, at Grundtvigs Linier om Willemoes:

»Gjærne han paa Haand og Mund
kyssede den hulde,
var vel og en liden Stund
som han ikke skulde«

refererer sig til Søheltens Langelandsophold.

Grundtvig fik iøvrigt senere Skrupler overfor disse Verslinier, som han forandrede paa følgende Maade:

»Gjærne han paa Haand og Mund
hende kysse vilde,
lod sig og en liden Stund
vel i Snaren hilde«.

Grundtvig maa have vidst Besked i saa Henseende, for det var paa Tranekær, at det historiske Venskab mellem ham og Willemoes blev indgaaet. Grundtvig boede paa Slottet, dels i sin Egenskab af langelandsk Feltpræst, dels som Lærer for Sønnen fra Egeløkke, der sammen med sin Moder havde søgt Tilflugt hos General Ahlefeldt under de urolige Forhold paa Langeland. En tredie Anledning til Grundtvigs Ophold paa Tranekær var hans venskabelige Forhold til Familien Ahlefeldt, særlig til den begavede og dybt forstaaende Grevinde, en Forbindelse vi senere vil faa Lejlighed til at komme nærmere ind paa. Under Krigsforholdene paa Langeland vaagnede Følkeføreren i den lidt over tyve-

aarige Grundtvig. Det var nemlig her ved denne Lejlighed, at han første Gang i sit Liv kom i umiddelbar Berøring med det jævne Folk. Som Feltpræst skulde han prædike for Landeværnsfolkene, men hans Virksomhed indskrænkede sig ikke hertil, han samlede ogsaa de civile Langelændere om sig og talte til dem i Foredrag baade om Kristendom og om nationale Emner, til hvilket sidste Krigen gav rig Anledning. Grundtvig holdt sine Prædikener og Foredrag hvor det kunde træffe sig, i en eller anden Bondegaard eller paa den bare Mark med Himlen som Tag. Grundtvigs æggende og indtrængende Tale gjorde stærkt Indtryk paa den langlandske Befolkning, der længe bevarede ham i frisk Erindring. Det var langt fra altid Sukkergodt, den unge Feltpræst serverede for sit Auditorium, tværtimod, han tordnede løs mod Drik, Usædelighed, Banden og anden Daarlighed, og det var ikke altid behageligt at høre paa for de gæve Krigsfolk, der gerne vilde more sig i deres Fritid og svire og danse, men de maatte bide i det sure Æble, thi i en nylig udstedt kongelig Forordning stod der: » . . . Alt Krigsfolket skal flittigen bivaane Gudstjens-ten, saaledes som den af Kongen ved Armeen eller Garnisonen er anordnet. I modsat Fald skal den Skyldige 1ste Gang af Præsten paamindes og 2den Gang, naar det er tilkjendegivet Kaptejnen eller Obersten (hvilket Præsten, hvor ingen anden klager, selv skal gjøre) straffes: en Gemeen med Halsjernet, en Underofficer med at miste en halv Maanedes og en Overofficer 2 Maaneders Gage«.

Det var en Maskerade paa Langeland, der gav Stødet til Grundtvigs første virkelige Bog »Maskeradeballtet i Danmark 1808. Et Syn«. Bogen er rettet til det danske Folk, der revses, fordi det midt under alle Landets Ulykker hen-

giver sig til Forlystelser istedet for at bevare en til Situationen mere egnet Alvor. Selv om denne Tordentale er rettet til Folket i dets Helhed, er den dog blevet inspireret af Langelænderne, der med Frederik Ahlefeldt i Spidsen morede sig af Hjertens Lyst. Det skal dog straks siges, at skønt den meget forlystelsessyge Greve under de urolige Forhold morede sig bravt og holdt mangt et Gilde paa Tranekær, forsømte han ingenlunde sine Pligter, men var paa Færde tidlig og silde i sin Egenskab af Overansfører for Tropperne og som Indehaver af den vidtstrakte Myndighed, som Regenten havde forsynet ham med under Krigstiden. Han blev en god Støtte for Willemoes og havde sin Part af Fortjenesten for at Troppeoverførslerne fra Langeland lykkedes saa godt. Ogsaa den almindelige Befolkning paa Langeland gjorde i fuldeste Maal sin Pligt, opildnet dertil af Frederik Ahlefeldt, der var beundret og afholdt af alle paa Øen, og hvis store organisatoriske Talent gjorde sig gældende under de alvorlige og indviklede Forhold. Tranekær Slot lignede en Fæstning med et ustandseligt Rykind og Rykud af Militær. Efterhaanden blev hele den vaabenføre Del af Langelands Befolkning indlemmet i Militæret. Foruden Skanserne i Stengade Skov blev der mange andre Steder langs Stranden mod Øst og Vest rejst Batterier, der skulde forhindre Engelskmanden i at forsøge paa Landgang. Det kom virkelig til en Fægtning ved et af disse Batterier ved Polleholm, hvor det lykkedes at jage engelske Tropper, der prøvede paa at komme i Land ved Hjælp af Baade, tilbage. Foruden Landeværnet var der paa Langeland, som paa de fleste andre Steder i Landet, hvor man befandt sig i Nærheden af Stranden, oprettet en »Kystmilitice«, bestaaende af lidt ældre Mænd, der ikke havde været

rigtige Soldater. Kystmilicen skulde udføre en Slags Vagt-tjeneste, Mændene havde iøvrigt ikke noget militært Til-snit, de bar ikke Uniform, en Kokarde i deres private Hat eller Hue og det kort afklippede Haar skilte dem fra den øvrige Befolkning, Vaabnene var af alle mulige Slags, baa-de rigtige Vaaben, Høtyve, Tøjrekøller og lignende. Dette lidt ejendommelige Korps gjorde virkelig god Nytte, og Willemoes fik al mulig Brug for dets Assistance. Det virkede ogsaa beroligende paa den langelandske Befolkning, der gik i stadig Angst for Englændernes Landgang. Om Indkaldelserne kan læses i nedenstaaende Cirkulærer fra Generalen.

Samtlige Lægds mænd herpaa Landet beordres herved at indkalde alle Reserver saavel af Infanteriet som Drago-nerne, der maatte være her paa Landet. Disse melde dem ufortøvet i Landeværns-Companie-Districterne hos de der-værende Herrer Companie Chefer, hvor de erholde Årma-tur og inddeles i Companierne,

(sign.): AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Stot 24. Aug. 1807.

Til Lægds mændene:

Anders Rasmussen i Taarpe: Ankom bemeldte Dato Kl. 2 Eftermiddag, strax afsendt, (sign.) A. Rasmussen.

Jens Jensen i Rifbjerg: Ankom bemeldte Dato Kl. 3 Efter-middag, strax afsendt, (sign.) Hans Mads Petersen, Lægds-mand for Lægdet.

Jens Nielsen i Steengade: Ankom Kl. 5 og strax sendt. Til-staar (sign.) unge Nielsen i Steengade.

Jørgen Bay i Boetofte: Ankom Kl. 11 $\frac{1}{2}$ om Aftenen, afsendt i samme Øjeblik. Tilstaar (sign.) Jørgen Bay d. 24. Aug. 1807.

Jørgen Clausen i Leybølle: Ankom Kl. 3 Formiddag og strax afsendt. Tilstaar (sign.) Jørgen Clausen Leybølle d. 25. Aug. 1807.

Hans Nielsen i Snøde: Ankom Kl. 11 $\frac{1}{2}$ i min Fraværelse, da jeg var til Hove. Ved min Hjemkomst Kl. 2 strax læst og bortsent. Tilstaar: Snøde d. 25. Aug. 1807, (sign.) Hans Nielsen.

Jørgen Frandsen i Stoense: Ankom den 25. August Kl. 10 Formiddag og afsendt straks. Tilstaar Staaense Sønder Gaaer, (sign.) Jørgen Frandsen.

Samtlige Lægds mænd herpaa Landet beordres herved at indkalde alle Reserver saavel af Infanteriet som Dragonerne, der maatte være herpaa Landet. Disse melde dem ufortøvet i Landeværns-Companie-Districterne hos de der-værende Herrer Companie Chefer, hvor de erholde Armatur og inddeeles i Companierne.

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Slot, 24. Aug. 1807.

Til Lægds mændene:

Mogens Rasmussen i Pederstrup: Forevist Kl. 12. Ved første Bud afsendt strax.

Christen Hansen i Westerbye.

Jens Bay i Herslev: Ankom Kl. 5 og afsendt strax.

Hans Svendsen i Vindebye: Ankom Kl. 7 $\frac{1}{2}$ og afsendt strax.

Mads Jørgensen i Tryggeløv: Ankommen om aftenen sildig og bortsendt strax.

Jacob Jørgensen i Fodslette.

Hans Qvindebierg i Nordenbroe: Andkum den 25. August om Morgenen Kloken 7. Buert her var med Ordeneren sagte at det hafte være i Foslette. Tilstaaer (sign.) Hans Qvindebierg.

Beboerne havde ikke let ved at forstaa Cirkulæret, herom vidner følgende, til Godskontoret i Tranekær stiledede Henvendelse fra en af Gaardmændene i Nordenbro, Hans Qvindebierg.

P. M.

Jeg skulde Gierne Faare Spørge hoes dem Hovr Ledes denne Orden skal forstaaes. Da den Befaller at alle Reserverne Skal tilsiges at møde ved Landeverens Companierne og der inddeles i Companierne, jeg har Værret Hoes Captein Hedemand¹ og Løitnant Saaeby Og viist dem Ordenen. Di mente at det var di onge Reservere Her er End Nu Paa Landet, deres Passer lyder paa at di skal værre ved Regimentet den 19. september dette Aar. Her er endnu 4 af dem i Vordt lægd ieg har til Sagt dem, og di er møt ved Broløke. Mens ieg har erfaret at Mads Jørgensen Hand mén, det er ikuns dem der Staaer Andtegnet i Rullen med vedtegning Reserve Soeldat. Og Dem er her ingen af, jeg troer ikke, at Mads Jørgensen eller Hans Sørensen i Kiædebye har til Sagt nogen i derres Sogner. Enten maaed di tage feil eller Og Saa jeg. i Søndags da var ieg Ved Broløke. Da Spurtte Nådig Hr. Greven mig Om her var ikke Nogle af Soldatterne Hjemme jeg Sagte io at her var nogle af de

¹ Generalens Svoger, boede paa Brolykke.

Forekommende Sognefogder i Svendborg Amt

have paa Anfordring af *Hr. Lieutenant og Hofkammerets*
Grebj. i Svendborg _____

_____ at tilfige en velbespændt Færredsvogn til ~~Sv.~~

Befordring *##* for *en fra Svendborg i Kongl.*
Erangelske ankomne Skole af 500 No
dogt fra Svendborg til Tranekær Skole.
Lignende gjøres for Erangport over
Vandt med forgyldetbræs. _____

Herved iagttages, at frist Befordring bør gives hver to Mii-
le, og at Sognefogden haver at paategne paa dette Befor-
dringspas, enhver given Befordring, samt hvorfra, hvorhen
og hvad Datum den er givet, ligesom og at meddeele den be-
fordringgiørende Bonde en Attest om den givne Befordring,
for derefter desangaaende at kunde gjøre Anmeldelse for sit
Gudsherfskab. *Dette Pas gælder imidlertid for*
ovennevnte Tour. _____

Svendborg Amts Comtoir den *23.de Febr. 1808*

Schumacher
Kammerfoged og Auktionsmand

Medkommende Skolefoged o. s. v.
med Aften og 1/2 p. og 1/2 p.
eff. med til Tranekær Skole.
W. S. S. S. S.

Overkomplette ved Krompensens Rigimente. Hvorpaa Hand befallet at ieg skulde til Sige dem at møde Strax. Og di møtte Samme Dag Om Eftermiddagen Ved Broløke her var 6 af det Slags. Mens med disse Reservere Det forstaaer ieg ikke Rigtig thi ieg mén Efter Anordningerne da er di Reserver Alle Saa mange Som Staaer i Rullen, der ikke har tjent Kongen og der icke er 36 Aar, dersom ieg maatte Sige, vad ieg mén, da er her mange Fritrækere baade fra 1801, 1802 og 1803 Og fler foruden som aldrig har giort nogen tienneste i derres Dagge di er lige saa gode Karle som di Stagels Onge Soldaterne, der er ikke Vandt til noget i Nu di er ogsaa meget misfornøyet med at di Skal Nu til at gjøre strandvagt og di andre di maaed blive hjemme, jeg beder, at Hr. Cikrateren vilde under Ræette mig herom Paa beste Maade med det allerførste Thi dersom di Kommer ikke med af di andre Sogner af Samme Slags folk: Saa er det io Udret. Og Vorres Di mén det er min Skyld jeg tager mig den drigstighed at Skrive dem Til da jeg mén, at di har skreven Ordenen Paa Herskabets Vegne.

(sign.): HANS QVINDEBIERG.

Nordenbro den 26. August 1807.

Venænde¹

S. T. Hr. Wogt i Trannekier.

Willemoeses Færd paa Langeland kan følges i et med Urette mindre bekendt Digt af Grundtvig: »Willemoes 1807«. Digtet fortæller om, hvorledes Willemoes, der er gaaet i russisk Tjeneste, vender tilbage til sit Fædreland i Harme over det engelske Overfald 1807, han melder sig hos Kronprins Frederik, der sender ham over til Frederik

¹ Formentlig Velædle.

Ahlefeldt paa Langeland, Grundtvig lader Kronprinsen kalde Frederik Ahlefeldt sin Frænde og trofaste Tjener. Willemoes drager til Tranekær, og der følger en Skildring af Forholdene paa Langeland, hvor man faar travlt med at køre Baadene ned til Stranden, hele Øen er i Bevægelse, Stemningen karakteriseres med Storm, rugende Nat og brusende Bølger, men det kalder Willemoes »Vejr for Danmarks Dreng«. Digtet giver en Beskrivelse af Baadefarten over Langelandsbæltet, om Faren fra de engelske Krigsskibes Side og fra Storm og Bølger, i tre Dage gaar man i Spænding, inden Willemoes lykkelig og vel er vendt tilbage efter at have landsat Mandskab og Vaaben paa Lolland. Heltens Tilbagekomst »vækker Jubel paa højen Borg ej mindre paa Øen«, men Glæden bliver hurtig slukt, for nu kommer der Bud om Københavns Bombardement og Flaadens Bortførelse.

Hr. Willemoes farer, som Solen mon gaa,
Og alt som de Stjerner mon skride,
For Dannemarks Høvding han ganger at staae:
»For Landet mig lyster at stride;
 »Thi kom jeg nu hid,
 »O, send Du mig did,
»Hvor Æren og Livet det gælder!

Den Høvding han stander saa tankefuld,
Og glad er han ikke i Sinde:
»En Tjener, som Du, er jeg visselig huld,
»Ei Kongedyb gik mig af Minde;
 »Men Vejen er lang,
 »Saa ond og saa trang,
»Til Sjællands de hærgede Kyster.

» Her stander saa mangen en Kæmpe god
» Og Sværdet han bærer ved Siden,
» Jeg mener, han sparer ei Liv eller Blod,
» Om han det maa løfte i Striden;
 » Men Veien er lang,
 » Saa ond og saa trang,
» Alt mellem Orlogger saa mange«.

Hr. Willemoes stander saa rørt udi Sind,
Og Taaren ham stander i Øie;
Saamangen en Tanke gaar ud og gaar ind,
Hvordan det sig vel kunde føie,
 Paa lukkede Sø,
 Fra Ø og til Ø,
At føre de Vaaben og Svende.

Han tænker, han føler, han taler saa vel,
Det hører den Høvding med Gammen:
» Paa Tranekær sidder Grev Ahlefeldt,
» En Frænde af Skjoldungestammen,
 » Did føre Dig Gud
 » Med Brev og med Bud,
» Han er mig saa trofast en Tjener«.

Hr. Willemoes kommer til Tranekær Slot,
Der komme de Jyder tillige:
Dem Frederik sender, han veed det saa godt,
De Jyder de monne ei svige;
 En Høvedsmand god
 Af ligedant Blod,
Hr. Guldberg¹ han monne dem føre.

¹ Christian Høegh-Guldberg, Søn af Statsmanden Ove H.-G., paa det Tids-

Paa Langeland vorder saa livligt og trygt,
De Baade maa lære at age,
Paa Flugten maa gange selv Qvindernes Frygt,
Man færdes om Nætter og Dage;
 Fra Stryn og fra Hov
 Til Stengade-Skov,
Hel underlig age de Baade.

Der ligger de Stakler som Fiske paa Land,
Det Leie dem hover saa ilde,
De hige fra Skoven mod bølgende Strand,
Og det baade aarle og silde;
 Men Britten har lagt
 For Lolland paa Vagt
Orlogger, Fregatter og Brigger.

Det stormer i Skov og det stormer paa Sø,
I Trætop saa højt det mon suse;
Og Natten den ruger saa sort over Ø,
De Vandbølger skumme og bruse;
 Men Willemoes spaar:
 Nu lystigt det gaar,
Det Veir er for Dannemarks Dreng.

punkt Ritmester ved jyske lette Dragoner; han var en dygtig og tapper Officer, hvis Patriotisme gav sig et smukt Udslag, da han et Aar efter de her omtalte Begivenheder, paa Grund af alle de Ulykker, der havde ramt Danmark, overlod Staten en betydelig Del af den store Formue, han havde arvet fra sin Fader. I 1848 var den 71-aarige Mand blevet udnævnt til kommanderende General for Jylland og Fyen, og da Krigen brød ud, ventede man almindeligt, at Guldberg skulde anføre den Hær, der blev sendt mod Oprørerne. Hvervet tildeltes imidlertid Hedemann. General Hægh-Guldberg døde 1867 som 90-aarig.

Thi skydes nu Baadene tolv udi Strand,
Kun hundrede Mand de kan bære.
Saa ilde bekom dem hin Agen paa Land,
Og tørstige Væden de tære;
 En vovelig Færd,
 Det tykkes Enhver,
Dog Jyder og Willemoes ikke.

Der sidde de Svende, de øse, de ro,
De ro mellem Britternes Snekker;
O, er det at vente, o er det at tro,
De Aareslag Fjenden ei vækker?
 Men var det end saa,
 Hvor kan de bestaa
Mod Storm og mod Læk og mod Bølge?

Det dages, det times, det stormer endnu,
Den Greve sin Frygt ikke dølger,
Han rider til Hav og han stirrer med Gru
Alt over de brusende Bølger:
 O sikkerlig brat
 Den Kæmpe i Nat
Forgik med de modige Svende.

De Timer de gange til Middagen hen,
De gaa, som de komme, med Sorgen.
Da rider i Gaarden saa hurtig den Svend,
Det høres, det rygtes i Borgen:
 Med Vaaben og Mand
 Nu komme til Land
Af Baadene seks, men ei flere.

Hr. Benzen han rider til Tranekær Slot,
For Greven han ganger at stande
Ei maa I, Hr. Greve, mig regne til Spot:
Mit Komme; Det Jyder skal sande,
 At gerne vi leed,
 Og mandigen stred
Mod Storm og mod Læk og mod Bølge.

Kun seks af de Baade jeg frelste til Land,
Slet intet jeg mægter at sige,
Fra dennem som fulgte min Høvedsmand,
Og Willemoes med ham tillige.
 Og sikkerlig brat
 De alle i Nat
Forgik med de dristige Svende.

Det varer i Dage, det varer i to,
Det varer i trende tillige,
Da høres de Baade mod Landet at ro,
Hr. Willemoes ses at udstige.
 Ei Vaaben og Mand
 Han fører til Land,
I Lolland der monne de stande.

Stor Gammen nu vorder paa høien Borg,
Ei mindre paa Øen at kjende;
Thi det haver været al Langelands Sorg,
At Willemoes saa skulde ende,
 At han skulde dø
 Paa brusende Sø
Og maatte slet ikke sig værge.

Den Gammen er stakket paa Ø og paa Borg,
Det maatte saaledes nu være,
Den drives paa Flugten af Dannemarks Sorg,
Af Dannemarks Skam og Vanære.

Der kommer et Bud,

O, hjælpe os Gud!

De Danske, de flygted ved Køge.

Nu kommer det andet saa hurtig paa Rad,
Og det maa vel Hjerterne knuse:
De Bomber de fløi imod Axelstad,
Til Aske blev Kirker og Huse.

Og, synker i Jord,

I Kæmper fra Nord!

Og Dannemarks Flaade er tagen.

Der sidder den Greve saa bleg som et Lig,
Kan Ordet ei sige for Smerte.
Det kjender kun Gud udi Himmerig,
Hvad hver maatte føle i Hjerte.

Hvad hjælper det nu

At Willemoes, Du

Og Jyder mod Stormen har kæmpet.

Hr. Willemoes drager fra Ø og til Ø,
Han mægter slet ikke at græde.
At føre de Vaaben og Mænd over Sø,
Det kan ham slet ikke nu glæde,

Thi hvad som forgik

For Britternes Blik,

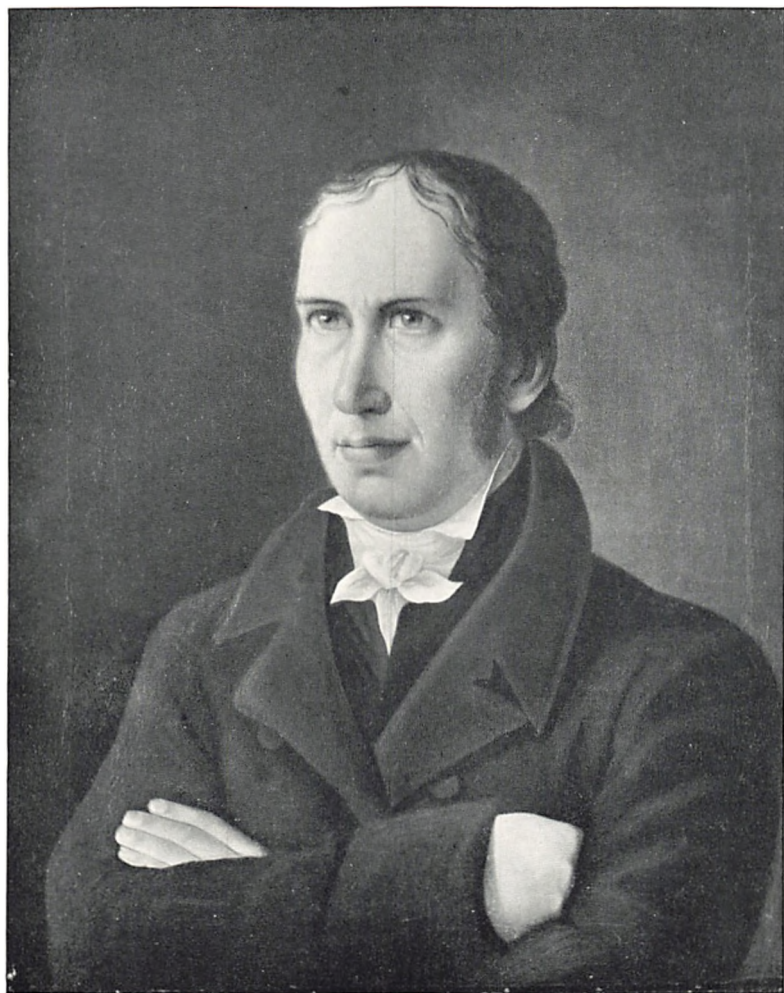
Det stander ei mer til at frelse.

Det i dette Digt skildrede er kun en enkelt Episode i Willemoes' Virksomhed paa Langeland. Overførslerne stod paa lige til sidst i Oktober 1807, men da havde ogsaa Strabadserne taget i den Grad paa den kække Sømand, at han maatte bede Kronprinsen om Orlov for at komme under Lægebehandling. At Willemoes kunde trænge til nogen Tids Hvile kan ikke undre, efter hvad han havde præstet: Nat efter Nat var han sejlet i aaben Baad over Bæltet og altid saa vidt muligt naar der herskede tæt Mørke og Regnvej, for i saadanne Nætter var det lettere at undgaa de patrouillerende engelske Krigsskibe, i Maaneskin vilde Risikoen, for at Engelskmændene skulde opbringe Baade og Mandskab, være for stor. Willemoes drog ud paa disse naturlige Togter som til en Fest, Farerne og Strabadserne lokkede ham med hans Lyst til Æventyr, han sad selv til Rors i den forreste Baad, efterfulgt af den lille Eskadre, der altid var stuvende fuld af Soldater.

Da man ingen Lys turde have ombord for ikke at blive opdaget af Engelskmændene, og det var nødvendigt for Willemoes at se paa Kompasset, havde han lagt afskaarne Sildehoveder omkring dette, derved opnaede Willemoes at faa Kompasset saa meget oplyst, at han kunde følge det. Det var ikke noget ringe Antal Soldater Willemoes overførte hver Gang, ved en enkelt Lejlighed var der saaledes 574 Mand med. Det kan have sin Interesse at læse en af Willemoes' Rapporter til Kronprinsen.

Deres kongelige Høyhed!
Naadigste Kronprinds og Herre!

Da der i den senere Tid er ankommen en Del rejsende fra Kjøbenhavn og Sjælland, som ønske at rejse videre i

GRUNDTVIG

Dannemark og desaarsag har foreviist mig Passer for at komme over det store Bælt med mig, naar jeg gaar ud om Aftenen paa Expeditioner, saa beder jeg Deres Kongelige Høyhed allerunderdanigst, at der maatte blive givet mig en Forholds-Regel herfor, hvorefter jeg kan rette mig, da jeg ey veed, om det er Deres Kongelige Høyheds Ønske, at Passagerer fra Sjælland maa komme over og har af samme Aarsag stoppet alle indtil jeg indhenter nærmere Ordre. Jeg er nu blevet saa lykkelig at kunde bruge en liden Flode af Jagter og var i overgaars Nat saa hældig at bringe 574 Mand og Oberst Kardorph over paa een Gang; der er nu en Tusind Mand af Kardorphs Regiment kommen over, hvilket sikkerlig er blevet Deres Kongelige Høyhed Rapporteret af Grev Ahlefeldt. I Gaar Nat var der aldeles ingen Leylighed til at bringe den sidste Battalion og det Infanterie, der for nærværende Tid staar paa Langeland, over. Lieutenant Cederfeldt er ankommen til mig, hvorføre jeg allerunderdanigst takker. Lieutenant C. Wulff¹ er fra Kjøbenhavn ankommen til Laaland og har tilbudt sin Tjeneste her ved Expeditionen, men da vi nu ere 2de Officerer og Tingene i god Gang, saa ere vi fuldkom̄en nok til at besørge samme — i Særdeleshed da vi ey kan indskibe meere end Natten og Veirliget tillader og for at komme til og fra Langeland.

Jeg har ofte været Fienden meget nær, men aldrig nærmere end for 3de Aftener siden, da jeg gik fra Langeland med en 400 Mand, thi vi havde 2de Brigger et lidet Stykke

¹ Christian Wulff, den Gang Premierløjtnant i Marinen, havde nylig udmærket sig som Chef for Kanonbaaden »Nakskov« under en Kamp med Englænderne i Kalvebodstrand.

til Louvart, som fulgte os en 3 fierding Vey, da de vendte og kom os af sigte.

Deres Kongelige Høyheds
allerunderdanigste Tiener
PETER WILLEMOES.

Laaland den 26. September 1807.

Deres Kongelige Høyhed Kronprinds Frederik
Hoved-Quarteeret, Kiel.

Kronprinsen affattede selv følgende Svar paa denne Rapport:

»Naar saadanne Rejsende komme, da kan De tage dem med i Retour, dog bør de først overtude Dem om, at det er ærlige Folk og ei Spioner. Fra Langeland til Lolland oversætter De ingen uden Grev Ahlefeldts Ordre.«

Den Rapport, hvori Willemoes anmoder Kronprinsen om Orlov, ser saaledes ud:

*Deres Kongelige Høyhed!
Naadigste Kronprinds og Herre!*

Formedelst mit Helbreds meere og meere Aftagende, som i den seenere Tid er betydelig tiltaget, beder jeg allerunderdanigst Deres Kongelige Høyhed ikke tage mig det unaadig — at jeg beder mig paa nogen Tid afløst fra Expeditionen, for at jeg kan have Leylighed til at søge en duelig Læge. Det gjør mig udsigelig ondt ey at kunde fuldende, hvad jeg havde begyndt, men i det glade Haab, at jeg snart

vil blive frisk igen og mælde mig for Deres Kongelige Høyhed til videre Tieneste oppebier jeg med Utaalmodighed min Helbredelses Time.

Ved min sidste Expedition paa Vestsiden af Langeland, hvor vi indskibede 104 Heste med endeel Rytteri, hvoraf jeg er lykkelig kommen til Laaland med de 90 Heste og alle Rytterne; men de 14 Heste, som vare i 2de Baade, veed vi endnu ey hvor er landet, da vi er først i Nat kommen hertil, og der er saa mange Steder at lande paa.

Allerunderdanigst
PETER WILLEMOES.

Taars Færgested, den 28de Octbr. 1807.

Troppeoverførslerne over Langeland ophørte inden der kunde komme Svar paa Willemoes sidste Rapport, idet de engelske Krigsskibe sejlede bort et Par Dage efter for først at komme igen henad Foraaret, saa de danske Troptransporter til Sjælland behøvede ikke mere at foregaa ad den hidtil benyttede Omvej.

Nedenstaaende Brev fra Willemoes til Frederik Ahlefeldt giver levende Udtryk for den unge Søofficers Følelser overfor Generalen.

Underdanig Pro Memoria!

Da der har viist sig 3 Krydsere under Langelands-Kysten i Aften og det ubehagelig stille og lyse Vejrlig tillige er indtruffen, saa har jeg anset mig for god Priis, dersom jeg tog Expedition i Nat, hvorfor jeg beder Greven at lade Compagniet vide, at hvis Leyligheden bliver bedre, skal jeg komme imorgen Aften til omtalte Tid og Sted. Posten er

idag komēn fra Kiøbenhavn hertil, og med Taarer i Øjnene og med Hevn i Brystet har jeg læst Navnene paa adskillige af mine Cameraters Død — enten mit eller Fjendens Blod flyde naar og hvor jeg træffer en af disse Mordbrændere. Mueligt at vore Færger i Nat vil blive uroeligt og har derfor taget de alvorligste Mesyrer derimod. Skulde Overbringeren blive attrapperet underveis, har han den strængeste Ordre at rive dette Brev istykker og kaste det overbord. Fru Leth hilser. Inderlig Tak, Herr Greve, for alt got. Gud give, jeg snart maa have den store Fornøielse at tale med Dem. Mærkelig Nyt var der ikke med Posten, da det meeste var gammelt som Greven veed bedre. Vore brave Matroser er Rasendes og mueligt at man ikke vil kunde afholde dem fra at rende Storm paa Holmen. Kammerherre Bille¹ skal have været særdeles imod Capitulationen og er gaaet fra Forstanden, og hele Marinen er vel ogsaa ikke langt derfra.

Med den største Agtelse og inderligste Taknemmelighed er jeg stedse

Laaland, Septbr. 1807.

Deres underdanige
PETER WILLEMOES.

S. T. Herr Greve Ahlefeldt af Laurvig,
Comānderende General paa Langeland
paa Tranekær Slot.

¹ Steen Bille var under Englændernes Belejring af København Chef for Søforsvaret. Som Følge af hans Foresatte, General Peymanns, Mangel paa Initiativ, lykkedes det ikke den daværende Kommandør Bille at udrette store Sager udover de heltemodige, men ganske resultatløse, Udfald mod den engelske Flaade. Bille havde gjort Anstalter til at ødelægge Flaaden, for at den ikke skulde blive udleveret til Englænderne efter Københavns Kapitulation, men Peymann vilde ikke gaa ind paa dette uden udtrykkelig Ordre fra Kronprinsen.

Inden 1807 ebbede ud sendte Generalen følgende Cirkulære omkring paa Øen:

Pro Memoria!

Da det sandsynligvis er at befrygte, at Engelske Krydsere næste Foraar og Sommer vil med Styrke forurolige vores Øe og som erklæret Fiende søge al Leilighed til at gjøre Bytte, saa maa det blive enhvers Pligt af yderste Evne at medvirke til at forhindre et for Landet saa skadeligt Onde.

Med Hensyn hertil anmodes samtlige Jordbrugere, at de i anstundende Foraar besaaer de Jorder, som grændser imod Stranden saa nær, at Fienden kunde opdage, naar Kreaturerne græssede, da jeg ikke bør tillade at slige Jorder bruges til Græsgang, for ej at give Fjenden end mere Lyst til at søge Landet paa Steder, hvor Kreaturer kunde af ham opdages. Denne Advarsel skeer saaledes betimelig fordi at samme kan komme til alles Kundskab, og til saadan Ende herved udgaaer til Cirkulation imellem samtlige Herrer Proprietairer eller deres Forpagtere, hvis Paategning udbedes meddelt.

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Slot, 28. December 1807.

I August kom en ung Premierløjtnant Steffens af Kronprinsens Regiment til Langeland, nedenstaaende Rapport fra ham til Kronprinsen fortæller om hans Ekspedition.

Naadigste Kronprinds!

Den 18. om Aftenen ankom jeg til Ludwigsburg¹, hvor jeg ikke var saa lykkelig at træffe Grev Ahlefeldt. Jeg besluttede derfor at fortsætte Rejsen til Kappel, især da i hele Nabolaget ingen Baade befandt sig. I Kappel fik jeg efter adskillige Vanskeligheder en Baad, hvormed jeg agtede at gaa lige til Ærø, men Vinden var saa ugunstig, at jeg først ankom om Morgenens ved Als og om Aftenen til Ærø, hvor jeg var saa lykkelig at antræffe Grev Ahlefeldt, med hvem jeg idag ankom her til Langeland, hvor jeg endnu maa oppebie Natten for at liste mig imellem de her liggende engelske Skibe, der i Dag have truet Øen med en Landgang, da man afslog dem Proviant.

Deres Kongelige Højhed undskylder af ovenmeldte Omstændigheder, at jeg saa sildig er ankommet her til. Dog agter jeg i morgen at være i Kjøbenhavn, hvis Lykken er god.

Underdanigst
STEFFENS.

Rudkjøbing, den 28. August 1807.

Premierløjtnant Steffens bragte med sig et Brev fra Kronprinsen til General Peymann, Brevet naaede imidlertid ikke Adressaten, idet den unge Officer ude i Langelandsbæltet blev opfanget af Englænderne. Kronprinsens Brev lød saaledes:

¹ Frederik Ahlefeldt havde Aaret før købt Ludwigsburg ved Eckernforde, han betragtede sin Hustru som den egentlige Ejerinde af Godset, da hendes Medgift var anbragt i samme, allerede 4 Aar efter Købet maatte Generalen med stort Tab afhænde Ludwigsburg.

Til
Generalmajor V. Peymann.

Saa ubehagelig den Tanke end er, at tænke sig Muligheden af Kjøbenhavns Overgivelse i Fjendens Hænder, hvilket jeg under Deres Kommando ogsaa ej befrygter, saa finder jeg det dog nødvendigt herved at bekjendtgjøre Dem, at det er Hans Majestæt Kongens Vilje og Befaling, at hvis det ulykkelige Tilfælde dog skulde indtræffe, som Gud forbyde, at Kjøbenhavn blev nødt til at overgive sig, da skal De, forinden sligt sker, sætte Ild paa Flaaden, og lade den brænde, da Hans Majestæt af to Onder vælger det mindre, som det virkelig er at vide sin Flaade opbrændt, end at se samme i sin og Landets Fjenders Hænder og derved give disse Voldsmænd en Triumf, som ingen dansk Mand kan bære.

FREDERIK, K. K.

Kiel den 18. August 1807.

I September Maaned kom et Troppekorps under Kommando af Oberst Kardorff til Langeland. Kardorff, der tidligere havde været Chef for Hestgarden, havde nogle Aar før trukket sig tilbage fra sin militære Stilling og bosat sig paa sine Godser. Da Begivenhederne i 1807 indtraadte, meldte Kardorff sig øjeblikkelig til Tjeneste, hvad Kronprinsen aldrig glemte ham, navnlig da Obersten var flyttet til Meklenborg, hvor de store Godser, som han havde tilgiftet sig, laa.

Kardorff blev udset til at raade Bod paa Følgerne af Slaget ved Køge. Med dette mindre berømmelige Slag hang det saaledes sammen: General Castenschiold, der skulde forsvare Sjælland mod Englænderne, havde samlet det ham

underlagte Korps ved Køge, Korpset var saa godt som udelukkende sammensat af Landeværnsfolk fra Sjælland og omliggende Øer. Landeværnsfolkene var samlede i Hehold til Forordningen af 19. Januar 1801 om Oprettelsen af et Landeværn, de vare ganske uøvede, og deres Bevæbning mildest talt rudimentær, de fleste af Soldaterne optraadte i Træsko og vare forsynede med Leer eller andre mere reglementerede Vaaben, forfærdigede i sjællandske Landsbysmedier. Aanden i denne Hær var meget slet, navnlig mellem de falsterske Landeværnsmand, der med Rette eller Urette mente, at Forordningen kun krævede af dem, at de skulde forsvare Øen Falster. Lige saa snart Landeværnsfolkene fik Øje paa Englænderne stak de Halen mellem Benene og flygtede over Hals og Hoved, længe før Fjenden havde tænkt paa at angribe, de fleste kastede deres Vaaben fra sig i Landevejsgrøfterne. Flugten standsede først nede ved Vordingborg. Komikken ved hele denne Affære forhøjes ved den Omstændighed, at ingen ringere end selve Wellington stod i Spidsen for de engelske Tropper ved Køge.

Kardorff havde personlig meldt sig hos Kronprinsen, da han atter stillede sig til Disposition, og modtog kort efter følgende personlige Ordre fra Regenten.

Til
Kammerherre Oberst Kardorff
i Kjerteminde.

Efter den Nederdrægtighed, som ersket ved Kjøbenhavns Kapitulation haver De at sætte Dem i Marche til Svendborg, Taasinge og Omegn og der fra at gaa over til Lange-

land, hvor De melder Dem til Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig, som besørger Deres Korps transporteret til Laaland. Er det muligt, saa haver De at medtage Hestene saavel som Kavalleriet som Artilleriet; kan det ej ske, saa faar det være lige meget. Fyns, Langelands, Laalands, Falsters og Møens Besættelse er det vigtigste; fra disse Steder kan vi endnu angribe vore Fjender, og kanske vil Forsynet endnu paa denne Maade forhjelpe os til at oprette den Skjændsel, som er truffen os alle.

Major Friboe kan De lade rejse tilbage, naar De gaar til Langeland. Jeg haaber ikke, at Minister Jackson er kommen til Fyn; skulde det være saa, afleverer De ham til Generallieutnant Baron Rantzau.

FREDERIK, KRONPRINS.

Kiel, den 13. September 1807.

Det var Kronprinsens Mening, at Kardorff med sit Korps skulde sætte over Langeland og Lolland til Sjælland, for der at rejse Landstormen. Da Hovedmassen af de danske Tropper vare blevne samlede paa Sjælland, blev Kardorff udnævnt til General og fik Ordre til med sin Brigade at bevogte Sjællands Sydkyst.

Fra Taasinge sendte Kardorff nedenstaaende Rapport til Kronprinsen, Rapporten har Interesse med Hensyn til denne Bogs Hovedperson, der omtales med den største Anerkendelse.

Naadigste Herre!

Efter min Afmarche fra Kjerteminde er alt gaaet meget godt. Marcherouterne for hvert Korps ere fra min Side

ordnede saaledes, at ingen Forsinkelser kan indtræffe, uden hvad Vejret muligen kan foraarsage eller og maaske de fjendtlige Skibes Stilling.

Ved det første Troppekorpsets Ankomst her til, nemlig den lette Infanteribataillon, begav jeg mig den 20de til Langeland for at aftale det nødvendige med General Grev Ahlefeldt, og til min største Fornøjelse traf jeg Foranstaltningerne ialt saa ypperlige, at der fra denne Side intet mere blev mig at ønske. Naar man har med saadanne Mænd at gjøre hæves lettelig endog de betydeligste Vanskeligheder.

Den 20de blev den 2den Bataillon let Infanteri og en halv Esquadron med Heste og alt sat over til Langeland. Denne Bataillon rykkede den 21de frem til Færgestedet, og formentlig er allerede 3 Kompagnier deraf i Laaland. Den 21de gik 2den Bataillon Slesvig med halv Esquadron og de 3 kjørende Kanoner til Langeland, og i denne Nat skal det 4de Kompani lette Infanteri og to Kompagnier af slesvigske Regiment overføres til Laaland.

I Dag, den 22de gaar en Bataillon af 3die jyske Regiment, 1 Esquadron Ryttere og de to 3-Punds Kanoner over til Langeland. Naar Omstændighederne gjør det muligt vedbliver hver Nat at oversættes tre Kompagnier til Laaland, indtil alt er der. Saa snart alt Mandskabet er overført, gjøres Begyndelsen med Rytterhestene og tilsidst Stykhestene etc., som dog i alt Fald kunne udskrives, hvor man kommer, om de ikke hastigt nok kunde følge. Jeg tvivler ikke paa, at jo alle Hestene faas over, men, det forstaar sig, deres Transport medtager Tid.

De 4 Amusetter er endnu ikke indtrufne, men skal dog i Gaar være marcherede fra Odense og vil da vel snart støde til. Equipagen har jeg befaleet at indskrænke til det

yderste. Hvad deraf bliver tilbage optages til Forvaring paa Tranekær med Grev Ahlefeldts Tilladelse.

Endnu idag agter jeg selv at gaa til Langeland igen, og naar alt der er arrangeret videre til Laaland, hvor fra jeg underdanigst skal tilstille Deres Kongelige Højhed Rapport.

For det første tager jeg mit Qvarter i Nakskov.

Da de 2 Infanteribatailloner ikkun ere forsynede med faa Patroner, saa beder jeg, at et Quantum heraf saavel som forhen anskrevne Rendekugler blive mig eftersendte i det Tilfælde, at de sidste haves.

Den 1ste Bataillion af 3dje jyske Regiment har pr. Mand 60 Patroner, hvoraf 15 Stykker, som stedse baarne i Taskerne ere til Dels beskadigede. Den 2den Bataillon Slesvig har kun 30 Stykker pr. Mand og deraf ogsaa et Antal beskadigede. Havde jeg været underrettet om denne Mangel førend Bataillonerne stødte til mig, kunde jeg, medens jeg endnu var Nyborg nærmere, der fra gjort Requisition, men nu faar det nødvendige heraf følge efter.

I den Formodning, det kunde medføre Vanskeligheder at faa Penge i Laaland til højst fornødne Udgifters Bestridelse, har jeg paa Nyborg Amtstue hævet 6000 Rdl. Uden sand Nødvendighed skal intet udgives, ligesom jeg i sin Tid skal til Deres Kongelige Højhed aflægge nøjagtigt Regnskab for det, som udgives. Naar den 2den Bataillon af 3dje jyske Regiment indtræffer i Svendborg, vil den finde de fornødne Foranstaltninger føjede til dens videre Marche og Transport.

Underdanigst

KARDORFF.

Taaasinge, den 22. Septbr. 1807.

Naar Kardorff omtaler sin Afmarche fra Kjerteminde, saa hænger det saaledes sammen, at han havde faaet Kommandoen over den af Major Sundt anførte Bataillon let Infanteri, der af Majoren var ført fra Odense til Kjerteminde for derfra at blive sat over Store Bælt til Kallundborg; dette var blevet opgivet efter Køgeslaget, og Tropperne, der allerede vare indskibede, maatte nu gaa fra Borde og forenedes med Tropper fra Nyborg, Kardorff blev sat i Spidsen for den samlede Styrke.

I Slutningen af September landede General Ewald paa Langeland i Spidsen for det slesvigske Jægerkorps, den slesvig-holstenske Bataillon let Infanteri, Jægerkompagniet af Prins Christian Frederiks Regiment, 3 Eskadroner af Livregimentet Ryttere og et Batteri paa 8 Kanoner. Med disse Tropper var Ewald sejlet fra Femern, hvor han længe havde maattet vente paa Medvind. Lige siden 1803 havde General Ewald ligget nede ved Ejderen som Chef for Avantgarden af det Korps, der skulde beskytte vor Neutralitet under Krigen mellem Frankrig og Preussen, og han var med i Kampen ved Lybæk, hvor Danmark med væbnet Haand maatte hævde sin Neutralitet. Fra Langeland skulde Ewald videre over Lolland til Sjælland, for der sammen med Oberst Kardorff at bringe Orden i Forholdene efter Affæren ved Køge. I nedenstaaende Rapport melder Frederik Ahlefeldt Kronprinsen om Ewalds Landing paa Sjælland.

Fra Langelands Generalkommando.

Underdanig Rapport.

Jeg iler at melde Deres Kongelige Højhed, at General Ewald er Natten mellem den 18. og 19. landet med hen-

ved 9000 Mand i Sjælland. Hans Marche var lige paa Kjøbenhavn.

Underdanigst og tro

AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot, den 20. October 1807.

»DA SPANIOLERNE VAR HER«

SAALEDES plejede man i Forfatterens Barndom ovre paa Langeland at kalde den Episode, der skulde sætte saa mange Spor paa Øen. Der levede dengang endnu, i Halvfjerserne og Begyndelsen af Firserne, i Røjle i Magleby Sogn en gammel Kone ved Navn Ane Spodsbjerg, der havde oplevet hin Tid og kunde fortælle løst og fast om de sydlandske Gæster. Hun kunde fortælle om de ubudne Gæsters Popularitet hos den langelandske Befolkning, om deres Kærlighed til Børn, om deres Elskværdighed og deres Tilbøjelighed til Rapserier.

Naar Langelænderne hurtigt kom til at synes godt om Spanierne, hidrører det fra, at disse straks viste sig at være langt bedre end deres Rygte. Særlig fra Tyskland var der over hele Danmark udspreedt ganske usandfærdige Historier om Spanierne, der skildredes som »værre end vilde Dyr og Tyrkere«.

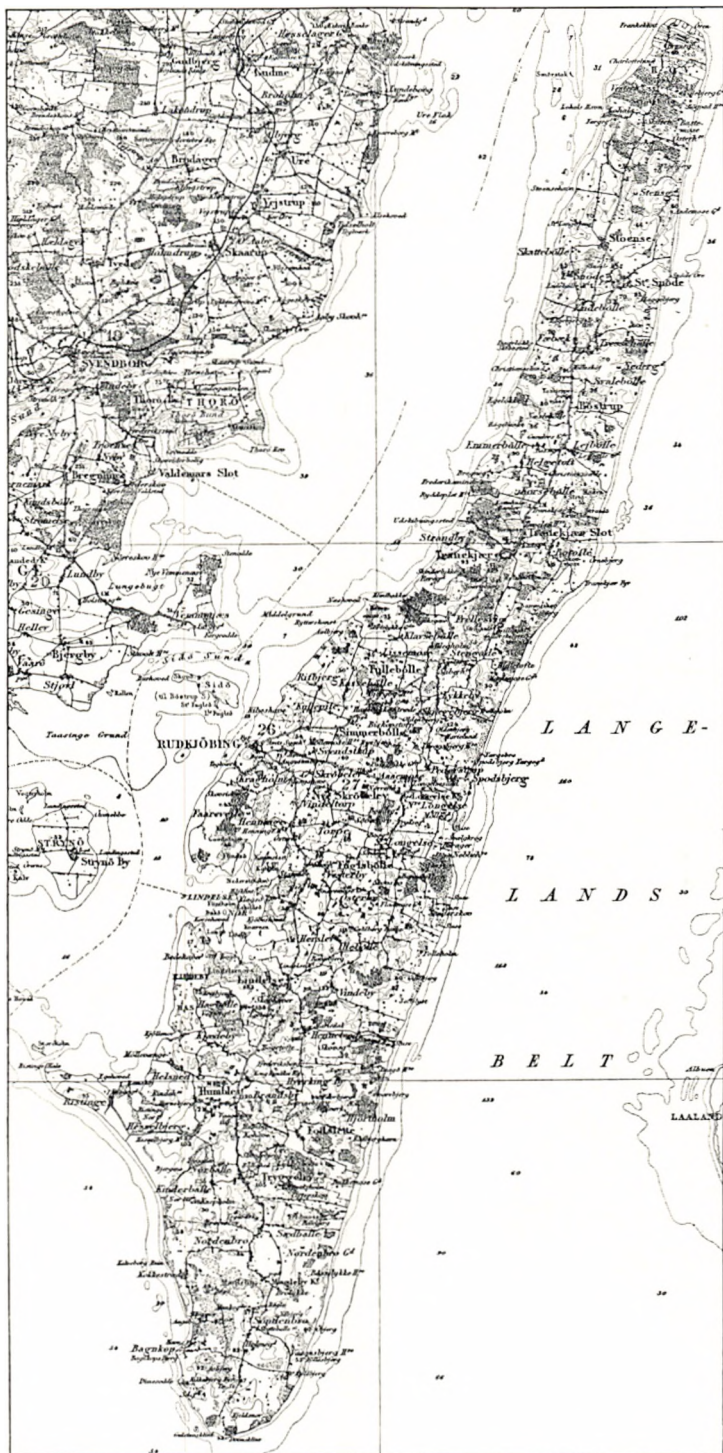
Det faldt den langelandske Befolkning for Brystet, at de spanske ikke kunde lade Kattene i Fred. I Begyndelsen kunde man ikke forstaa, hvad Spanierne vilde med de indfangede Dyr, men man blev snart klar over, at Kattesteg var de fremmedes Livret. Naar en spansk Soldat havde

faaet fat i en Huskat eller en herreløs omstrefjende Kat, blev Mis øjeblikkelig slagtet, flaaet og stegt mellem to gløende Kampesten. Den samme Methode brugtes, naar en Høne, der var erhvervet per fas aut nefas, skulde tilberedes, den blev ogsaa stegt mellem tvende Kampestenene, der først var bleven bragt i glødende Tilstand. Var Hønen meget seig, anbragtes den under den paagældende Spaniers Sadel. Rytteren steg til Hest og red en Tur. Efter at Hønen paa den Maade var blevet mør, blev den kogt eller stegt. Naar Spanierne forgreb sig paa de nævnte Husdyr, saa havde det ogsaa en anden Grund, end den, at de respektive Væsener smagte dem saa delikat: Den langelandske Kost var dem aldeles modbydelig, navnlig kunde de Fremmede ikke forsone sig med den paa Øen saa yndede Ret Øllebrød, og heller ikke Rugbrødet smagte dem. I Henhold til det Reglement, som Stiftamtmanden i Odense havde tilstillet de langelandske Kvarterværter, skulde disse hver Dag yde hver spansk Soldat $1\frac{1}{2}$ Pund Brød, $\frac{1}{2}$ Pund fersk Kød, Kartofler og Kaal ad libitum samt $\frac{1}{2}$ Pægl Brændevin og en Flaske Øl, men det var lettere sagt end gjort at fremskaffe det forlangte daglig, især da Indkvarteringen trak saa længe ud. Betalingen til Værterne for hver Ration var sat til 24 Skilling.

Efterhaanden vænnede Spanierne sig til den langelandske Kost, spiste med Velbehag de forskellige Former for Grød, ja endog Øllebrøden gled ned, og der blev mere Fred i Hønsegaardene, men Spanierne blev ved at spise Snegle i Massevis og en Ret, som de satte særlig Pris paa, Fandens Mælkebøttens Blade sammenrodede med Olie og Eddike. Den sidstnævnte Ret kunde Langelænderne ikke forsone sig med, derimod vænnede en og anden sig til at spise

Snegle, der af Spanierne tilberedtes paa en særlig lækker Maade: Sneglene blev stegt levende liggende i deres Huse, under Stegningen blev der strøet Salt og Peber ind igennem Sneglehusets Aabning. Efter nogen Tid blev Sneglene trukne ud af deres Huse og derpaa spist med en af Olie, Eddike og Løg tilberedt Sauce. Undertiden tilførtes der Saucen en Pægl Brændevin, og naar det kom højt noget Rom. Ogsaa Frøer, Skruptudser og Snoge tilberedtes paa denne Maade. Langelænderne vænnede sig til at efterligne de spanske Retter, som de til at begynde med havde set paa med saa megen Væmmelse, men det hørte snart op efter de fremmedes Bortdragen. I Forfatterens Barndom var der endnu nogle Langelændere, som vare i Besiddelse af Opskrifter paa Tilberedelsen af Snegleretter, de sagde, at Fremgangsmaaden var blevet anvendt af Spanierne. Der var en Ting, som Langelænderne ikke syntes om, og det var at de fremmede ødelagde alle de Svalereder, de kunde naa op til, og spiste Svaleungerne.

Var det vanskeligt at holde Hønsene og Kattene i Fred for de langfingrede Sydboere, var det endnu sværere for Mødrene at holde deres Døtre uden for de fremmede Soldaters Rækkevidde, Spanierne vare smukke, og de langeslandske Piger havde vanskeligt ved at modstaa dem. Foruden de fremmedes Skønhed talte deres spraglede, skinnende Uniformer til de langeslandske Pigehejter, særlig uimodstaaelige synes Spanierne at have været, naar de sad paa deres sorte, andalusiske Heste. Et usvigeligt Middel til at vinde den kvindelige Ungdom havde de fremmede ogsaa i de sentimentale Sange, som de sang til deres Guitar, til at begynde med forstod Tilhørerne ikke Ordene, men alene Melodierne kunde være nok til at smelte Hjerterne.

KORT OVER LANGELAND

Senere lærte Langelænderne de ikke mange Ord, der vare nødvendige til at føre Samtale med Spanierne, og Teksten til de spanske Romancer var ikke indviklet. De fleste Kvarterværter havde modtaget en lille Bog, som Boghandler Hempel i Odense havde udgivet og sendt omkring: »Hjælpeblade til at forstaa de almindeligste spanske Ord og Talemaader i Omgangssproget (med Anvisning til Udtalen)«. Hvormeget den har hjulpet, ved jeg ikke. Spanierne lærte naturligvis noget dansk, inden Langelænderne kunde udtrykke sig paa det fremmede Sprog, og nu kunde lokkende Ord ledsage den Tale, som hidtil kun Øjnene havde ført. Resultatet blev da ogsaa, at mangt et sorthaaret, mørkøjet Dreng- eller Pigebarn saa Dagens Lys. Endnu i Slutningen af forrige Aarhundrede kunde man se Langelændere, der bar umiskendelige Spor af deres uregelmæssige Oprindelse, og om mangan sydlandsk udseende Langelænder vidste man bestemt, at han stammede fra en spansk Soldat. I Magleby fortaltes det, at Præstekonen en Dag havde forefundet Kokkepigen grædende nede i Køkkenet, og paa Spørgsmaalet om, hvad hun græd over, svarede Pigen, at hun skulde have et Barn med en af Spanierne. Da Præstekonen havde sagt nogle Trøstens Ord, bemærkede Pigen, at hun græd ikke over, at hun skulde have et Barn, men hvordan skulde hun dog forstaa, hvad det Barn sagde? Selv om der ikke just var Sorg, da de fremmede drog bort fra Langeland, saa vedblev Beboerne dog længe med venlige Tanker at mindes Spanierne, der havde bragt noget æventyrligt ind i Befolkningens Tilværelse, og Okkupationen havde egentlig ikke virket som nogen haard Byrde. Efterhaanden som Begivenhederne rykkede paa Afstand glemte man de ubebagelige Episoder under Spanier-Okkupationen,

og man dvælede med Forkærlighed ved Indkvarteringslyse Sider. Selv om Mindet kastede en romantisk Glans over Spaniertiden, var der dog megen Realitet bag den Sympathi, hvormed Spanierne senere omtaltes af Langelænderne: De fremmede Soldater vare ikke alene venlige overfor Børn, hvad der kunde søge sin Forklaring i, at adskillige vare Familiefædre, der havde efterladt Kone og Børn i det solrige Spanien, men i hele deres Færd var Spanierne meget godmodige, og man vænnede sig til at se bort fra deres Smaarapserier. I mange Familier paa Langeland betragtede Kvarterværter og Indkvarterede sig da ogsaa lidt efter lidt som Medlemmer af en fælles Familie.

Gennemgaaende var Spanierne meget bedre lidte paa Langeland end Franskmændene. Spaniere og Franskmænd laa ustandselig i Haarene paa hinanden, og det gik ofte over til Haandgribeligheder, ja til Knivstik og Drab; der kan kun nævnes meget faa Eksempler paa, at Spaniere forgreb sig paa Langelændere. Kniven havde Spanierne ofte gemt under Ærmet, saaledes at de som et Lyn kunde faa den frem ved et rask Kast med Haanden nedefter. Et af de yderst faa Tilfælde, hvor en Spanier tog Kniven frem og truede en Langelænder, var naar nogen vilde hindre eller afbryde et Stævnemøde med en ung Pige. Ærmet benyttede Spanierne ikke alene til at gemme deres Knive i, men med en taskenspilleragtig Behændighed kunde en og anden af de fremmede lade Penge forsvinde derinde, Penge som hørte hjemme andetsteds.

Det fremmedartede ved Spanierne tiltalte Langelændernes Fantasi, at disse Sydboere havde en anden Religion virkede allerede sælsomt, det endnu paa Langeland brugelige Udtryk »katolsk«, hvilket skal betyde besynderlig,

186

exalteret, stammer fra Spaniertiden. Til Trods for Religionsforskellen søgte Spanierne dog de langelandske Kirker, hvor de overværede Gudstjenesten, og naar den var færdig, forrettede de deres personlige Andagt, lagde sig paa Knæ foran Alterbilledet, og var Altertavlen ikke efter deres Smag eller uforstaaelig for dem, og der paa Prædikestolen var udskaarne Figurer af Apostlene eller Evangelisterne, vendte de sig fra Alteret og bad foran de udskaarne Figurer. Da de spanske Regimenter ledsagedes af Præster, blev der ogsaa afholdt rigtig katolsk Gudstjeneste paa en Mark. Spanierne havde gode Musikere med, de spillede ved disse Gudstjenester, og de spanske Soldater sang med deres gennemgaaende gode Stemmer, det hele skal have været smukt og højtideligt og tiltalte Langelænderne, der ofte i Mængde overværede Gudstjenesten.

Det forbavtede højlig Langelænderne, der plejede at ryge Pibe, at se Spanierne ryge Cigaretter, som de selv forfærdigede. Denne Cigaretrygning vakte iøvrigt Ængstelse hos Beboerne, da de fremmede var meget uforsigtige med Ild.

Endnu mange Aar efter, at Spanierne havde forladt Langeland, kunde man blandt Befolkningen finde Genstande, der mindede om de fremmedes Ophold: Det var Gaver, der mest bestod af Amuletter, de overtroiske Spaniere bar dem paa deres bare Bryst i et Silkehylster, fastgjorte med en Snor, som hang om Spanierens Hals. Flere af disse Amuletter kunde ogsaa være indfattede i en Art Medailloner, ofte kostbare af Sølv eller Guld. Andre af disse Medailloner vare ganske tarvelige, af Messing eller Træ, og indeni et almindeligt Stykke Papir med en bibelsk Sentens eller et Helgenbillede.

Danske Spaniensrejsende fortalte senere, at de havde truffet Spaniere, der havde været i Danmark 1808, og som med venlige Tanker mindedes Opholdet i Norden. Mindst god var Stemningen mod Slutningen, da Spanierne vilde hjem til deres Fædreland og pønsede paa Flugt. De blev nu paa een Gang tilbageholdende og ordknappe overfor deres Værter af Frygt for, at de skulde komme til at røbe noget om Flugtplanerne. Værterne undredes over Spaniernes forandrede Væsen og over den Blanding af Glæde og Sorg, der prægede deres Ansigter og Væsen, senere forstod de, at Spanierne paa een Gang glædede sig ved Haabet om den snarlige Hjemkomst og sørgede over at skulle skilles fra deres danske Venner.

Medens Franskmændene som Regel ikke havde en Skilling i Lommen, var Spanierne gennemgaaende vel beslaaede med Mønt. Købmand Hans Bay, der ved Spaniernes Ankomst til Rudkøbing havde lukket sin Butik for ikke at faa den plyndret, mærkede snart, at han tværtimod vilde tjene godt ved at holde Butikken aaben og handle med Spanierne, der betalte kontant i Sølv mønt. Bay kunde paa den Maade faa sit store Lager realiseret til fordelagtige Priser, navnlig blev hans Beholdning af røget Flæsk ligefrem revet bort af Spanierne. Da Spanierne holdt meget af at spille Kort, kunde Hans Bay sælge lige saa mange Spil Kort, det skulde være.

Frederik Ahlefeldts Forhold under Spaniertiden paa Langeland er hævet over enhver Ros, han havde Ansvaret for, hvorledes det hele skulde gaa, og Samtiden ydede ham den største Anerkendelse for den Energi, det Mod og den fremragende Evne til at mægle, som han udviste, navnlig glemte

Frederik den Sjette ham aldrig hans Fortjenester under disse vanskelige og farefulde Forhold.

Vi ville se lidt nærmere paa de Begivenheder, der var gaaet forud for og havde givet Anledning til, at Langeland fik den spanske Indkvartering.

Ved sin Fremfærd overfor Danmark havde England tvunget dette Land meget mod dets Vilje over paa Frankrigs Parti. Ved sin ubehændige Politik var det lykkedes Engelsen at gøre et Land, som han oprindeligt havde ønsket som Forbundsfælle, til en Fjende. Man har vanskeligt ved at forstaa, at England endog efter Københavns Bombardement og Flaadens Bortførelse kunde tro, at Danmark vilde være dets Forbundsfælle mod Frankrig-Rusland, og at de engelske Statsmænd vare forbavsede over at modtage et Afslag paa Tilbudet. Danmark blev stillet overfor Alternativet Alliance eller Krig, om Neutralitet var der ikke Tale, i Tilfælde af Alliance skulde Danmark faa sin Flaade tilbage efter Krigen. Den 31. Oktober 1807 blev der sluttet et Forbund mellem Danmark og Frankrig i Fontainebleau, og et Par Dage efter erklærede England Danmark Krig. Forbundet med Frankrig-Rusland bragte os rent automatisk i Krig med Sverige, med hvilket Land Frankrig alt da var i Krig. Værdien af det, Englænderne havde plyndret os for, kan ansættes til 40 Millioner Kroner, desuden fratog Fjenden os Øen Helgoland, men Alliancen med Frankrig og Rusland blev endnu dyrere for os. Til at kunne føre Krig manglede vi en Flaade, en saadan maatte skaffes og det i en Fart, om det skulde nytte noget. Den ny Flaade, der med en forbavsende Hurtighed fremskaffedes, var noget rudimentær, da den kom til at bestaa af Robaade, væb-

nede med Kanoner, men man maa beundre den Offervilighed, der gav sig tilkende fra hele Folkets Side ved den Lejlighed, idet Flaaden blev skabt næsten udelukkende ved frivillige Bidrag. Mellem de ivrigste var General Ahlefeldt, der i Løbet af kort Tid lod hugge næsten alle Egene i Langelands Skove og forærede Staten Stammerne til Brug ved Flaadens Genopbyggelse. Efter at de langelandske Ege vare forsvundne, vedblev Generalen hele Resten af sit Liv, naar han færdedes ude i det fri, at gaa med alle sine Lommer fulde af Ege-Agern, som han hist og her saaede paa Steder, hvor han mente, der passende kunde staa en Eg. Det har præget flere Egne paa Langeland, navnlig Trane-kærs nærmeste Omegn. Foruden Egene stillede Frederik Ahlefeldt et meget stort Pengebeløb til Kronprinsens Raadighed.

Hvor mærkeligt det end lyder, kunde disse diminutive Kanonbaade til en vis Grad holde den mægtige engelske Stridsmagt Stangen og i alle Tilfælde gøre Englænderne megen Fortræd. Den danske Marine indlagde sig stor Fortjeneste under disse Aars Kampe, Hadet til Englænderne bidrog til at øge Energien.

En ganske særlig haardnakket Fjende havde Danmark i den svenske Konge Gustav den Fjerde, der skønt dansk paa Mødrene Side allerede fra Barnsben af havde ønsket ondt over Danmark, han var ikke for ingen Ting en Gottorper; inden han blev indviklet i Krigen mod os, havde han allerede søgt at skade os efter Evne.

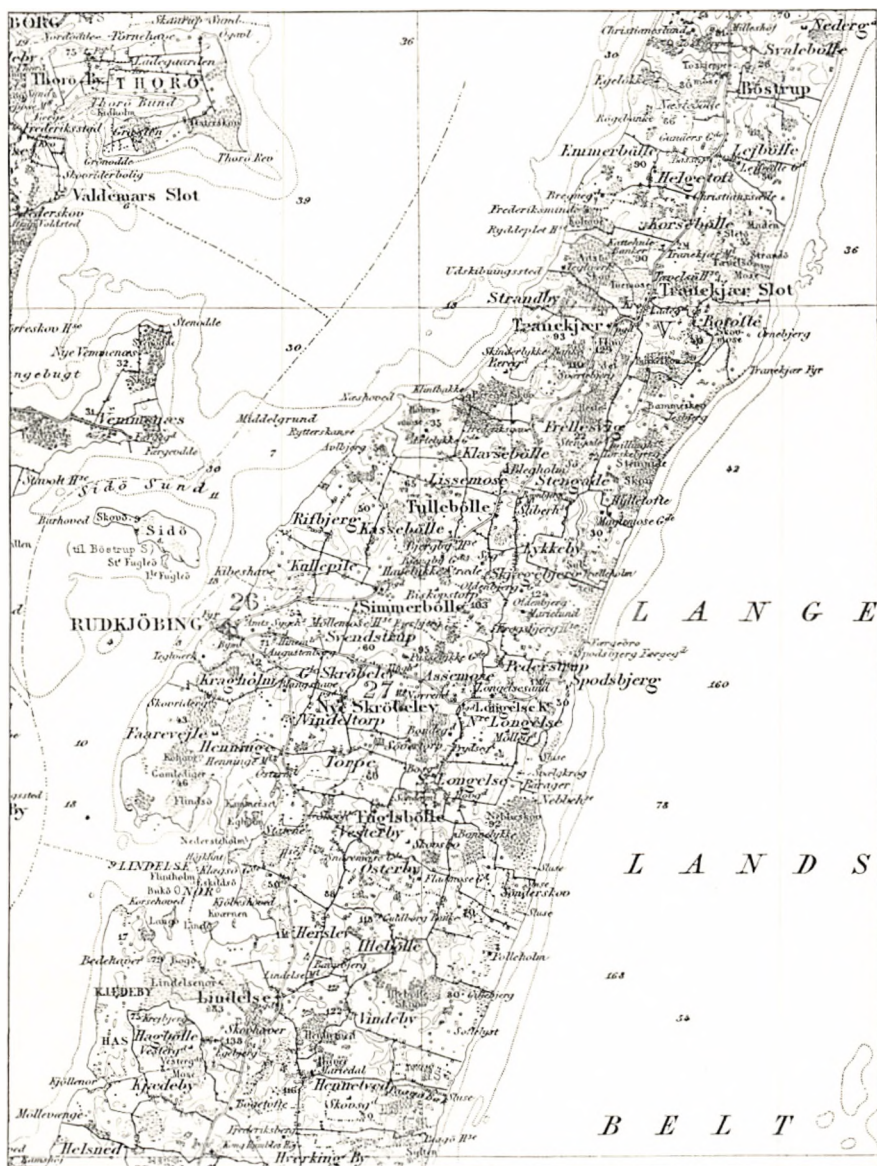
Det var Napoleons Bestemmelse, at Danmark skulde foretage et Indfald i Sverige, og for at støtte dette Angreb var det, at han sendte os et Hjælpekorps paa 32,000 Mand, for den største Dels Vedkommende bestaaende af Spaniere,

disse Tropper skulde i Forening med den danske Hær falde ind i Skaane, den norske Hær skulde samtidig kaste sig over Sverige. Det saa ikke godt ud for Sverige, da paa samme Tid Russerne besatte Finland. De franske Hjælpetropper, der udgjorde fem Divisioner, førtes af Marskal Bernadotte, den ene Division var hollandsk, Resten bestod af Spaniere og Franskmænd. Den spanske Marquis de la Romana var Anfører for de to rent spanske Divisioner. Chef for Bernadottes Generalstab var en dansk Oberst O'Neil, der tillige var Generaladjutant hos Marskallen, det var et særligt Hensyn fra Napoleons Side overfor Danmark, derved dannedes et Bindeled mellem den danske Konge og Hjælpetropperne. De spanske Tropper havde, da de drog mod Nord, allerede længe kæmpet under Napoleon, dengang, da Napoleon bestemte at anvende de spanske Tropper mod Sverige, stod de i Etrurien, de bleve nu dirigerede til Holsten. Frankrig havde lige siden Traktaten i Sanct Ildefonso af 1796 skaltet og valtet med Spanien efter eget Forgodtbefindende. I Spanien regerede af Navn Kong Karl den Fjerde af Huset Bourbon, men den egentlige Regent var Emanuel Godoy, der havde Kongen ganske i sin Magt. Kongen viste personlig den mest krybende Underdanighed overfor Napoleon, med hvem han for enhver Pris vilde staa paa en god Fod, for at sikre sig et godt Forhold, tilbød han at lade sin Søn, den senere Ferdinand den Syvende, ægte en af Napoleons Søstre, men den franske Kejser afviste Tilbudet med Haan. Godoy havde overladt de spanske Tropper til Napoleon med den udtrykkelige Klausul, at de kunde anvendes ganske efter Kejserens Forgodtbefindende. Som Tak for sine mange Tjenester havde Godoy faaet Løfte af Napoleon om at blive gjort til Konge af Al-

garve, den sydlige Del af Portugal, som Franskmændene havde besat, efter at den portugisiske Kongefamilie var flygtet til Brasilien; Løftet blev imidlertid aldrig opfyldt, idet Napoleon i 1808 erobrede hele den pyrenæiske Halvø. Napoleon betragtede de ham overladte Hjælpetropper, der udgjorde Kernen i den spanske Hær, som Gidsler for Spaniens Troskab.

Spanierne, der dannede Avantgarden af Hjælpetropperne, stod i Holsten i Begyndelsen af Marts 1808, og i Løbet af samme Maaned var de kommet over til Fyen. Overførselen af de spanske Tropper til Fyen havde været meget besværlig, da Vinteren 1807—8 var usædvanlig stræng, Gennemsnitstemperaturen var saaledes endnu i Marts 10 Graders Frost Réaumur. Det havde oprindeligt været Meningen at lade en Del af Tropperne sætte over fra Aarøsund til Assens og en anden Del fra Snoghøj til Middelfart, men i sidste Øjeblik blev det bestemt, at alle Tropperne skulde gaa ad den sidstnævnte Rute.

De Hjælpetropper, der ikke overførtes til Fyen, blev foreløbig spredte over Hertugdømmerne og Nørrejylland, den største Indkvartering fik Kolding, Ribe og Aarhus, Bernadotte selv tog Ophold paa Koldinghus, der Natten efter hans Ankomst brændte, som Følge af de spanske Soldaters Uforsigtighed i Omgangen med Ild. Fra Koldinghus, der helt blev Luernes Rov, forlagde Bernadotte sit Hovedkvarter til Odense; senere blev Hamborg hans nogenlunde faste Opholdssted, dels i hans Egenskab af fransk Guvernør i Hamborg, Lybæk og Bremen, dels som Øverstkommanderende over de franske Tropper i Danmark og Nordtyskland. Ordningen af Kantonnementsforholdene var betroet Overkvartermester i Generalstaben Wenzel Haffner, der var

DEN DEL AF LANGELAND, DER HAVDE SPANSK INDKVARTERING

attacheret Bernadotte, nedenstaaende Breve fra Kongen til Haffner giver et Indblik i Situationen.

Til

Over-Quartermester Wenzel von Haffner.

Du beordres ifølge dette at følge det franske Hovedquarter

- 1) for at ordne Cantonnements-Quartererne for den under Prinds Ponte Corvo staaende Hær.
- 2) Den Linie, de skal cantonnere i, gaar fra Aarhus indtil Kolding, fra Ribe indtil Kolding og fra Kolding indtil Nyborg.
- 3) Saa meget muligt skaanes det slesvigske for Indquartering for ej at være i den Nødvendighed at udgive for mange holstenske Penge.
- 4) Samtlige kommanderende Generaler ere underrettede, at Du er ansat ved de fremmede Tropper for at besørge Quarter-Indretningen og Marchrouterne.
- 5) Et Siffer meddeles dem, hvor de kan korrespondere med Os.
- 6) Dersom Mulighed viser sig til at komme over for Tropperne, da anser Vi Turen over Langeland for Infanteriet for den bequemteste for en Del Kolonner; til den Ende sætter Du Dig i Forbindelse saavel med General-Major Grev Ahlefeldt paa Langeland, en sjælden fornuftig og god Patriot.
- 7) Cavalleriet og Artilleriet bør efter Vore Tanker i ethvert Tilfælde passere det store Bælt.
- 8) Vi vil, at Du korresponderer idelig med Kapitain

Baron Holstein af Sø-Etaten for med ham at tage alle fornødne Mesurer i Henseende til Overfarten.

9) Du underretter Prindsen af Ponte Corvo om alt, hvad Overgangen over Bæltet betræffer som ogsaa om sammes Tilstand saavel i Henseende til Fjendens Stilling som hvad andet Du anser fornødent at underrette ham om.

10) Felt-Commisariatet er etableret i Kolding.

Iøvrigt stole Vi paa Din Os saa bekendte Iver og Conduite.

FREDERIK R.

Kjøbenhavn, den 21de Marts 1808.

Til

Over-Quartermester Wenzel von Haffner.

Følgende anser jeg fornødent at underrette Dig om nemlig:

- 1) Prindsen af Ponte Corvo var den 25de ankommet til Falster, hvorfra han samme Aften agtede at indtræffe i Nakskov, men Isen vil næppe tilstede at komme over til Langeland.
- 2) Det, som nu er det, Du haver at arbejde paa, er, at de franske besætte Langeland og Laaland samt Falster og Møen; thi derved vandtes først: at Vi havde flere Tropper at disponere over i Sjælland; andet: det vilde gjøre en stor Virkning paa Fjenden, naar det blev udført, særdeles med blot franske Tropper, thi de andre agtes ej af Fjenden.
- 3) Til at udføre dette udfordres næppe mere end én fransk Division; men Besætningen af Kystbatterierne

og de for disse Øer annekterede Batailloner forblive der samt det derværende bevægelige danske Artilleri. Det bestaar af 4 Stykker 3-Pds. Kanoner, 1 6-Pds. Batteri og 4 Amusetter og 2 Batailloner. Paa Lange-land 1 Bataillon, 50 Heste, 4 Stykker 3-Punds Kanoner og nogle Kanoner, Greven selv har ladet montere, og desuden af et Kystbatteri.

- 4) At bevæge de franske til at sende os den hollandske Flotille ned til Kanalen og derfra til Holtenau for enten at søge Bæltet eller hvilket andet Sted, der maatte i dette Øjeblik udfordre dennes Beskyttelse.
- 5) 15 Kanonchalupper kan ventes fra Kiel til Nyborg af dem, som jeg i Vinter har ladet bygge.
- 6) Disse Kanon-Flotiller vil vist ikke alene være nyttige til Defensionen men endog hjælpe, naar engang det ønskelige gunstige Øjeblik opnaaes, at Landgangen i Sverige skal ske.
- 7) Grev Moltke er ankommet fra Stockholm. Han beretter, at Stemningen aldeles er imod Kongen, at de offentligen anse sig selv som tabte, og at de ønske, at Sagen snart maa være afgjort med dem, men vil som Soldat betragtet gjøre deres Pligt.
- 8) Kammerjunker Levetzau maa gjerne underrettes om disse Ideer, hvorpaa han alt er beredt.

FREDERIK R.

Hoved-Quarteret, Kjøbenhavn Marts 1808.

Med stort Besvær var det lykkedes at faa Tropperne over til Fyen, men Storebælt var endnu i Slutningen af Marts helt tilfrosset. Da man omkring April haabede at kunne

føre Tropperne over til Sjælland, kom der en uventet Hindring i Skikkelse af et Par engelske Krigsskibe, der lagde sig ved Sprogø for at hindre Overfarten til Sjælland. Disse to Skibe havde hele Vinteren ligget indefrosne i Gøteborg Havn, men man fik dem dog arbejdede ud af Isen og af Havnen og dirigerede dem ud i Storebælt. Under disse Forhold gik det selvfølgelig langsommere end beregnet med Overførelsen af de spanske Hjælpetropper; ligesom ved de danske Troppers Overfart fra Langeland til Lolland Aaret før, maatte man benytte Nætterne for at undgaa engelsk Overfald. Det var kun en mindre Del af de fremmede Tropper, det lykkedes at faa overført til Sjælland, Størsteparten maatte blive paa Fyen og i Jylland. Langeland fik i Forhold til sin Størrelse en meget betydelig Indkvartering, nemlig 2000 Mand. Overførslen varede i hele tre Maaneder og foregik hovedsagelig over Nyborg, hvor Skibe fra alle Fyens Købstæder og Fiskerlejer vare samlede for at besørge Overfarten til Korsør. Paa Fyen blev de spanske Regimenter fordelt mellem alle Købstæderne og deres nærmeste Omegn; Nyborg og Kerteminde fik den største Indkvartering, mærkelig nok kom der færrest til Odense, Marquis de la Romana tog Kvarter paa Hotel Postgaarden i Nyborg. Paa Sjælland samledes de spanske Tropper i Roskilde og omliggende Landsbyer. Depotet, der bestod af 500 Mand, var i Altona. Af Hensyn til den stadige Ufred, der herskede mellem de spanske og franske Tropper, et Forhold der mindede om de østrigske Troppers Uvilje mod deres Forbundsfæller Prøjserne i 1864, havde Bernadotte indrettet det saaledes, at de to rent franske Divisioner foreløbig blev liggende i Holsten og Slesvig, fjernt fra Spanierne, den hollandske Division laa ogsaa i Hertugdømmerne. I den første

Tid lykkedes det Bernadotte personligt at vedligeholde et nogenlunde godt Forhold til Spanierne, han kunde tale flydende spansk, da han var født ved den fransk-spanske Grænse og havde talt fransk og spansk mellem hinanden, medens han var Barn. Af Ydre lignede han mere en Spanier end en Franskmand, hvilken Omstændighed han snildelig benyttede til at udsprede det Rygte mellem Spanierne, at han var Spanier af Fødsel, nogle troede derpaa, og det bidrog til at bibringe ham en vis Popularitet.

Det var ikke alene Vejr og Vind og Is og de engelske Krigsskibe der forhalede de spanske Hjælpetroppers Overførsel til Sjælland, men ogsaa Napoleons Nølen. Kejseren var næppe klar over, naar han vilde finde Tidspunktet belejligt til at falde ind i Sverige, og det er et Spørgsmaal, om han overhovedet nogensinde har haft alvorligt til Hensigt at gøre noget ud af Overfaldet paa Sverige. Medens man fra dansk Side havde gjort Regning paa den hurtigst mulige Koncentrering af Tropperne paa Sjælland og en rask Krig mod Sverige, fik Danmark ikke andet end store Udgifter og meget Besvær ud af det hele, og ikke en eneste fransk eller spansk Soldat satte nogensinde sin Fod i Skaane. Det blev en meget dyr og besværlig Historie for den danske Stat, der skulde sørge for Føde til de mange fremmede Krigere. Vanskeligst var det i Hertugdømmerne, da de franske Soldater vare langt fordringsfuldere end de spanske, de begyndte saaledes med at forlange Vin og Kaffe til deres daglige Maaltider. Paa Øerne gik det lettere, da Spanierne var beskednere i deres Krav. Det var dog ikke Smaating, der skulde skaffes til Spanierne, alene i Odense, hvor Indkvarteringen efterhaanden voksede, krævedes gennemsnitlig

11,000 Potter Brændevin om Maaneden. Den franske Hærelæse var meget omhyggelig for at Tropperne blev ordentlig forplejede, og til den Ende berejste franske Feltkommissærer, ledsaget af en dem adjungeret dansk Kommission, baade Fyen og Langeland for at undersøge Forholdene. I Spidsen for den danske Kommission stod Kammerjunker Hans Levetzau, der i Embeds Medfør gæstede Langeland og boede paa Tranekær, hvor General Ahlefeldt hjalp ham over en Del Vanskeligheder. Men inden det var blevet ordnet saaledes, at Kvarterværterne mod den ovenomtalte Godtgørelse skulde sørge for deres Indkvartering, var det hele en meget indviklet Historie, idet Levnedsmiddelforsyningen skulde ske fra Magasiner spredt om paa Fyen og Langeland. Levetzau og den under ham stillede Kommission skulde selvfølgelig ikke blot tilse, at de fremmede Tropper fik, hvad der tilkom dem, men ogsaa sørge for, at det ikke gik for meget ud over Landets egne Børn, navnlig hvad den sværeste Byrde Kørslerne angik. Ligeledes skulde Levetzau, der havde en Slags Mellemandsstilling mellem den danske Konge og Bernadotte, paatale eventuelle Overgreb fra de fremmede Troppers Side og straks melde saadant til den franske Marskal. Fra Langeland blev der i Førstningen ikke indberettet noget om Vold paa de indfødte, Frederik Ahlefeldts ordnende og styrende Haand og det gode Forhold, han til at begynde med stod i til de fremmede Hærførere, særlig til den franske Oberst Gaultier, sikrede Ro og Orden. I en Rundskrivelse til Langelands Befolkning, specielt til Kvarterværterne, paalagde General Ahlefeldt alle, der havde Grund til at klage over de indkvarterede Soldater, at henvende sig til ham, saa skulde han tage sig af Sagen, iøvrigt mindede han alle om,

at de fremmede var Danmarks Allierede, hvem man skyldte Imødekommenhed og Tjenstvillighed.

Pro Memoria!

At Omstændigheder har gjort det nødvendigt for mig at forbyde al Udførsel af Kornwahre herfra Landet som ikke skeer fra det ordinaire Toldsted, indtil Hans Kongelige Høyhed Kronprindsens nærmere Befaling i denne Henseende er indhentet, Det skulde jeg ikke undlade til alle Vedkommendes Efterretning herved at bekendtgjøre.

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekær Slot 9. Januar 1808.

Til samtlige Herrer Proprietairer og
Præster paa Langeland.

Frederik Ahlefeldts Adjutant var Kaptejn Helmuth, der boede paa Tranekær Slot for altid at være ved Haanden, de fleste af hans Skrivelser ere daterede derfra. Kaptejn Helmuths Stilling som Adjutant medførte en meget betydelig Kontorvirksomhed, ved hvilken han blev assisteret af Godskontoret i Tranekær, saaledes som det vil ses af nedenstaaende af Godsfuldmægtigen skrevne Fortegnelse, der var afleveret til Kaptejnen.

3 Kasser til at forvare Ammunition i.

1 Tønde med Krudt.

1 Tønde med skarpe Gevær Patroner . . . 2160 Stkr.

1 Tønde med skarpe Gevær Patroner . . . 1710 »

Summa 3870 Stkr.

1 Tønde, hvori er:	
fyldte Cardætscher	85 Stkr.
fyldte Carduser .	60 »
skarpe Rør	93 »
exerceer Carduser .	3 »
Bomuld	1/4 \bar{w}

1 Tønde, hvori er:	
Haardug	44 Al.
ulden Garn	1/4 \bar{w}
Sax	1 Stk.
Stoppenaale .	3 Stkr.
Lunte	35 1/2 Al.
Rør-Tasker . . .	6 Stkr.
Træhammer	1 Stk.

1 Otting, hvori er:	
17 lødige blye Kugler	2096 Stkr.
Patronstokker . .	11 »
Træ Karduser . .	3 »
løse Rør og Dopper	
reserve Luntestokker uden Skaft.	

1 Otting, hvori er:	
fyldte Carduser	25 Stkr.

(sign.): CHR. L. HARDER,

Tranekier Slott d. 20. November 1807.

Alt Skriveriet vedrørende Kystsikringen gik ogsaa gennem Adjutanten, som det blandt andet vil kunne ses at nedenstaaende Promemoria fra Kystbestyrer Petz.

MARQUIS DE LA ROMANA
EFTER MALERI PAA HOTEL POSTGAARDEN I NYBORG

Ydmygt Promemoria.

Paa Deres Velb.'s Respective-Promemoria af Gaards Dato haver jeg skyldigst at indberette:

1°. At jeg er bleven andsat til Kystbestyrer for det Fyenske 14de Forstanderie,

2°. At her for Tiden ikke er nogen af Hans Mayestæts Kongens Skydegevæhr, da de 150 Gevæhr, som blev hentet fra Tøyhuset i Nyborg og bragdtes sidste Aar af Kyst-Militzen, er efter Ordre afleveret til Excerceerskolen i Svendborg.

3°. At her ellers ikkuns ialt er 50 meget maanedlige Skydegevæhr iblandt Kyst-Militzen, som er dem selv tilhørende.

4°. At her ialt er 80 Jern Lantzer paa $3\frac{1}{2}$ Alens Stager af mig anskaffet og 20 Do. af Kyst-Militzen Selv, og

5°. At her findes i Behold 2300 skarpe Patroner forfærdiget efter de førstnævnte 150 Gevæhr fra Nyborg Tøyhuus og 500 Krudt Patroner med Rende-Kugler til de 50 af Kyst-Militzens egne Gevæhr.

Hvad Styrken af Kyst-Militzens Mandskab betræffer, da er mig først idag tilhændekommet den Allernaadigste Forordning af 26. Febr. d. A. om Kyst-Militzens Indretning, hvorefter en fuldstændig Liste uopholdelig skal blive tilstillet af Deres Velbyrdigheds

ærbødigste Tjener

(Underskrift)

PETZ.

Thorsing Slot den 27. Marts 1808.

(Vedlagte Liste, hvorefter Mandskabet udgjorde 450 Mand).

Den i Promemoriaen omhandlede Liste over Kystmilitzens Mandskab paa den nordlige Del af Langeland indløb et Par Dage efter og saa saaledes ud:

EXTRACT-LISTE

Over det Fyenske Districts 20de Forstanderies frivillige Kyst-Milice-Mandskab, saaledes som det befandtes at være den 1. Marz 1808, fra 16 til 50 Aars Alder.

Bestyrer	Anførere	Sognets Navn	Samlings Pladser	Mandskabets Antal			Signaler		Vedtegninger
				Efter sidste Extract	Deraf er afgaaet	Tilkommet	Altsaa befindes	Communication	
Andresen, Møller i Tranekier	Møller, Forpagter paa Steensgaard	Staaense..	72		
	Rafn, Møller i Snøde	Snøde	79		
	Lollesgaard. Forpagter paa Nedergaard	Bøstrup	95		
	Myhre, Bager i Tranekær	Tranekier.	90		
	Greg. Jørgensen Gaardmand i Steengade	Tullebølle.	114		
				i alt	450		

Henimod Slutningen af det foregaaende Aar havde Sognefogederne paa Langeland affattet Lister over Styrken ved Kystmilitzen, en af disse Lister saa saaledes ud:

Liste

over

Kystmelicen i Nordenbroe

Under Sognefogden Sgr. J. Nissens Anførsel

hvortil ogsaa

Tieneste Folckene paa

Brolykke og Nordenbroegaard

ere henlagte

d. 10de Septbr. 1807.

Der blev den sidste Halvdel af April uddelt 594 Geværer, 19,520 skarpe Patroner og 3 Lispund og 7 Pund Krudt. Modtagerne sendte deres Kvitteringer til Kaptejn Helmuth, et Par af disse Kvitteringer lød saaledes :

Dend 21 April ha je motag 60 Givær af Jens Koboral vi Terannekier Slotd som her vi til staar.

FUGLSBØLLE ANDERS FOGED

Under Ofiser vi Kystmalissen.

Østerbye.

At Korporal Jens, paa Højbaarne Herr Generalens Befaling har udleveret 1000 Stykker Patroner til mig bevidnes af

Tranekier, 20. April 1808.

KRUHØFFER,

Vagtmester.

Commander Sergeant Rasmus Christensen har underrettet mig om, at jeg i Dag kunde i Tranekjær lade afhente 60 Geværer til Brug for Kystmilitzen i mit Distrikt, i Stedet for de Afleverede, ligesom og at bemeldte Geværer kunde faaes udleverede af Herr Skovrider Kruhhøver, eller i hans Fraværelse af en Corporal ved Navn Jens. — For at modtage merbemeldte Geværer sender jeg hermed Underofficer Anders Foged af Østerby, til hvem det omskrevne bedes behageligt udleveret.

Longelse, den 21. April 1808.

BOESGAARD.

De oven omtalte 2000 Mand, der blev indkvarteret paa Langeland, bestod af en Bataillon af Infanteriregimentet

Catalonien, en Eskadron Dragoner af Regimentet Villaviciosa og en Deling Artilleri, foruden disse spanske Tropper var der 100 franske Infanterister. De to Nationaliteter blev holdt borte fra hinanden, idet de franske Soldater kom til at ligge i Rudkøbing, medens de spanske blev indkvarteret rundt omkring paa Landet. Hele Styrken stod under den franske Oberst Gaultiers Kommando.

Bernadotte tilstillede fra sit Hovedkvarter i Odense Oberst Gaultier en Række Befalinger. Obersten skulde, saasnart han var kommet til Langeland, foretage Rekognoseringer langs Kysten, og samtidig skulde han straks træde i Forbindelse med Frederik Ahlefeldt, for sammen med ham at træffe alle de til Øens Forsvar nødvendige Forholdsregler, der endnu var at træffe. Han skulde lade Frederik Ahlefeldt sætte ham ind i, hvad der allerede var udrettet med Hensyn til Forsvaret. Godt og vel Halvdelen af de fransk-spanske Tropper skal danne et bevægeligt Korps og placeres paa Øens mest centrale Punkt, Korpsset skal indstilles paa med største Hurtighed at kunne overføres til de Punkter af Langeland, hvor der er Brug for det. Gaultier skal forlange to Kanoner af Frederik Ahlefeldt. Hver Dag har Gaultier at sende Bernadotte personlig en Rapport, hvad enten der er noget nyt at berette eller ej.

Gaultier fik af Marskallen Titel af »Fører for de franske og spanske Tropper paa Langeland«; men hele hans Stilling var noget uklar, idet han i flere Skrivelser fra Bernadotte omtales som »Fører for de Tropper, der skal forsvare Langeland«, hvoraf kunde udledes, at Marskallen betragtede Frederik Ahlefeldt og hans danske Tropper som underlagt den franske Oberst. Dette bidrog ogsaa til snart at skabe et skævt Forhold mellem Ahlefeldt og Gaultier. Om-

trent samtidig med Gaultiers Udnævnelse gjorde Bernadotte Marquis de la Romana til »Øverstkommanderende over Fyen med omliggende Øer«. Herved blev baade Gaultier og Ahlefeldt stillede under Romanas Kommando. Medens Frederik Ahlefeldt til at begynde med betragtede sig som en Slags militær Foresat for Gaultier, blev Forholdet lidt efter lidt vendt om, idet Gaultier begyndte at betragte sig som Frederik Ahlefeldts Foresatte i Henhold til et Brev fra Bernadotte, hvor Marskallen betegnede Gaultier som Fører for de franske og allierede Tropper paa Langeland. Til Overflod skrev Bernadottes Generalstabschef i Marskallens Navn til Gaultier, at han i sit Forhold til Grev Ahlefeldt skulde vise »det største Hensyn«, men samtidig skulde han huske, at han personlig var ansvarlig for Øen Langelands Sikkerhed, og naar der var en Forholdsregel, som han ansaa for nødvendig, maatte ingen Hensyn standse ham i Udførelsen af denne. Frederik Ahlefeldt havde Ret til at føre de danske Tropper hvorhen han vilde paa Øen, men det maatte ikke have nogen som helst Indflydelse paa Gaultiers Dispositioner og hans Bestemmelser med Hensyn til Anbringelsen af Vagtposter, men, tilføjes i Slutningen af Brevet, det hele skal gøres paa den hensynsfuldeste Maade overfor General Ahlefeldt.

Det gode Forhold mellem General Ahlefeldt og Gaultier gik dog over. I sine Breve til Kongen beklager Frederik Ahlefeldt sig i høje Toner over Gaultier, han beskylder ham for af Ondskab at ride med sit Følge hen over Kornmarkerne blot for at ødelægge Kornet; da Markerne er indhegnede med Stengærder eller levende Hegn, bryder han Huller i disse, saa Kørerne kan trænge ind fra Græsmarkerne og æde Kornet; Ahlefeldt kan ikke forstaa, hvorfor Gaultier ikke holder sig

paa Landevejen. Her finder Frederik Ahlefeldt sig beføjet til at indskyde en Bemærkning om, at de langelandske Veje ere holdt i en god Stand. Ahlefeldt beskylder den franske Oberst for at være bange for Spanierne, hvem han af Fejghed giver Lov til alt, selv de værste Udskejelser, endog Mord, medens han er urimelig streng imod sine franske undergivne, som han har Krammet paa, og driller og chikanerer Langelænderne. Frederik den Sjette delte Ahlefeldts Opfattelse af Gaultier, hvad der vil ses af hans Brev til Haffner:

Det almindelige Rygte om de spanske Troppers Misnøje med Forandringen i Spanien er nu trængt over paa Sjælland, ja det gaar saa vidt, at man paastaar, at de engelske vil benytte sig deraf. Om det sidste skulde være sandt, anser jeg dog blandt de mulige Tilfælde. Det som efter sikre Efterretninger er det værste af alle spanske Korpser er den paa Langeland henlagte Bataillon »Catalonien«, som taler offentlig imod alt hvad sker i Spanien og ønsker intet Held for den fælles Sag. Oberstløjtnant Gaultier, en fransk Officer, som hører til Prindsen af Ponte Corvos Generalstab og kommanderer i Rudkøbing, er efter samtlige fremmede Officerers Udsigende en gal Mand. Denne morer sig ved enhver Uorden og søger stedse at ærgre Grev Ahlefeldt, hvis Retskaffenhed, Iver og Gjæstfrihed er bekjendt over al Beskrivelse.

Paa Ærø laa en Del Spaniere; disse ere borttrukne efter et Uheld, der er forefaldet ved 23 Faar, der bortranedes af Fjenden, og et Kompagni, som laa der mer end sædvanlig var taget til Langeland for at hjælpe til at bestride Tjene-

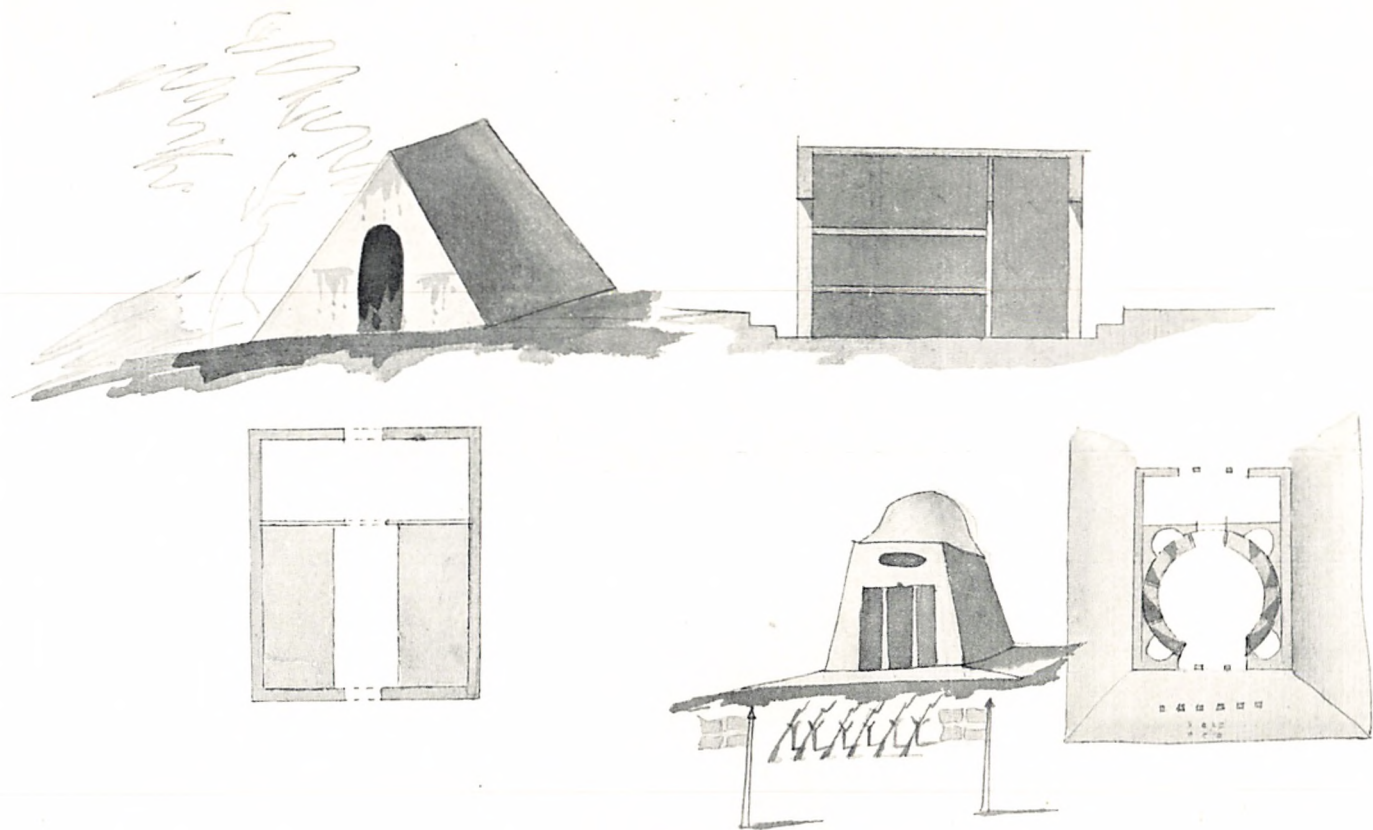
sten paa Langeland, da Grev Ahlefeldt havde af det paa Langeland værende ladet udgaa noget over 100 Mand for at hjælpe til at fuldende den nye Høst. Gaultier søger nu ved Marquis de la Romana at forestille,

- a) at Uheldet paa Langeland er sket ved Grevens Forsømmelse,
- b) at Greven er Skyld i de Uordner, der forefalde, hvilket er blot de franske Kommanderendes Frygt for de spanske Tropper.

Mit Ønske er, at Du siger Prindsen fra mig, at jeg ønskede, at Gaultier fik en anden Post, at den spanske Bataillon »Catalonien« som var paa Langeland blev forlagt, da de efter min Mening ej var at stole paa hvor vi ej var stærkere eller Franzoserne ej var stærkere, at Langeland ej godt kunde taale over 5 à 600 fremmede Tropper, at de franske Grenaderer og Voltigeurer paa Øen vare fortræffelige Folk, som vi ønskede at maatte blive der. Ligeledes troede jeg, at Fyn var for stærkt belagt med Spaniere. NB. Dette maatte jeg blot overlade til hans Klogskab og Oversigt af Tingene. At jeg overalt bad Prindsen at betragte det hele som en venskabelig Ytring af mig, og som jeg troede at skyldte os begge. Kompagniet, som er taget fra Ærø, skal saasnart Høsten er endt vende igen til Ærø.

Iøvrigt hvad der kan af Prindsen gjøres for at lette Grev Ahlefeldt maa Du sige til samme at være som han gjorde mig personligt noget behageligt, da jeg er en sand Ven af Greven.

Ved det 27. Jægerregiment eller »Belgien«s Afmarche fra Horsens har man søgt ved Trusler at tilvende sig gode Attester fra Byen, hvilket tildels er lykkedes ved, at alt skete paa fransk og ved den franske Maade. Det tilmeldes Dig

MILITÆRTELTE ANVENDTE 1807—08
TEGNET AF GENERALEN

blot for at være underrettet derom, Hertugen af Aremberg
haver været det synlige Redskab til denne Sags heldige
Udfald for Regimentet.

FREDERIK R.

Hoved-Quarteret i Vor Kongelige Residens
Kjøbenhavn, den 25. Juli 1808.

Stadige Spektakler havde Borgmester Westengaard i
Rudkøbing med Gaultier, navnlig i Anledning af Krav om
Kørsler, som Borgmesteren fandt uberettigede, i hvilken
Anledning der veksledes mangt et Brev imellem Borgme-
steren og Greven :

Til Deres Høyvelbaarenhed giver jeg mig den Frihed at
indmelde en liden Tildragelse som et Pendant til de Begi-
venheder, De for faa Dage siden har erfaret angaaende den
heri Byen giældende Fremgangsmaade. I Eftermiddags Kl.
2 erholdt jeg en Requisition om at forskaffe 4 Vogne og 2
Par Forespandsheste til Kl. 4 forat befordre nogle fremmede
Tropper til deres Cantonnement. Da man i Almindelighed
plejer, uden min Mellemkomst, umiddelbar at henvende
sig til Befordringsvæsenet her i Byen om Befordring, og
da alle Byens firbenede Heste var paa den Tid i Trans-
port, saa var de requirerte Vognes Anskaffelse fra Landet
nødvendig, hvorfor jeg ogsaa strax sendte Bud efter dem,
for at møde til bestemt Tid. Forinden Klokken imidlertid
blev 4, kom en fransk Oberst Gauthier's saakaldte Secre-
tair, en fransk Underofficer, til mig og i en myndig Tone
spurgte, hvor Vognene blev af, hvortil jeg gav ham Svar,
at de var beordrede fra Landet herind i det Øjeblik, de var

requirerede og at det var bekiendt, at al Befordring i Byen forhen var requireret; han yttrede derpaa, at dersom Vognene ikke paa Øieblikket kom, havde Obersten befalet at en Commando Soldater skulle kaste mig i Vagten, og Klokken var slaget 7 Aften, forinden de forventende fremmede Tropper ankom hertil Byen.

Jeg troer ikke, at Deres Højvelbaarenhed vil ansee min Æresfølelse for overdreven, naar jeg siger, at jeg fandt en saadan Tiltale til mig særdeles krænkende og nedslaaende. At yttre mig om de mulige Aarsager til en saadan, dog vel ikke passende, Fremgangsmaade vil jeg forbigaa, og allene bemærke, at dersom Commandoen saaledes skal tiltage, vil det blive vanskeligt at forestaa et offentligt Embede.

Skulde Ds. Vbhd. altsaa ansee det passende at forestille den spanske Commandant, at en saadan militairisk Fremgangsmaade ikke er passende efter de i det hidtil værende Danmark endnu giældende danske Love, og overhovedet ikke er fornøden for at bringe mig til at efterkomme, hvad der er Pligt for mig, kunde en saadan Erindring fra Dem muligen ikke være aldeles spildt.

Jeg giver mig den Frihed at henvende mig til Ds. Hvbhd. som den eneste, jeg kan beklage mig for.

(sign.): WESTENGAARD.

Rudkiøbing den 13. Juni 1808.

S. T.

Hr. General Greve Ahlefeldt Laurvig!

For faa Dage siden erholdt jeg, formodentlig tilfældigviis en Requisition paa en Vogn til Ristinge for en spansk Or-

dinantz. Tillige er jeg bleven underrettet om at fremmede Troppers Soldater ofte kiøre paa Vogne, som er udcommanderede for Officererne.

Da en saadan Kiørsel er stridende imod det Kongelige Feltcommissariats Skrivelse af 26. April d. A., ikke heller af mig requireres, hvorfor jeg om sammes Virkelighed ingen Attestation kan give, ligesom og en saa hyppig Kiørsel, som paa nogen Tid har fundet Sted herfra Byen, er udmattende og svækker selv de Kræfter, som de fremmede Tropper ellers maaske længere kunde benytte, saa henstiller jeg til Deres Høyvelbaarenheds Resolution, hvorvidt de fremmede Troppers Requisition paa Kjørsel kan finde Sted, naar ikke herfor kan foreviises Deres Høyvelbaarenheds Ordre, ligesom jeg, ifald Kiørslen bruges anderledes eller til andre Personer end begæret og tilstaaet er, hvorledes dermed skal forholdes.

(sign.): WESTENGAARD.

Rudkiøbing den 13. Juni 1808.

S. T.

Hr. General Greve Ahlefeldt Laurvig!

Som det vil ses af nedenstaaende Brev til Frederik Ahlefeldt klagede Westengaard ogsaa over Mangel paa Hensyn-tagen fra flere af de danske Officerer.

I at tilstille Deres Højvelbaarenhed vedlagte Forhør ang. nogle Besværinger over de fremmede Troppers Forhold

heri Byen, giver jeg mig den Frihed privat at bemærke for Deres Højvelbaarenhed!

1) at det synes nødvendigt, at deslige Optrin, som indeholdes i bemeldte Forhør, behandles med nogen Alvorlighed, og at jeg derfor har givet mig den Frihed at henstille til Deres Højvelbaarenhed, om De umiddelbar med den franske Oberst derom ville correspondere, saasom det nok ikke er til synderlig Nytte, at dette unge Commandantskab dermed foruleiliges,

2) at en og anden af vore egne unge Officerer, som formodentligen troer derved at kunne give sig Anseelse i de fremmedes Øine, behandle os selv med saa haanende Kaadhed, Foragt og Ringeagt, at det aldeles ikke kan fortænkes de fremmede, at de følge dette Exempel. — Det forekommer mig, som en simpel Lignelse herpaa kunde anvendes, at naar Lemmerne i en enkelt Familie foragte og spotte hinanden, saa vil den hele Familie blive en Spot for Naboerne. Naar altsaa de Mænd, som efter Regieringens Befaling officielt tale med de fremmede Tropper, selv udvise Foragt mod Landets Indvaanere, true dem, endog i disses Paasyn, med Fugtel, naar de ikke øieblikkelig efterkomme deres vilkaarlige Befalinger, samt med overmodig Stolthed og Myndighed behandle de civile Autoriteter, hvis Agtelse hos alle Folkeslag dog ellers haandhæves, saa vil det være meget tilgiveligt, at fremmede Krigsfolk ogsaa tilsidesætte de almindelige Høflighedspligter.

Men saa meget mere nødvendigt bliver det for de Øverstbefalendes Bestræbelser at tilintetgiøre Virkningerne af en saa ubesindig Fremgangsmaade, thi selv disses Autoritet svækkes, naar deres Underhavendes Agtelse tilintetgøres.

Deres Høyvelbaarenhed tilgive, at jeg har foruleiliget Dem med disse Linier, men jeg beder derfor, at De vil tilintetgøre dem, saasnart De har læst dem.

(sign.): WESTENGAARD.

Rudkiøbing den 9. Juni 1808.

S. T.

Hr. General Greve af Ahlefeldt Laurvig.

Kongens Anmodning til Bernadotte om at faa Gaultier sendt et andet Sted hen blev ikke opfyldt, derimod fik Obersten Tilhold om at være mere høflig og føjelig. Frederik Ahlefeldt maatte Gang paa Gang lægge Baand paa sig selv for ikke at give ondt af sig overfor den franske Oberst, som han til Trods for alt vedblev at vise et venligt Ansigt. Det tvivlede man da aabenbart heller ikke om fra oven, for da Major Haffner paa Kongens Vegne skrev til Ahlefeldt, for at bede ham være saa føjelig overfor den franske Oberst som muligt, tilføjer han beroligende, at han ikke tvivler om, at Ahlefeldt virkelig altid har været det:

P. M.

Deres Høyvelbaarenhed melder jeg blot gandske forløbig at jeg har modtaget Hs. Majestæts Instructioner angaaende Hr. Gaultier — samt Deres Høyvelbaarenheds Svar angaaende C. Hartweg.

Gaultier vil erholde en Tilskrift med Varsel at være mere føyelig og høflig — og man har bedet mig anmode Deres Høyvelbaarenhed om at være saa eftergivende mulig, det jeg paastod De forlængst havde været.

Man ankede meget paa, at Hr. Gaultier ikke havde Kiørselsrettigheden. Da det ey kan opnaaes, at Hr. Gaultier tilbagekaldes, forinden virkelige farlige Forseelser lægges ham til Last, saa bør nok ej heller C. Hartweg tilbagekaldes.

Jegskal nærmere tilskrive Deres Højvelbaarenhed, denne Sag angaaende, M. Romana har faaet Ordre at sende de 300 Mand til Ærøe igien og Langeland vil blive lettet til 5—600 Mand.

Med Højagtelse

ærbødigst

(sign.): WENZEL HAFFNER.

Travemünde den 2. Aug. 1808.

Højvelbaarne

Hr. Generalmajor Greve Ahlefeldt Laurvig!

Til daglig under almindelige Forhold kunde Frederik Ahlefeldt og Gaultier undgaa hinanden, idet sidstnævnte havde sit Hovedkvarter i Rudkøbing, medens Frederik Ahlefeldt havde sit paa Tranekær.

I Modsætning til de danske og tildels de spanske Militærforfattere, giver de franske Skildringer af Begivenhederne Frederik Ahlefeldt Skylden for det daarlige Forhold, der herskede mellem den danske og den franske Fører. Den franske Militærforfatter Oberst Godchot hævder, at Gaultier ved sin Ankomst til Langeland forefandt utilstrækkelige Forholdsregler overfor mulige Landgangsforsøg fra Englændernes Side, med en høj Grad af Hensynsfuldhed og Takt havde Gaultier gjort Grev Ahlefeldt opmærksom paa Manglerne ved Forsvaret, takket være denne Hensynsfuldhed blev Forholdet den første Tid meget venskabeligt. At Godchot har Ret i sin Udtalelse om, at Forholdet mellem

de to Førere var godt i Begyndelsen, derom vidner følgende Brev fra General Ahlefeldt:

Herr Oberstløjtnant!

Jeg er uendelig smigret over Deres Tilfredshed med de Poster, som ere anbragte ved vore Kyster, og jeg tvivler ikke om, at alt skal gaa vel.

Med Hensyn til Anbringelsen af andre Signaler, er jeg ganske af Oberstens Mening, og vi skal ordne det paa den Maade, De har foreslaaet; Ulykken er bare, at vi ganske mangler Tjære, der er saa nødvendig, naar der skal brændes, men vi maa ordne det saa godt vi kan.

Da et af vore Kompagnier er anbragt paa Hjortholm, indser jeg ikke, at der skulde være nogen Nødvendighed for at ulejlige Deres Tropper hen til dette Punkt. Naar der forefalder noget nyt, skal jeg ikke undlade at meddele Dem det.

Jeg beder Oberstløjtnanten om at modtage Forsikringen om den Højagtelse, hvormed jeg er

Deres ærbødige Tjener

GREVE AF AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot, 30. April 1808.

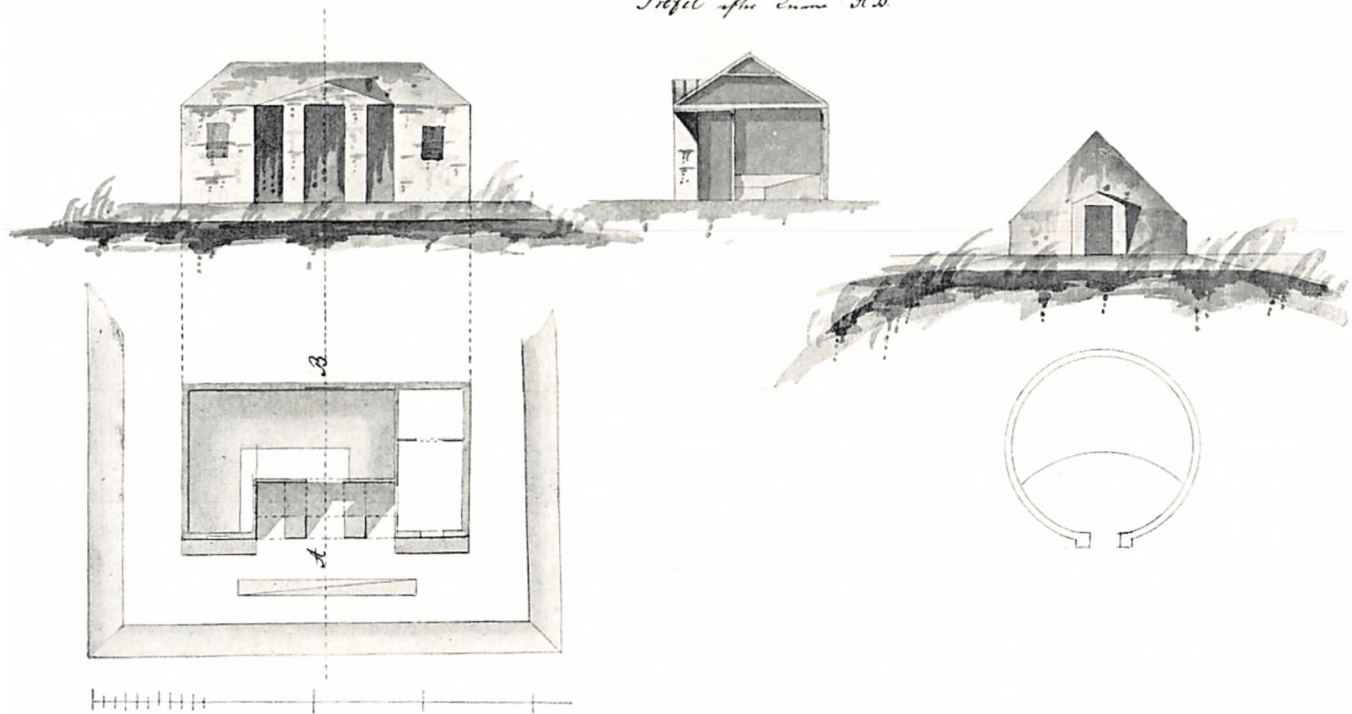
I den første Tid kom Gaultier jævnlig ud til Tranekær for at spise Middag paa Slottet, ligesom Frederik Ahlefeldt ogsaa en Gang spiste hos Gaultier i Rudkøbing. Den første Divergens mellem Gaultier og Ahlefeldt skyldtes den Omstændighed, at Gaultier havde arresteret en dansk Soldat, der var blevet overbevist om at have gjort Forsøg paa at fremkalde Mytteri. Gaultier sendte Soldaten til Frederik

Ahlefeldt, der netop skulde til at holde Rettergang over Misdæderen, da en Ordre fra Prinsen af Ponte Corvo til Gaultier bevirkede, at Ahlefeldt maatte udlevere Soldaten og sende ham til Marskallens Hovedkvarter, hvor Forhøret skulde finde Sted. Samtidig blev der givet Frederik Ahlefeldt Besked om, at alle eventuelle Mytterisager skulde behandles af de franske militære Domstole, selv om de skyldige vare danske. At Situationen i Længden blev uholdbar, er ikke til at undre sig over.

Det er interessant at sammenligne Opfattelsen af de to Personer fra fransk og dansk Side. Karl Schmidt har i sin Bog »De fremmede Troppers Ophold i Danmark« ikke Ord nok for at angribe Gaultiers Holdning. Godchot vender Forholdet om og giver Frederik Ahlefeldt hele Skylden for Uoverensstemmelserne mellem ham og Gaultier: »Generalen gjorde sikkert alt, hvad han kunde for at forhale og modarbejde Oberst Gaultiers Befalinger, og han ophidsede Befolkningen mod de allierede Okkupationstropper. Det er beklageligt, at han ikke aabent bad sin Konge om at maatte faa en Ordre til at forlade Langeland for ikke at skulle befinde sig i en falsk Stilling, ligeledes er det beklageligt, at den franske Stat ikke forlangte, at Generalen skulde rejse bort, noget der let vilde være blevet tilstaaet. Men Generalen befandt sig midt i sine Besiddelser paa Trane-kær Slot; han var interesseret i alle de omliggende Landsbyer og Størstedelen af Øen, og han vilde vaage over det. Hvad Oberstløjtnanten angaar, maa man erkende, at han til Trods for alle de Fordringer, Situationen krævede af ham, med den højeste Grad af Taalmodighed fandt sig i General Ahlefeldts og hans underordnedes Drillerier.«

At Marquis de la Romana var hensynsfuldere overfor

Profil efter Snit A.B.

MILITÆR BARAKKER ANVENDTE 1807—08
TEGNET AF GENERALEN

Gaultier end denne overfor Frederik Ahlefeldt, kan ses af et Brev, han tilskrev den franske Oberst, og hvori han udtalte, at han anser det for at være for megen Ulejlighed for ham at fremsende en daglig Rapport, Gaultier behøver blot at skrive, naar der er noget, som er værd at meddele. I Modsætning hertil forlangte Gaultier i et Brev, hvori han ganske spiller den Overordnedes Rolle, at Ahlefeldt skulde sende ham en daglig Rapport. Frederik Ahlefeldt synes ikke at have ladet sig imponere af Gaultiers Ageren Overordnet, herom vidner følgende Brev til den franske Oberst:

Herr Oberst!

De Herrer spanske Officerer har flere Gange hos Bønderne rekvireret Heste, som de har redet paa og har beholdt 10—12 Timer. Jeg underretter Obersten om, at jeg har udstedt et almindeligt Forbud mod at efterkomme disse Requisitioner, og jeg beder Dem være saa god at meddele de Herrer denne Ordre.

Min Herre Kongen har fornylig forbudt alle den Slags Udskrivninger, og jeg gaar ud fra, at Obersten vil vise den Retfærdighed at anse bemeldte Befaling for fuldkommen berettiget.

Jeg har den Ære at være Oberstens meget

ærbødige Tjener

GREVE AF AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot, 14. Maj 1808.

Unægtelig en meget ejendommelig Henvendelse fra en saakaldt underordnet til sin Foresatte. Om det Forhold og

den Tone, der havde udviklet sig mellem den franske Oberst og den danske General, vidner de nedenstaaende tvende Breve:

Gaultier skriver under 17. Maj til Frederik Ahlefeldt:

Herr General!

Da De imorges gjorde mig den Ære at meddele mig, at Englænderne agtede at gaa i Land ved Hou,¹ var det min Hensigt at sende en fransk Officer til Dem for at indhente Deres Befalinger; da jeg ikke vidste, hvorledes jeg paa en hurtig Maade kunde afsende vedkommende, da alle mine Heste vare syge af Overanstængelse efter at have redet over hele Øen, har jeg været nødt til at henvende mig til den danske Kommandant i Rudkøbing Herr Major Scharffenberg med Anmodning, om han vilde skaffe mig en Hest: *hvad han ikke har villet tilstaa mig.*

Da jeg ikke vidste, hvad jeg skulde gøre, blev jeg nødt til at skaffe mig en Vogn.

Jeg er uvidende om, hvilke Befalinger han har faaet med Hensyn til at nægte alt, hvad der er uomgængelig nødvendigt for Tjenesten. Jeg maa altsaa bede Generalen om at meddele mig, hvorledes jeg skal bære mig ad. Igaar har han desuden nægtet at overlade en Baad til en Officer, som jeg havde beordret til Ærø i et meget presserende tjenstligt Ærinde, Majoren kunde godt have udleveret den Baad, da han havde nok af dem. I Dag har han bestilt Kvarter hos Borgerne til det spanske Artilleri, uden at jeg var blevet underrettet om dettes Ankomst, og han gør ikke noget for at faa afhentet i Baade det Artilleri, der har befundet sig i

¹ Langelands Nordspids.

Vemmenæs lige siden i Morges. Maa jeg have Lov til at bede Greven om at sige mig, hvilke Befalinger De har udstedt i denne Forbindelse, for at jeg kan have den Ære at afgive Beretning derom til Herr General Gérard, Chef for hans Durchlaughtighed Prinsen af Ponte Corvos Generalstab.

Herr Oberst!

Det gør mig uendelig ondt, at Major Scharffenberg ikke har opfyldt Deres Ønsker, men i Henhold til hans Indberetning har han ikke været istand til at gøre det, og paa den anden Side har han klaget over, at Obersten har givet ham visse Ordre, og da han *ikke staar under nogen anden end mig*, saa har han under det første Indtryk af sin Sorg, og eftersom De ikke har talt til ham paa nogen hensynsfuld Maade, ikke gjort alt det, han vilde have gjort, ifald han var blevet anmodet derom paa en høflig Maade.

Obersten veed, at jeg paa det strængeste har forbudt enhver Udskrivning af Rideheste, og at jeg har sagt Dem, at *ifald De vilde være af den Godhed at give mig skriftlig Besked om, hvor mange Heste De skulde have til d'Herrer Officerer, saa skulde jeg selv fremskaffe dem*, men da jeg ikke har modtaget denne Udleveringsordre, har jeg ikke kunnet opfylde mit Løfte. Majoren er altsaa ganske uden Skyld i denne Sag, hvilket De vist selv vil indrømme mig.

Hvad angaar den omskrevne Baad, saa har De faaet to igaar til at sejle til Vemmenæs med, og den tredie, som De forlangte til at sejle med til Ærø, var den eneste, som var tilbage; saasom Vejen til Ærø gaar over Ristinge og ikke over Rudkøbing, har Majoren udtalt den Opfattelse, at denne Rute vilde være den mest passende, saa meget mere

som den eneste tilbageværende Baad skulde forblive tilbage¹ og være til Disposition for de kongelige Kurerer.

Jeg holder for, at det er Majorens Pligt at sørge for Kvarter til de Tropper, der kommer hertil, for at de ikke med Rette skal kunne klage over, at man ikke straks har vist dem Velvilje og givet dem Forfriskninger, ligesom de kom fra Rejsen over Søen. Han har sikkert været uvidende om, at Obersten ikke vidste Besked om deres Ankomst.

Jeg kan forsikre Obersten, at Majoren er en højt fortjent Mand, der punktlig opfylder sin Pligt, han skal gøre alt, hvad der staar i hans Magt for at være Dem til Behag, men han har paa den anden Side et billigt Krav paa, at der vises ham visse Hensyn. Vi ere Forbundsfæller, derfor bør Enighed og Venskab være herskende imellem os paa det, at vi i Fællesskab kan ordne alt og være istand til at bekæmpe vore Fjender. Jeg er vis paa, at naar Obersten har set koldblodigt paa disse Sager, at De saa vil yde mig Retfærdighed, jeg er saa meget mere overbevist herom, som jeg kender Deres udmærkede Karakter. Jeg beder Dem, min kære Oberst, om at tro, at intet i Verden kan være mig kærere, end at leve i Fred og god Forstaaelse med mine Omgivelser, særlig da med en Mand som Obersten, som jeg ærer og agter af mit ganske Hjerte.

Jeg haaber, at denne Historie er ude af Verden, og jeg tegner med den dybeste Hengivenhed Oberstens meget ærbødige Tjener.

GREVE AF AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot, 17. Maj 1808.

¹ I Rudkøbing.

For at faa en Ende paa den pinlige Rekvisitionsaffaire, der ingen Ende vilde tage, da Gaultier paa Trods af Ahlefeldts Forbud vedblev paa egen Haand at udskrive Heste, traf Ahlefeldt den Ordning, at han overlod Obersten en Vogn med Firspand samt en halv Snes Rideheste fra sin private Stald, desuden overlod han ham tvende Staldkarle til Pasning af Hestene og Vognen.

En enkelt Gang tabte Grev Ahlefeldt Taalmodigheden: Paa Gaultiers gentagne Klager over, at det gik for langsomt med Opførelsen af de Batterier, der skulde beskytte Rudkøbing, skrev han i Slutningen af en Svarskrivelse: »Jeg vil i alle Sager indberette til min Herre Kongen men ikke til nogen som helst anden«. Da Gaultier atter rykkede Ahlefeldt i Anledning af Batterierne ved Rudkøbing, svarede Frederik Ahlefeldt blandt andet, at han »ikke gjorde noget ved den Sag, da Hans Majestæt ikke svarede paa Ting, der ej ere efter hans Hovede«. Det blev Marquis de la Romana, der maatte sørge for Kanoner, og ved Skæbnens Ironi var det nogle danske Kanoner, han havde taget i Nyborg.

Til Trods for det gode Forhold, der herskede mellem Langelænderne og de spanske Soldater, kunde det nok engang imellem komme til Spektakler, og da der engang var opstaaet noget Klammeri mellem enkelte Kvarterværter og de hos dem indkvarterede Soldater, klagede Gaultier til Ahlefeldt. Denne lover i sit Svar, at de skyldige skal blive straffede, men han tilføjer spydigt, at han ønsker at faa at vide, hvem de stygge Mennesker er, der har kunnet udsprede saa uforskammede og løgnagtige Rygter om Oberst Gaultier, at han skulde have givet sine Tropper Lov til at banke deres Kvarterværter, naar disse ikke gav dem, hvad

de forlangte. Saadanne »impertinente« Mennesker, der vove at udbrede slige Rygter om Oberst Gaultier, fortjener en ordentlig Straf.

Da de to spanske Batailloner Asturia og Guadalajara skulde føres over Langeland paa Vej til Sjælland, kom det atter til Stridigheder mellem Ahlefeldt og Gaultier i Anledning af Kantonnementerne, der var anbragte i Fuglsbølle, og de Vogne, der var bestemte til at køre fra Rudkøbing til Fuglsbølle og fra Fuglsbølle til Spodshjerg, hvorfra Spaniernes Overfart til Lolland skulde finde Sted. Vognene brugtes til at befordre Officererne og Trosset. I Rudkøbing blev der ret hæftigt Skænderi mellem Borgmesteren og Gaultier, der mente, det gik for langsomt med Fremskaffelsen af Vognene og truede med at arrestere Borgmesteren og sende ham til Generalen paa Tranekær. Borgmesteren indgav en Klage til Frederik Ahlefeldt, der i et Brev i meget skarpe Vendinger foreholder Gaultier, at han skal optræde med Høflighed overfor Byens Øvrighed. Den franske General Fririon, der var udnævnt til Øverstbefalende over de franske og spanske Tropper paa Sjælland, kom til Langeland, for at overvaage Spaniernes Overførsel over Langeland til Lolland og ordne Kantonnementsspørgsmaalet. Han boede under hele sit Langelandsophold paa Tranekær og synes ikke at være blevet synderlig opbygget over Gaultiers Virksomhed paa Øen.

Kort Tid efter, at Fririon var rejst, kom der fra Nedergaard Klage til Frederik Ahlefeldt over, at franske og spanske Officerer havde holdt Harejagt paa den til Stamhuset Nedergaard hørende lille Ø Siø lige ud for Rudkøbing. Frederik Ahlefeldt klagede derover til Gaultier og bad ham forhindre, at sligt gentog sig. I Slutningen af Juni hændte

det, at en af de spanske Soldater, der laa i Kvarter hos en Gaardmand i Pederstrup, under et Klammeri dræbte sin Vært. I den Anledning modtog Gaultier følgende Brev fra Generalen:

Herr Oberst!

Jeg har lige faaet Budskab om, at en Spanier har myrdet sin Kvartervært, en af *mine* Bønder i Pederstrup.

Øen har lidt længe nok under den slappe Mandstugt, der hersker mellem Spanierne, og Indvaanerne er meget misfornøjede; men saafremt Mord skal faa Lov til at høre til Dagens Orden, vil al Orden ophøre, og Misfornøjelsen vil blive grænseløs.

Jeg beder Obersten om at skaffe vor Nation den Oprejsning, som skyldes den i Anledning af denne ubehagelige Affaire, for at der atter kan skaffes Ro mellem Befolkningen«

Tranekjær Slot, 28. Juni 1808.

Til sidst maatte Marskal Bernadotte tage Affære og lod General Gérard skrive til Gaultier:

» Herr Levetzau, Hans danske Majestæts Kommissær hos Hans Durchlauchtighed Fyrsten af Ponte Corvo meddeler mig, Herr Oberst, at General Greve Ahlefeldt Laurvig beklager sig over deres Opførsel.

Generalen hævder, at De i Deres Samkvem med ham viser Dem uhøflig, ja anmassende, og at De har truet nogle af de kongelige Embedsmænd med Fængsel.

Jeg forlanger en Meddelelse om, hvad der har givet Anledning til Grev Ahlefeldts Misfornøjelse, for at jeg kan danne mig en Mening om Sagen og svare Herr Levetzau.

Da De er Øverstbefalende paa Langeland, er De ingenlunde General Ahlefeldts Underordnede, De maa derfor ikke have andet at gøre med ham end det, som Høflighed udfordrer. Saafremt De ikke overfor ham tager de Hensyn, saafremt De ikke overfor de kongelige Embedsmænd viser den Forekommenhed, der er nødvendig for at opretholde den gode Forstaaelse mellem vore Tropper og Beboerne, saa har De glemt, hvad jeg baade mundtligt og skriftligt har befalet Dem, og De fortjener en Irettesættelse. Men jeg vil ikke dømme, før jeg har modtaget Deres Svar, fordi jeg er tilbøjelig til at tro, at De vil kunne retfærdiggøre Dem i den Beretning, som De har at indsende til mig«.

Da det ikke hjalp, og Gaultier fremturede, som han havde begyndt, maatte Marskallen igen give ham paa Hovedet, og paa Bernadottes Vegne skrev General Gérard følgende til Gaultier:

*Herr Bataillonschef Gaultier!
Øverstbefalende paa Langeland!*

Jeg har modtaget Oberstløjtnantens Svar i Anledning af de Klager, som General, Greve Ahlefeldt har rettet imod Dem. Jeg har underrettet Fyrsten, Hans Durchlaughtighed ønsker, at disse Chikanerier skal høre helt og holdent op, og at De skal vise al den Hensynsfuldhed og Forekommenhed, De kan, overfor Greven, for at det gode Forhold mel-

To extend.
To close.
March.
Avance.
Fire.
Close Fire.
Retreat.
*The enemy has both
infantry & cavalry.*
Incline to the Right.
Incline to the left.
Alarm.
Halt.
*Order covering
or encircling.*
*The enemy is
infantry.*
*The enemy is infantry
& cavalry.*
*Assembly of
officers.*

SIGNALER FRA DE ENGELSKKE KRIGSSKIBE
 EFTER ERINDRINGEN NEDSKREVNE AF GENERALEN

lem Dem og ham kan blive genoprettet. Hans Durchlauch-
tighed ønsker det saa meget mere, som Grev Ahlefeldt ny-
der Kongens Tillid og er højt anset i Hæren og hos Folket.
Jeg ønsker derfor af Dem, at De i Deres Samkvem med
Greven viser den Ærbødighed, som Prinsen forlanger, De
skal vise, Hans Durchlauchtighed er iøvrigt meget tilfreds
med Deres Iver og med de Forholdsregler, De har truffet
for at bevare Øen og beskytte Tropperne.

Jeg kan ikke nok som gentage, at De skal være saa ven-
lig som muligt overfor Grev Ahlefeldt. Major Haffner skri-
ver i samme Aand til Generalen.

Jeg haaber, at ved god Vilje fra begge Sider vil det gode
Forhold blive genoprettet«

Hovedkvarteret i Travemünde i August 1808.

Da derovre fra Ærø lød Klager over, at de spanske Sol-
dater ikke fik ordentlig Kost hos deres Kvarterværter, tog
Frederik Ahlefeldt øjeblikkelig over til Øen for at under-
søge, hvorvidt Klagerne var berettigede. Efter at være kom-
met tilbage til Tranekær skrev Frederik Ahlefeldt til Gault-
tier:

». Øvrigheden forsikrer, at man ikke her behandler
Soldaterne bedre, end man gør det der, og ifald Soldaterne
ikke ere fornøjede, ønsker man, at de selv sørger for deres
Kost. Soldaternes Fordringer ere latterlige, de forlanger
Franskbrød og Kaffe. Øverstkommanderende Kaptajn Hart-
vig meddeler mig det samme, men alt vil gaa godt, naar
bare d'Herrer Officerer ikke vil lytte til saadan noget.

Jeg sætter Pris paa, naar en flink Officer paa foreskreven

Vis sørger godt for sine Folk, men en Officer, der giver sine Folk Medhold, naar de stiller urimelige Krav, fortjener en Irettesættelse, det er den sikreste Vej til at ødelægge Tropperne og Disciplinen med

Vanskelighederne var delvis opstaaede ved den Omstændighed, at Betalingerne til Kvarterværterne var nedsatte fra 16 Skilling til 10 Skilling om Dagen pr. Mand. Frederik Ahlefeldt skulde staa i Forskud for Betalingen, men Refusionerne foregik meget uregelmæssigt, aldrig kontant, men i Anvisninger eller med Bancosedler, og tilsidst hørte Refusionerne ganske op. Ahlefeldt vedblev dog samvittighedsfuldt at udbetale Pengene til Kvarterværterne og gav dem desuden Tilhold om at sørge godt for de fremmede Soldater, saa der ikke kunde blive Grund til Klage. Ærø synes i det hele taget at have været det uroligste Sted under Spaniernes Ophold, for ogsaa mellem de danske og spanske Officerer var der hyppigt Kiv og Strid, det gav sig et uheldigt Udslag, da Englænderne gjorde et Landgangsforsøg, der mislykkedes, takket være de danske Troppers Aarvaagenhed. Føreren for de spanske Tropper paa Ærø blev ikke underrettet af den danske Kaptajn Hartvig om Landgangsforsøget. Da den spanske Kaptajn anmodede Hartvig om nærmere Oplysninger vedrørende Begivenheden, fik han efter eget Sigende det Svar, at Hartvig var ikke forpligtet til at underrette ham om noget som helst. Den spanske Kaptajn klagede i den Anledning til Gaultier, der lod Klagen gaa videre til Frederik Ahlefeldt. Denne svarede Gaultier med følgende Ord:

» Jeg forstaar ikke, hvorfor den danske Kaptajn har undladt at svare den spanske Kaptajn, det var dog en

simpel Høflighed, som den ene Kammerat skylder den anden, naar han ønsker at faa noget at vide. Jeg skal ikke undlade at give den danske Kaptajn en Irettesættelse, og en slig Uhøflighed vil ikke blive gentaget. Alle de Officerer, som jeg har den Ære at befale over, har faaet Tilhold om at vise den størst mulige Velvilje overfor vore Forbundsfæller og ved enhver Lejlighed vise Forekommenhed, enhver Officer, der ikke retter sig efter denne Befaling, vil blive straffet, men jeg er ogsaa overbevist om, at ingen vil undslaa sig fra den Høflighed, der skyldes d'Herrer Officerer af de med os forbundne Tropper.

Jeg har givet Indberetning til Kongen om Affairen paa Ærø, og jeg er vis paa, at de, der har fejlet, vil blive straffede strængt

Om Forholdene paa Ærø kan læses i nedenstaaende Breve.

Indberetning til Kongen:

Ærrøe.

Efter min Formening er denne Øe af megen Vigtighed for Fienden ej alleene fordi han derfra kan med Lethed sperre hele Kommunikationen mellem Holsteen og Danmarks Øer, men endog have en Standpunkt, paa hvilken han kan hente Levnetsmidler, Forfriskninger og Vand til Eskadren samt pleje sine Syge. Disse Grunde vil ventelig være ligesaa indlysende i Fiendens Øine og derfor søge at bemægtige sig Landet. Denne liden Øe er eet af Danmarks virksomste Lande; ret er den merkantilistiske Aand den herskende, og derfor ej den Patriotismus hos Bevaanerne,

som burde besiele hver Dansk; men dog kan man ej vægre disse Folk Agtelse for deres Flid og Virksomhed. — Øen ejer næsten 300 Skibe; disses Tab vilde ruinere dette ellers saa velhavende Land, hvorfor alt muligt maa anvendes for at faa dem konserverede. — Saaledes som Stemningen nu er, kan intet betydeligt Forsvar ventes, fordi den paa Øen Højst-Commanderende Grenadeer Capitain v. Schipler af 2^{det} Jydske Regiment aldeles ikke kan stemme hverken med Øvrigheden eller Indvaanerne og ej forstaaer at omgaaes slige Folk, hvorfor Enighed aldrig vil finde Sted.

Min underdanigste Forestilling gaar derfor derhen, at enten Grenadeer-Kompagniet forflyttes eller og en ældre Officer udnævnes, der kunde kommandere Øens Bevæbnings Masse. Ydermere ansøger jeg underdanigst om, at et Batterie Østen for Gravensteen, for med samme at kunde nogenlunde dække den eeneste meget smalle Vej, der forbinder Marstall med den øvrige Øe, og som formedelst Vandets Dybde, saaledes at de fiendtlige Skibe kan beskydes, at ingen kan gaa derover. Tvende Kanonbaade ved Marstall og ligesaa mange ved Ærøeskiøbing vilde give Landet en betydelig Styrke, og naar dette underdanigst ansøgte naadigst bliver bevilget, haaber jeg at konservere Deres Majestæt Øen.

Sluttelig byder Pligt mig underdanigst at tilføje, at Landets Øvrighed, Landfoged Carstens, er en meget virksom og retskaffen Mand, der stedse har gjort alt muligt til Øens Bedste og paa hvis raske Medhjælp jeg med den fuldeste Overbevisning kan regne.

Underdanigst og troe

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Slot den 7. Januar 1808.

Fra Landfoged Carstens paa Ærø:

Underdanigst Promemoria!

Det Kongelige Felt-Commissariat i Christiansfeld har under 6. f. M. paalagt mig, hver Maaned at tilstille Samme attesteret Beregning af Antallet af de i Ærøeskiøbing indquarterede spanske Tropper. Listerne for April Maaned er ogsaa bleven attesterede af den daværende Commandant Francisco Veta. Men den nuværende Commandant, Juan Porta, nægter at gjøre dette, skjønt jeg ikke blot selv, men ogsaa giennem Pladscommandanten, Hr. Kaptain Harttwieg, har ladet ham Listen tilstille. Han har derfor henvendt sig til Oberst Gaultier i Rudkiøbing og modtaget følgende Svar (paa Fransk):

»De er ikke pligtig at give Borgmesteren i Ærøeskiøbing »noget Regnskab, nogen Liste eller nogen Underskrift; sig »ham blot, at hans Bestilling gaar ud paa, at Officeren forpleies paa tilbørlig Maade ligesaavel som Soldaten i det »Omfang, i hvilket det danske Commissariat har ment at »kunne indrømme Dem den Forplejningsgodtgjørelse, der »er indrømmet hele Armeen.

»Naar han retter lignende Anmodninger til Dem, saa sig »ham, at han skal henvende sig direkte til Hr. General »Ahlefeldt paa Slottet Tranekjær paa Øen Langeland. Han »vil foreskrive ham den Fremgangsmaade, han har at følge »ved alle sine Henvendelser«.

Men da det nu ikke blot følger af Sagens Natur, at den spanske Commandant er pligtig til at give mig en Attest om de ydede Qvarterer og den nydte Forpleining, men da ogsaa Anordningen af 28. April d. A. om, hvorledes Embedsmændene har at forholde sig med Hensyn til de i dette

Land værende fremmede Tropper, med klare Ord støtter mit Forlangende, saa tør jeg ogsaa haabe, at Deres Højvelbaarenhed vil behage at foranledige hos Oberst Gaultier, at det paalægges Commandant Porta at attestere Listerne, medmindre da Deres Højvelbaarenhed vil paalægge Hr. Capitain v. Harttwig dette.

Den 23. f. M. requirerede den spanske Commanderende Papir, Penne, Blæk og Segllak af mig. Jeg afslog Requisitionen. Han henvendte sig til Gaultier, men fik intet Svar. Nu har han igjen indgivet Requisition — til Hr. Capitain Harttwig. Jeg haaber imidlertid, at Deres Højvelbaarenhed er enig i, at vi atter giver ham Afslag, fordi han ellers bestandig vil udstrække sine Requisitioner videre og videre.

(sign.): CARSTENS.

Ærøeskiøbing den 7. Juni 1808.

Hans Højvelbaarenhed
Hr. Kammerherre og Generalmajor Grev
v. Ahlefeldt Laurvig, Ridder etc.

Fra Samme:

Pro Memoria!

Efter Begæring af Marinelieutenanterne Schönheyder og Cederfeld har jeg forrige Aar ladet de til Kongelig Transport beordrede, Baadførerne Hans Rasmussen Øland og Hans Nielsen af Ommel tilhørende Baade sætte saaledes i Stand, at de atter var tjenlige til Brug i Kongens Tjeneste og uopholdelig begav sig til Taars paa Lolland. Efter Anvisning af Hr. Marinelieutenant Cederfeld tilstillede jeg under 15. Oktober f. A. Deres Højvelbaarenhed de herhen hørende Regninger, der beløb sig til 143rd d. B. B. og 42rd

31^{1/2} B. S. H. C. Den herboende Sejlmager Hans Jensen Kock fik for nogle Dage siden sin Regning for Sejl til Isbaadene udbetalt af Hr. Marinelieutenant Holst i Tranekjær, men kunde ikke bevæge ham til ogsaa at betale de forommeldte Regninger. Deres Højvelbaarenhed vil derfor tillade mig ærbødigt at forespørge, til hvem Arbejderne har at henvende sig om Berigtigelsen af deres Tilgodehavende for Istandsættelsen af Transportbaadene.

Med de spanske Soldater gaar det værre end nogensinde. Uophørlig indløber der Klager, snart fra Spanierne, snart fra Borgerne. Alt gik meget bedre, da Veta og Blanco førte Commandoen. Ogsaa mellem de spanske Soldater indbyrdes forefalder der Uordener. Een har faaet 2 Fingre hugget af, en anden er stukket ihjel.

For nogen Tid siden er en Officersfrue kommen hertil. Jeg véd ikke, om der for hendes Quartér og Bispisning skal godtgjøres det samme som for Officererne, og udbeder mig derfor Deres Højvelbaarenheds behagelige Ordre herom.

Den mig under 20. f. M. sendte Anvisning paa 1000 rdl. til Godtgjørelse til Indbyggerne her for de fremmede Troppers Indquartering og Forplejning kan Hr. Auditor og Amtsforvalter Hennings endnu stadig ikke honorere. Dog ventede han snarest at modtage de fornødne Penge dertil.

Ifølge en Skrivelse fra det Kongelige Felt-Commissariat i Christiansfeld af 3^{die} ds. har Samme nedsat Godtgjørelsen for Bispisningen af Soldaterne af de allierede Tropper og bestemt, at denne fra 1ste Juni at regne skal være 10 ρ om Dagen pr. Mand.

(sign.): CARSTENS.

Landfogderiet i Ærøeskiøbing den 17. Juni 1808.

Hans Højvelbaarenhed Hr. Kammerherre og Generalmajor Grev v. Ahlefeldt Laurvig, Ridder.

Fra Samme:

Pro Memoria!

Den 12. f. M. har der her mellem to Soldater af 1ste Bataillon Catalonien fundet en Duel Sted, ved hvilken den ene af dem blev dræbt. (Kaarder). Gierningsmanden blev strax arresteret og den 7. ds. bragt til Rudkiøbing for at stilles for den derværende Krigsret. Igaar lod den herværende spanske Commandant Porta mig giennem to af sine Officerer opfordre til at give Borger og Giæstgiver Johan Jacobsen Nagel i Ærøeskiøbing Befaling til strax at begive sig til Rudkiøbing for at aflægge Vidnesbyrd i denne Duel-Sag for 1ste Bataillon Cataloniens Krigsret. Jeg søgte at afslaa dette og forestillede Officererne, at en saadan Fremgangsmaade vilde stride mod dette Lands Love og Observantz, at Vidner her¹ afhøres for deres egen Dommer og at jeg paa Forlangende strax vilde gjøre dette og meddele dem en Udskrift.² Da de ikke var fornøjede hermed, forklarede jeg dem, at jeg ikke ansaa mig beføjet til at tildele Borge- ren den begærede Befaling, men at jeg intet havde at erindre mod hans Rejse til Rudkiøbing og heller ikke vilde hindre denne. Men Manden selv var højst uvillig hertil og angav at lide af en Benskade, som forbød ham en hvilken- somhelst Rejse. Saaledes stod Sagen idag, da Deres Højvelbaarenheds naadige Befaling af Gaars Dato kom hertil. Af skyldig Respekt for Deres Højvelbaarenheds Befalinger, som jeg altid med Glæde bringer til Udførelse, gav jeg strax Borger Johan Jacobsen Nagel Ordre til uophørlig at begive sig til Rudkiøbing. Jeg har imidlertid overbevist mig om, at hans Benskade ikke var noget opdigtet Paaskud, og med-

¹ i Landet. ² af Vidneforhøret.

følgende Attest fra Physikus Konow godtgjør, at han paa ingen Maade vilde kunne gjøre Rejsen til Rudkiøbing uden skadelige Følger for Sundheden. — Iøvrig vil jeg ikke skjule for Deres Højvelbaarenhed, at jeg føler mig forpligtet til at aflægge Beretning om det Passerede til den mig overordnede Gottorper Overret og underkaste mig dennes Bedømmelse af min ovennævnte Fremgangsmaade samt tillige udbede mig Rettens Instrux om, hvorvidt jeg i lignende Tilfælde, som sandsynligvis oftere vil indtræffe skal paalægge herværende Borgere at give Møde for de spanske Krigsretter i Rudkiøbing eller om jeg skal give de spanske Officerer Afslag herpaa.

Hr. Oberst Gaultier's Besværing over de spanske Soldaters Forpleining er ugrundet, hvilket Capitain v. Harttwieg til enhver Tid vil bevidne. Mangen Husvært spiser selv Vandgrød, medens han sætter Kødsuppe og Kød for sine Soldater. Undertiden kan vel en enkelt Klage være grundet, men den bliver da stedse afhjulpet. De spanske Soldater fordrer for meget, mange af dem forlanger Franskbrød og Kaffe. Jeg kan derfor ikke love Deres Højvelbaarenhed, at Soldaterne vil blive bedre bispist end de nu bliver. Hvis Hr. Oberst Gaultier ikke er tilfreds hermed, saa maa han sørge for, at de reglementerede Portioner Levnedsmidler: Brød, Bælgfrugter, Ris, Øl o. s. v. udleveres Soldaterne in naturâ. De mig naadigst kommunicerede Breve fra Hr. Oberst Gaultier tillader jeg mig underdanigst at vedlægge.

De spanske Officerer er endnu ikke kommen til Enighed med deres Værter om Bispisningen. Hr. Commandeur Porta siger, at jeg skal optræde haardt mod dem.

(sign.): CARSTENS.

Ærøeskiøbing den 9. Juli 1808.

Fra Kongen til Landfoged Carstens:

Frederik den Sjette, af Guds Naade Konge til Danmark,
Norge o. s. v.

Ædle, Kjære, Trofaste!

Paa Dit igaar til Os indgivne Andragende om en Instrux om, hvorledes Du har at forholde Dig overfor »middelbare« Stævninger fra Krigsretten for de fremmede Tropper i Rudkiøbing til Borgere i Ærøeskiøbing give Vi Dig her ved Som Svar tilkiende, at Din Paastand om, at Vidner kun kan afhøres af deres egne Dommere, er fejlagtig og at Du i Reglen ikke i saadanne Tilfælde maa vægre Dig ved at efterkomme de af fremmede Øvrigheder behørig requirerede Insinuationer og Sisteringsbefalinger.¹

Hvorefter Du Dig at rette haver og forblive Vi Dig iøvrig i Kongelig Huld og Naade bevaagen.

Givet i Overretten paa Vort Slot Gottorp d. 15. Juli 1808.

(sign.): *KINCK.*

(sign.): *STEMANN.*

(sign.): *H. C. OTTE.*

pro vera copia

(sign.): *CARSTENS.*

Fra Kaptajn Harttwieg, Højstbefalende paa Ærø:

Høybaarne

Høystærede Herr Greve!

Efter allerhøjeste Befaling har jeg hermed den Ære at melde Deres Høybaarenhed, at i den nu igien forløbne halve Maaned ingen Voldsomheder af de her indquarterede

¹ Stævninger.

Spanske Tropper ere begangne imod Byens Indvaanere. Vel indløbe daglig flere Klager over deres Bespiisning, men dertil er deels Byens Forfatning, vel ogsaa en Deel Verter, men især de mange Fordringer, disse Spanske Soldater gjøre, i Hovedsagen noget Skyld, dog er alting hidindtil i det Gode og paa begge Sider afhjulpen, kun for Fremtiden er at frygte, at Alting daglig stiger i Prisen, Levnetsmidlerne knappere og mindre at faa her, mange Verte trænge ogsaa meget til Understøttelse af de tilgodehavende Bespiisningspenge.

Til den her ihjelstukne Spanske Soldats Begravelse har en fattig Snedker forfærdiget en Liigkiste, der koster 4 rdl. 16 β; den spanske Commandant nægter ham denne Betaling, og forviser Manden til mig, tør jeg vove at bede Deres Høybaarenhed gandske ærbødigst om at ville behage at dømme i denne Sag og give mig Befaling, af hvem denne Snedker skal have sine Penge betalt.

Med fortrinlig Højagtelse o. s. v.

HARTTWIEG.

Cantonnement Ærøeskiøbing den 30. Juni 1808.

(Til Generalmajor Greve Ahlefeldt Laurvig).

Fra Samme.

*Høybaarne
Høystærede Herr Greve!*

Deres Høybaarenhed beder jeg gandske ærbødigst om Høje Resolution, hvorledes jeg bør forholde mig imod de her cantonnerede spanske Tropper og de mange Requisitioner deres Commandant gjør. Igaar erholder jeg en Requi-

sition paa et Vagthuus ved Oldauer¹ Mølle; denne er den 3^{die} Mølle, der ligger oppe paa Bakken høyre fra Store Riise paa Vejen til Tranderup, omtrent $\frac{1}{2}$ Miil her fra Byen, der ville de udsætte en Vagt, for at oversee Havet og observere Fienden. Dette Forlangende afslog jeg gandske og frabad mig Vagten der paa følgende Grunde: Den Oldauer-Mølle og den ved samme oprettede Signalstang med Tiæretønde og alt bevogtes, saalænge Krigen har varet, bestandig, saavel ved Dag som ved Nat af 2de Kystmilicer, der ligger i mit Cantonneringsquartér, derimod det spanske Cantonement allene er her i Byen Ærøeskiøbing, paa den anden Side af Møllen i Tranderup ligger Herr Lieutenant von Linstow med et Commando lette Dragoner, Øen er dansk, besat med dansk Militair, og altsaa troer jeg at turde paa-staa den Ret og Myndighed, jeg som herværende ældste Officer af de danske Tropper har, den spanske Commandant har derimod ikke agtet paa min Skrivelse til ham i Gaar, men i Dag alligevel fundet for godt at besætte det omtalte Sted ved Oldauer Mølle med en Vagt af 5 spanske Soldater, saasnart dette blev mig i Eftermiddags meldt, skrev jeg strax igien til Commandanten, beraabte mig paa min Skrivelse fra i Gaar til ham, og udbad mig paa nye, at den der udsatte Vagt maatte igien borttages. Skulde og vilde han nu ikke fyldestgøre dette mit mig absolut nødvendig synende Forlangende, for ikke at indrømme ham nogen Authoritet over mig, og som jeg ikke uden høyere Befaling troer at have nødvendig at gjøre, saa tillader Deres Høybaarenhed gunstigst, at jeg vover gandske ærbødigst at bede om Deres høye Resolution snarest muelig i denne

¹ Olde.

Sag, og hvorledes jeg tør forholde mig ved samme, hvilket jeg med skyldigst Respect forventer at se herover i møde.

Ved Byens Signalstang lige over den første Mølle have de Spanske en Vagt, tillige staar der en Post af mit Compagnie, og en Borger fra Byen. Desuden have de et Nattepiquet i Vraae og Vagt ved Urnhovedet,¹ disse ligge begge udenfor Byen ligeoverfor Fyen, dette have de forlangt og erhholdet, da begge Stederne høre med her til Byen.

Med fortrinlig Højagtelse har jeg den Ære at være

Cantonnement Ærøeskiøbing
den 10. Juli 1808.

Deres Høybaarenheds
gandske ærbødigste Tiener
(sign.): HARTTWIEG.

Til Høybaarne

Hr. General Major og Kammerherre
Greve af Ahlefeldt Laurvig, Ridder p. p.
paa Tranekjær Slot.

Fra Samme:

Høybaarne
Høystærede Herr Greve!

Jeg tog mig den Frihed at indmelde til Deres Høybaarenhed, at den spanske Commandant Porta har ladt udsætte en Vagt ved Oldauer Mølle, og at jeg har afslaget, at der bygtes et Vagthuus til dem. Derpaa har Commandanten skrevet til den franske Oberst Gaultier i Rudkiøbing, denne svarede i Gaaer skriftlig at Vagten skulde blive, og Huusets Opbygning paa nye af mig forlanges, vilde jeg ikke bevilge det, saa skulde det forlanges skriftlig af mig, jeg udbad mig

¹ Urehoved.

et Copie af deres Befaling, men har ingen Erholdt, og af-slog Vagthuusets Bygning igien, da jeg sagte til den, til mig desangaaende sendt Adjoudant, at jeg først maatte tilmelde det min commanderende General og indhente Befaling derover, men de paastode alt hvad de requirerede, maatte gives dem, og at Øens Forsvar især var Commandanten anbefalet. — Maa jeg nu gandske ærbødigst udbede mig Deres Høybaarenheds Befaling, om Vagthuuset skal bygges, og om jeg skal for Fremtiden tilstaae, hvad der requireres.

Deres Høybaarenheds
gandske ærbødige Tiener
(sign.): *HARTTWIEG.*

Æræskiøbing d. 21. Juli 1808.

Til Høybaarne

Hr. Generalmajor og Kammerherre
Greve af Ahlefeldt Laurvig, Ridder p. p.
paa Tranekjær Slot.

Fra Landfoged Carstens:

Pro Memoria!

Den 13de ds. afgik den af Deres Højvelbaarenhed befalede Staffetbaad fra Marstal med Breve til Langeland. Da en af Baadens Folk ved Navn Rasmus Christian Erichsen Nørre steg i Land paa Ristinge Hale for at aflevere Brevet til en med Markarbejde beskæftiget Mand, blev han greben af Spanierne og bragt som Arrestant til Hovedvagten i Præstegaarden i Humble. Hvad der senere er blevet af ham, har man ikke kunnet bringe i Erfaring. Begge de to andre Folk i Baaden, der var yngre og raskere, undløb. Ligesom

jeg nu føler mig forpligtet til at indberette det her Passerede til Deres Højvelbaarenhed, tør jeg ogsaa sikkert haabe, at Højstsamme vil drage Omsorg for, at nævnte uskyldige Christen Erichsen Nørre ufortøvet sættes paa fri Fod.

Da Brevene nu ikke længere kan befordres med Sikkerhed over Ristinge, vil Deres Højvelbaarenhed behage at meddele mig, om de indtil videre skal gaa over Thorseng eller ad hvilken Vej ellers. Jeg imødeser med Længsel Deres Højvelbaarenheds naadige Svar snarest.

(sign.): CARSTENS.

Ærreskøping den 15. Aug. 1808.

Hans Højvelbaarenhed

Hr. Generalmajor, Grev v. Ahlefeldt Laurvig,
Commanderende General paa Øerne
Langeland, Ærrøe og Thorsing, Ridder etc.

Rapport!

Betræffende den Ærrøeske Kyst Milice fra 1. September til 15de inclusive. Til bestemte Tid besatte Mandskabet Landets Observations og Strandvagt Posten.

Til Vaabenøvelse var d. 3^{die} September Marstall District

»	»	»	»	4 ^{de}	»	Søebye	»
»	»	»	»	6 ^{te}	»	Riise	»
»	»	»	»	8 ^{de}	»	Tranderup	»
»	»	»	»	10 ^{de}	»	Marstall	»
»	»	»	»	13 ^{de}	»	Søebye	»
»	»	»	»	15 ^{de}	»	Riise	»

Lyst og Agtpaagivenhed er almindelig, paa min Opmunt-ring har allerede omtrent en 400 Mand af hver District be-gyndt med Anskaffelsen af meget fortreffelige selvgiorte

Spyd, hvis Gevæhr Dannelse er til stoer Fordeel for Fæld-
gevæhrstillingen og øvrige Haandgreb.

Blinkerne som jeg tildels har bevæbnet med de fra Mar-
stall Borger Compagnie tiloversværende Gevæhrer, vise især
Flinkhed og Fermitet.

Marstall den 15. September 1808.

Underdanigst
(sign.): *FABER.*

Til Høybaarne

Hr. Kammerherre og General Major

Grev von Ahlefeldt Laurvig, Commanderende
General over Langeland, Thorsing og Ærrøe,
Ridder, Storkors, p. p.

Fra en af Funktionæerne paa den Grev Ahlefeldt tilhø-
rende Ø Strynø, Oldemand og Jagtopsynsmand Rasmus
Dam, kom der i Foraaret følgende Brev:

Jeg giver mig den Frihed underdanigst at indberette Herr
Greven naar og hvorledes Fjenden gjorde Landgang paa
Øen Korshavn beliggende en Mil nær ved Faaborg. Han
gik iland første Gang den 24. April med to Slupper, hvori
kunde være omtrent 40 Mand og alle Søfolk. De vare me-
get frygtsomme for at gaa op til Byen og paa mange Maa-
der forfarede, om der var nogle Folk inde i Byen, men da
de fleste vare undvigte undtagen nogle gamle, hvoriblandt
var en fra Strynø, som havde tjent der siden sidste Mik-
kelsdag, og som nu igen er kommet hjem til Strynø, og af
ham har jeg faaet Underretning om det passerede.

Den 25. April blev der i Land sat henved 200 Mand,

hvoraf de fleste vare Landtropper, som kjendes deraf, at de havde rød Mundering. De tilbageblevne Folk, som vare paa Øen, gjorde de ikke noget ondt, men tog en 60 Stykker Faar og nogle Kalve samt Svin, Flæsk, Smør, Brød og en Del Brænde, saa meget de forefandt. Bæster og Kræ rørte de ikke; Fjerene af Dynerne lagde de paa Gulvet og medtog Vaarene deraf; de tog Tappen af Tønden og lod Øllet løbe paa Gulvet. Tvende Brønde med rent Vand og en stor Dam udtømte de og førte ligeledes bort. Ingen af Bygningerne beskadigede de uden et Hus, som de slog alle Vinduerne ind paa. Byen bestaar af 8 Gaardmænd og 4 Husmænd. Om Dagen i 4 Dage opholdt de sig paa Øen men drog ombord hver Aften; efter den Tid forlod de Øen og har ikke siden været der. Man formoder, naar der gjøres Modstand, kan de snart skrækkes og gaa bort. I Anledning der af har jeg foreholdt alle paa Strynø, at de maa vedblive som hidtil at være aarvaagne og enige i at vise Troskab til at modstaa Fjenden, naar han vil angribe Øen. Jeg har tillige advaret dem; dersom nogen findes efterladet og utro i det, som han i saa Fald haver at udføre, da har jeg forsikret dem paa min naadige Herr Greves Vegne, at de alvorligen vil blive straffet.

RASMUS RASMUSSEN DAM.

Strynø den 2. Maj 1808.

For at skaffe Ro lod Romana de 200 paa Ærø kantonnerede Spaniere overføre til Langeland, hvor de blev indkvarterede i Tryggelev og Fodslette.

Medens dette gik for sig i Danmark, skete der store Begivenheder i Spanien. Her var man med Grund yderst

misfornøjet med det franske Forbund. Spanien havde takket være Forbundet med Frankrig faaet sin Flaade ødelagt i Søslaget mod Englænderne ved St. Vincent i 1797, Landets Handel var lamslaaet, efter at Forbindelsen med Kolonierne var afbrudt siden Slaget ved Trafalgar 1805, endelig havde Spanien under Krigen mistet en Del af sine Kolonier. Det harmede Folket at se, hvorledes Spaniens Velfærd med velberaad Hu blev sat overstyr, blot for at man kunde tækkes Napoleon. Med Rette samlede Harmen sig mod Emanuel Godoy og hans viljeløse Redskab Kongen, der var ilde lidt og ringeagtet. Det krænkede desuden Nationalstoltheden, at man skulde regeres af en Mand som Godoy, om hvem alle vidste, at han var Dronningen, Marie Louise af Bourbon-Parmas' Elsker, et Forhold som Kongen aabenlyst protegerede. I Kredse, der ikke vidste bedre Besked, ventede man sig en Bedring i Forholdene, ifald Kronprinsen, den senere Ferdinand den Syvende, Fader til den i 1868 fordrevne Dronning Isabella, kom til Magten. De, der kendte Forholdene nøjere, vidste, at Fader og Søn var to Alen af eet Stykke, og at der intet som helst godt var at vente ved et Bytte. I de højere Kredse var der paa sine Steder Stemning for at afsætte det bourbonske Hus og vælge et nyt Dynasti, mellem dem, der nærede saadanne Tanker, var Føreren for de spanske Tropper i Danmark Romana og den senere franske Kejserinde Eugénies Fader, Grev Montijo. Begge disse to Mænd vare stemte for et napoleonsk Dynasti, men medens Marquis de la Romana slog om, vedblev Cypriano Montijo lige til det sidste at støtte Napoleons Broder som Konge af Spanien.

Napoleon havde gjort Portugal til en fransk Provins, men at gøre Spanien til det samme var ham dog for dristig

en Tanke, han vilde derfor nøjes med at indsætte en af sine Brødre som Konge og paa den Maade om ikke af Navn saa af Gavn være Spaniens virkelige Herre. Skæbnen spillede ham ligefrem den spanske Krone i Hænderne, hele det spanske Folk rejste sig til Oprør mod Karl den Fjerde eller rettere mod Diktatoren Godoy, der var blevet udnævnt til Hertug af Alcludia, et Navn der forekom Spanierne som en Haan imod Folket og et Slag i Ansigtet paa al sund Fornuft, idet Navnet betød »Fredsfyrste«. Godoy var under Oprøret paa et hængende Haar blevet dræbt, men reddede sig ved at overtale Kongen til at afstaa Kronen til sin Søn. Medens Oprøret rasede, var en fransk Hær paa 100.000 Mand under Murat langsomt rykket mod Madrid, Napoleon vilde fiske i rørt Vande, han havde desuden ikke for ingen Ting sendt den bedste Del af den spanske Hær til Danmark. Karl den Fjerde kaldte sin Beskytter Napoleon til Hjælp mod Sønnen. Efter at en fransk Hær havde besat Madrid, begav Napoleon sig sporenstregs til Bayonne og befalede begge de to spanske Konger at give Møde der: Karl den Fjerde og Ferdinand den Syvende adlød. Napoleon forlangte af dem begge, at de skulde afstaa fra deres Rettigheder til den spanske Krone. Karl den Fjerde var let at overtale, han frygtede for sit Liv, ifald han vendte tilbage til Spanien, og da han af Napoleon fik Løfte om en fast aarlig Appanage paa 10 Millioner Kroner i danske Penge samt frit Ophold paa et fransk Slot, følte han sig fuldtud tilfredsstillet, han kunde nu leve i Ro og ofre sig for sine to Yndlingsbeskæftigelser, at snedkre og gaa paa Jagt. Ferdinand den Syvende fik Løfte om to Millioner Kroner om Aaret, og da der blev stillet ham et Ægteskab med en ung Pige af Napoleons Slægt i Udsigt, gav ogsaa

han efter. Begge de to Konger overøste den franske Kejser med Taksigelse og sendte ham fra deres nye Opholdssteder de underdanigste Breve fulde af Forsikringer om, hvor lykkelige de følte sig ved deres Lod. Baade Fader og Søn har antagelig følt sig tryggere ved at bo i Frankrig fjernt fra hinanden, efter som Øretudere hjemme i Spanien havde bildt Karl den Fjerde ind, at hans Søn havde til Hensigt at forgive ham, ogsaa Kronprinsen havde man faaet til at tro, at hans egne Forældre stræbte ham efter Livet eller vilde begrave ham i et underjordisk Fængsel.

Denne Ordning kaldte Napoleon med et euphemistisk Udtryk at være Voldgiftsdommer mellem de to spanske Konger, og da Dommen var fældet, gjorde Napoleon sin Broder Joseph til Konge af Spanien. Kong Joseph begyndte straks med at give Spanien en konstitutionel Forfatning, hvilket sikrede ham Popularitet i enkelte ikke synderlig udbredte Kredse, mest indenfor den velhavende Borgerstand; de brede Lag, Gejstligheden, Aristokratiet og hele Landbefolkningen var imod Fremmedherredømmet, og Joseph var næppe kommet paa Tronen, før der hele Landet over ulmede Urolighed, der mange Steder blussede op i aabenlyst Oprør. Meget virksomme vare Præsterne ude paa Landet, de saa i Kong Joseph Repræsentanten for det kætterske, kirkefjendske Frankrig, de pustede til Ilden og udfoldede en levende Agitation til Fordel for Ferdinand den Syvende, den gamle Konge vilde ingen vide noget af. Mange rolige Øjeblikke fik Joseph ikke i sin kortvarige Kongetid, og den spanske Episode skulde blive Begyndelsen til Enden paa den napoleonske Æra. Det var et Medlem af det spanske Aristokrati Marquis Santa Cruz, der først af alle rejste Oprørsfanen, og det skete i Landskabet

Asturien, efter hvilket Ferdinand den Syvende havde sit Navn som Kronprins, Prins af Asturien. Santa Cruz satte sig straks klogeligt i Forbindelse med England, hvis Udenrigsminister Lord Canning beredvilligt lovede at støtte Bevægelsen. Cannings første Tanke var at ramme det franske Herredømme i Spanien gennem de spanske Hjælpetropper i Danmark, og han begyndte Værket ved at puste til Ilden i det af ham velkendte Fjendskab mellem de spanske og franske Soldater. En paa spansk affattet Proklamation blev sendt til Spanierne i Norden for at oplyse dem om Forholdene i deres Hjemland, hvorom man fra fransk Side søgte at holde dem i Uvidenhed. I Proklamationen tilskyndede man Spanierne til at desertere, og man stillede i Udsigt, at Englands Allierede Sverige vilde hjælpe med ved Flugten. Foreløbig gik da ogsaa Proklamationen over Stockholm, hvor den derværende engelske Gesandt skulde sørge for at smugle den ind i Danmark. Cheferne for de engelske Krigsskibe, der krydsede i de danske Farvande, skulde ogsaa være behjælpelige med at spille de spanske Soldater Proklamationerne ihænde. Proklamationerne skulde ikke blot tilskynde Spanierne til at flygte, men ogsaa til, naar de var komne tilbage til Spanien, at deltage i Kampen for Josephs Fordrivelse og Ferdinand den Syvendes Genindsættelse. Som loyal Forbundsfælle havde Frederik den Sjette den Pligt at støtte Napoleon i hans Bestræbelser for at holde Begivenhederne i Spanien hemmelige. Han blev meget vred, da et københavnsk Blad »Dagen« efter engelsk Kilde indeholdt en Artikel om Urolighederne i Spanien; det kunde nemt komme videre til de spanske Soldater. Kongen lod derfor udstede en Cancelliskrivelse, der paamindede om, at der skulde vises Forsigtighed med

Hensyn til, hvad der blev skrevet i Bladene, i Skrivelsen stod der blandt andet: »Hans Majestæt anser det for vist, at den Avisskriver, der kjender Allershøjstsammes Villie og ikke besidder Klogskab nok til at undgaa Overtrædelse af samme, aldeles mangler Kald til at være politisk Skribent.«

Foreløbig lykkedes det dog ikke Englænderne hverken paa den ene eller paa den anden Maade at bibringe Spanierne Forstaaelse af, hvad der foregik i deres Hjem; end ikke Troppernes øverste Chef vidste rigtig Besked, man havde fra Madrid med velberaad Hu holdt ham i Uvidenhed. Trods alle Franskændenes Bestræbelser for at forhindre Korrespondance mellem de spanske Soldater og Hjemmet, naaede dog ad forskellige Omveje nogle Privatbreve fra Spanien til Danmark, det drejede sig her om Breve til Officerer, og paa den Maade blev Spanierne underrettede om Sagernes sande Sammenhæng. De danske Aviser skrev, efter at »Dagen« var blevet bremset, udelukkende saaledes, som det befaledes dem fra oven, d. v. s. i fransk Aand, saa ad den Vej kunde man intet faa at vide. Det kom derfor som en Bombe, da Romana endelig fik en officiel Meddelelse om Kong Josephs Tronbestigelse, det kunde ikke i Længden hemmeligholdes, og desuden skulde Tropperne tages i Ed til den nye Konge. Romana gav baade Officerer og Mandskab Underretning om, hvad der var sket i Spanien, og han søgte at berolige Gemytterne ved skarpt at fremhæve, at den katolske Kirke ikke blev antastet, at Spanien skulde vedblive at være et selvstændigt Rige, og at ingen Del af samme skulde afstaas til Frankrig. Da de spanske Soldater vare strengt troende Katoliker, var det klogt af Marquis'en at berolige Tropperne i saa Henseende, navnlig da der var mange spanske, katolske Præ-

ster med i Danmark. De spanske Tropper paa Langeland stillede sig i nogle Henseender anderledes end de øvrige Spaniere i Danmark, idet de paa Romanas Meddelelse svarede, at da baade Kongen og Kronprinsen havde givet frivilligt Afkald paa Tronen, fordi de mente, at det baadede det spanske Fædreland bedst, saa vilde Tropperne følge General de la Romanas Henstilling og tjene den nye Kongefamilie med samme Troskab som den gamle. Mellem de i de andre Landsdele garnisonerede Spaniere kom der nogen Mislyd tilkende, men det synes dog hurtigt at gaa over, og naar Romana i et Brev til den nye spanske Konge skrev, at hele den spanske Division i Danmark med stor Glæde havde erfaret hans Tronbestigelse, kunde det vel nok betragtes som til en vis Grad at svare til Stemningen blandt Tropperne. Romana, der var en meget forsigtig Mand, undlod dog klogeligt overfor Officerer og Mandskab at omtale denne Hyldningsskrivelse, hvori han kalder den meget ubetydelige Joseph Indbegrebet af alle Dyder og forsikrer ham om alle Troppernes ubrødelige Hengivenhed for hans Person. Efter mange forgæves Anstrængelser lykkedes det den engelske Udenrigsminister at faa Forbindelse med Spanierne i Danmark. En engelsk Gejstlig James Robertson naaede efter de mest æventyrlige Oplevelser undervejs at komme til Nyborg fra England og at træffe Romana, der da havde sit Hovedkvarter i Byen ved Store Belt. Den engelske Regering handlede noget hensynsfuldere over for Spanien, end den Aaret forud havde handlet overfor Danmark: Robertson, der var Katolik og derfor paa Forhaand bedre skikket til at vække Tiltro hos Romana, end om det havde været en almindelig Englænder, bragte den mundtlige Besked fra Lord Canning, at den

engelske Regering var parat til at føre alle de spanske Tropper til det Sted, hvor deres Chef ønskede at blive ført hen, ifald han vilde bekæmpe den af Napoleon indsatte Konge i Spanien og genrejse Ferdinand den Syvendes Trone. England krævede intet til Gengæld for den derved viste Tjeneste, Spanien behøvede ikke at slutte Forbund med England, uden det selv ønskede det. Robertson har senere meddelt Offentligheden, at det var ham, der gav Romana Underretning om Misfornøjelsen i Spanien og om den barbariske Grusomhed, hvormed Napoleons Haandlangere undertrykkede de ved Misfornøjelsen fremkaldte Rejsninger. Han hævdede, at det var disse Beretninger, der foranledigede Marquis'en til at tage imod Tilbudet om en Overførelse til Spanien ved Hjælp af engelske Transportskibe. Romana har dog sikkert paa det Tidspunkt allerede vidst fuld Besked om Forholdene hjemme og hans Officerer ligesaa, men hvorom alting er, det var den engelske Agents Besøg paa Hotel Postgaarden i Nyborg, der gav den første Impuls til Spaniernes Flugt. Romana var nok en Tilhænger af et napoleonsk Dynasti i Spanien, men da han var blevet klar over, at saa godt som hele Befolkningen i hans Hjemland var af en anden Mening, slog han resolut om og besluttede at gaa over til Napoleons Fjender. Ikke alene Officererne men ogsaa de Menige havde efterhaanden faaet at vide om de ulykkelige Forhold i Hjemmet, en dirrende Harme fyldte Spanierne, og der bredte sig et almindeligt Ønske blandt Tropperne om at komme hjem og hjælpe deres Landsmænd i Bestræbelserne for at afryste Fremmedaaget. Romana og hans Officerer kunde med deres bedste Vilje ikke forhindre Soldaterne i højlydt at tale sammen om deres Ønsker, heller ikke var det muligt at forhindre,

at Spanierne snakkede med deres Kvarterværter og med danske Venner om deres Planer, ja, saa aabenlyst taltes der om Spaniernes Lyst til at desertere, at det kom for Kronprinsens og hans militære Raadgiveres Øre. Marskal Bernadotte blev underrettet derom, men mærkværdigt nok vendte han det døve Øre til, hvad Napoleon senere bebrejdede ham. Efter at Romana havde taget den Beslutning at efterkomme sine Troppers Ønske og benytte Englændernes Tilbud om at hjælpe dem til Flugt, forstod han med diplomatisk Mesterskab at gaa Bernadotte under Øjnene, saa denne absolut ingen Mistanke fik til ham. Derimod var de spanske Tropper misfornøjede med, at den af dem saa afholdte Chef nølede, de troede naivt, at han var istand til alt og uden Forberedelser af nogen Art kunde føre dem hjem til Spanien, de tænkte ikke paa, at naar el Marques nølede, saa var det, fordi han maatte vogte sig baade for sine »Allierede« Franskmændene og for disses Forbundsfæller de danske, og at han paa alle Kanter var omgivet af Lurere og Spioner. Det hele krævede den største Forsigtighed. Et meget pinligt Indtryk gjorde det paa Tropperne, da Napoleon netop nu tildelte Romana den højeste franske Ordensdekoration, det vilde naturligvis have været meget uforsigtigt af Generalen at afslaa denne Udmærkelse, men saaledes dømte Soldaterne ikke, de kunde ikke se, at ved at sende Ordenen tilbage vilde Romana have umuliggjort hele Flugtplanen. Mærkelig nok skete det bratteste Omslag med Tropperne paa Langeland; medens de som ovenfor omtalt straks uden Forbehold havde udtalt sig til Gunst for Napoleons Broder, var de de første, der slog om, da de erfarede Myrderierne hjemme og Rejsningen i Landet; de

blev ikke alene grebne af Vrede, men af den hæftigste Længsel efter deres Hjem.

Den 12. Juli 1808 udstedte Joseph den første en Ordre om, at de spanske Tropper i Danmark skulde tages i Ed til den nye Konge. Paa dette Tidspunkt var Bernadotte endelig kommet under Vejr med, at det gærede indenfor Spaniernes Rækker, og han turde derfor ikke udstede en almindelig Befaling gennem Korpsets øverste Chef, men henvendte sig først til Føreren for de spanske Tropper i Jylland Kindelan, paa hvis franske Sindelag han var sikker; det var da ogsaa vadskeægte nok. Det lykkedes virkelig Kindelan saa temmelig uden Vanskeligheder at faa de ham underlagte Tropper til at aflægge den befalede Ed, og nu troede Bernadotte, at det skulde gaa lige saa glat paa Øerne. Denne Sorgløshed kom ham dyrt at staa. Den formløse Maade, han havde grebet Sagen an paa ved ikke at underrette Korpsets øverste Fører Romana om Edsaflæggelsen i Jylland og ved at lade Kindelan binde sine Tropper den Løgn paa Ærmet, at Tropperne paa Øerne alt havde aflagt Eden, gjorde det slettest mulige Indtryk paa alle Spanierne. Det kneb meget haardt for Romana med at faa Soldaterne paa Fyen og Langeland til at aflægge den befalede Ed, han maatte foretage nogle Forandringer i Formularen og udelade Leveraabene for den nye Konge. Man mente dengang, at Vanskelighederne hidrørte fra den Omstændighed, at de paa Fyen og Langeland indkvarterede Spaniere vidste bedre Besked om de Fremskridt, Oprøret mod Kong Joseph gjorde, idet Fyenboerne og navnlig Langelænderne, der var mere meddelssomme end Jyderne, fortalte Spanierne løst og fast om, hvad de vidste om Forholdene i Spanien. De danske Aviser fortalte nu igen noget mere om Begivenhe-

derne i Syden, navnlig synes den paa Langeland meget udbredte »Fyens Stiftstidende« at have vidst god Besked; Frederik Ahlefeldt fik i den Anledning et Tilhold om at sørge for, at Langelænderne holdt Tand for Tunge, og Pressen fik atter Formaning om at vise større Forsigtighed. Hvad der i særlig Grad øgede Uroen blandt Soldaterne var Vreden over, at man afskar dem fra Brevveksling med Hjemmet, saa de ikke kunde høre den fulde Sandhed om Tilstandene der; vanskeligst var det i Odense, hvor Tropperne nær havde gjort Mytteri, og hvor Raabet ned med Napoleon lød fra Gelederne. I et Par af de andre fyenske Byer nægtede Tropperne ganske simpelt at aflægge Eden, og Romana maatte finde sig i det. Det er forbavsende saa lidt Notits man baade fra fransk og fra dansk Side tog af disse Stormvarsler, saa meget mere som en af Bernadottes Adjutanter var tilstede i Odense under de tumultuariske Optrin og øjeblikkelig gav Indberetning til Marskallen; til Overflod havde Romana selv skrevet til Bernadotte for at fremstille Sagen for ham. Mest uroligt gik det til i Svendborg, hvor Soldaterne løb deres Vej for ikke at aflægge Eden, Frederik Ahlefeldt fortæller i en Beretning til Kongen, at Regimentschefen personlig maatte prygle to af de værste af Urostifterne og binde dem sammen, indtil de faldt til Ro. Frederik Ahlefeldt beretter, at Spanierne paa Langeland glat væk nægtede at aflægge Eden, de erklærede, at kun ifald det blev godtgjort for dem, at den spanske Nation virkelig vilde have Joseph til Konge, og hans Trone ikke opretholdtes ved Tvang fra fransk Side, vil de aflægge Eden. Henstillingen fra de paa Langeland indkvarterede Spaniere blev taget til Følge, og Marquis'en affattede nu en ny Edsformular, der lød som følger: »Som tilhørende en Hær,

der udgør en Del af det spanske Folk, med hvilket vi stedse ville leve og dø, og under den bestemte Forudsætning, at dette i sin Helhed ved sine retmæssige Repræsentanter fuldkommen frit har svoret den samme Ed, som man afkræver os, tilsværger vi Kongen, Forfatningen og Lovene Troskab og Lydighed. «

Denne Edsformular blev først forelagt de i Roskilde indkvarterede Tropper, der imidlertid ikke vilde vide noget af Edsaflæggelse, Tropperne gjorde Mytteri, og under dette blev flere franske Officerer dræbte af de ophidsede Spaniere. Mytteriet var af saa alvorlig en Natur, at Frederik den Sjette endog vilde have sendt Tropper ned til Roskilde, tilsidst indskrænkede han sig dog til at bede den spanske Gesandt i København tage til Roskilde for at berolige Gemytterne. Samtidig lod Frederik den Sjette af sin egen Lomme udbetale 200 Rigsdaler til hver af de spanske Præster i Roskilde, for at de skulde tale Mandskabet tilrette. Præsterne tog imod denne Bestikkelse, som Kongen selv kaldte det, og udførte hvad man bad dem om. Da Spanierne hurtigt faldt til Ro, blev de dislocerede til forskellige sjællandske Byer. For at opretholde Ro og Orden blev der lagt danske Garnisoner i de Byer, hvortil Spanierne vare blevne dislocerede, Hundrede af de værste Urostiftere mellem Spanierne blev arresterede og internerede i Citadellet i København. De alvorlige Begivenheder paa Sjælland gav Stødet til, at Romana bestemte sig til at gøre Alvor af Flugten, han indsaa, at Situationen var ganske uholdbar for ham, desuden havde han nu faaet Sikkerhed for, at en engelsk Eskadre nærmede sig, den Eskadre var bestemt til at hjælpe Spanierne paa Flugt. Det var Romanas Hensigt at samle alle de spanske Tropper under et paa et bestemt Sted for

derfra at føre dem ombord paa de engelske Krigsskibe. Hertil udsaa han sig Langeland. I København blev man hurtigt klar over, hvad der var i Gære, og Kongen udstedte Befaling om at afvæbne de spanske Soldater paa Sjælland. I en Ordre til General Castenschiold skrev Frederik den Sjette følgende: » Skulde du mærke, at Folkene er urolige og man af dem kunde vente Opstand, da lader du dem binde, og hvis du ej haver Tov nok, da lader du dem skære Bukserne op bagved og overalt bruger du ingen Complimenter med dem.« Spanierne i de sjællandske Byer blev derefter alle arresterede og ført til København, hvor de interneredes paa Skibe paa Gammelholm og i Nyhavn. Skønt Spanierne paa Langeland var nogle af de mest tilfredse mellem de fremmede Tropper og følte sig vel paa Langeland, hvor de blev godt behandlede af alle de indfødte og ligefrem forkælede af deres Chef, den franske Oberst Gaultier, var Ønsket om at komme tilbage til Spanien og deltage i Rejsningen mod Franskmændene ligesaa levende her som andetsteds. Oberst Gaultier kom meget mod sin Vilje til at give Stødet til Flugten. Obersten skulde have overbragt en Besked til General Fririon, der befandt sig paa Sjælland, og til at besørge dette Ærinde valgte han den unge spanske Løjtnant Fabregues. Løjtnanten, der hidtil havde kommanderet en Strandvagt ved østre Strand paa Langeland, lagde, inden han rejste afsted, Raad op med sine Officerskammerater paa Langeland, og Aftalen blev, at han fra Sjællands Kyst skulde se at komme ombord paa et af de engelske Krigsskibe for at træffe Aftale om Spaniernes Flugt. Fabregues kom dog med uforrettet Sag tilbage fra Sjælland, men han opgav ikke Haabet, og det lykkedes ham et Par Dage efter sin Tilbagekomst til

Langeland at blive sat over fra Hov til Hesselager paa Fyen, og han begav sig derfra til Nyborg for at sætte sig i Forbindelse med de la Romana. Da han ikke traf Marquis'en, der var omkring paa Fyen for at tage de spanske Tropper i Ed, besluttede han at handle paa egen Haand. Han fik to Fiskere fra Stokkebækhusene, et Fiskerleje et Par Mil Syd for Nyborg, til at paatage sig at ro ham over til Lohals paa Langeland, det var Løjtnantens Hensigt paa den Maade at se at komme i Forbindelse med de engelske Skibe. Da Baaden havde naaet Smørstakkene ved Lohals, fik Fabregues nogle engelske Skibe i Sigte, Løjtnanten overmandede de to Fiskere fra Stokkebækhusene, tog selv Aarerne og roede ud mod de engelske Fartøjer, efter at have signaleret med et hvidt Klæde og faaet Signal til Svar. En Slup med engelske Marinere kom ham imøde, Fabregues gik ombord i Sluppen, blev derpaa ført ombord paa Admiralskibet »Superb« og stededes for Admiral Keats. Den spanske Løjtnant udtalte nu overfor Admiralen sine Landsmænds Ønsker om at blive ført bort fra Danmark og hjem til Spanien, og Keats lovede straks beredvillig sin Hjælp. Inden Fabregues forlod Langeland havde han lovet sine Kammerater at signalere fra et af de engelske Krigsskibe, naar eller hvis han var kommet ombord, der blev nu signaleret fra »Superb«, men Uheldet vilde, at Fabregues' Kammerater ikke befandt sig paa Stranden, men vare kommanderede til Rudkøbing. Fabregues vilde nu lade sig ro i Land paa Langeland, forinden kom til alt Held en Brig »Musquito« sejlene med en engelsk Officer, der bragte Ordre fra London til Admiral Keats om at hjælpe Spanierne til Flugt, desuden medfulgte Skrivelser fra Førerne for Oprøret i Spanien, Skrivelserne var bestemt til Romana.

Disse Skrivelser blev overgivne Fabregues, desuden fik han et Par Breve med fra Admiral Keats til Romana, der herigennem fik Raad med Hensyn til Spaniernes Flugt. Fabregues, der hidtil var optraadt med saa megen Snildhed og Snarraadighed, fortsatte ikke sin Færd i samme Aand, som han var begyndt: I Stedet for at optræde saa forsigtigt som muligt og navnlig ikke lade et Menneske uden Romana noget vide om sin Oplevelse, lod han sig sætte i Land ved Spodsbjerg paa Langeland, medens den sunde Fornuft synes at skulle have rettet hans Kurs mod Nyborg for at han straks kunde melde sig hos Romana; i Spodsbjerg skrev han Brev til Romana, men Brevet blev opsnappet og faldt i Hænderne paa Frederik Ahlefeldt. Ikke nok med det, næppe var den meget ungdommelige og aabenbart meget forfængelige Løjtnant kommet til Langeland, før han plaprede løs til højre og venstre med sine Oplevelser. Rygterne om, at Spanierne vilde flygte, bredte sig med Lynets Hast, og den som allernødigst maatte faa det at vide, Gaultier, blev underrettet om Rygtet. Inden Løjtnant Fabregues begav sig paa Vej til Nyborg for at træffe de la Romana, begik han endnu en Letsindighed, han glemte ganske at melde sig hos Gaultier for at give Rapport om den Mission Obersten havde sendt ham i til Sjælland. Det maatte naturligvis forekomme Oberst Gaultier højest mistænkeligt. Fabregues fik fat i en Baad i Rudkøbing og agtede sig nu over Taasinge og Svendborg til Nyborg, for at melde sig hos Marquis de la Romana, men midt i Farvandet mellem Langeland og Taasinge mødte han sin Foresatte, Major ved den spanske Bataillon paa Langeland, Quadra, Fabregues kunde naturligvis ikke dy sig for at praje Majoren og underrette ham om, hvad han havde udrettet og fortalte

naivt, at alle vidste Besked, ogsaa Gaultier. Quadra blev nu betænkelig ved Situationen og befalede Løjtnanten at følge med tilbage til Langeland. Det gjaldt nu om at raade Bod paa den unge Spaniers Mangel paa Discretion, og Quadra begav sig sporenstregs op til Gaultier. Her viste det sig, at Gaultier vidste Besked om alt og allerede havde sendt Indberetning til Bernadotte. Næppe havde Quadra forladt den franske Oberst, før han gav en af sine Løjtnanter, Carreras, Ordre til ufortøvet at begive sig til Nyborg for at bringe Romana de Skrivelser, der vare betroede Fabregues. Man kan nu bagefter have ondt af den kække Løjtnant Fabregues, der ikke fik Lov til selv at plukke de Laurbær, han havde haabet at hjembringe, men Major Quadra vilde have en rolig og frem for alt diskret Mand til den Mission, og en saadan mente han at have fundet i Carreras. Det har vel været et lille Plaster paa Saaret, at Fabregues fik Lov til at følge sin Kammerat til Nyborg, forklædt som Oppasser. Klokkeren et om Natten indtraf de tvende spanske Officerer i Nyborg og fik straks Foretræde hos Marquis'en. Efter at have læst Keats Brev med dets Løfte om Hjælp og dernæst læst Opfordringerne fra Spanien om at komme hjem med Tropperne, sammenkaldte Romana straks midt om Natten et Krigsraad. I Henhold til Bestemmelserne i Krigsraadet blev der nu sendt Ordre til de spanske Chefer i Jylland om ufortøvet at bemægtige sig saa mange Skibe som muligt i de østjyske Søkøbstæder, for derfra med deres Mandskaber at sætte over til Fyen. En Del af Tropperne fik Ordre til at gaa iland paa Hindsholm, en anden til at sætte over Lille Belt ved Snoghøj, derefter skulde alle de spanske Tropper mødes paa Langeland, som man vilde besætte. Fra Langeland var det Meningen at gaa ombord

paa de engelske Skibe, men det var saa sin egen Sag at besætte Langeland, hvor der, som vi have set, laa en dansk Troppestykke paa 1500 Mand. Det gjaldt derfor om hurtigt at samle saa mange spanske Tropper paa Langeland som muligt, inden der kom dansk eller fransk Forstærkning. De spanske Tropper i og omkring Faaborg og Svendborg satte sig nu efter Romanas Ordre i Bevægelse for at komme over til Langeland. Fra dansk Side søgte man at forhindre Overfarten, Kammerherre Juel paa Taasinge averterede de i Svendborg stationerede Søofficerer, men disse kunde ikke gøre andet end det, deres i Faaborg stationerede Kolleger lige havde gjort, at bringe deres Kanonbaade i Sikkerhed, men man maatte roligt se paa, at Spanierne satte over til Vindeby paa Taasinge, marcherede tværs over Øen og fra Vemmenæs indskibede sig til Rudkøbing. Det var nemt for Spanierne at faa Baade, da Fiskerne paa de omliggende Øer ikke turde gaa ud paa Fiskeri, da de var bange for, at Englænderne skulde opbringe deres Fartøjer. Om Morgenen den 9. August var Spanierne paa Langeland. Overfarten til Taasinge gik dog ikke saa helt glat, for en Del af Fiskerne havde skjult deres Baade inde ved den skovklædte Kyst overfor Turø, andre roede mod Sydvest og lagde sig udfor Bækkehave. Spanierne saa sig derfor nødsagede til at lade deres Heste svømme over til Vindeby, en Del af Mandskabet red paa Hestene, medens disse svømmede. Ved Vemmenæs gik det hele lettere, da Quadra havde sendt Baade over fra Langeland, en stor Færge lettede Overfarten betydeligt.

Frederik Ahlefeldt havde faaet den Tanke, at der var noget galt fat og sendte den under hans Kommando staaende Oberst Juel, Taasinge, Ordre til at sørge for, at der

ingen Baade blev ført til Vemmenæs samt Tilhold om paa enhver Maade at søge at forhindre Overgangen til Langeland, men da Ordren kom, var Spanierne allerede i Baadene, og de kunde desuden fremlægge Marquis de la Romanas skriftlige Ordre. Ahlefeldts og Juels Breve havde krydset hinanden. Et falsk Rygte om, at Fransk mændene var i Hælene paa dem og allerede havde naaet Svendborg, drev Spanierne til at efterlade en Del af deres smukke, vælige Hingste paa Taasinge, hvor de blev, efter at Spanierne havde forladt Danmark. 25 Heste efterlodes i Svendborg, hvor de blev købt af Byens Borgere, et Par Heste forærede Spanierne til unge Damer i Svendborg, 200 Heste kom dog over til Langeland. De spanske Tropper paa Fyen, der ikke blev sendte til Langeland, beordrede Romana til Nyborg, samtidig lagde en Flotille af engelske Transportskibe sig udfor Nyborg. Kommandanten i Nyborg, Baron Gyldenkrone, havde forgæves anmodet om at faa Forstærkninger og klagede over, at man berøvede ham Tropper, der blev sendt til Langeland, i en Skrivelse til sin Foresatte, den kommanderende General for Fyen, Grev Rantzau, klagede han over, at man fjøede »den myndige Greve paa Langeland« og blottede Nyborg for Tropper.

Regeringen havde, som rimeligt er, ikke gjort noget videre for at styrke Nyborgs Forsvar fra Landsiden, da man ikke tænkte paa den Situation at skulle forsvare Byen mod Landets egne allierede, fra Søsiden havde man derimod i 1807 gjort saa meget, som der i Skyndingen kunde udrettes, for at holde Englænderne Stangen. Der kan næppe siges noget til, at Kommandanten paa Romanas Ordre overgav Fæstningen til Spanierne, der havde Overmagten over den svage efterhaanden til 1100 Mand reducerede danske Be-

sætning, og foran Byen laa Englænderne med deres 44 Transportskibe. Rantzau havde lige saa vel som Gyldenkrone længe haft Mistanke til Spanierne, men han var magtesløs, da han under sig kun havde nogle Kompagnier Landeværn, der var spredt over hele Fyen. Man skulde iøvrigt tro, at Udsigten til at blive af med de besværlige spanske Gæster maatte imødeses fra dansk Side som en Lettelse, ethvert Haab om ved Hjælp af Spanierne at foretage en Landgang i Skaane var dog opgivet, det var ikke alene besværligt at have Spanierne i Danmark, men ogsaa en meget dyr Historie. En svag Trøst for Danmark var det dog, at Sverig ikke fik mere Nytte af det engelske Hjælpekorps, der var sendt til Gøteborg for at gøre Landgang paa Sjælland, end vi fik af de spanske Tropper.

Inden det lykkedes Romana at faa sine Tropper ført ud paa de engelske Skibe, søgte langt underlegne danske Søstridskræfter at hindre Indskibningen, men forgæves, og Spanierne blev bragt ombord. De pragtfulde andalusiske Hingste, der hørte til det indskibede Artilleri, kunde ikke medtages paa Skibene, det var ikke mindre end 600 Spanierne maatte efterlade. Dyrene blev slupne løs paa Nyborg Strand, hvor der i Forvejen græssede en Del Hingste og Hopper, der tilhørte Byens Borgere. Øjeblikkelig opstod der en regulær Kamp mellem de danske og spanske Hingste, der sparkede, rev og bed hverandre, Kampen rasede i Timevis, mange af Hestene døde under Kampen, nogle vare saa medtagne, at Borgmesteren i Nyborg, der overværede Skuespillet, bagefter gav Ordre til at dræbe dem. De tiloversblevne førtes til Nyborg og Odense. Det meget Blod, der flød under den uhyggelige Kamp mellem Hestene, bevirkede, at de Valmuer, der skød op paa Kamp-

pladsen, fik en særlig smuk ildrød Farve, en Virkning der har holdt sig helt ned til vore Dage.

Efter at Indskibningen havde fundet Sted, gik Marquis'en ombord paa det før omtalte Admiralskib »Superb«, der straks stod Syd paa.

Disse Begivenheder kom ganske bag paa Bernadotte, han havde stolet blindt paa Romana, der snildt forstod at gaa sin Foresatte under Øjnene. I Spidsen for en Del Tropper drog Bernadotte til Odense og samlede efterhaanden fire Infanteribatailloner paa Fyen, en Del af disse Tropper var det Marskallens Agt at sende til Langeland, men denne Tanke blev dog foreløbig opgivet. To danske Batailloner blev samtidig med de franske overført til Fyen fra Hertugdømmerne. Der var al mulig Grund for Bernadotte til at sende franske Tropper til Langeland, da han havde faaet Nys angaaende Romanas Planer om at gøre Øen til Udgangspunkt for Spaniernes Bortdragen, desuden var Langeland i stedse stigende Grad blevet et Urocentrum, Efterretningen om Mytteriet i Roskilde havde gjort stærkt Indtryk paa de paa Langeland værende Spaniere. De spanske Troppers Sind var desuden kommet i den hæftigste Bevægelse ved Løjtnant Fabregues' Meddelelse om Udsigten til snart at vende hjem til Spanien ved Hjælp af Englænderne. Der var blevet sendt en Kurér fra Sjælland til Frederik Ahlefeldt for at meddele ham Affairen i Roskilde, og Ahlefeldt meddelte selvfølgelig ufortøvet Begivenheden til Oberst Gaultier. Rygtet bredte sig over hele Øen med mange og store Overdrivelser, der ikke undlod at gøre stærkt Indtryk paa Spanierne; Spanierne var den svage franske Styrke paa Langeland meget overlegne, der laa kun 100 Mand fransk Infanteri paa Langeland, og disse var alle indkvarterede

i Rudkøbing. De franske Officerer paa Langeland vare straks klare over, at Eksemplet fra Roskilde kunde smitte, da det vilde være en smal Sag for Spanierne at overrumple den svage franske Garnison. I et Krigsraad, der blev afholdt i Rudkøbing, var der Stemning for at sende de franske menige Soldater til Ærø, man gik ud fra, at de 100 franske Infanterister dog ikke kunde udrette noget, ifald Spanierne vilde gøre Mytteri, og at det vilde virke til at berolige Stemningen, om de franske var borte. De franske Officerer vilde saa stille sig under Spaniernes Beskyttelse. Resultatet blev, at Gaultier afsendte de franske Soldater til Ærø. Man maa undre sig over denne Fremgangsmaade fra Gaultiers Side, saa meget mere som han kort i Forvejen havde ladet de spanske Stabsofficerer tage Kvarter i Rudkøbing, hvor han vilde beholde dem som en Slags Gidsler, i Rudkøbing havde han dem i sin Haand, da der ingen spanske Soldater laa i Byen. Nu var Forholdet ganske vendt om, idet det herefter var ham, der var i de spanske Officerers Vold. Gaultier delte ikke selv sine Officerers naive Tro paa, at Spanierne skulde vise sig ædelmodige overfor ham, naar han lagde sin Skæbne i deres Haand, og han havde haft allermost Lyst til at beholde den franske Garnison og sende de spanske Officerer over til en af de andre Øer.

Episoden med Fabregues, Signaleringen med Kampskud og Flag fra de tvende engelske Skibe, der i flere Dage havde ligget paa Østerstrand og endelig den spanske Løjtnants Meddelelse om, hvad han havde erfaret ombord paa det engelske Krigsskib, satte Ahlefeldt i lige saa stor Uro som Gaultier, og Uroen skulde blive øget ved de efterfølgende Begivenheder. Frederik Ahlefeldt fik Rapport fra en Patrouille om at man var kommet bag paa en spansk Officer, der nede

paa Stranden ved Nebbe Skov havde forhandlet med nogle Engelskmænd, der var sat i Land fra et af de engelske Krigsskibe. Den danske Patrouille havde naturligvis bragt Konferencen til Ophør. Ahlefeldt meddelte straks Gaultier, hvad der var forefaldet, og Efterretningen gik fra denne videre til Romana. De spanske Officerer paa Øen forsøgte men uden Held at overbevise Gaultier om, at det hele var fri Fantasi. Frederik Ahlefeldt sendte straks efter at have faaet Nys om Samtalen mellem de spanske Officerer og Mandskabet fra den engelske Chalup Bud til Gaultier, at han vilde tale med Quadra, den spanske Bataillonschef, og at han ønskede, at Samtalen skulde finde Sted ved Spodsbjerg, hvor han havde rejst et Batteri. Mandskabet paa Batteriet havde Ahlefeldt betydelig forøget, eftersom ti engelske Krigsskibe laa udenfor Spodsbjerg. Gaultier synes paa det Tidspunkt ganske at have opgivet Ævred, og Ahlefeldt mente derfor at maatte handle paa hans Vegne, saa meget mere som han havde faaet Nys om, at Gaultier agtede at flygte. En noget blakket fransk Officer Du Bourg, der i 30 Aar havde været i spansk Tjeneste, og som nu laa med de spanske Tropper paa Langeland, blev en nyttig Mellemand mellem Ahlefeldt og Gaultier. Du Bourg stod aabenbart paa Franskmændenes Side, og det lykkedes ham ved en List at faa Quadra lokket med ud til Spodsbjerg. Du Bourg foreslog Quadra at køre ham ud til Nebbe, hvor den ominøse Samtale havde fundet Sted; Quadra satte sig ind i Vognen, medens Kusken i Forvejen var instrueret af Du Bourg og kørte de tvende Herrer til Spodsbjerg istedet for til Nebbe, hvor de spanske Strandvagter laa. Quadra anede først Uraad, da Vognen kom til Spodsbjerg, men han bevarede Kontenancen, da der ikke var noget at gøre, han

var ganske ene mellem lutter danske Officerer og Soldater. Frederik Ahlefeldt indfandt sig lidt efter Quadras Ankomst og sagde nu kort og godt til Quadra, at han havde at afskedige den spanske Officer, der havde forhandlet med Engländerne ved Nebbe Skov. Quadra spillede den samme Komædie som overfor Gaultier og erklærede det hele for en Misforstaaelse, som han skyndsomst vilde se at faa berigtiget, skulde Rygtet mod Forventning have talt sandt, vilde den paagældende Officer faa sin velfortjente Straf. Frederik Ahlefeldt var imidlertid ikke beroliget, og han afkrævede Quadra og Du Bourg deres Æresord paa, at De ikke vilde gøre noget, der kunde skade Danmark og kompromittere dem selv. Det lovede de to Officerer glat væk, ikke alene paa egne, men paa alle Spaniernes Vegne, og til Bekræftelse paa deres Ord gav de General Ahlefeldt Haanden. Efter nogle Øjeblikkes venlig Samtale med General Ahlefeldt trak de to Herrer sig tilbage og kørte til Rudkøbing. For Du Bourg blev det hele efterhaanden noget for broget, han indsaa, at det før eller senere vilde komme til Strid mellem Franskmændene og Spanierne, og da det nogle Dage efter rygtedes, at franske Tropper var paa Vej til Langeland for at hindre Spanierne i at flygte, kunde Du Bourg indse, at det vilde komme til en Kamp, hvori han maatte deltage, han følte sig desuden utryg mellem Spanierne og bad Frederik Ahlefeldt om Beskyttelse, hvilket denne beredvilligt lovede ham. Det var Du Bourg lige pinligt, hvadenten han skulde kæmpe mod sine gamle Landsmænd eller mod sine spanske Vaabensfæller og for at komme ud af dette Dilemma flygtede han bort fra Langeland og er dermed ude af Sagaen.

Medens Quadra og Du Bourg forhandlede med General

Ahlefeldt ude i Spodsbjerg, vilde Gaultier benytte Lejligheden til at stikke af og overlade det hele Ansvar til Ahlefeldt. Forberedelserne til Flugten blev imidlertid opdagede af de selv samme spanske Officerer, som Gaultier havde indkvarteret i Rudkøbing for sin egen og Franskmændenes Sikkerheds Skyld. De spanske Officerer ængstedes over Quadras Fraværelse og havde paa Fornemmelsen, at han var blevet taget til Fange af de danske, de gav nu Gaultier at forstaa, at han vilde blive skudt, ifald Quadra ikke var i Rudkøbing inden en bestemt Frist, men Quadra var i Rudkøbing, inden Fristen var udløbet. Gaultiers Holdning blev mere og mere besynderlig. Ahlefeldt vilde, saalænge Gaultier var paa Langeland, tage de Hensyn til ham, som han mente at skyldte ham, og tog ham med paa Raad. General Ahlefeldt mente, at der burde gøres, hvad der kunde gøres for at hindre Spanierne i at flygte, hvad han var ganske overbevist om, at de vilde. Men det var umuligt at vække Gaultier af hans Apati, han ønskede blot at slippe bort fra det hele, da han fandt Situationen ganske uholdbar, og paa alle Ahlefeldts Henvendelser svarede han, at det var meget bedre at lukke et Øje til og lade Spanierne flygte. Sammenkomsten i Batteriet ved Spodsbjerg havde ikke klaret Forholdet mellem Ahlefeldt og Quadra; det Løfte, sidstnævnte havde aflagt til Generalen, havde han aabenbart ikke selv taget ganske højtideligt, desuden nærede han Mistillid til Ahlefeldt, og han frygtede for at denne vilde søge at uskadelliggøre Spanierne, hvad der var en let Sag, da de laa spredte rundt om paa Øen. For at sikre sig mod mulige Planer fra Ahlefeldts Side og navnlig for at lette Flugten, samlede Quadra i al Hemmelighed alle de spanske Tropper i Skrøbelev, Nabosognet til Rudkøbing.

I Løbet af to Døgn lykkedes det at faa Spanierne samlede, hvilket ikke var saa let, navnlig da en Del af Tropperne laa paa Vagt ude ved Stranden paa Strækningen mellem Nebbe Skov og Skanserne ved Hjortholm. For at hindre, at Gaultier og de under ham staaende franske Officerer flygtede fra Øen, blev der posteret spanske Vagter omkring Rudkøbing, særlig blev der passet paa ved Stranden, for at Gaultier ikke skulde sætte over til en af de andre Øer i en Baad. Et, som det viste sig, falsk Rygte om, at Franskmændene var i Anmarche, og at en stor fransk Troppestykke var i Færd med at indskibe sig fra Ærø til Langeland, blev paa det Tidspunkt udbredt, Misforstaaelsen var fremkaldt af nogle Langelændere, der havde været i Besøg paa Ærø og antaget de af Gaultier til Ærø sendte 100 Mand for nye fremrykkende franske Tropper. Om Quadra har troet paa denne Historie eller ikke, er vanskeligt at sige, i alle Tilfælde var det ham et velkomment Paaskud til at sikre sig Gaultiers Person. Det var saa heldigt, at han overfor Frederik Ahlefeldt vilde kunde hævde, at den franske Oberst var en Forræder mod den franske Sag, idet han bevisligt havde gjort Forberedelser til at flygte, hans personlige Bagage og Heste var sendt til Taasinge, men hans Flugt var i sidste Øjeblik blevet forhindret af nogle af Quadras Officerer. Situationen var oplagt, det vilde ikke af Frederik Ahlefeldt kunne opfattes som fremkaldt af personlige Motiver, naar Quadra arresterede Gaultier, for som ovenfor omtalt havde Gaultier stadig aabenlyst favoriseret de spanske Tropper og været ilde lidt af sit eget Mandskab, desuden vidste Quadra, hvad alle paa Langeland vare klare over, baade indfødte og fremmede, at Ahlefeldt og Gaultier stod paa en daarlig Fod med hinanden. Quadra haabede derfor at kunne

bibringe Tranekærgreven den Opfattelse, at han handlede af Tjenstiver for den fælles dansk-franske Sag, Ahlefeldts Foresatte Prinsen af Ponte Corvo vilde formentlig ogsaa bilige hans Handlemaade; efter at Gaultier var sat ud af Spillet, havde Quadra visse Hensyn at tage til den danske General. Quadra mente under disse Forhold at være paa den sikre Side, naar han uden videre arresterede Gaultier, og han skred virkelig til Handling, samtidig skikkede han Bud til Tranekær for at lade Ahlefeldt vide, hvad han havde gjort og for at faa hans Billigelse af det skete. Men Quadra gjorde Regning uden Vært: For det første var Gaultiers Arrestation ikke den aarvaagne Frederik Ahlefeldt nogen Hemmelighed, der gik daglig adskillige Gange ridende Ordonnanser frem og tilbage mellem Tranekær og Rudkøbing, saa Ahlefeldt vidste til Punkt og Prikke, hvad der skete og var ganske forberedt paa, hvad Quadra vilde finde paa at sige ham for at forklare sin Handling, Ahlefeldt havde tilfulde gennemskuet den hele Komædie, han red straks til Rudkøbing for at tale med Quadra. Denne gav hele sin indstuderede Rolle til bedste overfor Generalen, fremhævede hvorledes det var en patriotisk Handling, han havde udført ved at arrestere Gaultier, der vilde løbe fra sit Ansvar netop nu, hvor der laa engelske Skibe i Bæltet, og hvor der var Fare for, at Spanierne vilde benytte Lejligheden til at flygte hjem, noget han, Quadra, af al Magt ønskede at forhindre. Frederik Ahlefeldt fremførte nogle ironiske Bemærkninger, som Spanieren sikkert har forstaaet, da han ikke var nogen Dumrian. Ifald Quadra ikke havde haft paa Fornemmelser, at han var gennemskuet, skulde man ikke synes, at der var nogen Grund til at nægte at opfylde et Ønske Frederik Ahlefeldt nu fremsatte, et Ønske om at lade Gaultier

følge med til Tranekær. Ahlefeldt lovede at sørge for, at Gaultier blev paa Slottet, og han vilde personligt indestaa for, at Obersten ikke flygtede. Under mange Complimenter og Høflighedsfraser snoede Quadra sig dog fra denne Ordning og skød sig ind under, at han først maatte indhente Ordre fra Romana. Spørgsmaalet om, hvem der skulde give bindende Ordre, et Spørgsmaal, der havde skabt saa mange Forviklinger under Spanierepisoden, var højest uklart. Frederik Ahlefeldt var af den Opfattelse, at han i det mindste midlertidig var Quadras Foresatte, men han vilde ikke skabe flere Complicationer og red tilbage til Tranekær, efter at Quadra havde lovet at sende Bud til Slottet, naar der kom nærmere Ordre fra Marquis'en. Ahlefeldt betragtede naturligvis Quadras Henvisning til nærmere Besked fra Romana som Spilfægteri, og han var ikke i Tvivl om, hvad Svar der vilde indløbe, det vilde være altfor behageligt for Romana at kunne fremstille Gaultier som Forrædder. Ahlefeldt troede lige saa lidt Romana som Quadra og havde forstaaet hvad der laa bagved de Forklaringer, Marquis'en skriftlig havde tilstillet ham i Anledning af de seneste Overførsler af spanske Tropper fra Fyen til Langeland, som Ahlefeldt forgæves havde søgt at forhindre.

Der er ingen Grund til at dømme Quadra strængt, han var fuldblods Spanier, denne Ekspedition under fransk Kommando til Danmark havde været ham, som alle hans Landsmænd, imod lige fra først af, nu, da der var Udsigt til at slippe derfra, er det forstaaeligt, at han ønskede at benytte Lejligheden. Naar de menige Spaniere, ganske uoplyste Mennesker, efterhaanden var blevet klare over, at de kun var Redskaber til at tjene Napoleons ærgærrige Planer, og at den Sag, de tjente, ikke kom deres eget Land til-

gode, er det ikke underligt, at Quadra, der var Officer og en oplyst Mand, kunde indse, hvor det førte hen. Der var *periculum in mora*, Quadras og de andre Officersers eget Liv var Indsatsen, ifald de blev overmandede af franske Tropper, og det var derfor rimeligt, at Majoren til sig selv og til sine Officerskammerater sagde, at alle Kneb gjaldt. For at nævne den vigtigste Omstændighed sidst, var der det, at Romana, der var Genstand for alle de spanske Troppers, baade Officersers og Meniges, ubegrænsede Hengivenhed og Beundring, havde sat sin Autoritet ind paa Flugtplanen.

Ahlefeldt og Quadra vedblev at bevare det ydre Skin og fortsatte deres Samarbejde under høflige og behagelige Former, skønt der foregik adskilligt, der kunde give Anledning til Rivninger, men Ahlefeldts lykkelige Evne til at glatte og udjævne hjalp straks udover Vanskelighederne. Navnlig var det nær revet ud mellem de to, da Quadra tilod sig at arrestere en fransk Kurér, der var paa Vej fra Sjælland til Hertugdømmerne med Besked fra General Fririon til Marskal Bernadotte. Da Ahlefeldt krævede Forklaring af Quadra, agerede denne atter den tjenstivrige, der havde fattet Mistanke til Kurérens ærlige Sindelag. Medens Quadra bestemt vægrede sig ved at udlevere den franske Kurér, gik det glattere for Ahlefeldt, da Quadra havde faaet fat i en dansk Kurér, der var kommet til Langeland fra Sjælland. Da man ikke kunde forstaa, hvad Manden sagde, sendte Quadra ham til Tranekær, for at Frederik Ahlefeldt kunde tage ham i Forhør; Ahlefeldt kunde med Lethed godtgøre overfor Quadra, at det drejede sig om en kongelig dansk Kurér, der da fik Lov at rejse videre med det samme. Overfor Ahlefeldts fornyede Krav om at lade

Gaultier flytte til Tranekær stillede Quadra sig stadig stejlt afvisende.

Frederik Ahlefeldt skrev følgende til Quadra:

Da jeg igaar havde den Ære at tale med Dem om Oberst Gaultier, var De saa venlig at sige mig, at De havde underrettet Hans Excellence Marquis de la Romana om Sagen, og at De idag ventede Svar desangaaende, jeg beder Dem nu indtrængende, min kære Major, om venligst at ville overlade mig Oberst Gaultier. Jeg giver Dem mit Æresord paa, at jeg skal staa inde for ham, og at han ikke skal forlade Øen, før De mener, det er det passende Øjeblik. Skønt jeg ikke tænker, De vil nægte at tage imod mit Æresord, stiller jeg tvende danske Officerer som Gidsler, og saafremt det ikke er nok, stiller jeg mig selv. Majoren indser, at mere kan jeg ikke gøre, og jeg er saa overbevist om Deres ædle Sindelag og Tænkemaade, jeg har saa høje Tanker om den spanske Nationalkarakter, at jeg ikke er i Tvivl om, at De vil opfylde min Bøn.

Undskyld, at jeg ikke personlig kommer til Dem, men jeg er noget upasselig.

Jeg forbliver o. s. v.

AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot, 9. August 1808.

I sit afslaaende Svar skrev Quadra i Slutningen af Brevet: » Skønt jeg kun har kommanderet kort Tid her, har det dog været længe nok til, at jeg har kunnet lære at paaskønne Deres Karakter og de høje Dyder, der smykker Dem. Den Tid, jeg har kommanderet her, vil jeg altid betragte som en af de skønneste i mit Liv, og Grunden hertil er mit Samvær med Greven «.

Om Begivenheden skrev Frederik den Sjette følgende til Major Haffner:

Vi have igaar tilskrevet Dig angaaende de ubehagelige Rapporter, Vi have faaet om de spanske Troppers Forrædderi mod Os i Fyen og paa Langeland; senere er Os indmeldt fra Generalmajor Grev Ahlefeldt paa Langeland, at de spanske Tropper dér have arresteret Oberstlieutnant Gaultier, og skønt Ahlefeldt har gjort alt for at faa ham løs igjen, har det været umuligt; de sige, at det er sket paa Marquis de la Romanas Befaling og vente paa Ordre fra ham, om Oberstlieutnanten kan løslades. Marquis de la Romana har i Svendborg sat alle Skibe i Requisition til at bringe Tropper fra Fyen til Thorseng og formentlig der fra til Langeland, hvor Vor Styrke altsaa ej vil strække til at kunne forebygge, at de spanske overgaa til Fjenden.

I Svendborg og Faaborg have de spanske Tropper villet bemestre sig Vore derværende Kanonérbaade, men dette er ved Mandskabets gode Konduite mislykkedes. At Marquis de la Romana er i Spidsen for dette Forrædderi, kan nu næppe mere være Tvivl om; han har i Prindsen af Ponte Corvos Navn forlangt Nyborg Fæstning overleveret til de spanske Tropper med tilføjende, at de derværende tre Kompagnier af Vor Armé maatte marchere bort, og da Kommandanten vægrede sig ved at fyldestgøre denne Anmodning, til han i det mindste havde indhentet Vor kommanderende Generals Ordre dertil, saa truede Marquis'en med Magt at lade udføre Prindsen af Ponte Corvos Befaling, og i det samme lod en overlegen Magt sig se foran Nyborg. Alt dette bevægede Kommandanten til at opfylde det, som Marquis'en angav at være Prindsens Befaling, siden

han formodentlig tænkte, at det ligesom ved Glückstadt kunde anses for en Mistillid til vore Allierede naar Befalingen ej blev opfyldt. Imidlertid har man, skønt for sildig, vel nu indset, at Vor Paastand at ville ej have fremmede Tropper i Vore Fæstninger og Skanser havde været ønskelig at befølge; thi da havde Nyborg og de der-værende Skanser og Batterier ej som nu været i Vore Fjenders Hænder, men dette bliver en Sag, som Prindsen af Ponte Corvo maa forsvare.

Fra Generallieutnant Rantzau er i dette Øjeblik indsendt Os en Rapport fra Kommandanten i Nyborg, hvoraf Vi sende Dig en Kopi, som oplyser Dig nærmere om den hele forrædderiske Plan, og ubehageligt er det Os, at Prindsen af Ponte Corvo ikke har mærket noget til en saa vidt udstrakt Plan af Tropper under hans Kommando.

Vi have befalet Vore kommanderende Generaler i Holsten, Slesvig, Nørrejylland og Fyn at lade alle under deres Kommando staaende Linietropper, som nogenlunde kunne undværes, støde til den franske Armé, som sandsynligvis rykker frem med de Tropper, som skulde hjælpe til Vore Landes Forsvar, men i det Sted hjælpe vore Fjender.

Overbringeren heraf er en Søofficer, som Vi have befalet tillige med Søkaptain Johansen i Kiel at aftale med Dig det fornødne og at være Prindsen af Ponte Corvo behjælpelig i alt, hvad han maatte ønske til Transporten over Vandene m. v.

Da Tingene nu staa saaledes, at Vi kunne anse de spanske Tropper som Vore Fjender, saa have Vi befalet, at de herværende to Regimentter skulle opfordres til at aflevere deres Vaaben og derefter sendes under Eskorte her til, og

hvis nogen modsætter sig denne Befaling da at bruge Magt og nedskyde dem, som modsætte sig.

De Strafskyldige af de spanske Tropper, som toge Del i Oprøret og Mordet i Roskilde, og som udgjøre noget over 100 Mand, have vi ladet arrestere, og de ere alt ankomne hertil.

FREDERIK R.

Hoved-Quarteret i Vor Kongelige Residens

Kjøbenhavn, den 11. August 1808.

P. S. Vi lade nu alle spanske Tropper desarmere, da deres Konnexion med dem paa hin Side Bæltet er altfor sandsynlig; desuden beviste Marquis de la Romanas Breve, som ere opsnappede, nok hvad hans Plan er.

Til Samme.

Jeg anbefaler Dig, at alt gøres for Fyns Besættelse. Det er af yderste Vigtighed.

Endvidere bør Du betage Prindsen af Ponte Corvo, at Vore civile og militære Autoriteter kunne have vidst noget af den lumske Plan, som Marquis de la Romana havde gjort, og da Marcheorderne til Regimenterne var afgivet den 7de, var det ej muligt at bemærke noget førend den 8de. General-Lieutnant Rantzau har den 9de tilmeldt det hele, saavel til mig som til Prindsen af Ponte Corvo; følgende synes mig at ingen kan beskyldte ham det mindste.

Alle Matroser og Kanonchalupper ere til Tjeneste for at fuldføre Expeditionen. Kapitain Rothe, Lieutnanterne Rosenstand, Uldahl og Gottlieb sender jeg for at bruges ved Expeditionen.

Gaultier skal nu være reddet af Grev Ahlefeldt.

FREDERIK R.

Hoved-Quarteret i Vor Kongelige Residens

Kjøbenhavn, den 13. August 1808.

Quadras Samvirken med Frederik Ahlefeldt blev brat afbrudt, da Chefen for de senest til Langeland overførte spanske Tropper, Baron Armendariz, var kommet til Øen og havde taget Overkommandoen over Spanierne. Den ny Chef var aabenbart adskilligt mindre Diplomat end Quadra, han kastede straks Masken overfor Ahlefeldt: Idet han som Paaskud benyttede et nyt falsk Rygte om at franske Tropper nærmede sig forlangte han af Ahlefeldt, at han skulde afgive Kommandoen over de danske Tropper paa Langeland og overgive hele Styrken med Heste, Vaaben og Ammunition til Baronen. Han skrev følgende til Frederik Ahlefeldt.

Herr General!

Vi har i dette Øjeblik bragt i Erfaring, at Fjenden lige er rykket ind i Svendborg, og da vi derfor — hvad De vil finde naturligt — tvinges til at tage de kraftigste Forholdsregler for at sikre vor egen Stilling, saa maa vi nødvendigvis forlange af Generalen, at De stiller hele Deres Styrke her paa Øen til vor Raadighed, idet vi forbereder Dem paa, at et Afslag i saa Henseende vil nøde os til at optræde som forbitrede Fjender, der nok skulle vide at faa Dem til at fortryde en saadan Handling. Vi raade her over 3200 Mand med 400 Heste og 10 Kanoner, og vi er saa fast besluttede paa at forsvare os til sidste Mand, at vi hverken frygter Fjendens Magt eller Mod.

Tag da nu en Beslutning; jeg giver Dem 10 Minutter til at bestemme Dem i til enten at overgive os Deres hele Styrke eller til at se Øen hærget med Ild og Sværd fra den

ene Ende til den anden, endnu førend Fjenden kan naa at komme i Land.

Jeg har den Ære at sende Dem min Hilsen.

BARON ARMENDARIZ.

Ahlefeldt lod sig dog ikke imponere, men erklærede overfor Armendariz, at han under ingen Omstændigheder vilde opfylde de af ham stillede Krav. Frederik Ahlefeldt optraadte med saa stor Sikkerhed og Myndighed, at Spanien gav efter og gik ind paa at forhandle om en mindelig Ordning.

Frederik Ahlefeldt giver i en af ham aflagt Beretning en Skildring af, hvorledes det hele gik til. Vi ville gengive hans egne Ord:

»Der gik en Dag i Ro, hvorefter den tiende Kl. halv elleve om Formiddagen tvende Officerer med en Trompeter kom sprængende op ad Slotsbanken og bragte mig vedlagte impertinente Opfordring. Jeg lo og svarede, at der kunde ingen Svar gives herpaa, Brevets Indhold var af en saadan Art, at det vanærede vor og deres Nation, jeg vidste heller ikke af, sagde jeg, at mine Landsmænd nogensinde havde givet dem Anledning til at tænke saa lavt om dem, eftersom de i saa lang Tid havde behandlet Spanierne med det inderligste Venskab. De blev forlegne, men trængte dog ind paa mig for at faa en Afgjørelse. Kun en mundtlig Forhandling, svarede jeg, kan modificere Sagen. Mit Forslag om en Samtale blev straks modtaget og fastsat. Jeg tog Kaptajnerne Scharffenberg, Hedemann¹ og Helmuth² med

¹ Grevinde Ahlefeldts Broder, gift med Generalens Søster Sophie Caroline.

² Generalens Adjutant.

mig, og jeg mødte saa Oberst Baron Armendariz. Jeg sagde straks til ham: »Herr Baron! De ser, hvor aabent og ligefremt jeg kommer til Dem, og hvilken Tillid jeg nærer til Deres Folk, saa meget mere som Deres Brev er af en saadan Art, at man ikke kan svare paa det. Det er muligt, at vi kan træffe et Arrangement med hinanden, men det siger jeg Dem bestemt, De maa ikke bringe mig noget vanærende Forslag, da jeg ellers vil slaas med Dem til sidste Mand med lige saa stor Koldblodighed som den, hvormed jeg har sagt Dem alt dette«. Min Indledning havde den forønskede Virkning, og efter at vi havde vekslet nogle Ord blev der med Tilslutning af mine Officerer afsluttet en Convention, hvoraf nedenstaaende er et Uddrag.

- 1) Samtlige Tropper beholder deres Vaaben p. p.
- 2) Ingen Englænder maa komme i Land.
- 3) Vagtposterne forblive uforstyrrede nu som før.
- 4) Skulde de franske Tropper nærme sig, skulde de herværende danske Tropper saa vel som Øens Beboere afgive alle Vaaben, hvilke atter ere at tilbagegive saa saare de spanske Tropper indskibe sig.

Jeg holdt fast ved Fordringen om Oberst Gaultiers Udlivering, der efter mange Indvendinger endelig blev mig bevilliget, ligesom det ogsaa blev tilstaaet mig, at samtlige herværende Franskmænd skulde staa under min Beskyttelse. Imidlertid var vore Tropper, nemlig Jægerne og Artilleriet, rykket imod en spansk Kolonne paa 1000 Mand, der skulde angribe os, ifald der ikke blev opnaaet Enighed om en Convention. Jeg bragte Oberstløjtnant Gaultier med mig, og Roen blev for saavidt gjenoprettet. Dagen derpaa kom der 81 Skibe af forskjellig Størrelse fra Nord (fra Ny-

borg) og kastede Anker ved Spodsbjerg. Jeg opholdt mig i nogen Afstand, ledsaget af flere Officerer for at se paa, at Tropperne blev indskibede. Men hvor blev ikke mine Forventninger skuffede, da de fjendtlige Kanonbaade fyldte med Spaniere nærmede sig Land med største Hast og landsatte Tropper. Dette varede uafbrudt, indtil 8000 Mand med Quinder og Børn havde betraadt vor Ø. Dette Besøg bragte mig ikke i godt Humør, og jeg red hjem for at oppebie, hvad Skjæbnen vilde bringe os. Der blev afkrævet os 30.000 Rationer Brød, ligesaa meget Brændevin og Øl, desuden 200 Stykker Slagtequæg, der altsammen skulde leveres hurtigst muligt saavel som 37 Slagtekøer daglig og 11.000 Rationer Brød. Det blev leveret altsammen, og jeg skylder Kommandanten i Rudkjøbing, Løjtnant Sehested af 2. jydskes Regiments Assistance, at der ikke opstod den mindste Uorden. Jeg kan ikke undlade ved denne Lejlighed at anføre, at den oprindelige Kommandant her paa Pladsen, Løjtnant Lobedanz, pludselig fjernede sig, da flere spanske Tropper gik iland her. Ogsaa Oberstløjtnant Gaultier forlod mit Hus til Trods for sit til mig afgivne Æresord og tog til Fyen, hvilket bragte mig i en ikke ringe Forlegenhed.

Man maa forbavses over, at Armendariz gik ind paa at føje Frederik Ahlefeldt, da denne var afskaaret fra sine Tropper, der laa i Batteriet ved Spodsbjerg, forhindrede af den spanske Overmagt i at rykke mod Tranekær. Vi have set, at de spanske Tropper vare trukne sammen fra hele Langeland i Skrøbelev. Fra Skrøbelev løber Landevejen i lige Retning mod Øst til Spodsbjerg, og for at holde de danske Tropper i Skak og spærre dem Vejen mod Tranekær, der ligger to Mil Nord for Spodsbjerg, havde Armen-

dariz ladet Spanierne marchere mod Øst og fordelt dem paa den halve Mil lange Strækning mellem Skrøbelev og Spodsbjerg, saaledes at de fleste af Tropperne kom til at ligge i Longelse og Pederstrup. I en vis Forstand synes Armendariz at have været mere medgørlig end Quadra, for hvad det ikke var lykkedes Ahlefeldt at opnaa af denne, lykkedes det at faa førstnævnte til, nemlig Gaultiers Overførelse til Tranekær. Den franske Oberst tog straks efter sin Løsladelse fra Rudkøbing til Tranekær, hvor han selvfølgelig fuldstændig behandledes som Gæst, efter at han havde givet Greven sit Ord paa ikke at flygte. I Henhold til Overenskomsten mellem Frederik Ahlefeldt og Armendariz skulde Batteriet i Spodsbjerg overgives til Spanierne. Det maa derfor siges at være mindre hensynsfuldt, naar Quadra ikke kunde give Ahlefeldt Tid til selv at trække Tropperne tilbage, men lod spanske Soldater rykke mod Spodsbjerg og fordrive de danske. Affairen spændte dog af uden at give Anledning til Mislyd. Quadras Handlemaade falder ikke rigtig i Traad med den Sympathi, som han i Henhold til senere Udtalelser i Breve og Optegnelser fremkom med om Frederik Ahlefeldt, som han synes at have sat overmaade stor Pris paa, og hvis Karakter han gør til Genstand for sande Lovtaler. En anden ubehagelig Episode, der indtraadte i disse Dage, forstyrrede heller ikke Roen: den danske Pladskommandant i Rudkøbing Løjtnant Lobedanz flygtede fra Øen, da han ikke følte sit Liv sikkert mellem Spanierne, der saa paa ham med mistænksomme Blikke paa Grund af det gode Forhold, hvori han havde staaet til Gaultier. Lobedanz naaede Kiel, og herfra skrev han til Frederik Ahlefeldt og meddelte ham sin Bortrejse, som han motiverede med de engelsk-spanske Planer om

et Angreb paa de danske Skibe ved Svendborg, et Angreb, han havde villet advare Chefen Kaptajn Scheel imod. Kaptajnen havde modtaget Advarslen og sendt Skibene til Ærø. En Krigsret, der skulde bedømme den tidligere Pladskommandants Forhold, dømte ham til at have sin Stilling forbrudt, idet de militære Dommere opfattede hans Bortrejse fra Langeland som udelukkende dikteret af Omsorg for at redde sin egen Person. Lobedanz slap dog med Afsked i Naade. Større Begivenheder var imidlertid i vente: Bernadotte var meget opbragt over, hvad der var foregaaet paa Langeland. Som det fremgaar af nedenstaaende Breve til Ahlefeldt fra Bernadotte og Haffner og fra den franske Officer Veaux, var det Marskallens Agt at sende saa mange Tropper til Langeland som muligt og ved Hjælp af dem tvinge Spanierne til Overgivelse. Fra dansk Side synes man ikke at have delt Prinsen af Ponte Corvos Iver efter at komme Spanierne til Livs, man har snarere ønsket at komme af med de besværlige Gæster. Bernadottes Planer røg da ogsaa i Lyset.

Efter at Nyborg Fæstning havde overgivet sig til Spanierne, og Romana havde samlet alle sine Tropper fra Jylland og Fyen ved Nyborg og bragt dem ombord paa de engelske Skibe, satte Englænderne Kursen mod Langeland. Sejladsen fra Nyborg til Langeland varede tre Dage paa Grund af Modvind, og først den 13. August kunde man ved Spodsbjerg faa den engelske Flaade i Sigte. General Ahlefeldt red, saaledes som vi have set af hans Indberetning, samme Dag til Spodsbjerg og ventede, eller rettere haabede, at blive Vidne til, at Spanierne skulde blive afhentede fra de engelske Skibe, men det gik ganske anderledes, end han havde ventet. Op ad Dagen satte Engelskmændene

Chalupper i Land fyldte med spansk Militær, og Landsætningen varede ved det meste af Dagen, indtil 8000 Spaniere vare satte i Land. Af dem vare de 400 Officerer. Marquis de la Romana blev alene tilbage paa Skibet, for at blive der Natten over. Grunden til, at de engelske Skibe ikke sejlede videre med Spanierne var den meget nærliggende, at der ikke var Proviant nok til de mange Tusinde Spaniere. Efter at være vendt tilbage til Tranekær den samme Aften fik General Ahlefeldt ved sin Ankomst den for ham meget ubehagelige Meddelelse, at Gaultier var sporeløst forsvunden. Frederik Ahlefeldt havde i Tillid til Gaultiers Æresord ladet sin Gæst have fuldstændig Frihed til at færdes, hvor han vilde, og det var ikke faldet ham ind, at Obersten vilde bryde sit til ham givne Ord og flygte. Tilliden blev meget slet lønnet, idet Gaultier flygtede uden at tage mindste Hensyn til den skæve Stilling, hvori han ved sin Flugt bragte Frederik Ahlefeldt. Endnu samme Aften red Ahlefeldt tilbage til Spodsbjerg for at melde Quadra, at Gaultier var flygtet, den spanske Major blev ikke i mindste Maade forbavset over denne Nyhed, som han aabenbart havde ventet; Quadra rettede da heller ingen Bebrejdelser mod General Ahlefeldt, og senere Udtalelser af Spanieren tyder paa, at han intet Øjeblik har tvivlet paa, at Ahlefeldt vilde holde sit til ham givne Ord. Derimod kritiserede Quadra i sine efterladte Optegnelser, at Frederik Ahlefeldt under den spanske Okkupation ikke havde sørget for at bevare Overensstemmelsen med Gaultier, da efter hans Mening de forenede franske og danske Tropper maatte have kunnet bragt Romanas Planer til at strande. Han mente, at man let kunde have sikret sig de spanske Officers Personer, efter det vilde man uden Vanskelighed kunne

have faaet Bugt med de menige Soldater, naar disse vare uden Kommando. Quadra erklærer, at Frederik Ahlefeldt i dette Tilfælde har savnet den tilstrækkelige Energi. Derimod troede Bernadotte fuldt og fast paa, at man med Vilje havde ladet Gaultier flygte fra Tranekær, og Frederik Ahlefeldts Aktier steg betydeligt hos Marskallen. At Bernadotte kunde faa den Tro, var ikke saa underligt, da Gaultier mødte op med et af Ahlefeldt udstedt Pas, som Gaultier enten har tilegnet sig paa uretmæssig Maade, eller ogsaa har det været et forfalsket Dokument. Det sidste er sikkert det sandsynligste.

Den følgende Nat, knap et Døgn efter, at Gaultier var flygtet, rykkede et Regiment spanske Tropper og nogle Dragoner mod Tranekær. Frederik Ahlefeldt havde faaet Nys om Spaniernes Fremrykning, idet en Ordonans var kommet ridende til Tranekær med Besked herom. Generalen var derfor forberedt paa Spaniernes Komme, der indtraf i Nattens Løb. Det spanske Regiments Chef var Grev de San Roman, der ved Ankomsten til Tranekær straks lod Slottet omringe. Vi ville nu lade Frederik Ahlefeldt selv fortælle, hvorledes Begivenhederne udviklede sig i det følgende:

»Den 15. Kl. 3 om Morgenen meldte mine Forposter, at en meget stærk Kolonne Spaniere trængte frem og var ikke paa nogen Maade til at standse. Jeg ventede altsaa deres Ankomst. De kom med en overordentlig stor Hurtighed, og uden at sige det mindste omringede 2000 Mand Infanteri og en Del af Regimentet Almanzas Dragoner Slottet. En Officer ved Navn Blanco af Regimentet Catalonien stormede ind i min Stue og spurgte mig, om jeg straks vilde kapitulere. Jeg svarede, at det var en mellem Militære gan-

ske ukjendt Maade, hvorpaa han afkrævede en Mand Opfyldelsen af hans Løfte, da jeg dog aldrig, lige saa lidt som nogen af mine Landsmænd, havde givet Anledning til Mistro. Den Krigsmagt, der slutter mig inde, kan hverken skræmme mig eller tvinge mig til noget. Nej sandelig ikke! Men som ærlig Dansk opfylder jeg mit Løfte. Jeg forlangte at komme til at tale med Anføreren. Det var Brigaderen Romulo. Da jeg overfor ham udtalte min Forundring over en saa besynderlig Fremgangsmaade, svarede han: »Vi ere bragte i denne ubehagelige Situation takket være Fransk-mændenes Ankomst til Taasinge, og sølgelig maa De øjeblikkelig overgive os Geværerne p. p., da Øen i modsat Fald vil blive plyndret og alt afbrændt.« Jeg udstedte de nødvendige Befalinger i Anledning heraf, men da mit 6-Punds Batteri stod 3 Mile herfra, lovede jeg først at aflevere Kanonerne om Eftermiddagen, hvilket blev godkjendt uden Vanskeligheder. Medens dette blev aftalt, hengav Tropperne sig til de værste Udskejelser, de bandt flere af mine Folk 2 og 2 sammen, endog Soldaterne blev mishandlede paa denne Maade, deres Uhre blev stjaalne, og der blev plyndret, hvor der var Lejlighed dertil. Som rimeligt er, klagede jeg over denne skjændige Fremfærd, og der blev saavidt muligt sat en Stopper for det, men det hørte dog først helt op, da Tropperne vare afmarcherede. De Tropper, jeg havde i min Nærhed, afleverede deres Geværer med Ro og Fatning, derimod overtalte et Par unge Officerer de 250 Mand, der laa i Kantonnement paa den nordlige Del af Øen, til ikke at aflevere Vaaben og Artilleri: Hverken Bønner eller Trudsler hjalp; jeg maatte altsaa gribe til det ubehagelige Middel at melde det til Marquis de la Romana. Svaret herpaa lød, at saafremt Kanonerne

ikke vare udleverede inden 24 Timer, vilde jeg blive skudt og min Bolig med Tilbehør blive brændt af. Ikke engang disse Trudsler gjorde Indtryk paa Tropperne, der nu vare yderligere ophidsede efter Nydelsen af Brændevin. Løjtnant Bülow af Artilleriet, der havde ligget alvorlig syg nogen Tid, tog sig med Anspændelsen af sine sidste Kræfter sammen, kastede sig i en Vogn og ilede til sin Artilleri-Division, der stod under Kommando af en meget uerfaren Officer. Tropperne var allerede med Vold og Magt gaaet ombord og vilde sejle afsted, da han raabte til dem: »Er I ærlige Karle, saa vend om«, »O!«, svarede de, »det er jo vor egen Løjtnant, ham vil vi følge«. Den Officer, der kommanderede dem, søgte at overtale dem til at sejle over til Fyen, men de drejede selv Roret om og sprang i Land. Med en utrolig Fart samlede de igjen deres Heste, som de havde ladet løbe med Sadel og Bidsel, spændte Kanonerne for (skjønt Klokken var 10 om Aftenen), og i Løbet af mindre end en halv Time var de paa Marche. Det var ikke muligt at faa Officeren til at blive, han rejste sin Vej. Det ellers saa pligtro Artilleri var oprindeligt blevet forført af de fyenske Dragoner. Jeg overnattede paa Nygaard, en af mine Forpagtergaarde, der ligger to Mil fra Tranekjær, da jeg havde redet temmelig meget den Dag. Imidlertid blev Slottet besat af 4000 Mand, dette Tal har jeg først senere bragt i Erfaring, tidligere troede jeg, at Besætningen kun var paa 2500 Mand. Disse Tropper havde faaet Ordre til at brænde Slottet af, ifald Kanonerne ikke kom. Langeland og jeg skylder alene den flinke Løjtnant Bülow vor Redning, for Kl. 1 om Natten blev Kanonerne afleverede, og Spanierne trak sig meget tilfredse bort. Natten over blev der holdt den fortræffeligste Disciplin. Oberstløjtnant Gaultiers Brud

paa givet Løfte bragte mig i den største Forlegenhed straks efter den ovenanførte lykkelig overstaaede Katastrophe. Jeg tog en hurtig Beslutning, red sporenstregs hen til Marquis de la Romana, meddelte ham det passerede og overgav mig i Oberstløjtnant Gaultiers Sted med de Ord: »Jeg er blevet skjændigt narret, men her staar jeg i hans Sted som en dansk Mand, der aldrig bryder sit Ord, gjør med mig hvad De vil!« »Det er godt«, svarede han, »jeg er tilfreds, De følger mig til Spanien.« Jeg svarede: »Dette er min Pligt«, jeg bad blot om at maatte skrive nogle Breve, hvad han kort og godt afslog mig. Jeg svarede, at ogsaa det var mig ligegyldigt. Straks derpaa greb han min Haand og sagde: »Nej, saaledes handler ingen Spanier! De er fri!« Efter det sagde han mig mange Complimenter, og jeg anbefalede mig. Nu havde jeg bare Mas med Marodørerne. Engelske Matroser i spansk Uniform plyndrede saa det stod efter. Jeg fik fat i nogle af dem og sendte dem til Marquis'en med Anmodning om, at han vilde lade dem blive hængt, hvad han ogsaa lovede mig. Saadant gik det en Tid paa en nogenlunde taalelig Maade. Der blev bragt Vand ombord paa de engelske Skibe; Fruentimmerne og Børnene blev indskibede, og Forløsningens Time syntes ej længer fjærn. Men Kl. 10 om Aftenen den 19. rantes vi af den sørgelige Lod at blive beskudt og bombarderet af vore egne Kanonbaade. Jeg vil ærlig tilstaa, at af alle de Viderværdigheder, jeg har oplevet i dette korte Tidsrum, har ingen gjort saa meget Indtryk paa mig som denne. Spanierne blev højlig opbragte over det passerede og truede med at plyndre Langeland, dersom Bombardementet blev gjentaget. 3 Mand af Regimentet Villaviciosa var blevet tilbage, ingen af Langelænderne rantes. Nogle Kugler ramte en af mine Avls-

gaard, der hedder Pæregaard. Forsikringen om, at det ikke var danske, der havde ført Befalingen paa Kanonbaadene, men ganske bestemt Franskmænd, havde saa god Virkning at saagar Officererne bedyrede, af de inde fra Strandkanten havde hørt franske Kommandoord.

Kort Tid efter afgik følgende Skrivelse fra Kongen :

*Befaling fra Kongen
til den kommanderende General paa Fyen.*

Da General-Major Grev Ahlefeldt Laurvig har til Os indmeldt, at Esquadronen af det fyenske Regiment lette Dragoner, som var paa Langeland, stedse har vist Insubordination, men især, medens Spaniernes seneste Ophold paa Langeland, thi da have de rent nægtet at adlyde Generalens Befalinger, omendskjønt deres Esquadronchef Major von Fabricius-Tengnagel alvorlig tilraadede dem det, ligesom at Lieutnanterne von Sperling, som den Gang stod ved Esquadronen, og von Berregaard ogsaa have vist Ulydighed mod Generalens Befalinger, fortrinlig den første. I Anledning heraf er det Vor Vilje og Befaling, at Lieutnant von Sperling skal for denne hans Forseelse straffes med 3 Maaneders Arrest i 2den Grad i Nyborg Fæstning og Lieutnant von Berregaard ligeledes med to Maaneders Arrest i samme Grad og Fæstning; og Major Fabricius' Esquadron skal til Straf indstikkes under de tre andre Esquadroner af Regimentet, og derimod af de tre Esquadroner udtages et lige Antal Underofficerer og Dragoner, hvoraf igjen Major Fabricius' Esquadron formeres.

Lieutnant Stockfleth, som har gjort Tjeneste ved Artilleriet paa Langeland, har ligeledes ej lystret Generalmajor Grev Ahlefeldts Befaling og skal for denne Subordinations-

forseelse straffes med tre Maaneders Arrest efter 2den Grad i Nyborg Fæstning «.

FREDERIK R.

Kjøbenhavn, den 28. August 1808.

Efter at have faaet Meldingen om Stockfleths Insubordination skrev Kong Frederik den Sjette ude i Marginen: »Stockfleth er ung og brav men uerfaren, Ordsproget siger: Ordre pariert oder nach Spandau marschiert«. « Fæstningen Spandau benyttedes af Preusserkongerne til Officersarrest.

Det var en Lykke for Langeland, at Bernadotte ikke fortsatte med Bombardementet, for Spanierne vilde i deres op-hidsede Tilstand tage Repressalier og lade det gaa ud over Langeland, som de vilde plyndre fra Nord til Syd. Men Besidderen af Taasinge, Frederik Ahlefeldts Slægtning og Ven, Oberst Juel, satte sig i Forbindelse med den franske Marskal og fik ham gjort begribelig, at et Bombardement ikke var til mindste Gavn for den franske Sag og kun vilde skade Langelands Befolkning.

Langelænderne viste stor Loyalitet medens disse alvorlige Tider stod paa: Spanierne var selvfølgelig bange for, at Franskmændene skulde komme over dem efter hvad der nu var forefaldet, for at faa Besked om Franskmændenes Bevægelser og Planer vilde de overtale nogle Langelændere til at sejle over til Fyen for at spionere, men ikke en eneste lod sig bevæge dertil.

Bernadotte vilde endnu gøre et Forsøg paa at faa Spanierne til at falde tilføje, han sendte fra Odense en Bunke Proklamationer til Ahlefeldt, der anmodedes om at fordele dem blandt Spanierne. Proklamationen, der var lang som et ondt Aar, bestod for største Delen af Skældsord mod Marquis de la Romana, der benævnes en Tartar, en Usling,

en Hykler. Marskallen søger at faa Spanierne til at tro, at deres Fører har solgt dem til Englænderne, og at de vil blive ført til Indien og Canada. Bernadotte lover selv at bringe dem af Spanierne, der ønsker det, hjem til deres Fædreland, hvor de kan forvisse sig om, hvor lykkeligt Spanien er under Napoleons Broder, »mine Arme staar Eder endnu aabne, I kan kaste Eder i dem, og alt skal være glemmt«. Frederik Ahlefeldt overtog meget beredvilligt Omdelingen af Proklamationerne, der virkede som et Slag i Luften.

Kort før Modtagelsen af Proklamationerne havde Ahlefeldt faaet følgende Brev fra Bernadotte.

Herr Greve!

Jeg er lige ankommen til Odense, hvor jeg bragte i Erfaring, at Spanierne endnu ere paa Øen Langeland, der er underlagt Deres Kommando, og at disse Tropper have gjort Mytteri og sluttet sig sammen med vor fælles Fjende Englænderne. Forbundet mellem den store Napoleon og Deres ophøjede Herre maa sige Dem, hvad der er Deres Pligt. Med alle Midler skal De underkaste Dem disse Oprørere, og saafremt Deres Tropper ikke strækker til, skal De benytte Landeværnet og Øens civile Befolkning; disse Elen-dige skal De lære Lydighed, om De saa skal kaste Dem over dem midt om Natten.

Sig til disse Oprørere, at jeg skal lade flere franske Regimenter rykke imod dem, men ifald de overgiver sig, skal jeg tilgive dem og behandle dem med Godhed; i modsat Fald venter jeg at Generalen vil benytte al den Magt, Deres Konge har lagt i Hænderne paa Dem, til helt at knuse Oprørerne. Jeg anmoder Dem om, hvis De kan, at underrette mig om hele Stillingen hveranden Time.

Jeg beder Greven modtage Forsikringen om min mest udmærkede Højagtelse.

J. BERNADOTTE,

Marskal, Prins af Ponte Corvo.

Odense, den 12. August 1808.

Det vilde være uretfærdigt at bebrejde Frederik Ahlefeldt, at han gav efter for det spanske Ultimatum, der var absolut ikke andet at gøre. Spanierne var dobbelt saa talrige som de danske, og der var desuden ingen Forbindelse mellem vore Tropper, idet Spanierne ved Spodsbjerg havde afskaaret de to Kompagnier fra hinanden, og Artilleriet, Jægerne og fyenske Dragoner laa ved Søsiden, nordefter helt ud til Øens Nordspids. Den franske Marskal dømte anderledes i denne Sag og var meget irriteret paa Frederik Ahlefeldt, som han mente burde have gjort Modstand og kun være vejet for Magten. Frederik Ahlefeldt har vel ogsaa nok en Tid tænkt paa at holde Stand til den Mulighed indtraadte, at Bernadotte sendte franske Tropper til Langeland, derfor havde Generalen sendt det Artilleri, der under den ovennævnte Løjtnant Bülow's Kommando hidtil havde ligget i Tranekær, tillige med Jægerkompagniet og de fyenske Dragoner op til den nordligste Del af Langeland. Det skulde skaffe ham mange Bryderier, som vi have set ovenfor. Ifald Fransk mændene istedetfor at flygte til Ærø vare sejlede til den nordlige Del af Langeland og der havde forenet sig med de danske Stridskræfter, havde meget maaske set anderledes ud.

De Dage, der fulgte efter Kapitulationen, var meget ubehagelige for den langlandske Befolkning, og alle Beboerne havde kun eet Ønske, at »Spaniolerne« snart maatte komme afsted med de engelske Skibe, og der var ingen, der

ønskede Bernadottes Hjælp til at tvinge de ubudne Gæster til at blive. Det var næsten umuligt for Langelænderne at skaffe al den Proviant, der var nødvendig for den Masse Spaniere, som nu fyldte Øen. De fremmede vare hovedsagelig samlede i Langelands mellemste Sogne, Skrøbelev, Longelse, Fuglsbølle, Lindelse og Humble, og alt, hvad der var af Fødevarer i disse Sogne, var snart opspist, saa man maatte forsynes fra de andre Dele af Øen. Da der ikke var Plads i Husene til de mange Spaniere, byggede disse sig interimistiske Boliger af de Kornneg, der stod ude paa Marken; det Korn, der var kørt i Lade, blev slæbt ud for at benyttes til samme Formaal.

Mærkelig nok lagde Romana ingen Hindringer i Vejen for Omsendelsen af Bernadottes Proklamationer, han har formentlig betragtet dem som virkningsløse eller maaske snarere ment, at de dannede en passende Baggrund for de ildnende Opraab, han samtidig sendte rundt til sine Tropper. Da Bernadotte saa, at hans Proklamationer ikke virkede, greb han til mere slaende Argumenter og lod danske Kanonbaade, der blev lagt Syd for Strandby, en Samling Gaarde og Huse, der ligger ved Stranden lige Vest for Tranekær, skyde løs ind over Øen, saaledes som Frederik Ahlefeldt fortæller i sin ovenstaaende Beretning. Nogle Kanonkugler fløj hen over Pæregaard Skov og slog ned mellem Gaardene i Klausebølle uden at gøre Fortræd, Kuglerne blev senere opsamlede og bragt op til Tranekær Slot, hvor de endnu opbevares. Under Bombardementet brændte en Bondegaard i Kassebølle, og man troede først, at Branden var fremkaldt af Bombardementet, men det viste sig at være engelske Marodører, der havde benyttet Forvirringen til at plyndre bemeldte Gaard, som de bag-

efter tændte Ild paa. Paa Hou afbrændte ligeledes engelske Marodøreren Gaard, skønt tililendes spanske Soldater gjorde hvad der kunde gøres for at redde Gaarden, men Englænderne var for mandstærke. Det lykkedes dog at indfange et Par af Marodørerne, der vare hvervede i Sydtyskland, og dem lod Romana øjeblikkelig hænge i et Træ. De Soldater, der havde taget Affaire ved Branden i Hou, hørte allesammen til Regimentet Catalonien, der havde ligget paa Langeland lige fra først af og derfor var bedst kendt af Langelænderne, der havde Tillid til »Catalannierne«, som de kaldte dem. Disse vare da ogsaa hele Tiden optraadt med megen Hensynsfuldhed. I den Grad stolede Langelænderne paa Soldaterne af Regimentet Catalonien, at de i de uhyggelige sidste fem Dage inden Indskibningen stadig følte sig mere trygge, naar der blot var en enkelt Mand af dette Regiment tilstede, da en saadan altid var parat til at hjælpe og stifte Fred, naar der kom noget i Vejen med de nyankomne Spaniere. Det gjorde derfor General Ahlefeldt ondt, da han maatte vedgaa, at den Spanier, der havde dræbt Gaardmanden i Pederstrup, var henhørende til Regimentet Catalonien. Mærkeligt nok udtalte flere af de spanske Officerer, at Regimentet Catalonien havde et daarligt Lov paa sig hjemme fra. Soldaterne af Catalonien havde hvid Uniform med røde Opslag. De spanske Soldater bar i det hele taget meget brogede Uniformer, Regimentet Barcelona var saaledes til daglig i hvid Uniform og sorte Gamascher, til Galla bar de blaa Vaabenfrakke med et hvidt Opslag. Omvendt havde nogle hjemme vel anskrevne Regimenter ikke det bedste Lov paa sig hos Langelænderne. Soldaterne af »Catalonien«, der talte fortroligt med deres Værter, udtalte ofte deres Forundring over, at Langelænder-

ne kunde være saa rare Mennesker, skønt de vare Kættere. De franske Soldater saa noget anderledes paa de Ting, overfor deres Værter kunde det ofte hænde, at de drev Spot med den katolske Lære. I sine Proklamationer tog Romana Hensyn til sine Soldaters religiøse Følelser og yndede derfor at skrive »den ugudelige Napoleon« eller »Ateisten Bonaparte«.

Den anden Hovedperson i disse vigtige Begivenheder, der havde Langeland til Skueplads, Romana, skyldte vi at omtale noget nærmere i Betragtning af den Rolle, han spillede for vor Bogs Helt.

Marquis de la Romana, der nedstammede fra Øen Mallorca, havde oprindelig været Søofficer og som saadan udmærket sig under Belejringen af Gibraltar i Krigen mod Englænderne, han var derefter traadt ind i Landhæren og havde deltaget i Krigen mod Frankrig under Revolutionen. Inden han gik over til at tjene i Landhæren, tilbragte Romana nogle Studieaar ved tyske Universiteter, hvor han fik sin medfødte Sans for Videnskab skærpet, og det at syle med Videnskaber blev efterhaanden hans Livs Passion. For at dyrke denne Passion trak han sig efter Freden i Basel, da der for første Gang i mange Aar blev Fred over hele Europa, tilbage fra Militærtjenesten og gik nu helt op i sine lærde Studier. Hans Passion var den gamle græske og romerske Litteratur, og under alle sine Felttog medtog han Værker fra den klassiske Oldtid, som han fordybede sig i i de ledige Timer. Han havde berejst de fleste europæiske Lande, endog Rusland, og beherskede de paagældende Landes Sprog. Som ganske ung studerede han i Lyon og lærte der at tale fransk lige saa godt som en Franskmand. Netop det, at Romana talte flydende fransk og havde opholdt sig længe

i Frankrig, var medvirkende til, at han blev gjort til Overanfører for de Hjælpetropper, der skulde overlades Napoleon. Der var først stillet flere andre i Forslag, men disse kasseredes af den franske Kejser, Godoy kastede saa sine Øjne paa Romana, der havde en meget høj Stjerne hos den Mand, som paa Kongens Vegne med uindskrænket Magt herskede over Spanien, Godoy ofrede ved den Lejlighed ogsaa til Folkestemningen, idet Romana var meget afholdt af den spanske Nation.

Vi have set, at Romana misbilligede Bourbonernes Maade at regere Spanien paa, og da der blev Tale om at erstatte den gamle, uduelige Kongeslægt med et napoleonsk Dynasti, tiltalte Tanken ham, men da han fik Øjnene op for, at den franske Kejser vilde underkaste sig Spanien helt og holdent, og især da han mærkede, at det spanske Folk var ganske uvilligt til at lade sig regere af Kong Joseph, vendte han sin Hu mod Bourbonerne.

Romana og Ahlefeldt lader til at have syntes godt om hinanden, og fra regnet enkelte Rivninger og det meget alvorlige Sammenstød, som Ahlefeldt selv omtaler i sine ovenanførte Rapporter, kom de to Mænd særdeles godt ud af det med hinanden. At de kunde bevare det gode Forhold til hinanden under saa uhørt vanskelige Omstændigheder tyder paa, at de begge har haft udprægede diplomatiske Evner og megen Takt; til syvende og sidst har det dog vel nok været Overensstemmelse i Livssyn hos de to Parter, der har bidraget til at opretholde den gode Forstaaelse, og saa adskillige Træk og Tilbøjeligheder, som den danske og spanske General har haft tilfælles. Begge nærede de levende Interesse for aandelige Sysler, begge vare højt dannede, kultiverede Mænd, og begge vare slebne og smi-

dige Verdensmænd, der tog overlegent paa Tingene. Der blev Lejlighed til hyppigt og intimt Samkvem mellem Ahlefeldt og Romana under sidstnævntes Ophold paa Lange-land, blandt andet dengang, da Romana overværede sine Troppers Edsaflæggelse til Joseph den Første. Romana boede paa Tranekær hvergang han i tjenstlig Ærinde kom til Øen, og man tør formode, at de to aandsbeslægtede Mænd ikke alene har drøftet militære og politiske Materier men ogsaa har talt med hinanden om det meget andet, de begge var inde i; Romana har sikkert været en interessant Gæst, vidtberejst og fuld af de mest forskelligartede Kundskaber, som han var. Da General Ahlefeldt var en lige saa stor Ynder af den græske og romerske Oldtids Litteratur som Romana, har de to i en særlig Grad kunnet finde hinanden paa det Punkt. Romana var ikke alene en fremragende Militær, ogsaa som Statsmand fik han Lejlighed til at gøre sig bemærket, blandt andet som Guvernør over Catalonien, hvor hans Administration blev meget rost. Romana havde en sjælden Evne til at gøre sig afholdt, hvor han kom hen, mærkelig nok selv i de Lande, hvor han kom som Fjende i Spidsen for sine Tropper. I Danmark, hvor han oprindelig kom som Forbundsfølge, var det ham en smal Sag at gøre sig afholdt. I Nyborg, hvor han opholdt sig længst ad Gangen, gik der mange Frasagn om den spanske Generals Vennesælhed og hans ligesaa iøjnefaldende Distraktion. Midt under de krigeriske Begivenheder hengav han sig til de ham saa kære Studier, og naar den militære Tjeneste ikke lagde Beslag paa ham, lukkede han sig inde i sit Værelse paa Hotel Postgaarden og studerede. At hans Tilbøjelighed til at slutte sig inde i sig selv af og til kunde volde hans Officerer noget Besvær,

er utvivlsomt. Den skæve Stilling, Romana blev bragt i, da han bag de danskes og franskes Ryg skulde arbejde paa at skaffe sine Tropper hjem til Spanien, var en Situation, i hvilken han bevægede sig ganske som en Fisk i Vandet: han hyldede i høj Grad Vismanden Talleyrands Ord, at Mennesket har faaet Tungen for ved Hjælp af den at skjule sine Tanker, og optraadte under hele denne Episode med en virkelig beundringsværdig Tvetungethed. Dette gjorde sig ogsaa gældende i Forholdet til Ahlefeldt. Naar han talte med danske, var han ikke karrig paa Lovord over Langelandsgreven, talte han med Oberst Gaultier, fik Piben en anden Lyd. Det var ham meget om at gøre, at Gaultier ikke fik Nys om, at der var Ugler i Mosen paa Langeland, da Øen skulde være Udgangspunktet for Spaniernes Flugt, derfor vilde han for enhver Pris holde fast ved sit gode Forhold til den franske Oberst, som han overøste med Smiger, i sine Skrivelser til Gaultier smurte han ligesaa tykt paa, som naar han skrev til selveste Marskallen. Naar Romana i et Brev til Gaultier kalder Frederik Ahlefeldt »forvirret, smaalig og onskabsfuld«, maa det sikkert betragtes som et Middel til at bevare Gaultiers Tillid, Romana véd, at Gaultier og Frederik Ahlefeldt ustandselig ligger i Haarene paa hinanden, og naar han taler som anført om sidstnævnte, er det et virksomt Middel til at behage den franske Oberst.

Samtidig med, at Romana i det skjulte af al Magt arbejdede paa at komme hjem med sine spanske Tropper, skriver han til Gaultier og tilkendegiver sin Forbavselse og Harme over, hvad Obersten har meddelt, nemlig at Spanierne aabenlyst tale om Flugt; Marquis'en giver uden at blinke de danske Skylden og erklærer, at det er dem, der

udspredter disse taabelige Rygter for at saa Ufred mellem de franske og Spanierne; han insinuerer ret tydeligt, at Frederik Ahlefeldt staar bag ved Rænkerne. Gaultier gik i Fælden og stolede blindt paa Romana, ligesom Bernadotte gjorde det. De franske Militærforfattere fordømmer gennemgaaende skarpt Spaniernes Fremfærd ved denne Lejlighed saavel som deres Flugt, hvilket der ikke er noget at sige til, Franskmændene have, som rimeligt er, vanskeligt ved at se ganske uhildet paa denne Episode. Ogsaa det danske Militær kritiseres skarpt fra fransk Side: Den flere Gange omtalte franske Forfatter Oberst Godchot siger i Anledning af Spaniernes Flugt fra Danmark: »Alle de danske Førere have ved denne Lejlighed vist Mangel paa Dygtighed, Forudseenhed og Skarpsindighed, de have ikke varetaget saa meget som de almindeligste Forsigtighedsregler og de have udvist den største Svaghed. Kongen er den eneste, der har handlet overensstemmende med den Traktat, der knyttede Danmark til Frankrig.« Om General Ahlefeldts Forhold ved denne Lejlighed udtaler Forfatteren: »De danske Tropper, der stod til Raadighed for General Ahlefeldt, vare ikke talrige, men *de kunde have udrettet noget til Fordel for Alliancen*. I Stedet for at gøre det, overgav de takket være General Ahlefeldts Fejl og Svaghed denne Ø, der var saa betydningsfuld for det fransk-danske Forbund, og det uden Sværds slag ved den første Trussel, skønt Bataillonon Catalonien kunde have været tilintetgjort.«

De spanske Forfattere have alle den samme gale Opfattelse, at General Ahlefeldt lumskelig hjalp Gaultier til at flygte. Den franske Oberst Llano, der har givet en indgaaende Skildring af Begivenhederne paa Langeland, deler de spanske Forfatteres Syn paa det Punkt. Llano bemærker i

Forbigaaende, at det var uheldigt at betro Kommandoen over Langeland til den Mand, der ejede saa meget Jordegods paa Øen, da denne Omstændighed kunde faa Indflydelse paa hans Dispositioner. Naar Llano benytter Quadra som Hjemmelsmand for sin Paastand om, at Ahlefeldt hjalp Gaultier til Flugt, maa han være paa Vildspor: i Betragtning af alle de rosende Udtalelser, Quadra fremførte om Frederik Ahlefeldt, vilde det være mærkeligt, om han skulde have delt de franske Militærforfatteres Opfattelse; Gang paa Gang omtaler han Ahlefeldts »ædle Karakter«, siger, at han var »et Menneske uden Svig«. De andre franske Forfattere lægge ikke Skjul paa, at Gaultier flygtede uden Ahlefeldts Vidende og derved brød sit Ord. Naar Godchot dadler Gaultiers Forhold i dette Tilfælde, søger han dog at forklare det ud fra Omstændighederne: Baade Marquis de la Romana, hans Foresatte, og Quadra havde givet ham det sletteste Eksempel med Hensyn til at bryde sit Ord, Romana i Nyborg, Quadra overfor Ahlefeldt. Gaultier undskyldte sig senere med, at der ingen Grund var til at holde sit Ord overfor Spanierne, der i Reglen ikke holdt deres Ord selv, han betragtede derfor et Løfte afgivet til en Spanier som ikke bindende. Dertil bemærker Godchot meget træffende, at Gaultier havde givet den danske General og ikke en Spanier sit Ord, men han tilføjer, at det er uretfærdigt, naar Ahlefeldt i sin paa et andet Sted i Bogen aftrykte Rapport bebrejder Gaultier hans Handlemaade. Godchot skriver: »Jeg mener, det er urigtigt af General Ahlefeldt at sige noget saadant. Hvad vilde han selv have gjort, om han havde staaet ene og forladt overfor denne danske General (Ahlefeldt selv), der lod alting ske, og midt imellem oprørske Spaniere? General Ahlefeldt siger, at Obersten

intet havde at frygte af Spanierne, der holdt meget af ham. « Som Støtte for Ahlefeldts Ærlighed i denne Sag nævner Godchot Mødet mellem Ahlefeldt og Gaultier i Svendborg kort efter sidstnævntes Flugt, hvor de to Herrer havde en heftig Scene med hinanden, og hvor Ahlefeldt efter Gaultiers egne senere Udtalelser var »fort en colère«. Godchot forsvarer ogsaa Ahlefeldt overfor de Beskyldninger, der blev rejst mod ham i Anledning af det med hans Navn forsynede Pas, som Gaultier mødte op med efter Flugten, Godchot bemærker, at Ahlefeldt ikke kunde have givet Gaultier dette Pas, for i sin Indberetning til Kongen klagede han over Gaultiers Løftebrud.

Den 21. August kunde Indskibningen endelig finde Sted. Grunden til, at man ikke tidligere havde kunnet føre Spanierne bort, var den, at der endnu ikke var tilstrækkeligt med Transportskibe, nu var disse komne og havde ankret op udfør Stengade Skov.

De to spanske Regimenter, der havde gjort Mytteri i Roskilde, kom ikke med hjem til Spanien, de vare, som vi have set, afvæbnede af de danske Myndigheder, og efter Napoleons Befaling skulde de sendes til Frankrig. Paa Vejen over Bælterne kom en Del af dem til Langeland, hvor de vakte Langelændernes Medlidenhed ved deres ynkelige Forfatning. Nogle af de ulykkelige vare barfodede, men de skulde faa det endnu værre efter at være naaet til Frankrig, hvor Napoleon uden videre indrullerede dem mellem sine egne Tropper, hvor det passede ham.

Frederik Ahlefeldt havde et stort Arbejde med at sørge for Proviant til de engelske Transportskibe. Det var store Masser der krævedes, 300 Køer, 600 Tdr. Rug og Havre,

200 Tdr. Ærter og 800 Pund saltet Flæsk, dertil Øl. Fra Stengade Sø forsynedes Flaaden med Drikkevand. Frederik Ahlefeldt ordnede det hele med vanlig Energi, han var tilstede overalt under Rekvisitionerne og gik med i alle Detailler. Ikke mindst Vanskelighed voldte det at fremskaffe de 400 Vogne, der vare nødvendige for Transporten af al den Proviant, men Ahlefeldt havde da ogsaa den Tilfredsstillelse, at Marquis de la Romana ved Afskeden udtalte sin uforbeholdne Tak og Paaskønnelse for hans Virksomhed ikke alene ved denne Lejlighed men under hele Okkupationen. Foruden de mange Komplimenter, der udveksledes mellem de to Generaler, der tiltrods for de mange alvorlige Rivninger vare komne til at synes særdeles godt om hinanden, maatte der naturligvis ogsaa tales om Forretninger paa Falderebet bogstaveligtalt. De mange store Udgifter, de sidste bevægede Dage havde medført, kunde den slunkne spanske Krigskasse ikke klare. Romana maatte derfor overfor Ahlefeldt henvise til senere »bedre Tider« med Hensyn til Betalingen. Heldigvis udbetalte Chefen for den engelske Eskadre, Admiral Saumarez, Frederik Ahlefeldt et større Beløb, hvormed han kunde dække nogle af Udgifterne til Provianteringen af de engelske Skibe. Af Beløbet anvendte Ahlefeldt 1500 Rigsdaler til Uddeling imellem Beboerne i de mellemste langelandske Sogne, som Indkvarteringen var gaaet mest ud over. Det simplificerede Sagen i nogen Maade, at en meget betydelig Del af Slagtekvæget var leveret af Generalen selv, saaledes 50 Køer alene fra Tranekær Ladegaard, og at Generalen ikke beregnede sig nogen Betaling for disse Leverancer. Ved Afrejsen overgav Romana alle de spanske Heste til Ahlefeldt.

Ordre, Tranekiær Slot d. 12. Aug. 1808.

Da Nødvendigheden udkræver, at der leveres 200 St. Slagte Qvæg til de spanske Tropper, saa, da den Nordre Deel af Landet har været heldig nok hidindtil at undgaa de fremmede Troppers Indquartering, bliver det en Billighed at dette District ogsaa meest bidrager til Requisitionernes Opfyldelse. Indbetalingen af Qvæg-Leverancen bliver derfor følgende:

Nyegaard	5 Stk.	modtaget	
Steensgaard	10	»	»
Præsten Saxtorph ¹ .	2	»	»
Nedergaard	10	»	»
Eegelykke	5	»	»
Præsten Graae ² .	2	»	»
Korsebølle	10	»	»
Præsten Fabricius ³ .	2	»	»
Pæregaard	5	»	»
Blegholm	5	»	»
Tranekiær Slot.	50	»	»

Herr Ritmester og Eskadrons Chef af Fyenske lette Dragoner Fabricius de Tengnagel haver at medgive min Adjutant Lieutenant Krohn af Artilleriet saa mange Dragoner og Underofficerer, som han finder fornødne til at opfylde foranførte Befaling. Qvæget drives strax hertil Slottet, som ligeledes besørges af Dragonerne.

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Langeland var meget vanskeligt stillet i økonomisk Henseende efter Spaniernes Bortdragen, hvorfor Kongen

¹ i Snøde. ² i Bostrup. ³ i Tranekær.

eftergav en Del af Sognene Skatten for et Aar. I den Anledning modtog Frederik Ahlefeldt en længere personlig Skrivelse fra Kongen, dateret 21. August. Frederik den Sjette skriver blandt andet: » og glæder det Os, at Du er bleven af med de forrædderske Spaniere og haaber Vi, at alt nu snart vil komme i Orden igjen, hvortil Vi af alle Kræfter ville bidrage hvad muligt er. Vi forvente af Dig Underretning om, hvad Hjælp Langeland behøver saavel i militær Hensigt som i Henseende til Provianteringen, ligesom om der behøves Forskud og da hvormeget«.

Efter den oprindelige Aftale blev de Vaaben, som Spanierne havde frataget de danske Soldater, overgivet Frederik Ahlefeldt.

Frederik Ahlefeldt beretter selv om Spaniernes Afrejse:

»Den 20. var den roligste af alle Dage, da der endelig meget sent om Aftenen kom Befaling til at gaa ombord. Dog kunde de engelske Matroser ikke lade være med at gjøre en Bondegaard og en nyopført Lade til et Rov for Luerne. Natten var yderst urolig. Kl. 5 om Morgenen fik jeg fra Generalen en Skrivelse under Litera B, hvori han anmodede mig om at komme hen til ham for at tage imod Armaturen. Jeg red derhen ledsaget af fire Officerer. De spanske Kugler peb os om Ørene, medens vi red langs Stranden; det var vel ikke helt forsættligt, men saasom Tropperne maatte skyde deres Geværer af, inden de gik ombord, var det dem ligegyldigt, hvorhen de rettede deres Skud. Marquis de la Romana modtog mig med særlig Forekommenhed, takkede mig for den Orden, der havde hersket her paa Landet, beklagede de uundgaaelige Ubehageligheder, der vare forbundne med sligt og lovede at erstatte

al den Skade, der var lidt, naar en klar Sol atter engang belyste deres Horizont. For Øjeblikket var deres Hjælpekilder udtømte, da de havde anvendt deres sidste Skillinger som Betaling for det leverede Slagteqvæg og det leverede Korn. Han sagde nu, hvor Vaabnene var at finde, og derpaa skiltes vi. Klokken halvtre gik han ombord, og den hele, af 95 Skibe bestaaende Flaade sejlede om Eftermiddagen bort fra vore Kyster. Jeg tog selv til Svendborg for at overbringe den derværende commanderende General de Veaux Budskabet om vor Befrielse. Saaledes endte en Begivenhed, der ikke vil indtage nogen ubetydelig Plads i vore Annaler.

Spanierne vedbleve, ogsaa efter Langelands Overgivelse til dem, som hidtil at optræde med Godmodighed, at der de sidste Dage før Indskibningen paa den engelske Flaade kunde foregaa nogle enkelte Excesser, er mindre mærkeligt, da Øen nu formelig var oversvømmet af Spaniere. Noget ganske andet kan siges om de mange engelske Marinesoldater, der gik iland og røvede og plyndrede paa Øen. Disse Marinesoldater bestod af hvervede, det var noget sammenløbet Pak, mest hvervede Tyskere, saa godt som ingen Englændere. For nogenlunde at opretholde Roen paa Langeland og navnlig for at hindre Udskejelser fra Marodørernes Side, beordrede Romana en Kavalleristyrke til at afpatrouillere Øen. Chefen for denne Styrke, der bestod af de paalideligste Mænd mellem Spanierne, Løjtnant Antonio Acosta, blev indkvarteret paa Tranekær Slot, denne unge Mand blev meget populær paa Langeland, da han snart formaede at genoprette ordnede Tilstande paa Øen, endnu i Halvfjerserne og Firserne i forrige Aarhun-

drede gik der Frasagn paa Langeland om den Lykke, Aosta havde gjort hos den kvindelige Del af Øens Befolkning, smuk og venlig, som han var.

Krigstilstanden paa Langeland ophørte ikke med Spaniernes Bortdragen, tværtimod vedblev Øen endnu i Aarevis at have et krigerisk Præg, særlig gælder dette om Trane-kær og dets nærmeste Omegn, hvor der var rejst en Telt-lejr; saa tæt belagt med Militær var Langeland, at Stoense Kirke maatte benyttes som Munderingsdepot. Kirkernes Anvendelse til Krigsbrug var forøvrigt ikke noget nyt paa Langeland, allerede under Spaniernes Okkupation af Øen var de blevet anvendt saaledes, i de sidste fem Dage før Bortsejlingen blev det nødvendigt at indkvartere spanske Soldater i Longelse Kirke. Da Kirkeladen midlertidig blev anvendt til at opbevare Krudtbeholdningen, var det ikke ufarligt at have Spanierne inde i Kirken, hvor de havde spredt Halm over Gulvet og midt i det hele kogte Mad og røg Cigaretter. Til alt Held kom Frederik Ahlefeldt ridende paa Inspektion kort efter denne Installering og fik standset Madlavningen og Rygningen inde i Kirken og i den farlige Nærhed af Krudtbeholdningen.

Det var nødvendigt, at Langeland var godt forsynet med Militær, da Englænderne vedbleve at have Krigsskibe liggende i Bælterne. Langs hele Langelands Kyst maatte der Dag og Nat holdes Vagt, og de af General Ahlefeldt ved Stengade Skov rejste Skanser kom gentagne Gange til at blive Midtpunktet for Begivenhederne, idet der derfra fandt regulære Fægtninger Sted med engelske Skibe ude i Langelandsbæltet. Vigtigere end dette var de uafbrudte Troppe-transporter, der skulde besørges over Langeland, og som krævede stor Agtpaagivenhed fra den danske Marines Side,

for at Transporterne kunde komme uskadte frem mellem de engelske Skibe. Til den Ende var der ved Lohals stationeret seks Kanonbaade.

Nogle Maaneder efter Spaniernes Bortdragen afgik nedenstaaende Brev fra Frederik Ahlefeldt til Generalløjtnant Bülow, Frederik den Sjettes altformaaende Yndling:

Bedste agtværdigste Ven!

Træffer disse Linier Dem, General Bülow, i et Øjeblik, hvor mange Forretninger gjør hvert Minut kostbart, saa se i Venskab paa dem og vær forvisset, at vigtige Aarsager vejleder min Pen, samt at jeg skal fatte mig saa kort som muligt. Altsaa til Sagen.

Hans Majestæt Kongen har befalet 2den Bataillon af Dronningens Livregiment transporteret til Sjælland. Aarsagen dertil kan let udgranskes, og langt være det fra mig at gjøre nogen Forestilling derimod. Men min bedste Ven, betragt ved disse Troppers Savn Landets, betragt min Stilling! Vel aldrig vil det nægtes, at Langeland er et vigtigt, et højest uundværligt Punkt for at vedligeholde den saa nødvendige Communication med Sjælland. Blottet for Tropper og kun besat med det Militær, der bliver tilbage kan dette 8 (otte)¹ Mil lange Distrikt umuligt forsvares. Fjenden, rig paa Spejdere, vil snart erfare dette, samle en Magt, angribe os paa flere Steder, og Landet² maa selv ved den yderst mulige Anstrængelse falde. Er det først i Fjen-

¹ Brevskriveren overdriver, Langeland er kun 7 Mile lang. ² Man bemærke, at Generalen her, som paa mange andre Steder, benævner Langeland »Landet« i Stedet for »Øen«; denne Sprogbrug er endnu almindelig paa Langeland.

dens Magt, hvorledes igjen erobre det, da saa mange Midler fejler os, som Fjenden kan disponere over?

Ikke Frygt for at miste min Ejendom forleder mig til disse Ytringer. Nej! Kongens Vel! Landets Bedste! Jeg føler, det er min Pligt at tale, og naar jeg ej directe henvender mig til min elskede Konge, saa er ej Mangel paa Tillid Skylden deri, men blot Aarsagen, at jeg ikke gjerne opstaar som den, der vil klage og lade mismodig. Jeg skal til min sidste Blodsdraabe tjene min Konge med den Trofasthed, jeg skylder ham, og som jeg evig bliver hengiven, i hvilken Stilling Forsynet maatte sætte mig. Derfor gode Bülow, til Dem disse Linier. Vær min Raadgiver! De var stedse min Ven, derfor har De og mit ubeskrænkeste Tillid. Vil De i mit Navn forestille Kongen Sagen eller raader De mig selv at tilskrive ham? Skal Tingene blive som de ere, saa maa jeg bede Kongen at sætte en anden Mand paa min Post. Tjene ham vil jeg derfor gjerne, og han maa sætte mig under hvem, han vil, min Iver for ham skal aldrig formindskes. Men at blive, her, sætte min Ære paa Spil og ikke kunne gavne, det vil en saa ædel Herre som Frederik den Sjette ikke kræve af mig.

Jeg er bestemt og kan ej fravige det anførte. Mit Liv offerer jeg villig, men aldrig min Ære! Jeg var ej dansk Mand naar jeg tænkte anderledes og aldrig værd at nævne mig

Deres trofaste Ven

AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot, den 10. Februar 1809.

Brevet havde den tilsigtede Virkning, for Styrken paa Langeland blev hurtigt forøget. Frederik Ahlefeldt vidste nok, hvad han gjorde, da han henvendte sig til Bülow, for

intet Menneske i Danmark havde blot tilnærmelsesvis den Indflydelse paa Frederik den Sjette som Bülow: Som Generalstabschef for Hæren, der kommanderedes af Kongen personligt i hans Egenskab af Overgeneral, var han næst Kongen den, der havde mest at sige i alle militære Sager, og efterhaanden blev der næppe et eneste Omraade indenfor Statsstyrelsen, hvor Kongen ikke tog Bülow med paa Raad. Da Frederik Ahlefeldt satte meget stor Pris paa Bülow, har det næppe været ham ubehageligt i denne Sag at maatte gaa ad en Omvej til Kongen, saa meget mere som Bülow gengældte Frederik Ahlefeldts Sympathi.

I det private Liv, Frederik Ahlefeldt førte i Spaniertiden, kunne vi faa et Indblik gennem nedenstaaende Brev fra Grevinde Charlotte Schimmelmans, Statsmanden Heinrich Ernst Schimmelmans norskfødte Hustru. Grevinde Schimmelmans var dengang, da Brevet er skrevet, stærkt optaget af Politik og havde en meget betydelig Indflydelse, hun var i mange politiske Spørgsmaal sin Mands Raadgiverinde, og han var en af Landets mægtigste Mænd. Paa det daværende Tidspunkt arbejdede Charlotte Schimmelmans paa at drage Danmark bort fra Forbundet med Frankrig over mod en Forstaaelse med England. Sin største Betydning for Grev Schimmelmans har hans Hustru dog haft gennem sit Arbejde for at støtte Mennesker, der senere skulde høre til Nationens store: Baade Baggesen og Oehlen-schläger stod i Taknemmelighedsgæld til hende, ligesom hun var medvirkende til, at hendes Mand i Forbindelse med Hertug Frederik Christian af Augustenborg ydede en Pengeunderstøttelse til Schiller, der uden denne Hjælp vilde være gaaet tilgrunde. Da Grevinde Schimmelmans

CHARLOTTE SCHIMMELMANN

kom til Tranekær, var hun paa Vej fra Brahetrolleborg, hvor hun havde besøgt sin Søster, Johan Ludvig Reventlows Enke, for over Langeland at begive sig til Lolland. Denne Rejse var under de herskende Forhold meget vanskelig og fuld af Bryderier.

Nu er vi naglede fast til Tranekjær Slot, efter at vi have skyndt os saa meget med at komme fra Trolleborg. Da vi om Natten kom til Rudkjøbing, mødte vi straks ved Ankomsten Juel fra Taasinge, der sagde til os, at Englænderne aabenbart laa mandsstærke omkring Øen, der var ogsaa Desertøren, som De har hørt omtale af den spanske Officer ved Regimentet Asturia, men den Desertør var en fransk Emigrant, en Forrædder, der i 10 Aar havde været i spansk Tjeneste, han hed Segier og var Adjutant hos Ponte Corvo, til hvem han var paa Vej med Depescher. Nu er det hele i Hænderne paa Englænderne, og Desertøren bringer Besked til Englænderne, der fra alle Sider omringer Øen for at føre Spanierne bort. Der er 1000 her! Den første, jeg saa ved min Ankomst til Tranekjær Gjæstgivergaard om Natten, var en fransk Kommissær i fuld Uniform, paa Flugt, for alle Franskmændene, 100 i Tallet, har forladt Øen Langeland. En Oberst Gaultier er her endnu, men han staar paa Spring og er kun blevet her, fordi Grev Ahlefeldt, som han har chikaneret paa enhver tænkelig Maade, har lovet ham at redde ham og med Fare for sit eget Liv bevogte og forsvare ham i sit eget Slot. Jeg lod spørge Grev Ahlefeldt, der er Øverstkommanderende paa Øen, hvor jeg kunde gaa ombord, han kom selv til Gjæstgivergaarden fulgt af alle sine Adjutanter, seks Dragoner etc. og sagde til mig, at det

var umuligt at komme over noget Sted. Han skulde forsvare alle vore herværende Batterier, som Spanierne vilde gjøre sig til Herre over, vi saa Kanonerne, Artilleriet og det hele marchere forbi vore Vinduer med det Maal for Øje. Men den gode og tapre Grev Ahlefeldt er elsket af Spanierne, han har de samme Tanker som jeg om, hvad der gaar for sig i Tiden, men han maa forsvare sin Ø. Han vilde straks have os op paa Slottet til sin Søster,¹ for han har været til Hest hele Dagen igaar. Jeg var for træt, og jeg bad ham, om jeg maatte blive i denne elendige Kro til henimod Aften, da jeg ikke turde røre mig paa Grund af Varmen. Klokken seks kom hans smukke Kjøretøj for at hente os, Kuske og Tjenere i den gamle røde Livré. Det hele havde et meget fornemt Præg og der hersker en skøn antik Gjæstfrihed. Vi fik den venligste Modtagelse af Søsteren, vi drak The, og henimod Kl. 9 kom Greven ind og fortalte os, at Spanierne paa hans Forestillinger havde afstaaet Batterierne, deres Fører, en Major, er velvillig stemt overfor de danske og har lovet Ahlefeldt alt, hvad han ønskede; O! hvor det skar ham og Oberst Juel fra Taasinge i Hjertet, de er begge af samme Mening som jeg med Hensyn til Spanierne. En god Seng i det gjæstfri Slot var overordentlig velgjørende, jeg kom lidt sent til Ro efter den meget pæne lille Souper, der var som til daglig, det var en Fornøjelse at tale med Ahlefeldt, der har en ædel Tænkemaade og er en kundskabsrig Mand — hvilken Lykke at Spanierne holder af de danske, og at de er sagtmodige af Naturen.

¹ Fru Hedemann fra Brolykke. Frederik Ahlefeldts Hustru og Datter opholdt sig paa Ludvigsborg ved Eckernförde, efter at der var indledet Skilsmisseforhandlinger mellem Ægtefolkene.

Grevinde Schimmelmans Besøg var ikke noget sporadisk, der var under Krigsaarene et stadigt Rykind og Rykud paa Tranekær af Mennesker, der paa Rejsen over Bælterne tyede ind hos den gæstfri Greve. Et Brev fra Statsminister Frederik Moltke kan tjene til Illustration.

Deres Højvelbaarenhed!

ville herved modtage min og min Kones største Forbindtighed for den Godhed og det Venskab, med hvilke De modtog os paa det skønne *Tranekier* og saa kraftigen bidrog til vores lykkelige Overreise til Lolland. Min Kone har paalagt mig at bevidne Dem og Deres Fru Søster¹ hendes Taknemmelighed for al den Omsorg, hun viiste og hvilken hun i hendes sygelige Forfatning saa meget trængte til. Glade vare vi, da vi efter halvtredie Timers behagelige og lykkelige Seilads saae os paa Land og frie for Fienderne, der saa snart efter borttog 2de af de til Langeland retournerende Baade. Oberstlieutenant *Lolzen* i Maribo beklager meget en særdeles duelig Nabo Officier, som han paa denne Maade har mistet. Vi vente nu Grev *Reventlow's* Tilbagekomst, som ogsaa skal være sluppen lykkeligen over. Jeg ønsker nu Grev *Schimmelmann* samme Held.

Med udmærket Højagtelse og sand Hengivenhed anbefaler jeg mig i Deres Højvelbaarenheds venskabelige Erintring.

(sign.): *MOLTKE*.

Kbhvn. den 4. Juni 1808.

Frederik Ahlefeldts Bekendtskab med Moltke skrev sig fra Feltoget i 1780, da Moltke var Stiftamtmand i Christi-

¹ Fru Hedemann.

anssand. Den senere Geheimstatsminister Moltke var paa det Tidspunkt, Brevet til Ahlefeldt er skrevet, Præsident for Generaltoldkammeret. Johannes Ewald har gjort Frederik Moltkes Navn udødeligt gennem sit Digt »Til min Moltke«.

Bortset fra de Gæster, der paa Rejser kom tværs over Langeland, gæstedes Tranekær uden Afbrydelse af danske Officerer, og der var i Aarevis paa en Maade hver Dag Selskab paa Slottet, idet der spiste saa mange Officerer, som Spisesalen kunde rumme. General Ahlefeldt blev bevaret i taknemmelig Erindring af mange af disse Officerer, der modtog saa megen Gæstfrihed paa Tranekær, adskillige nød noget mere end Gæstfrihed, idet de benyttede sig af Generalens landskendte Gavmildhed, men det var kun Smaating i Forhold til, hvad Krigsaarene ellers kostede ham: Store Tab bragte Krigen ham, men det syntes ikke at afficere ham, den eneste Gang, han gav sin Ærgrelse Luft var da en stor Brig, »Fortuna«, som han brugte til Lystsejlad, blev kapret af Englænderne.

Medens Spanierokkupationen stod paa, kom der jævnlig egenhændige Skrivelser til Frederik Ahlefeldt fra Kongen, der hver Gang han skriver, giver Udtryk for sin Tillid til Generalen, nogle Uddrag af Brevene ville belyse dette:

Under 21. Januar skriver Kronprinsen til Generalen, at hans Forslag om et Jægerkorps bifaldes, og han anmodes om foreløbig at organisere et saadant Korps, den 13. Februar følger den nærmere kongelige Approbation; 9. Marts hedder det: » . . . med sand Fornøjelse har jeg af Din Rapport af 29. f. M. erfaret de Foranstaltninger, som Du har truffet . . . hvilket jeg bifalder aldeles, ligesom jeg ogsaa

erkjender Dine Bestræbelser for at have sparet den Kongelige Kasse en betydelig Udgift ved at«.

21. Marts skriver den nye Konge: »Da Vore Fjender ventelig vil søge at ophæve Communicationen mellem Sjælland og Fyn saa er Vi ogsaa forvisset om, at Du med sædvanlig Iver og Patriotismus for Os og Fædrelandet vil, naar det udfordres, af alle Kræfter medvirke til ethvert Foretagende, man i dette Øjemed maatte søge at udføre«.

Derefter følger nærmere Instruks.

23. Marts skriver Frederik den Sjette blandt andet: » At Du paadrives, dog med Forsigtighed, det Fynske Infanteri Regiments 2. Bataillons Overgang til Laaland eller Falster, er Vort Ønske, og ved at se denne Sag i Dine Hænder er Vi roelig og forvisset, at det bliver vel udført«.

1. Juni: » Din Rapport af 29. Mai d. A. have Vi modtaget og med Glæde erfaret den Maade, Du har brugt til at afvise den franske Oberst Gaultier's Pretentioner og ønsker kun, at hver Mand paa sin Post vilde i lignende Tilfælde handle som Du, thi da vil mange og store Uordener blive hævede«.

Et Par Dage efter skrev Kongen til den kommanderende General for Fyen, Rantzau, der havde ønsket, at nogle Kanonbaade, som sorterede under Frederik Ahlefeldts Kommando, af og til maatte gaa ud paa Kryds: » at dette er en Sag, som Du maa afgjøre med Generalmajor Greve Ahlefeldt, og som Vi er overbevist om, at han intet har imod; thi i alt, hvad der er til Vor Tjenestes Fremme, bør

enhver Krigsmand i Vor Armee række hinanden Haanden og være behjælpelig, og det samme bør Du gjøre, naar Generalmajor Greve Ahlefeldts Commando District behøver Understøttelse af de Fartøjer, som staa under Din Commando«.

Et ligelydende Brev havde Kongen samtidig tilstillet Frederik Ahlefeldt, selvfølgelig uden den her anførte Passus, hvori der synes at ligge en Reprimande til Rantzau.

Nedenstaaende hidsættes fem Breve fra Kongen.

Din Rapport af 9de April have Vi modtaget og med Tilfredshed erfaret den Maade Fienden er afreist fra Hou og Du haver at tilkiendegive saavel Lieutenant Castrup som hans Mandskab af det 2. Langeland'ske Musqueter-Compagnie saavel Jægercompagniet af det 2det jyske Inf. Reg. Vor særdeles Tilfredshed med deres Forhold ved denne Lejlighed.

(sign.): *FREDERIK R.*

14. April 1808.

Hvis imod Formodning de spanske Tropper, som ligger i det District, Du er anbetroet, skulde søge at overgaa til Englænderne eller deres Allierede, eller at i Tilfælde at de Engelske landede og de da søgte at gjøre Partie med disse Vore Fjender, da er den Del af de spanske Tropper, som gjøre dette eller forsøge derpaa, at betragte som Forrædere imod Os saavel som imod deres egen Konge og desaarsag har Du i sligt Tilfælde at agere fjendtlig imod dem med den Dig anbetroede Magt og søge af alle Kræfter at afværge,

at slig skændig Handling ej opfyldes. Men Du maa nøje paasee og være overbeviist at det fornævnte Tilfælde virkelig er Spaniernes Hensigt, førend Du griber til Vaaben imod dem, men da skal Du og handle med Kraft.

At denne Vor Ordre bliver en Hemmelighed for enhver Spanier, er en Selvfølge, som Du har at indestaa Os for og desaaarsag bekiendgiør Du den ei, førend den Tid kommer, da Du skal agere, og da kun for de enkelte Højstkommanderende under Dig, som behøver at vide Vor Villie i denne Henseende.

(sign.): *FREDERIK R.*

10. Aug. 1808.

Dine Rapporter af 15., 16., 17. og 18. August med tilhørende Bilag have Vi modtaget og beklager Ingen mere end Vi det Uheld, som er hændet Dig og Langeland; men Du skal derfor ej blive forsagt; thi Vi haaber, at alt igien kan blive godt og er overbeviste, at om ogsaa Langeland for Øjeblikket lider meget, saa vilde Øen og dens Beboere endnu have lidt langt mere, hvis ikke en Mand som Du dér var tilstede.

(sign.): *FREDERIK R.*

21. Aug. 1808.

Alle Reysende, som ankomme i det Distrikt, der er underlagt Dit Kommando, og vil reyse derfra over til Siælland, eller til Øerne Lolland, Falster eller Møen, skal ved Færgestederne forinden de overføres, examineres om Hensigten af deres Reyse, angive, til hvilket Sted de egentlig vil, til hvem de ere addresserede, hvorefter de agte at opholde sig der, hvorefter deres Passe fratages dem, og et interims Beviis gives dem til Reysen, som de da kan fortsætte.

Den saaledes afholdte Examination samt Passene indsendes strax med den afgaaende Baad til Politimesteren i Vor Residens Stad Kiøbenhavn, Etatsraad Haagen, som af os er paalagt at have vaagent Øie med de saaledes ankommende Reysende, eller underrette vedkommende Øvrighed derom, i de respektive Amter eller Stæder, naar de ej gaar til Kiøbenhavn, og paa det Sted, de ankomme, erholde de igien deres Passe.

Er en civil Øvrigheds Person i Nærheden af Færgestedet, da besørger han Examinationen, modtager Passene og indsender samme som formeldt samt udsteder interims Reysebeviiset; men er dette ikke Tilfældet, da maa en Officer ansættes ved Færgestedet for at besørge dette.

Disse Reysende skal tillige efter Examinationen visiteres og eftersees, om de medbringe Breve; thi i saa Tilfælde frtages de dem og indsendes ligeledes til fornævnte Politimester og ved deres Tilbagereyse visiteres de ligeledes for at paa-see, at de ey medbringe Breve fra Siælland eller Øerne.

Fra denne Examination og Passers Aflevering undtages Vores Embedsmænd, Vore Officerer, samt Officerer af den med Os allierede Armee, Courerer som gaae til Vort Hof, samt Folk af distinction med offentlig Karakter, som ere bekiendte eller legitimere sig for at være saadanne Folk.

(sign.): *FREDERIK R.*

Hovedqu. i Vor Kgl. Residens Stad Khvn. d. 19. Mai 1808.

Naar Felttienesten øves, saavel theoretisk som praktisk, skal pr. Escadron eller Compagnie stedse udtages 3—4 af de mest duelige og flinkeste Folk, som skal læres og øves at iagttage de Pligter, som ere paalagte Underofficererne, paa det at de, naar behøves, kan bruges til at forrette Un-

DE SPANSKE TROPPERS AFREJSE FRA LANGELAND
EFTER MALERI AF CASTELLANOS. TILHØREU ROMANAS SONNESØN

derofficerers Tjeneste, da man paa denne Maade aldrig kan mangle Folk til at anføre enkelte Troups og commandere smaa Poster.

Gisselfeldt d. 20. Oktober 1808.

(sign.: *FREDERIK R.*)

Til
Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

Med et af Brevene fra Kongen fulgte nedenstaaende Rapport fra General Rantzau, Frederik den Sjette har ment, at Rapporten havde Kuriositetens Interesse for Ahlefeldt.

Rapport fra Generallieutenant Rantzau til Kongen.

Artillerilieutenant Stockfleth, der med 15 franske Chasseurer er ankommen hertil fra Langeland, beretter, at Spanierne har brudt den sluttede Convention, bemægtiget sig Slottet, taget Grev Ahlefeldt og marcheret mod Hou. Man vil endog vide, at alt Dansk Militair paa Langeland skal være gjorte Krigsfanger og ført ombord paa Skibene. De paa Langeland værende franske Tropper retirerede over Ærø. Commandeuren, Oberst Gaultier, har ogsaa fundet Leilighed at undkomme og opholder sig nu her i Prindsens Hovedquarter.

Frederik Ahlefeldt skrev i 1808 en Række Rapporter til Kongen, en af disse Rapporter indeholder en Skildring af hvorledes Spanierne belejrede Tranekær, Begyndelsen er ganske enslydende med Ahlefeldts ovenfor aftrykte personlige Optegnelser, den øvrige Skildring er noget afvigende og derfor medtaget her.

Allerunderdanigst Rapport fra General-Kommandoen paa Langeland betræffende de fremmede Tropper der.

- a) De franske Tropper opføre sig ret godt, da de have en Kapitajn, der holder paa Disciplin og er en Hader af al Uorden.
- b) De spanske Tropper derimod er meget urolige, stjæler overordentlig og ere med intet tilfreds. Alt dette rører fra Oberst Gaultier, der frygter de Spanske og straffer dem næsten aldrig. Overhovedet er denne Mand en sand Plage; hans Urimeligheder, Grovhed og Urolighed overstiger alt Begreb, og jeg har alt muligt at gjøre for nogenlunde at holde Tingene i en taalelig Gang. Omendskjønt det er ligegyldigt, saa karakteriserer ham dog det Træk, at han stedse selv til mig skriver »Commandant des isles Langeland Thorseng et Aroe« og overalt nævner sig som Højstkommanderende. Jeg ler deraf, sender ham Parolen og lader ham gaa.
- c) Fra Kammerjunker og kongelig Kommissær von Levetzau har jeg modtaget Svar paa min Klage over Oberstlieutnant Gaultier, der vilde arrestere Bygfogden i Rudkjøbing; der er lovet at give ham en Irettesættelse. Himlen give den maa hjælpe.
- d) Endnu er mig intet kommuniseret angaaende Straffen af den Spanier, der myrdede en af mine Gaardmænd.
- e) En vigtig Ting nødsages jeg allerunderdanigst at gjøre Deres Majestæt opmærksom paa: Bataillionen Cataloniaen her ligger er overordentlig engelsk, og Mandskabet siger højt, at naar Fjenden kommer i Land, gaar de over til ham. De bander offentlig alt, hvad fransk er, og jeg befinder mig i den allerstørste Forlegenhed herved. Allernaadigste Konge! Var det derfor

ej gavnligst, at denne Bataillon enten gik over til Sjælland, eller at vi sendte den til Fyen og fik andre igjen. Unægtelig er disse her værende Tropper de bedste af alle, jeg har set, omendskjønt de langt fra ikke kan henregnes til øvede Soldater. Man siger, at disse skal have været meget raske i Ilden, men manøvrere kan de slet ikke.

Deres Majestæt vil allernaadigst af foranførte se min ubehagelige Stilling, og Deres sædvanlige mig beviste Naade er mig Borgen for, at De allernaadigst afhjælper, hvad muligt er.

Allerunderdanigst og tro
AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slot, den 14. Juni 1808.

Allernaadigste Konge!

I aller dybeste Underdanighed nedlægger jeg min allerunderdanigste Taksigelse for Deres Kongelige Majestæts Allernaadigste Skrivelse, som jeg ved Prlt. Uldall af Søe-Etaten havde den Lykke at modtage i Aftes.

Haabet om Lindring af det meget Onde er en behagelig Trøst, og jeg skal udholde, saa længe mine Kræfter staae mig bie af Pligt for min Konge og mit Fædreland. Tilgiv, Allernaadigste Konge, naar jeg blev utaalmodig over de fremmede Troppers utilgivelige Forhold og bebyrdede Deres Majestæt med Klager, længe holdt jeg tilbages, men længere kunde jeg ikke udholde det. Blandt saa mange smukke Ting, Oberstlieutnant Gaultier udøver, er iblandt andre dette hans Fornøjelse at ride med sine spanske Ordonancer igjennem alt Korn, og da hele Øen er udskiftet og hver Jordlod for sig vel indhegnet, enten med levende eller Sten-

giærde, saa lader han brække Huller allevegne, saa at Kreaturer ofte ruinerer en heel Gaards Avling, og følger ikke vores vist meget gode Landeveje, og hvorfor, blot af Ondskab.

Endnu kan jeg ikke forlade min Stue.

Allerunderdanigst og troe

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Slot, 27. Juli 1808.

Allernaadigste Konge!

Deres Kgl. Majestæts Befalninger ved Ltn. v. Astrup har jeg havd den Lykke at imodtage. Depecherne afsendte jeg strax til deres Bestemmelse med Prlt. Uldall af Søe-Etaten. Her er alt gaaet temmelig roelig af ved Marquis de la Romana's Nærværelse. Tropperne vilde ikke aflægge Eed; men man overtalede dem til det Løfte, at naar Nationen antog den nye Konge, vilde ogsaa de; det var alt, som blev bevirket. I Fyen har været samme Tilfælde, men forinden Marquis de la Romana kom, yttrede Regimentet Barcelona megen Uro. Deres Regiment Chef talte dem til at være roelige, men forgiæves, hvorpaa han huk den første beste Øret næsten af og pryglede en anden, hvorved han erklærede, at han ingenlunde vilde tvinge dem til Eed, men kun til Ro; han lod de tvende omtalte binde sammen og alt forholdt sig roelig. Rygtet om det Uheld i Siælland var allerede her, forinden Ds. Kgl. Majestæts Coureer ankom; de spanske her paa Øen ved det, og til Fyen er Breve ankommen med hele Detaillen; de yttre den største Glæde derover. Oberstlt. Gaultier er i en ubehagelig Stilling, da han staar her med 100 franske mod 1000 Spaniere

I dette Øjeblik modtog jeg et meget høfligt Brev fra Oberst-

lieutnant Gaultier, som jeg naturligvis besvarede ligesaa høflig; han lod mig tillige bede om 4 à 5 Baade, som stedse kunde ligge parat for de Franske; ved Plads Commandant Lt.n. v. Lobedanz' Afskrift af mit Svar tager jeg mig den allerunderdanigste Frihed at vedføye. — Ellers ey nyt.

5. August 1808.

Allerunderdanigst og troe
(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

I Svar paa Deres Skrivelse og Forespørgsel om vel 4 til 5 Baade stadig maa ligge i Beredskab ved Broen for ved given Lejlighed at kunne benyttes, skal jeg ikke undlade at give Dem til Kjende, at det er højst fornødent, at skaffe Oberstlieutnant Gaultier de begjærede Baade. Spørg Oberstlieutnanten, om han stedse vil have mit eget Skib liggende parat, det skal da komme saafort, bedst vilde det være, om han bemandede det med franske, saa snart det indtræffer.

Jeg tilbyder ham ogsaa to Kanonbaade til Dækning, om han saa ønsker, og overhovedet skal jeg med Fornøjelse bidrage til alt hvad der kan tjene til hans egen og hans Undergivnes Personers Sikkerhed, han har kun at forlange, hvad der er mig muligt skal ske. Har end Oberstlieutnant Gaultier ved sin slette Opførsel mod mig og det ganske Land fortjent vor Uvilje og vor Utilfredshed, saa glemmer enhver brav Dansk i de vanskelige Stunder alt hvad der har saaret hans Hjærte, og rækker broderlig Haanden til den, der har Brug for den. Dette skal De sige Oberstlieutnant Gaultier ganske uforbeholdent fra

AHLEFELDT LAURVIG.

Til Lieutnant v. Lobedanz,
Commandant i Rudkjøbing.

Allernaadigste Konge!

Igaar havde den spanske Vagt Samtaler med Fjenden under Nebbe. Kyst-Milice-Patrouillen meldte mig det. Jeg forsamlede strax de Tropper, jeg kunde undvære fra de vigtigste Poster, og marcherede til Spodsbierg Batterie for med Kraft at kunne dække det, da Fienden laa med 4 Rangskibe, 3 Fregatter og ligesaa mange Canon Baade lige for det. Jeg havde averteret Oberstlt. Gaultier om den foranførte Tildragelse, men han torde ikke befale meere og bestemte at afreise, sendte ogsaa hans Heste bort. Da intet var at gjøre paa det Sted, indlod jeg mig direkte med de spanske, sagde dem Tildragelsen og forlangte den Vagthavende Officer Arresteret. De lovede alt, men troede umueligheden af sligt *forrædderie*, som de sagde. Jeg sagde dem, Mine Herrer! min Agtelse for den Spanske Nation er for stoer, at jeg ikke skulde sætte den fuldkomneste Tillid til den. Vil De derfor, Mine Herrer, give mig Deres Æres Ord paa, at De ej foretager noget, der kunde compromittere Dem og vores Nation. De gavede mig Hænderne herpaa, og jeg svarede dem, at i Tillid til deres Løfte vilde jeg ikke foretage noget videre, men gjerne være mit iblandt dem. De gjorde mig mange Complimenter og vi skildtes ad Grenader Comp. lod jeg alene slaa leyr op ved Batteriet og marcherede om Aftenen igien hjem med Tropperne. I Nat erholdt jeg Rapport, at de Spanske havde forladt deres Poster ved Hjortholm, og et Compagni i Simmerbølle havde med samt deres Officerer indpakket. Jeg sendte Kmhr. Oberst v. Juel til Gaultier for at tale med ham, han var meget frygtsom og tilraadde ganske at ignorere Spaniernes Forræt.¹ Kmhr. Oberst v. Juel melder mig fra Thor-

¹ Forrædderi.

seng, at Stemningen var blandt alle spanske lige. I dette Øjeblik indløber Rapport, at i Rudkiøbing og de Egne alle spanske samler sig med fuld Oppakning. Jeg reed strax til Byen og fandt alt sandt. Oberstlieutnant Gaultier er arresteret af de Spanske, min hele Overtalelse kunde ikke skaffe ham fri, men vel Løfte om hans Sikkerhed. De havde, sagde de, skreven til Marquis de la Romana, forinden kunde ingen Forandring foretages førend hans Svar indløb; dette er alt, hvad jeg nu i største Hast kan melde, da jeg strax igien skal ud.

Allerunderdanigst og troe
(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Slot, 8. August 1808.

Rapport fra Generalmajor Grev Ahlefeldt til Kongen.

— — — — —

- D. Oberstlieutenant Gaultier sidder endnu, dog har jeg Haab om hans Frihed; hvorfor de holder ham her, er, at de have sendt tvende Officerer til det franske Hovedquartér for at complimentere til Geburtsdagen¹; de frygter for disse, og vil ey derfor løslade Gaultier, førend disse ere sikre.
- E. Jeg har idag forlangt et bestemt Svar fra de Spanske, hvad alt det skal betyde, men har endnu ey faaet Svar.
- F. Saa mange Tropper jeg kan samle, har jeg forenet, men Hou tør jeg ikke blotte og Batteriet ved Spodsbierg ey heller, da jeg har bestemt ikke at overgive det uden at umueligheden længere at forsvare det finder Sted, nemlig, at det ved Storm blev taget. 120 Grena-

¹ Napoleons Fødselsdag 15. August.

derer forsvarer det. Oberstltn. Gaultier's Ubetænksomhed har sat mig i endnu større Forlegenhed; thi havde han forlangt af mig at besætte Rudkiøbing med dets Batterier ved Grenaderernes pludselige Bortgang til Ærø, kunde jeg have holdt de Spanske i Tømmen. Eller endnu bedre, naar han var stødt til mig med de franske Grenaderer. Men Frygt og Ubestemthed veylede¹ alt. Langelands Muskt. Bat. Jæger Comp. og 3 Mskt. Comp. ere afskaarne, da de ligger Sønden paa Landet; er det muelig, skal jeg søge at bringe dem hid. Alle Spanierne ligge mellem disse og mig.

Allerunderdanigst og troe

(sign.): AHLEFELDT LAURVIG.

10. August 1808.

Allernaadigste Konge!

- A. Ved at ride i Gaar Aftes fra Rudkiøbing fandt jeg det 12te Batterie forladt af de Spanske, jeg beordrede strax at tage det fra vores Side, som ogsaa strax blev fuldført. Imellem Tullebølle og Frelsvig stod 800 Mand Spanske med Artilleri, der var bestemt at angribe os. Vores samtlige Jægere med det ridende Artilleri stoed imod dem, og Forposterne var ikke langt fra hverandre, Cavalleriet var allerede i Nærheden og de Nordl. Comp. i Anmarch. Da Foreningen var truffen, rykkede Spanierne tilbages, og jeg lod ligeledes vores Tropper gaae i lejeren paa nogle Jæger Piketter nær, som jeg til ald Sikkerhed stedse holder paa Veyene. Fire Hundrede af ovenommeldte Spaniere kom igien om Af-

¹ Antagelig fejlede = ødelagde.

tenen til Rudkiøbing, de vilde indtage Batteriet og sendte et stærkt Commando hen for at tage det. Men det blev dem nægtet. Den Spanske Commandant sagde derpaa: Siden de Danske har taget Batteriet, trækker vi os tilbage.

- B. De Spanske bad mig ved Foreeningen at skyde 7 løse Skud fra Spodsbjerg Bakke, hvilket jeg tilstædede.
- C. Efterat være bleven nogenlunde Eenige over Hovedpunkterne sagde jeg dem *endnu en Sag af Vigtighed*. Jeg har 15 Franske Chasseurer under min Beskyttelse med samt General Fririons hæste, disse udleverer jeg paa ingen Maade, det koste, hvad det vilde. Vi bleve enige, at de fuldkommen vilde ignorere deres herværelse, altsaa de ere sikre.
- D. En Spansk Dragoner Capt. af Regimentet Villaviciosa Bourg¹, Franskmand af Fødsel, men 33 Aar i Spansk Tjeneste, kastede sig i mine Arme og bad om beskyttelse, da han ey vilde følge med til Spanien. Jeg lovede ham ald mulig Sikkerhed, og han er allerede gaaet her fra Landet for at forføye sig til Hamborg.
- E. — — — — —
- F. De Franske Grenaderer have forladt Ærø.
- G. Nogle spanske Breve, jeg har opsnappet, tager jeg mig den allerunderdanigste Frihed at bielægge.
- H. I dette Øieblik kom en Spansk General Adjutant hos Marquis de la Romana til mig med den Begæring, at de Engelske maatte erholde den Tilladelse at hente Vand her paa Landet, da de ellers vilde med de mange Tropper lide Mangel paa Reysen. Mit Svar var: vi fører Krig med England, følgelig maa ingen betræde

¹ Du Bourg, se Side 263.

Landet af denne Nation uden at jeg strax agerer fjendtlig mod de landede. Derimod tilstæder jeg, at Spanierne maa fylde Vand i Tønderne og bringe dem ud; hvilket ogsaa med ald Taknemmelighed blev antaget.

Allerunderdanigst og troe
(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

11. August 1808.

Som Bilag til denne Rapport findes under Mrk. ad ³⁵⁴/1808

- 1) et *hemmeligt Tjenestebrev* (udateret) til *de la Romana* om, at Brevskriveren *Antonio Fabregues Boixar* har været ombord i en engelsk Eskadre (bilagt No. 2 til videre Besørgelse).
- 2) et do. fra *Samme* til *Oberst Clemente Varne* af 5. Aug. 1808 om, at han kommunikerer med Englænderne. »De ser altsaa nu, at Alt er i Bevægelse og at man søger at faa os alle bort«.
- 3) et øjensynlig rent privat Brev.

Det er aabenbart disse Breve, hvortil der sigtes i Rapporten sub G.

Overmagten, nemlig 11.000 Mand, tvang mig til det ubehageligste Skridt, og alle Vaaben med Canoner blev afleveret under General Romanas Haandslag og Æres Ord at levere alt ved bortrejsen tilbage. Da jeg i den Tanke, at de Franske skulde kunne have ladet hele Artilleriet med Jægerne marchere til Hou for at vinde Tiid, kunde samme ikke afleveres saa hastig som de vilde, blev jeg arresteret med samt Capit. Hedemann og Lieutn. Rambusch og erklæret at blive skudt af deres Grenaderer, saafremt Cano-

nerne ej kom til en bestemt Tid. Dette blev ved Lieutn. v. Bülow's overordentlig gode Conduite, som jeg ved nærmere Undersøgelse allerunderdanigst skal fremføre, opfyldt. Over Fyens Dragoner har jeg meget at klage, det de viiste Subordination over ald Begreb og næsten ingen mere er her paa Landet. Min Proklamation til Tropperne følger herved allerunderdanigst. Slottet var hele Natten besat med 2000 Mand Infanteri, 400 Mand Cavalleri og endel Artilleri, jeg kom ud og var om Natten paa Nygaard, en af mine Forpagtergaarde, 2 $\frac{1}{2}$ Mil herfra. Morgenen derpaa marcherede de Spanske, da de ej kunde finde mig, bort igien. Deres Kongelige Majestæt tilgiver Allernaadigst, at jeg i min nuværende Forfatning ikke kan ordne alt, som jeg burde. For at bringe mig i den yderste Forlegenhed, rømte Oberst Gaultier, omendskiønt han havde givet mig sit Æresord paa ey at gaae bort. Jeg stillede mig altsaa ligefrem for Marquis de la Romana, sagde ham Uheldet og fjøede til: Den Skændige har bedraget mig, mens her staar jeg som dansk Mand, der aldrig bryder sit Ord, i hans Sted. Vel, sagde han, jeg er tilfreds! De følger mig til Spanien. Det er min Pligt, svarede jeg, men jeg beder om en Time for at skrive nogle Breve. Ogsaa dette afslog han, mens da jeg svarede ham, at ogsaa dette var mig ligegyldig, tog han mig ved Haanden og sagde: »Nej! saaledes handler Spanske ikke. De er fri og fortjener al mulig Agtelse af de Franske, saafremt de var i Stand til at føle for det ædle«. Deres Kongelige Majestæt tilgiver at jeg saa ligefrem fortæller Sagen uden Omsvøb.

Tilgiv, Allernaadigste Herre, jeg ender, mens mine Kræfter formaar ey at skrive mere.

Allerunderdanigst og troe

(sign.): AHLEFELDT LAURVIG.

General-Befaling.

1. Brave danske Vaabenbrødre! Bløder end mit Hjerte ved Mindet om den Dag, vi i Gaard med hinanden oplevede, for mig den tungeste af mine Dage, saa føler jeg derfor ikke mindre den oplivende Overbevisning, at have handlet overensstemmende med min Pligt. Og forvisset er jeg, medens jeg føler alt, hvad en Mand af Ære bør føle ved den Sorg at nedlægge sine Vaaben, medens jeg deler denne dybe Sorg med Eder, brave Kammerater, som I deler den igien med mig, at allene Skjæbnens uigiennemskuelige Bestemmelser har kunnet tvinge os til dette bittere Valg, enten at maatte handle aabenbar urigtig — eller maaske vorde miskiendt. En Magt af 10.000 Mand og derover stod imod os. Vilde vel den yderste Opofrelse have gavnet Fædrelandet eller dets retfærdige Sag? Er det ey Pligtens, som det er Fornuftens, Bud at vælge det mindre Onde, naar et større derved vorder afvendt? Umueligheden var uovervindelig. Udfaldet efter en frugtesløs Modstand kunde ikke være uvis. En blomstrende Provinses pludselige Ødelæggelse, samt Indvaanernes største Elendighed vare de visse Følger, der kunde forudses.

Disse Grunde bestemte mig. Jeg troer og haaber, de vinder i Styrke ved den strengeste Undersøgelse. Hvor kiært vilde det have været mig, dersom mine Befalninger vare blevne af alle lige troeligen fuldbyrdede. Den Tilfredshed, jeg føler mig forpligtet til at bevidne hver, der viiste Opfyldelse af Pligtens Bud, er mig saavel en Erstatning for Savnet af lige ædel Tænkemaade, hvilket jeg med Smerte nødsages at bebreyde nogle, ligesom den og er mig en kiær Opmuntring til at ønske mig Leylighed til at kunne som

Anfører for saa mange ædle og kække Danske igien træde i Kampen for vores elskede Konge og Fædreneland.

Foranførte oplæses for Mandskabet.

2. Samtlige Commandeurer bliver herved paalagt at holde deres underhavende Tropper samlede, paa det de ufortøvet igien kan modtage deres Vaaben for at stride mod Landets Fiender, naar de Spanske har forladt vores Øe. Den spanske commanderende General Marquis de la Romana, har med Haandslag givet mig sit Ord derpaa, at samtlige Armatur, Canoner, Heste o. s. v. skulde blive tilbageleveret, saasnart samtlige under ham staaende Tropper vare indskibede.

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Slot, d. 15. August 1808.

Allerunderdanigste Rapport.

- a. Neppe har det været mig muelig at indberette noget i Dag til Deres Majestæt, da Marodeurer og Streif-Partier har opholdt mig uafbrudt. Endél har jeg arresteret, endél bortjaget. Confusionen er næsten ubeskrivelig.
- b. Af alle Kræfter tages Vand fra Steengade Søe og Rygtet gaar bestemt, at Bortrejsen er fastsat til i Mörgen, hvorpaa jeg dog tvivler.
- c. Requireret er idag: 300 Tønder Hveede, 300 Td. Rug og 50 Tønder Byg, som jeg var saa heldig strax at kunde præstere af mit Oplags-Magazin.
- d. De Spanske sige, at de forenet med Englænderne vilde søge at befrie med Magt deres Landsmænd i Siælland, hvilket de ey kan i Værk sætte, men som jeg dog

holder for min Skyldighed allerunderdanigst at indberette.

- e. Den Fiendlige Flaade har lagt sig høyre op til Nord og dækker deres Indskibning med 7 Kanonbaade.
- f. Der plyndres idelig.

Allerunderdanigste og troe
(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Slot d. 17. Aug. 1808.

Allerunderdanigste Rapport.

- A. Denne Dag er forgaaet næsten som i Gaar, en evindelig Uorden, Plyndring m. v. Alle Bønderne i de Sogne, hvor Passagen fra Rudkiøbing til Stranden gaar igjennem eller her i Nærheden, ere meget ulykkelige, indtil den ringeste Del bliver røvet. Jeg tog 8 Engelskmænd, hvoraf jeg forlangte de 4 hængte, ellers gjorde jeg det selv. Den spanske General lovede det ogsaa.
- B. To Hundrede Kiøer har jeg leveret i Dag.
- C. Efter med Bitterhed at have beklaget mig over Tropernes Opførsel, har Generalen lovet at betale Skaden, som ikke er muelig. De tager alt, Kornet enten det er paa Marken eller allerede i Huus og bygger Hytter deraf.
- D. Jeg opholdt mig i Skiul næsten 3 Timer ved Stranden for at see, hvad de foretog dem. Hele Flaaden ligger under Steengade Skov, de tage endnu Vand ind. Fem Skibe kom Sønder fra.
- E. En Officer med 24 Dragoner har Generalen tilsendt for at escortere Requisitionerne, der ellers stedse bleve plyndrede, forinden de naaede deres Bestemmelse.

- F. Adskillige Matroser fra Canon-Baadene har været her med mundtlig Bud fra Fyen, som jeg paa lige Maade besvarede.
- G. Et Compagnie Infanterie ankom i Morges, jeg gav dem Quartér i Kirken.
- H. Telegraphen er ey mere besat, men intet kan telegrapheres, da man ikke repeterer noget Signal fra Lolland.
- I. Ennu ingen Mulighed at bringe Efterretninger til Siælland.

Allerunderdanigste og troe

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Slot den 18. Aug. 1808.

Allerunderdanigste Rapport.

Spanierne ere indskibede, de begyndte i Nat og Kl. 12 vare de om Bord, men ey under Seil. Marquis della Romana skrev mig til og bad, om jeg vilde møde ham ved Steengade for at imodtage alt, som han selv ønskede at overlevere mig. Jeg mødte, men fandt ham ey, hvorpaa jeg red til Spodsbjerg og talte ham, han var Syg og gjorde Undskyldninger ey at kunde møde ved Steengade. Kl. 2 skulde alt overleveres. Af Frygt for Franske Tropper paa vores Øe og for at meddele desto hastigere Efterretningerne til Prindsen af Ponte Corvo reiste jeg herover, hvor jeg talte General Veaux, og efterat have skrevet denne allerunderdanigste Rapport ufortøvet iiler til Langeland igien, hvor jeg skal ordne alt paa det hurtigste. Min slette Skrift bedes allerunderdanigst undskyldt formedelst slette Penne.

Allerunderdanigste og troe

(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Valdemars Slott 21. Aug. 1808.

Allerunderdanigste Rapport.

- A. Jeg ankom i Aftes henimod 9 her tilbage fra Thorseng og erfarede, at Admiral-Skibet samt tvende andre havde lettet i Aftes Kl. 6^{1/2} og derved hele Flaaden borte.
- B. Alle Officerer vare beordrede at modtage Armatur, Hæste p. p., de fandt alt i den største Uorden og den største Deel ruineret. De 6 \otimes Canoner samt de trede 3 \otimes ere fornagtede ligesom de 2 Tolvpundige ved Rudkiøbing. Derimod de Attenpundige ved Spodsbjerg ikke, de ere kuns omvente, mens derimod Batteriet ruineret. En Fortegnelse paa alt feylende skal jeg snarest muligt allerunderdanigst indsende.
- C. Den spanske General forærede mig alle deres Hæste, som de efterlod, jeg svarede, at jeg ingenlunde tog imod dette Present, men vilde melde det for min Konge, hvem de tilhørede; ja, svarede han, det maae De ogsaa, men for alleting lad de Franske ey faa dem.
- D. Omendskiønt den Spanske General lovede at betale alt, saa er kuns noget Korn, som in Natura blev leveret, samt det Slagter Qvæg de erholdt erstattet; alt øvrige blev ey agtet paa. Landet har lidt betydelig, fornemmelig derved at de tog Kornet paa Marken og gjort hytter deraf, ja, paa somme Stæder førte de det hjemkørte Korn igien ud af Huusene til ovenmeldte Brug.
- E. Der meldes nu, at en 3dækker, et Orlogs Skib, en Brig og en Kutter er gaaet Sønder paa. Flaaden bestod ialt af 95 Skibe. Som vare 1 Tredækker, 5 Linieskibe, 4 Fregatter, 5 Orlogs-Brikker, 2 Kuttere, 8 Canonbaade, 51 Jagter, 13 Galeaser, 4 Koffardiebrigger; et tre Mastet Skib og en Slup. — Af vore Baade inclusive Post-Sluppen har de medtaget 18 Stykker. Det Pak-Huus, som

jeg lod bygge i Steengade Skov til Brug for Transport Gods samt Vægt og Stald til de fornødne Hæste, er afbrændt.

Allerunderdanigste og troe
(sign.): AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slott den 22. Aug. 1808.

Allerunderdanigste Rapport.

- A. Ialt er os borttagen 18 Baade med Post Chaluppen, hvoraf tvende skal være drevne i Land under Lolland.
- B. En Koffardie-Flaade af 30 Skibe passerede under stærk Bedækning Syd efter.
- C. Jeg lader daglig ved Stranden opfiske Ammunition, som de Spanske har bortkastet. Ubegribelig, at de ey medtager slige Fornødenheder. Det er 8 \times Kugler og mange Drue Skud samt en Mængde Patroner.
- D. Alt er nu igjen i den gamle Orden og alle vores Poster besat som forhen.

Ellers ey nyt.

Allerunderdanigste og troe
(sign.): AHLEFELDT LAURVIG.

Tranekjær Slott den 24. Aug. 1808.

Allernaadigste Konge!

Rørt af den allerdybeste Taknemmelighed for de Naadesbevisninger og den Deeltagelse, Deres Kongelige Majestæt allernaadigst ytter over Langelands og min lidte Gienvordighed, aflægger jeg saavel for heele Landet som for mig selv min allerunderdanigste Taksigelse.

Vel har visse Districter lidt betydelig og en Deel Familier

bleven berøvet alt, hvad de eyedede indtil den mindste Deel, men ved Flid og Anstrengelse vil alt i et Par Aar igjen være i Orden. Da Spanierne betalte det requirede Slagter Qvæg og Kornet temmelig høyt, saa har jeg gjort repartitionen saaledes, at jeg med en 1500 Rdl. Overskud har afhjulpen de meest trængende Huusmænd p. p. Det allernaadigst tilbudne Forskud takker jeg allerunderdanigst for og haaber at slaa mig igiennem forud, da jeg i disse Tiider saa ugierne vilde bebyrde den Kongelige Kasse med Udgifter. Vilde Deres Kongelige Majestæt derimod allernaadigst bevillige efterstaaende Punkter, saa var alle mine Ønsker opfyldt.

1. At Rudkiøbings Beboere (Kiøbmændene undtagne), Skrøbelev, Fuglsbølle, Longelse, Simmerbølle, Tullebølle og Tranekiær Sogne maatte paa Et Aar være befriet for Skatter p. p., hvorimod de lidt efter lidt i Tidens Længde maatte afdrage disse igjen;
2. At samtlige resterende Bespiisnings Penge for de Spanske Tropper indtil den Tiid de revolteerte, maatte vorde udbetalt. (NB. Feld-Commissariatet har afdraget noget, men endnu staar en Deel tilbages.)
3. At Hundrede Stude maatte allernaadigst blive os leveret, da næsten intet Slagter-Hoved meere findes, og det Militaire her paa Landet savner derved god Forpleyning. Jeg beder Deres Majestæt Allerunderdanigst at De ey som Ubeskedenhed antager denne min Allerunderdanigste Forestilling, vores Stilling udfordrer det.

I Militairisk Hensyn er intet Corps endnu meere tilbage end Dragonerne, som næsten feyler alt, fordi de har ruineret selv alt. Kuns af 3 Detachementer er manquement-Listerne indkomne, jeg haaber snarest allerunderdanigst at kunde fremsende dem.

Løvrigt er samtlige Tropper naar jeg undtager de først anførte i fuldkommen Stand til at forsvare Landet med Kraft. Jeg lader af alle Kræfter arbeide paa Patroner, som er mig saa meget lettere, da de Spanske har efterladt en Deel Krudt og Kugler.

Allerunderdanigste og troe
(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekiær Slott den 27. Aug 1808.

Allernaadigste Konge!

I allerdybeste Underdanighed nedlægger jeg paa Landets og mine Vegne vores allerunderdanigste Taksigelse for de Velgierninger, Deres Kongelige Majestæt allernaadigst beviiser os, ved at bevillige de af mig allerunderdanigst ansøgte Puncter. Som troe Undersaatter skal vi bestræbe os at gjøre os Vores allernaadigste Konges Naade værdig.

I ligemaade nedlægger jeg min allerunderdanigste Taksigelse for den Naade at erholde en Escadron af Jyske Dragoner i Stæden for en Escadron af Fyens Regiment lette Dragoner.

Lieut. v. Sperling, Bierregaard og Stockfleth ere i Dag afgaaet til Fyen for at afleveres til den kommanderende General sammesteds. Fiire engelske Matroser, tvende Spaniere, hvoraf den eene er vanvittig og den anden Arrestant som for 5 eller 6 Mord var dømt fra Livet, men ikke blev medtagne af Spanierne, da de forlod os, har jeg ogsaa oversendt til det Fyenske General Commando. Ltn. Uldall er ankommen.

Intet Nyt her ellers.

*Tranekiær Slott
den 2. Septbr. 1808.*

Allerunderdanigste og troe
(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Allerunderdanigst Rapport.

- A. Den 14de kom 112 Spaniere fra Lolland og blev Dagen derpaa afleveret til Fyens General Commando.
- B. Den 15de ankom til Hou 173 Spaniere, som Dagen derpaa gik til Thorseng, forblev der om Natten og afleveres saa imorgen til Fyen.
- C. En Flaade af 101 Skibe ligger ved Gulstav, men tør ey endnu løbe op, ventelig fordi de frygter for Canonbaadene.
- D. Idag erholdt jeg Brev fra Kammerj. v. Levetzau at Pr. af Ponte Corvo havde befalet, at de spanske Hæste, der endnu var paa Langeland, skulde tilhøre Deres Majestæt.

Ellers ey ny.

Allerunderdanigst og troe
(sign.): *AHLEFELDT LAURVIG.*

Tranekjær Stott den 16. September 1808.

Med den kommanderende General for Fyen, Baron Rantzau, var Frederik Ahlefeldt i en stadig Brevveksling, som det vil ses af følgende Breve fra Rantzau.

Hans Kongelige Majestæt har befalet:

›Det paa Langeland værende Detaschement af det fyenske Regiment lette Dragoner skal strax forstærkes indtil ›en Eskadron‹.

Denne allerhøyeste Befaling har Hr. Major v. Engelsted opfyldt punktlig. — Den Mangel af en Smed, Sadelmager og Feldskiær samt skarpe Patroner, som Deres Høybaarehed behager at anmerke, skal saavidt muligt herfra søges at blive afhjulpet.

At denne til Deres Høybaarenhed oversendte Eskadron er combineret af Regimentets fire Eskadroner, er skeet efter min Befaling. Da Officeerer og Mandskab er af et og samme Regiment, saa indseer jeg ikke, hvorledes Deres Høybaarenhed kan anføre nogen Ubehagelighed for Tjenesten, som kan udledes af, at denne Eskadron er combineret. Hellere end gierne havde Regimentet i enhver Henseende ønsket at kunde have oversendt Deres Høybaarenhed een samlet Eskadron af Regimentet, og troer jeg det næsten overflødigt at anmerke, at Hans Majestæts Befaling om *strax* at forstærke Dragon Detaschementet paa Langeland til en Eskadron, vist ikke ville kunde have bleven opfyldt, naar Regimentet skulle have samlet dets over heele Landet adspredte Detaschements, uden at regne Ubehageligheden af, at føre det allerede betydelige Detaschement paa Langeland uden Nytte tilbage til Fyen. — Deres Høybaarenheds Ønske seer jeg mig derfor ikke i Stand til at opfylde uden efter allerhøyeste Ordre.

(Ingen Underskrift, men Sejlet viser,
at det er fra Fynske General Commando.)

Odense, den 12. April 1808.

S. T.

Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

Hs. Durchl. Prindsen af Ponte Corvo har bestemt sig til Ærøes Besætning med 300 Mand spanske Tropper paa Vilkaar, at Deres Højbaarenhed *strax* efter Ankomsten af Spanierne paa Langeland — ville lade forinden oversætte til Ærøe — det regulære Jægercompagnie tilligemed 2 Cannoner som De haver — samt at herfra maatte afgaa 50 Dragoner til samme Bestemmelse.

For i denne Anledning ikke at forsømme, hvad der staaer i min Magt til denne Øes Forsvar og for at lette Transporten og Marchen, maatte jeg anmode Deres Højbaarenhed godhedsfuld at detaschere een Officer og 50 Dragoner fra Langeland til Ærø af det Mandskab, som efter 4de Escadron Fyen Dragoners Ankomst til Langeland ellers skulde gaa tilbage til Fyen. Officeren og Mandskabet hertil turde jeg overdrage Deres Højbaarenheds egen Bestemmelse, ligesom jeg derefter udbeder mig at de endnu tilovers blevne Dragoner maatte ved en paalidelig Underofficer føres tilbage her til Fyen efter den Marschrutte for det tilbagegaaende Detaschement Dragoner, som jeg ved Ritmester v. Fabritius har givet mig den Ære at tilstille Deres Højbaarenhed.

(sign.): RANTZAU.

Odense, den 24. April 1808.

Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

Efter Anmodning af Chefen for det 1ste Jydske Infanterieregiment maatte jeg af Deres Højbaarenhed udbede mig, at Bataillons Tambour Tuting, som har været commanderet til Langeland og som jeg under 10. April gav mig den Ære at anmode Deres Højbaarenhed at han af Dem maatte blive beordret at afgaa til sit respective Regiment, hvortil han den 8. May endnu ikke var ankommen — maatte blive beordret strax at afgaa til formeldte Regiment, som cantonnerer ved Roskilde.

(sign.): RANTZAU.

Odense, den 12. May 1808.

S. T.

Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

Kammerjunker og Ritmester R. Juel er til mig indkommen med Forestilling om at maatte anlægge en Exerceer-Skole paa Thorseng, da der var et Ridehus, som Kammerherre Oberst v. Juel vilde overlade til Brug for Exerceer-skole af det Fyenske ridende Jæger Corps. Da det ikke aleneste vilde medføre Udgifter for Hs. Majestæts Casse, — men da denne Exerceer-Skole skulde anlægges, udenfor det Fyenske General Commando District, har jeg henstillet denne Sag til Hans Kongelige Majestæts allerhøyeste Resolution. Hans Majestæt Kongen har derpaa resolveret som følger: »Efter den giennem Dit General Commando indkomne Forestilling fra Chefen for det ridende Jæger-Corps, »Ritmester v. Juel, bevilge Vi herved allernaadigst, at Corpsets udskrevne nye Recruiter, Tid efter anden, maae indkaldes for at dresseres ved en af Ritmesteren paa Thorseng etableret Exerceer-Skole«.

Endskiønt jeg formener, at Deres Højbaarenhed directe herom er bleven communiceret det Fornødne, undlader jeg ikke at meddele denne allerhøyeste Resolution med Tilføyende, at denne Exerceer-Skole tager sin Begyndelse næstkommende 18. Juny — ingenlunde tvivlende, at jo Deres Højbaarenhed i Tilfælde vil give denne Exerceer-Skole ald mulig Assistance.

(sign.): RANTZAU.

Odense, d. 14. Juny 1808.

Til S. T. Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig,
Ridder og Kammerherre.

I Anledning af vedlagde Brev til det Kongelige Feltpostamt skriver det Kongelige Felt-Commissariat i Christiansfeld under 18. Junii saaledes:

»Da vedlagte Brev under Adresse til Feltpostamtet i Kiø-
»benhavn er af saadan Indhold, at man ei paa sædvanlig
»Maade kan lade disse afgaae over Beltet, maae Felt Com-
»missariatet anmode Deres Excellence behagelig at tillægge
»vedkommende Commandantskab for det Sted i Fyen,
»hvorfra Overfarten for Tiden er sikkrest, Ordre, at lade
»en paalidelig Mand afgaae med Brevet til Siælland, hvil-
»ken af Commandantskabet er at instruere ved paakom-
»mende fiendtligt Overfald at kaste Pakken overbord — som
»han til den Ende forinden Afgangen fra Fyen har at for-
»syne med Vægt«.

Da jeg ingen bedre Veij veed end over Langeland, saa har jeg herved den Ære paa beste Maade at anbefale dette Brev til Deres Højbaarenheds bedste Omsorg.¹

(sign.): RANTZAU.

Odense, den 19. Junii 1808.

Til

S. T. Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

For at opfylde Hans Kongelige Majestæts Befaling om at forsyne Deres Højbaarenhed med saa mange Telte, som De maatte behøve, har jeg ventet efter Deres Efterretning om, hvor stort et Antal af disse Deres Højbaarenhed ønskede. — Heri Byen haves kuns det Fyenske Dragonregiments Telte, hvorved jeg maa giøre Deres Højbaarenhed

¹ Efter Henstilling af Rantzau var der i Begyndelsen af Foraaret etableret en Postfærgeforbindelse med Sjælland over Langeland og Lolland, da det var umuligt, paa Grund af engelske Krigsskibe, at føre Posten over Store Belt via Nyborg og Korsør.

opmærksom paa at jeg ikke tør forsyne Dem med Officer-
telte, da disse ere Officerernes Ejendom, men naar De be-
hageligst vil meddele mig, hvormange Dragontelte De
maatte behøve, skal jeg ikke undlade ufortøvet at oversende
Dem disse ved commanderte herfra directe til Langeland.

(sign.): *RANTZAU.*

Odense, den 26. Juni 1808.

Til

Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

I dette Øjeblik indløber følgende Melding fra Kammer-
herre Major K. v. Juel i Kierteminde, dateret 5. Juli :

» En engelsk Flaade bestaaende af 16 Orlogsskibe og Fre-
gatter, 19 Brigge, 7 Galeaser, 1 stor Kanonbaad eller Bom-
» bombardeer er i Aften Kl. 9 gaaet til Ankers omtrent 2
» Mile østen for Risinge Hoved. Denne Flaade øjnedes i
» Eftermiddag Kl. 4 fra de yderste Poster paa Hindsholm
» under Samsøe, hvorfra den med en staaende Vind i faa
» Timer ankom i Beltet.

» Et af de største Skibe fører Admirals Flaget og et andet
» en saakaldt Stander eller næstkommanderendes Flag«.

Som jeg herved har den Ære strax at indmelde.

Efter Ordre af den com. General

(sign.): *KRAG.*

Odense, den 6. Julii 1808.

Til

S. T. Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

Hvad Comāndanten i Flensborg under 10. August har
tilskrevet mig i Anledning af nogle Proclamationer, som

Prindsen af Ponte Corvo vil have oversat paa Fransk¹ og Dansk og fordeelt mellem de Spanske Tropper og Indbyggerne, vil Deres Høybaarenhed af Bilagene erfare.

Da nu her i Fyen ingen Spanske Tropper mere findes, saa troer jeg, at træffe Hans Durchlaughtigheds Meening, naar jeg tilstiller Dem disse Proclamationer til Oversættelse, Afskrift og Uddelelse, da jeg formoder at der paa Langeland endnu befinder sig Spanske Tropper. — Hvorom jeg ogsaa har underrettet Hans Durchlaughtighed.

(sign.): RANTZAU.

Odense, d. 12. Aug. 1808.

Til

Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

Deres Højvelbaarenhed vilde meget forbinde mig, hvis De saasart som mueligt vilde meddele mig Underretning om, hvorledes det gaar paa Langeland, om de spanske Tropper endnu ere der, om de have formeret eller udvidet sig, eller om de embarquere sig?

(sign.): RANTZAU.

Odense, den 12. August 1808.

Til

S. T. Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

Deres Høybaarenhed anmodes behageligst at ville tilstille dette Brev til sin Ejer efter Adressen hastigst muligt, samt derfor tilstille mig et Beviis for dets Aflevering for at jeg

¹ Skal formentlig være Spansk.

kan igien tilstille samē Prindsen af Ponte Corvo, fra hvem dette Brev er.

(sign.): RANTZAU.

Odense, den 13. August 1808.

Høybaarne

Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig.

I Anledning af det Oldenborgske Infanteriregiments og endeel af Dronningens Liv-Regiments Tilstedeværelse i Fyen og omliggende Øer og disse Tropper for største Deel bestaaer af tysktalende Folk, har Hans Majestæt Kongen befalet, et Feldpræste Embedes Oprettelse og at Candidatus Theologiæ og Skolelærer i Odense Joh. Fred. Ahrends dertil skal beskikkes samt at Gagen til dette Embede vil blive 30 rdl. maanedlig.

Uagtet jeg formoder at Deres Høybaarenhed vil være directe meddelt denne Kongelige Befaling, saa har jeg dog ikke skullet undlade til Overflødighed at meddele Dem samē.

(sign.): RANTZAU.

Odense, den 15. September 1808.

Høybaarne

Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig
til Langeland.

Deres Høybaarenhed giver jeg mig den Ære at meddele, at efter Hans Majestæt Kongens allerhøyeste Befaling afgaaer det hidtil ved Faaborg stationerede Detaschement af 1 Officér, 3 Underofficerer og 50 Mand af Dronningens Livregiment til Langeland.

Samme Detaschement opbryder den 22de dennes for såme Dag at marschere til Taasinge og vil altsaa den 23de kunde indtræffe paa Langeland, hvor Detaschementet er beordret at melde sig hos Deres Høybaarenhed for af Dem at imodtage Befaling til deres nærmere Bestemmelse og Indquartering.

(sign.): RANTZAU.

Odense, den 20. September 1808.

Høybaarne

Hr. Generalmajor Grev Ahlefeldt Laurvig,

Storkorset af Dannebrog p. p.

Som kommanderende General for Langeland med omliggende Øer var Frederik Ahlefeldt Baron Rantzaus Sideordnede og ikke stillet under hans Kommando, Rantzau havde kun selve Fyen under sig. Begge de to Generaler stod direkte under Hærens Øverstbefalende, Kronprinsen, senere Kongen, der i de fleste Tilfælde korresponderede direkte med de to; naar han ikke skrev selv, blev der tildeelt Ahlefeldt og Rantzau Ordre gennem Generaladjutanten. Rantzau var med sine uøvede Tropper, der kun bestod af 9 Kompagnier Landeværn, magtesløs i Tilfælde af et Forrædderi fra Romanas Side, han lagde da ogsaa resigneret Hænderne i Skødet, da Gyldenkrone i et Brev sendte ham Melding om, at Spanierne havde besat Nyborg Fæstning. Rent bortset fra den overlegne Magt, der stod til den spanske Generals Raadighed, blev Situationen endnu vanskeligere for Rantzau derved, at Romana overfor Gyldenkrone havde erklæret, at det var Prinsen af Ponte Corvo, der forlangte Nyborgs Besættelse, og Rantzau havde sam-

me Dag, den 9. August, gennem den Bernadotte adjunge-
rede kongelige danske Kommissær Levetzau faaet Befaling
fra Kong Frederik den Sjette om punktlig at opfylde enhver
Ordre fra den franske Marskals Side. Levetzau skriver i
Slutningen af sit Brev til Rantzau: »I Prindsens Navn maa
jeg gjøre Deres Excellence ansvarlig for Følgerne ved ikke
at følge denne Opfordring. . . .«. I Gyldenkrones Syn paa
de indviklede Forhold kan man faa et Indblik ved at læse
følgende Passus i hans ovenomtalte Brev til Rantzau: » . .
. Jeg har derfor gjort ham det samme Forslag; men
dette blev ikke hørt, og stedse blev man ved at paastaa, at
alt i Følge Prindsens Ordre maatte besættes. Jeg svarede
derpaa, at førend jeg samtykkede, var jeg nødsaget at ind-
hente den kommanderende Generals Befaling desangaaende,
men forinden at jeg kunne komme til at udføre dette, er-
farer jeg, at en aldeles overlegen Magt allerede staar uden
for Fæstningen, og allerede siden i Gaar var hele Bataillon-
en af det spanske Princesa Regiment her indrykket for at
forny den gjorte Eed efter Prinds Ponte Corvos Befaling.
Den i Mindelighed gjorte Begjæring om Fæstningens Be-
sættelse syntes mig altsaa at være geleidet med en Magt,
som jeg ikke kunde modsætte mig, og da jeg desuden maatte
formode, at skjulte Hensigter af vore Allierede endog til det
heles Vel maatte være Anledning til denne Besættelse, var
for mig intet tilovers end at samtykke i de Allieredes Forslag,
ihvor besynderligt det end forekommer mig. . . . Et gjen-
nemtrængende Mørke fordunkler mig Hensigten af dette
saa uventede og besynderlige Forhold af Venner, og jeg
vilde ønske, at ulykkelige Anelser, som undertiden gjør
mig bekymret, ikke maa realiseres. Imidlertid kan jeg ikke
paatvivle, at jo mit Forhold, som efter Omstændighederne

ikke har kunnet være anderledes, vil billigedes af Deres Excellence som kommanderende General, og ved allerunderdanigst Forestilling til Hans Majestæt Kongen tillige sætte Sagen i det Lys, som min kritiske Stilling i et helt Aars Forløb giver mig Adkomst til at forhaabe opklaret til min Fordel.«. At Rantzau i Modsætning til Gyldenkrone havde gennemskuet Forrædderiet, derom vidner Udtalelser i Breve.

Rantzau havde en Del tilfælles med Frederik Ahlefeldt, blandt andet var han interesseret i Pædagogik og havde meget humane Anskuelser, han indrettede saaledes en Skole i Odense for de derværende Soldaters Børn.

Rantzau var ligesom Ahlefeldt meget rig paa Jordegods, han ejede de fyenske Herregaarde Krængerup, Brahesholm og Søholm, og nogle Aar før sin Død arvede han Rosenvold og den dermed følgende Titel af Lensgreve.

Frederik den Sjette skriver to Dage efter de to citerede Skrivelsers Afsendelse følgende til Haffner: »Vi have i Gaar tilskrevet Dig angaaende de ubehagelige Rapporter, Vi have faaet om de spanske Troppers Forrædderi mod Os i Fyn og paa Langeland; senere er Os indmeldt fra Generalmajor Grev Ahlefeldt paa Langeland, at de spanske Tropper dér have arresteret Oberstlieutenant Gaultier, og skjønt Ahlefeldt har gjort alt for at faa ham løs igjen, har det været umuligt; de siger, at det er sket paa Marquis de la Romanas Befaling, og vente paa Ordre fra ham, om Oberstlieutenanten kan løslades. Marquis de la Romana har i Svendborg sat alle Skibe i Requisition til at bringe Tropper fra Fyn til Thorseng og formodentlig der fra til Langeland, hvor Vor Styrke altsaa ej vil strække til at kunne forebygge at de Spanske overgaa til Fjenden«. Det ses heraf,

at Kongen var ganske klar over, at det vilde være Frederik Ahlefeldt umuligt at hindre Spaniernes Overgang til Engländerne.

Frederik Ahlefeldt maatte jævnlig tilstille Bernadotte Beretninger om hvad der foregik paa Langeland. Korrespondancen førtes med Kammerjunker Levetzau, der repræsenterede Frederik den Sjette hos Marskallen. Der foreligger fem Breve fra Levetzau.

Pro Memoria!

Jeg tager mig herved den Frihed i Hs. Durchl. Prindsen af Ponte Corvo's Navn at anmode Deres Højvelbaarenhed om, saavidt muligt, hver anden Time at sende Beretning om Sagerne Stilling og belønne Overbringeren af saadanne Beretninger rigelig. For Dækningen af de derved foranledigede Udlæg skal jeg sørge, saasnart jeg faar Meddelelse om dem.

Endvidere lader Prindsen Dem vide, at han er indtruffet her med 2000 Mand, og anmoder Dem fremdeles om, saasnart De mener at have Overmagten, at lade Stormklokken lyde og afvæbne Tropperne samt i Tilfælde af Modstand hugge dem alle ned. Naar Ds. Hvbhd. maatte anse det for nødvendigt, vil der strax blive sendt Dem Hjælpetropper.

Ligeledes beder jeg Ds. Vbhd. lade mig vide, hvor mange Tropper De behøver paa Langeland, forat jeg derefter kan træffe fornøden Aftale med Prindsen.

(sign.): LEVETZAU.

Hovedkvarteret i Odense, den 12. August 1808.

Deres Hvbhd. Hr. Greve v. Ahlefeldt til Tranekjær.

Pro Memoria!

Hs. Durchl. Prindsen af Ponte Corvo har modtaget en Beretning — den være sig rigtig eller falsk — om, at Deres Hvbhd. har sat Dem imod Udbredelsen af de Proklamationer, som Samme har rettet til de spanske Tropper. Da det imidlertid er Prindsen særdeles magtpaaliggende, lader han Dem herved anmode om at fremme Udbredelsen istedenfor at hemme denne.

For Ds. Hvbhd.s behagelige Skrivelse af 13. d. M. siger jeg Dem forbindtligst Tak og ønsker af ganske Hjerte snart at modtage gode Efterretninger fra Dem og Deres ulykkelige Ø.

(sign.): LEVETZAU.

Hovedkvarteret i Odense, d. 17. August 1808.

Højvelbaarne

Hr. Greve von Ahlefeldt til Tranekjær.

P. M.

Efter Hs. Durchl. Prindsen af Ponte Corvo's Ønske tager jeg mig herved den Frihed at anmode Ds. Hvbhd. om strax at samle alle af det spanske Cavalleri og Artilleri paa Langeland efterladte Heste, Mulæsler og Effecter, lade dem føre hertil og overlevere dem til Hr. Kerboux, adjoint à l'Etat Major, forat de strax kan blive afsendte sammen med de her paa Fyen og paa Taasinge indfangne Heste.

Hvis det var muligt at vedføje en Liste over de oversendte Heste m. v., vilde det maaske være meget nyttigt.¹

(sign.): LEVETZAU.

Hovedkvarteret, Odense, d. 22. August 1808.

Højvelbaarne Hr. Greve von Ahlefeldt til Tranekjær.

¹ Hestene bleve overgivet Frederik den Sjette.

Pro Memoria!

Ds. Hvbhd.s ærede Skrivelse af 20de d. M. har jeg rigtig modtaget og strax skyndt mig at meddele Prindsen af Ponte Corvo sammes Indhold og, i Overensstemmelse med min Pligt, fuldstændig godtgjort Urigtigheden af den ham indgivne Tanke om, at De skulde have modsat Dem Uddelingen af Proklamationerne blandt de spanske Tropper.

Da Hans Majestæt vor Allernaadigste Konge om kort Tid vil lade de i Sjælland afvæbnede spanske Tropper afgaa i smaa Colonner dels over Øerne til Fyen, dels over Femern og Heiligenhafen, lader Prindsen af Ponte Corvo herved Ds. Hvbhd. anmode om, saasnart en saadan Colonne er ankommen til Langeland eller blot til Laaland, da strax at underrette mig derom ved Stafet.

Hvis jeg sluttelig maa tilføje endnu en Anmodning, skulde det være, at Ds. Hvbhd., naar Deres Forretninger tillader Dem det, fra Tid til anden vilde underrette mig om Antallet og Størrelsen af de engelske Skibe i Bæltet.

(sign.): LEVETZAU.

Hovedquarteret, Hadersleben, d. 27. August 1808.

Højvelbaarne Hr. Greve v. Ahlefeldt til Tranekjær.

P. M.

Jeg undlader ikke herved ærbødigst at underrette Ds. Hvbhd. om, at Hs. Durchl. Prindsen af Ponte Corvo har anmodet mig om at lade Dem vide, at de spanske Heste, som endnu maatte befinde sig paa Øen Langeland, kan forblive dér til Hans Majestæts Tjeneste.

(sign.): LEVETZAU.

Hovedquarteret, Flotbeck, d. 9. Septbr. 1808.

Hs. Hvbhd. Hr. Grev v. Ahlefeldt paa Langeland.

Stillingen til Bernadotte var meget vanskelig, da Marskallen nærede en indgroet Mistillid til de Styrende i Danmark, han havde saaledes foreslaaet Kejseren, at man skulde erobre Holsten, for derved at have Haand i Hanke med det danske Monarki. I sin Skrivelse desangaaende til Napoleon skildrer Bernadotte de Vanskeligheder, der vilde være forbundne med at overskride Ejderen, medens han betragter Overfarten over Store Bælt som en smal Sag — Bernadottes geografiske Begreber vare meget forvirrede. Hovedhensigten med Erobringen af Holsten var derved at lukke Elben for Englands Handel. Det var under disse Forhold af Betydning, at der var adjungeret Bernadotte en ham sympathisk dansk Mand, en saadan fandt man i Levetzau, den danske Gesandt i Hamborg, hvor Marskallen ogsaa residerede. Levetzau fik den officielle Titel af kongelig Kommissær hos Prinsen af Ponte Corvo. Det var Levetzau der bragte Bernadotte det officielle Budskab om Krigserklæringen mod England, en Omstændighed, der bibragte Bernadotte et noget andet Syn paa Danmark, da han hidtil havde næret Tvivl om, at Danmark skulde tage Mod til sig og bryde med England. Men Krigserklæringen kunde dog ikke helt fjerne Marskallens Mistænksomhed, han fik snart den Ide, at det var Spilfægteri fra vor Side, Kejseren holdt ham til Ilden og befalede ham at bruge et truende Sprog overfor Danmark, ifald der ikke blev taget mere energisk fat, det var noget Bernadotte ikke lod sig sige to Gange og han greb Lejligheden til at tordne løs overfor de danske Ministre, særlig Udenrigsminister Bernstorff, da det trak for længe ud, inden man overførte Tropper fra Holsten til Sjælland, atter her maatte Levetzau berolige den iltre Marskal. Fra dansk Side nærede man den samme Mistillid til

Bernadotte, og man tøvede med at sende Tropper til Sjælland, saa længe ingen franske Hjælpetropper blev dirigerede samme Vej.

For Levetzau var det daglige Samkvem med den opfarende Bernadotte ikke nogen ubetinget Behagelighed, i sine Indberetninger manede han stadig til at skaane Marskallens Susceptibilitet, dette irriterede til Tider Frederik den Sjette, der i en Skrivelse til Haffner taler om »den frygtsomme Levetzau«.

Fem Aar efter Begivenhederne i 1808 blev Frederik Ahlefeldt Generalløjtnant.

